

Vaimastvere Kooli

õppekava

Kehtestatud

Vaimastvere Kooli direktori

22.10.2020 käskkirjaga nr. 53

Sisukord

Üldsätted	8
LASTEAIA ÕPPEKAVA (A osa).....	9
1. Lasteasutuse liik ja eripära.....	9
2. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid	9
3. Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted.....	11
4. Õppe- ja kasvatustegevuse sisu ning arengu eeldatavad tulemused vanuseti.....	11
4.1.Valdkond: mina ja keskkond	11
4.2.Valdkond: keel ja kõne	16
4.3.Valdkond: matemaatika	20
4.4. Valdkond: kunst.....	22
4.5.Valdkond: muusika	26
4.6.Valdkond: liikumine	28
5. Õppe- ja kasvatustegevuse korraldamise põhimõtted.....	31
6. Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted ja korraldus.....	32
6.1.Hinnatavad üldoskused	32
7. Erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted ja korraldus	41
8. Lapsevanematega koostöö põhimõtted ja korraldus	42
9. Õppekava uuendamise ja täiendamise kord.....	43
KOOLI ÕPPEKAVA (B osa).....	44
1. Vaimastvere Kooli väärtused, eripära ja õppekeskkond.....	44
1.1. Vaimastvere Kooli väärtustepuu.....	45
2. Vaimastvere Kooli õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid.....	47
2.1. Pädevuste kujundamine Vaimastvere Koolis.....	47
3. Vaimastvere Kooli õppekorraldus	48
3.1. Kohustuslikud õppeained (RÕK-i järgi):.....	48
3.2. Valikainetunnid ja õppeainete süvendatud õpetamine valikainetundide kaudu	50
3.3. Kooli tunnijaotusplaan klassiti.....	50
3.4. Läbivate teemade ja lõimingu rakendamine	52
4. Õppekeskkonna mitmekesistamiseks kavandatud tegevused	54
5. Hindamise korraldus	56
5.1. Üldsätted	56

5.2. Hindamisest teavitamine	57
5.3. Teadmiste ja oskuste hindamine	57
6.4. Käitumise ja hoolsuse hindamine	62
6.5. Hinde ja hinnangu vaidlustamine.....	63
6.6. Õpilase täiendavale õppetööle jätmine ja järgmisse klassi üleviimine.....	64
7. Karjääriõppe, sh karjääriinfo ja nõustamise korraldamine	66
8. Õpilaste ja lastevanemate teavitamise ja nõustamise korraldus	67
9. Õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted	68
9.1 Õpetaja töökava	68
10. Õpilaste juhendamine ja hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted Vaimastvere Koolis	69
10.1. Õpilaste arengu toetamine ja juhendamine	69
10.2. Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorraldus	69
10.3. Vaimastvere põhikooli individuaalse õppekava koostamise	74
ja rakendamise korralduslikud alused	74
11. Põhikooli õppekava uuendamise ja täitmise kord.....	75
AINEKAVAD.....	76
I Ainevaldkond „Keel ja kirjandus”	76
Eesti keel.....	76
1. klass.....	76
2. klass.....	80
3. klass.....	85
4. klass.....	91
5. klass.....	96
6. klass.....	100
7. klass.....	105
8. klass.....	111
9. klass.....	117
Kirjandiõpetus.....	123
9. klass.....	123
Kirjandus.....	125
5. klass.....	125
6. klass.....	129
7. klass.....	134

8. klass.....	139
9. klass.....	145
II Ainevaldkond „Võõrkeeled”	151
A- võõrkeel Inglise keel.....	151
3. klass.....	151
4. klass.....	154
5. klass.....	157
6.klass.....	161
7. klass.....	165
8.klass.....	167
9.klass.....	169
A-võõrkeel eesti keel	171
1. klass.....	171
2. klass.....	172
3. klass.....	175
B-võõrkeel vene keel	177
6.klass.....	177
7. klass.....	180
8.klass.....	183
9.klass.....	187
B-võõrkeel saksa keel	193
6. klass.....	193
7.klass.....	196
8.klass.....	199
9.klass.....	200
III Ainevaldkond „Matemaatika“	204
Matemaatika.....	204
1. klass.....	204
2. klass.....	207
3. klass.....	211
4. klass.....	214
5. klass.....	220
6. klass.....	226

7. klass.....	230
8. klass.....	237
9. klass.....	242
IV Ainevaldkond „Loodusained“	246
Loodusõpetus	246
1. klass.....	246
2. klass.....	250
3. klass.....	254
4.klass.....	259
5.klass.....	263
6.klass.....	268
7. klass.....	275
Bioloogia.....	279
7. klass.....	279
8. klass.....	283
9. klass.....	288
Geograafia.....	296
7. klass.....	296
8.Klass.....	299
9. klass.....	303
Füüsika.....	309
8. klass.....	309
9.klass.....	318
Keemia	324
8. klass.....	324
9. klass.....	329
V Ainevaldkond „Sotsiaalsained“	335
Inimeseõpetus	335
2. klass.....	335
3. klass.....	338
6. klass.....	347
7. klass.....	352
8. klass.....	357

Ajalugu.....	361
5. klass.....	361
6. klass.....	363
7. klass.....	367
8. klass.....	369
9. klass.....	370
Ühiskonnaõpetus.....	374
6. klass.....	374
9. klass.....	378
VI Ainevaldkond „Kunstiained”.....	384
Muusika.....	384
1.-3. klass	384
4.-6. klass	399
7.-9. klass	411
Kunstiõpetus	422
1. klass.....	422
2. klass.....	424
3. klass.....	426
4. klass.....	429
5.klass.....	431
6.klass.....	432
7.klass.....	434
8.klass.....	436
9.klass.....	438
VII Ainevaldkond „Tehnoloogiaõpetus“	440
Käsitöö ja kodunduse ainekava.....	440
Käsitöö	440
4.-6. klass	440
7.-9. klass	448
Tehnoloogiaõpetus.....	456
4. klass.....	456
5.klass.....	457
6.klass.....	459

7.klass.....	461
8.klass.....	463
VIII Ainevaldkond „Kehaline kasvatus”	465
Kehaline kasvatus	465
1. klass.....	465
2. klass.....	469
3. klass.....	474
4. klass.....	479
5. klass.....	483
6. klass.....	486
7.klass.....	489
8.klass.....	492
9.klass.....	496
IX Valikaine „Informaatika” („Arvutiõpetus“)	500
4. klass.....	500
5. klass.....	501
6. klass.....	503
X Valikaine „Keskkonnaõpetus“	505
8. klass.....	505
XI Õpiabi ainekava	507

Üldsätted

- Vaimastvere Kooli õppekava on Vaimastvere Kooli õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument, mis põhineb riiklikul õppekaval.
- Vaimastvere Kooli õppekava põhimõtted ja lähtealus tuleneb riiklikust õppekavast
- Vaimastvere Kooli õppekava koosneb kahest eraldi olevast osast:
  - lasteaia õppekava (A osa),
  - põhikooli õppekava (B osa).
- Õppekava on kättesaadav kooli kodulehel (www.vaimastverekool.ee) ja õpetajate toas. Vaimastvere Kooli õppekavad sisaldavad üldosa ja ainekavasid.

LASTEAIA ÕPPEKAVA (A osa)

Aluseks on koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. Vabariigi valitsuse 29. mai 2008 .a määrus n 87.

1. Lasteasutuse liik ja eripära

1.1. Vaimastvere lasteaed kuulub põhikooli juurde.

1.2. 18-lapselise liitrühma moodustavad 2 – 7-aastased eelkõige Vaimastverest ja selle lähiümbrusest pärit lapsed.

1.3. Lasteaiarühm tegutseb koolimajas eelkooliealistele kohaldatud ruumides.

1.4. Õppe- ja kasvatustegevuse aluseks on Montessori pedagoogika ja Hea Alguse metoodika.

1.5. Lasteaed võtab osa keskkonnaprojektidest.

1.6. Lasteaed, olles põhikooliga samas majas ja ühise juhtimise all, teeb tihedat koostööd põhikooliga, eelkõige algklassiõpetajatega.

2. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid

2.1. Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös.

2.2. Lasteaia tegevuse eesmärgid:

- koostöö lastevanematega toetab laste arengut;
- lapsed on oma tegevustes aktiivsed ja loovad;
- lapsed hoolivad kaaslastest, Eestist ja keskkonnast;
- lapsed võtavad omaks tervisliku eluviisi;

- lastel kujunevad esmased tööharjumused ja õpioskused.

3. Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

3.1. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- lähtutakse põhimõttest, et õppimine on elukestev protsess, et laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu jm kaudu;
- arvestatakse laste eripära: vanust, sugu, võimeid, tervislikku seisundit;
- hoitakse positiivsust, et laps oleks aktiivne ja rõõmsameelne;
- taotletakse kodu ja lasteasutuse koostööd.

3.2. Õppe- ja kasvatustegevuses luuakse tingimused, et arendada lapse suutlikkust:

- kavandada oma tegevust ja teha valikuid;
- seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega;
- kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ning tegevustes;
- arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle;
- hinnata oma tegevuse tulemuslikkust;
- tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega.

4. Õppe- ja kasvatustegevuse sisu ning arengu eeldatavad tulemused vanuseti

4.1. Valdkond: mina ja keskkond

4.1.1. Valdkonna õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
- omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;

- väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;
- väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult;
- väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- märkab nähtusi ja muutusi looduses.

4.1.2. Valdkonna sisu:

- sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha; ohuallikad ning ohutu käitumine;
- looduskeskkond: kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõjuloodusele;
- tehiskeskkond: ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutuliiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskkond.

4.1.3. Valdkonna õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- valitakse valdkonna temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalset keskkonda, loodus - ja tehiskeskkonda, sealhulgas tervise – ja liikluskasvatust; suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid;
- lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust;

- suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervise seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järeldusi tegema;
- suunatakse last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

4.1.4. Lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuseti

3-aastase lapse eeldatavad tulemused:

- Ütleb küsimisel oma eesnime ja ea aastate arvuna või näitab seda sõrmedega; teab, kas ta on poiss või tüdruk.
- Nimetab küsimisel oma perekonna liikmeid ja loomi.
- Matkib lihtsaid töövõtteid (nuku toitmine, auto rooli keeramine).
- Tunneb ära Eesti lipu; täidab koos täiskasvanuga lihtsamaid rahvakombeid.
- Leiab piltidelt häid ja tervislikke tegevusi.
- Eristab õiget ja vale käitumist.
- Väljendab oma tundeid.
- Peseb ja kuivatab täiskasvanud abiga käsi ja nägu. Nimetab puhtuse jaoks vajalikke esemeid (seep, vesi, hambahari, hambapasta, käterätik).
- Viskab täiskasvanud eeskujul prahi prügikasti.
- Leiab loodusest ja pildilt puu, lille ja seene; nimetab tuntumaid koduloomi (kass, koer); osutab küsimisel looma erinevatele kehaosadele.
- Nimetab vett, lund, jääd; osutab küsimisel külmale ja soojale (vesi)
- matkib täiskasvanu eeskujul liigutuste ja häälega erinevaid ilmastikunähtusi (vihmasadu, tule puhumine).

- Osutab küsimisel esemetele, mis võivad haiget teha.

4-5-aastase lapse eeldatavad tulemused:

- Ütleb küsimisel oma ees – ja perekonnanime.
- Nimetab erinevaid kehaosi ja osutab nendele, oskab rääkida sellest, mis talle meeldib.
- Ütleb küsimisel oma kodukoha nime ja kirjeldab lähemat koduümbrust.
- Nimetab küsimisel erinevaid elukutseid nende tegevuse alusel (nt pagar küpsetab, arst ravib).
- Teab, kellena töötavad isa ja ema.
- Nimetab riigi nime, kus ta elab; kirjeldab oma tegevusi.
- Selgitab kuulnud muinasjutu tegelaste käitumise põhjal “hea” ja “halva” tähendust.
- Nimetab tegevusi, mis on tervisele kasulikud (liikumine, uni, tervislik toitumine).
- Järgib kokkulepitud reegleid (räägime vaikselt, jookseme selleks ettenähtud kohas).
- Märkab teise lapse emotsiooni, vajadusel lohutab, palub vabandust täiskasvanu meeldetuletamisel ja suunamisel.
- Teab, miks peab pesema käsi; selgitab, miks igal lapsel on isiklikud hügieenitarbed (kamm, hambahari, käterätik).
- Põhjendab, miks visatakse praht prügikasti.
- Nimetab tuttavaid puu- ja köögivilju, teab, mida nendest valmistada saab; nimetab tuntud loomi, nende iseloomulikumaid tunnuseid, matkib nende hääli; nimetab seene osadena kübara ja jala; eristab okaspuid lehtpuudest, nimetab 1-2 leht- ja okaspuud; nimetab lilleosi (leht, vars, õis); nimetab linnu

kehaosi, tuntumaid linde; kirjeldab erinevate loomade elupaiku ja –viise; nimetab 3-4 putukat.

- Selgitab öö ja päeva erinevust.
- Kirjeldab erinevaid ilmastikunähtusi (vihma sajab, päike paistab); teab, mida on vaja taimedele kasvamiseks.
- Kirjeldab, et suvel on soe ja talvel külm, päeval päike soojendab, öösel on jahe.
- Teab, kuidas käituda looduses seda kahjustamata.
- Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud; teab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole; selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna.
- Põhjendab helkuri kandmise vajadust; kirjeldab, kuidas kasutada turvavarustust (kiiver, põlve – ja randmekaitsmeid).

6-7-aastase lapse eeldatavad tulemused:

- Tutvustab ja kirjeldab iseennast, oma omadusi, huvisid jms.
- Kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone.
- Nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid.
- Nimetab Eesti riiklikke sümboleid ja rahvatraditsioone.
- Oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku.
- Kirjeldab, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist.
- Järgib isikliku hügieeni nõudeid, sh hammaste hoidmist ja hooldamist.
- Suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt.
- Kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi, seeni ja loomi.

- Kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites; ööpäev, nädal, aastaring.
- Selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld ning õhk taimedele, loomadele ja inimestele tähtsad.
- Kirjeldab võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm.

4.2. Valdkond: keel ja kõne

4.2.1. Valdkonna õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesisist lauseehitust;
- 3) tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused.

4.2.2. Valdkonna sisu:

- keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
- lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.

4.2.3. Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted kavandamisel ja korraldamisel:

- lähtutakse põhimõttest, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;

- peetakse oluliseks, et lapse kõne arengut toetatakse kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud); lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda; laps õpib rääkima reaalses suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;
- suunatakse lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuste kaudu kirjandust mõistma ja hindama; ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi, lugemis – ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
- õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi (häälikupikkuse eristamine, sõnade häälimine jmt) mänguliselt ja igapäevategevustega seostatult;
- mitmekesistatakse kirjutamise harjutusi, kasutades erinevaid vahendeid, värvusi jmt.

4.2.4. Lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuseti 3-aastase lapse arengu eeldatavad tulemused

- Suhtleb täiskasvanuga esemetega tegutsemise ajal, osaleb dialoogis, esitab küsimusi, väljendab oma soove ja vajadusi, vastab vajaduse korral rohkem kui ühe lausungiga.
- Vastab täiskasvanu küsimusele ja korraldusele tuttavas situatsioonis mingi tegevuse, häälightsuse või 1-2-sõnalise ütlusega.
- Oskab kasutada peamisi viisakusväljendeid (palun, aitäh).
- Vaatab koos täiskasvanuga pilti ja leiab pildilt täiskasvanu poolt nimetatud eseme või sündmuse .
- Kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1-2-sõnalisi lauseid (nt Miku õue p.o Mikk tahab õue minna).

- Kasutab üksikuid käände- ja pöördevorme juhuslikult mõne sõna puhul (nt ainsuse omastav, osastav, tegusõna 3. pööre).
- Hääldeb õigesti enamikku häälikuid (erandid võivad olla r,s,k,õ,ü).
- Kuulab erinevaid helisid ja otsib heli või hääle tekitajat.
- Puslede ja mustrite ladumine, matkib kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga.
- Loeb peast või kordab järele 1-2- realist luuletust.

4-5-aastase lapse arengu eeldatavad tulemused:

- Algatab ise suhtlust, suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses.
- Mõistab teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega.
- Mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemusega; annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungitega.
- Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääletugevust, kasutab kõnes üldmõisteid, omadus – ja tegusõnu.
- Jutustab pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi; kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust.
- Mõistab ning kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3-5-sõnalisi lihtlauseid, sh koondlauseid.
- Kasutab kõnes õigesti enamikku käändevorme.
- Mõistab ja kasutab kõnes mõningaid üld- kui ka liiginimetusi; kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu (lühike – pikk); kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu (hommik, päev, õhtu, öö).

- Hääldeb sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (-nt, -lt, -mp jne).
- Enamus lapsi suudab eristada sõnas häälikut, nt leida algus- või lõpuhääliku; tekib huvi tähtede vastu.
- Oskab kirjutada oma nime joonistähedega; kirja eelharjutused: vertikaal – ja horisontaaljooned, kald – ja kaarjooned.
- Loeb peast 4-realist luuletust.

6-7- aastase lapse arengu eeldatavad tulemused:

- Tuleb toime nii eakaaslastega kui täiskasvanutega suhtlemisel, arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga.
- Saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida.
- Suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda.
- Jutustab pildi, kuuldu teksti või oma kogemuste alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid, vahendab ka oma tundeid.
- Kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid.
- Kasutab kõnes kõiki käende - ja pöördevorme ainsuses ja mitmuses.
- Hääldeb oma kõnes ja etteöeldud sõnade kordamisel õigesti kõiki emakeelehäälikuid.
- Tunneb tähti ja veerib kokku 1-2- silbilisi sõnu, tunneb kirjapildis ära mõned sõnad.
- Kirjutab joonistähedega 1-2- silbilisi sõnu õigesti järjestatud ühekordsete tähtedega.
- Teab peast emakeelseid luuletusi ja laule.

4.3. Valdkond: matemaatika

4.3.1. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuste põhjal;
- tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
- mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
- tunneb ja kirjeldab geomeetrilisi kujundeid;
- näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

4.3.2. Valdkonna sisu:

- hulgad, loendamine ja arvud, arvutamine;
- suurused ja mõõtmine;
- geomeetrilised kujundid.

4.3.3. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamise:

- suunatakse last nähtuste ja esemete maailma korrastama, kujundama, selles orienteeruma, mille tulemusel laps avastab esemetevahelisi seoseid, leiab esemete erinevusi ja sarnasusi, oskab esemeid järjestada, rühmitada ja loendada;
- harjutatakse last määrama enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteeruma ajas ja kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks;

- seostatakse mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, suunates sealjuures last kasutama erinevaid aisti nguid: kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut;
- suunatakse last ümbritsevat keskkonda matemaatiliselt kirjeldama (arvud, mõõtühikud, kujundite nimetused jm);
- toetatakse üldistuseni jõudmist ja mõistete kujundamist – erinevates objektides sarnaste ning erinevate tunnuste ja omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu.

4.3.4. Eeldatavad tulemused vanuseti

3-aastase lapse arengu eeldatavad tulemused

- Rühmitab esemeid ühe sarnase tunnuse (värvus, kuju, suurus vms.) järgi hulgaks.
- Näeb ja leiab esmetes erinevusi (suur-väike).
- Leiab samasuguse kujundi peale-, kõrvuti- või sisseasetamise teel.
- Vestleb ööle ja päevale iseloomulikust ning matkib tegevusi mängus.
- Orienteerub oma kehal ja näitab, mis asub ülal-all, kõrval, ees-taga.

4-5- aastase lapse eeldatavad tulemused

- Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5ni.
- Võrdleb (järjestab) 2-3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi.
- Eristab kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid rühmatoast, õuest.
- Teab ööpäeva osi hommik-päev-õhtu-öö; kirjeldab tegevusi ja sündmusi eile-täna-homme.
- Määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes: ülal-all, ees-taga.

- Määrab vasakut ja paremat poolt.

6-7- aastase lapse eeldatavad tulemused

- Määrab esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotab esemeid kahe erineva tunnuse järgi.
- Võrdleb hulki, kasutades mõisteid rohkem, vähem, võrdselt.
- Teeb 12 piires loendamise teel kindlaks esemete arvu, teab arvude 1-12 järjestust ja tunneb numbrimärke ning oskab neid kirjutada.
- Liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb märke +, -, =.
- Koostab kahe esemete hulga järgi matemaatilisi jutukesti.
- Järjestab kuni viit eset suuruse järgi (pikkus, laius, kõrgus jm).
- Rühmitab esemeid asendi ning nähtusi ja tegevusi ajatunnuse järgi.
- Kirjeldab enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteerub ruumis, õuealal ja paberil.
- Oskab öelda kellaaega täistundides.
- Nimetab nädalapäevi, kuid, aastaagu, teab oma sünnikuud ja päeva.
- Mõõdab esemete pikkust kokkulepitud mõõduühikuga (samm, pulk, nööri vms).
- Eristab enamkasutatavaid mõõtühikuid (kroon, sent, meeter, liiter, kilogramm). ja teab, kuidas ning kus neid ühikuid kasutatakse.
- Leiab erinevate kujundite hulgast ringi, kolmnurga, ristküliku, ruudu ning kera ja kuubi, kirjeldab neid kujundeid.

4.4. Valdkond: kunst

4.4.1. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
- kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma; vaatab, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ja tarbeesemeid;
- kasutab õpituid voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja –võtteid;
- kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt;
- vaatab kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut.

4.4.2. Valdkonna sisu:

- kujutamine ja väljendamine: mõtete, tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
- kujundamine: objektile esteetilise lisaväärtuse andmine;
- tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine;
- kunstiteoste vaatlemine, vestlused kunstiteostest, kunstist.

4.4.3. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning tal on võimalus väljendada oma maailmanägemist;
- suunatakse last vaatlema ning voolides, joonistades, maalides ja meisterdades kasutab laps vaatlustel tehtud tähelepanekuid;
- kasutatakse teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist jne;
- arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi, otsida ja saada vastuseid tekkinud küsimustele, omandatud oskusi rakendada ja loovaalt kombineerida;

- julgustatakse last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutatakse lapse kujutus- ja algatusvõimet, jälgides, et säiliks lapse isikupärane eneseväljendus;
- viiakse kunstitegevusi läbi ka õues, samuti kasutatakse kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuste osana, joonistatakse nii paberile, kivile, puidule, liivale või kombineeritakse erinevaid materjale;
- suunatakse last tehtut analüüsima, selgitama, miks ta kujutas esemeid, nähtusi just sellisel viisil, milliseid materjale ja tehnikaid kasutas ning kuidas tööga rahule jäi.
- kujundatakse kaaslaste töödesse tolerantset suhtumist, analüüsides nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut.

4.4.4. Eeldatavad tulemused vanuseti

3-aastase lapse arengu eeldatavad tulemused

- Leiab ümbritsevas juhendamise toel sinise, punase, kollase ja roheline värvi.
- Kaunistab (täppidega, joontega) ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid (nt lillepotti, paberit, taskurätti, papptaldrikut, palli, sokki, plastiliinist plaati, kivi jne).
- Teeb sõrme või pulgaga pehmesse voolimismaterjali jäljendeid.
- Tekitab iseseisvalt jämedate joonistusmaterjalidega (rasvakriitide, pehmete pliiatsitega jne) erinevaid jälgi (täppe ning vertikaalseid, horisontaalseid, sirgeid, lainelisi, katkendlikke ja spiraalseid jooni) püsides paberi piirides.
- Trükitab näpuvärvidega sõrmede ja kogu käega.
- Katab aluspinna liimiga, puistab sellele erinevaid objekte ja liimib kujundeid.
- Näitab teistele oma tööd ja räägib sellest.

4-5- aastase lapse arengu eeldatavad tulemused

- Jutustab oma piltides nii tuttavatest asjadest ja kogetud sündmustest kui ka oma fantaasiatest.
- Valib kaunistusmotiivi ja kannab juhendamisel šablooni või templi abil selle omavalitud kohale esemel (kruusil, taldrikul jne).
- Ühendab voolitud detaile omavahel.
- Joonistab ning värvib pindu värvi- ja viltpliatsitega, kriitide ja söega, muutes joonte tihedust.
- Teeb objektidele väiksemaid detaile pintsli vajutuste ja- tõmmetega.
- Rebib ja lõikab paberist ribasid ja kujundeid ning kleebib need sõltuvalt töö olemusest.
- Jutustab, mida ta on oma töödes kujutanud ning mis materjale kasutanud.

6-7- aastase lapse arengu eeldatavad tulemused

- Leiab ümbritseva vaatlemisel erinevaid detaile, objekte ja nende vahelisi seoseid.
- Väljendab joonistades, maalides, voolides ja meisterdades meeleolusid ja fantaasiaid.
- Kasutab kunstitöö loomiseks erinevaid vahendeid.
- Kujutab inimesi nende iseloomulike tunnuste kaudu.
- Keskendub alustatud tegevusele ja loob oma töö.
- Koostab ise või valib tööst lähtuvalt sobivad motiivid või vahendid eseme kaunistamiseks.
- Kirjeldab kunstiteoseid, nende värve ja meeleolu.

4.5. Valdkond: muusika

4.5.1. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

4.5.2. Valdkonna sisu:

- laulmine;
- muusika kuulamine;
- muusikalis-rütmiline liikumine;
- pillimäng.

4.5.3. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- on esikohal emotsionaalne ja aktiivne muusikaalane tegevus;
- kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis -loomingulisi võimeid, samuti kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ning väärtushinnanguid;
- arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele;
- kasutatakse muusikat lõimi va tegevusena ka teistes õppe - ja kasvatustegevuse valdkondades.
- muusika on igapäevaelu osa, nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul;

- seostatakse üksteisega muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis – rütmiline liikumine, mängud ja tantsud;
- muusikapalade (laulud, palad muusika kuulamiseks, tantsud ja mängud, pillilood) valikul arvestatakse laste huvidega ning ea - ja jõukohasusega.

4.5.4. Eeldatavad tulemused vanuseti

3-aastase lapse arengu eeldatavad tulemused

- Kuulab ja jälgib õpetaja laulu.
- Sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile (nt paigaltammumine, keerutamine, hüplemine, lehvitamine, käte peitmine selja taha, kükitamine).
- Mängib õpetaja ettenäitamisel kaasa kuulnud muusikale kehapillil (plaksutab, patsutab rütmi).

4-5-aastase lapse arengu eeldatavad tulemused

- Osaleb laulude esitamises; esitab laule rühmaga ühes tempos.
- Liigub koos õpetajaga vastavalt meeleolule, -rütmile.
- Mängib rütmipille .
- Kuulab laulu või muusikapala.
- Tantsib, kasutades eakohaseid tantsuelemente; osaleb laulumängudes.

6-7- aastase lapse arengu eeldatavad tulemused

- Laulab ilmekalt, loomuliku häälega.
- Laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule nii rühmas/ansamblis kui ka üksi.
- Suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikapala iseloomustada.

- Eristab kuulmise järgi laulu ja pillimängu.
- Mängib eakohastel rütmipillidel õpitud lauludele lihtsaid kaasmäng.
- Liigub vastavalt muusika meeleolule.

4.6.Valdkond: liikumine

4.6.1.Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
- suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
- tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;
- mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele;
- järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid.

4.6.2.Valdkonna sisu:

- kehalise kasvatuse alased teadmised: ohutus, enesekontroll ja hügieen;
- põhiliikumised;
- liikumismängud;
- erinevad spordialad;
- tants ja rütmika.

4.6.3.Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

arvestatakse, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist:

- liigutusoskused liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, painduvus) kujunevad ja arenevad tegevuste regulaarsel kordamisel;

- rikastatakse lapse liikumis- ja tegevusvõimalusi sportlik -arenduslike liikumisviisidega – jalgrattasõit, suusatamine jms;
- peetakse oluliseks kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist: regulaarsel tegelemisel kehaliste harjutustega kujunevad positiivsed iseloomuomadused;
- suunatakse last oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslastega a arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema; mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust;
- mitmekesistatakse põhiliikumiste, koordineerimise, rühi, tasakaalu, liikumisvõime ja peenmotoorika (täpsus, näo - ja sõrmelihaste kontrollioskus) arendamist ja tagasiside andmist.

4.6.4. Eeldatavad tulemused vanuseti

3-aastase lapse arengu eeldatavad tulemused

- Sooritab põhiliikumisi.
- Teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühtses tempos õpetajaga ja kaaslastega.
- Mängib matkiva sisuga 1-2 reeglina kõnni- ja jooksumänge.
- Kõnnib, jookseb ja hüppab rütmiliselt muusika järgi.
- Sõidab kelguga iseseisvalt nõlvakust alla.

4-5-aastase lapse arengu eeldatavad tulemused

- Sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes.
- Teeb koordineerimise, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi.
- Teeb harjutusi väikevahenditega.
- Mängib 2-4 reeglina liikumismänge.

- Osaleb jõukohastes teatevõistlustes.
- Plaksutab ja liigub vastavalt rütmile.
- Kelgutab mäest alla, täites eriülesandeid (nt haarab esemeid).
- Tegutseb iseseisvalt õuealal.
- Sooritab rännakuid ja orienteerub koos õpetajaga.

6-7- aastase lapse arengu eeldatavad tulemused

- Keskendub sihipäraseks kehaliseks tegevuseks.
- Peab liikumisel ja mängimisel kinni üldistest ohutusreeglitest, valides sobivad paigad ja vahendid.
- Sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud, rütmilised.
- Sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid harjutusi.
- Säilitab tasakaalu paigal olles ja liikumisel.
- Kasutab harjutuste sooritamisel mõlemat kätt, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt.
- Matkib täiskasvanut harjutuste sooritamisel.
- Liigub, vastavalt rütmile, ühtlase ja vahelduva tempoga.
- Kasutab liikumisel erinevaid vahendeid (lindid, rätikud, rõngad, suusad, kelgud jne).

5. Õppe- ja kasvatustegevuse korraldamise põhimõtted

- Lasteasutus korraldab õppe- ja kasvatustegevust õppeaastati. Õppeaasta algab 1. septembril ning kestab 31. augustini.
- Õppe- ja kasvatustegevus tugineb rühma päevakavale, mis määrab vastavalt laste eale päevarütmi, kus vahelduvad igapäevatoimingud, laste mäng, vabategevused ja pedagoogi kavandatud õppe- ja kasvatustegevused. (*Lisa1: Päevakava*)
- Õpetaja kavandab õppe- ja kasvatustegevuse ning koostab õppe- ja kasvatustegevuse kava rühmale. Lühimaks kavandatavaks perioodiks on üks nädal. Pikamaks perioodiks on üks õppeaasta. (*Lisa2: Nädalaplaan*)
- Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel arvestab pedagoog lapse arengutaset, vanust ning lapse huve. Lapse kasvades ja arenedes lähtutakse õppesisu valikul üldjuhul põhimõttest – lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.
- Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel esitatakse kavandatava perioodi eesmärgid, temaatika, õppesisu ja –tegevused. Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine on paindlik ja võimaldab pedagoogil teha vajadusel muudatusi.
- Rühma õppe- ja kasvatustegevus viiakse läbi esteetilises ja turvalises ning üksi tegutsemisi ja ühistegevusi võimaldavas keskkonnas. Õppe- ja kasvatustegevus seotakse eelkõige kodukoha inimeste, looduse ja asutustega. Õpitavaga (objektid, nähtused) tutvutakse loomulikus keskkonnas.
- Tegevuskoha valikul arvestatakse nii üldisi kui ka valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse eesmäärke, eri valdkondade sisude ja tegevuste lõimimist, tegevusteks vajalikke vahendeid.

6. Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted ja korraldus

- Lapse arengu analüüsimine ja hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanemaga.
- Lapse arengu hindamine on osa igapäevasest õppe - ja kasvatusprotsessist. Pedagoogid viivad vaatlusi läbi kindla plaani alusel ning lapsi jälgitakse nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka pedagoogi suunatud tegevustes.
- Lapse areng kajastub õppe- ja kasvatustegevuse päevikus, arengumappides, arenguestluse aruandes, koolivalmiduse testis, rühma töö analüüsis.
- Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe - ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused.
- Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi.
- Rühmaõpetaja tutvustab lapsevanemale lapse arengu hindamise põhimõtteid ja korraldust õppeaasta alguses lastevanemate koosolekul.
- Vähemalt üks kord õppeaastas viib pedagoog lapse arengu hindamiseks ja toetamiseks lapsevanemaga läbi arenguestluse, mis:
  - 1) annab tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest;
  - 2) selgitab lapsevanema seisukohad ja ootused lapse arengu suhtes..
- Lapse arengu hindamise ja arenguestluse tulemus dokumenteeritakse arenguestluse aruandes vastavalt kooli arenguestluse läbiviimise korrale.

6.1.Hinnatavad üldoskused

6.1.1.Mänguoskused

- Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe - ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus.

Eeldatavad mänguoskused vanuseti:

3-aastase lapse eeldatavad tulemused

- mõistab mängude, mänguasjade ja mängimise tähendust
- ühendab mitmed mängulised toimingud omavahel
- matkib oma mängudes ümbritsevat elu
- täidab rollimängudes võetud rolli
- ühendab üksikud mängulised toimingud tervikuks
- kasutab mängudes erinevaid mängumaterjale
- täidab lihtsamaid mängureegleid
- mängib koos kaaslastega teisi arvestades ja mänguasju jagades
- tunneb rõõmu mängust

4-5- aastase lapse eeldatavad tulemused

- mängib mitme lapsega koos
- täidab rollimängudes võetud rolli, peab kinni rollist tulenevatest toimingutest ja suhetest
- mängib iseseisvalt erinevaid mängu
- kasutab loovalt erinevaid mänguasju ja mängumaterjale
- vahetab erinevaid rolle, on huvitatud rollimängust

- suudab meeles pidada mitme reeglga mängu
- suudab mängus situatsioone erinevalt lahendada
- teab, et alati on võistlusmängus võita või kaotada
- kasutab mängus erinevaid vahendeid ka asendusmänguasjadena

6-7-aastase lapse eeldatavad tulemused

- mängib koos teiste lastega huvitavalt, kestvalt ja loovalt
- tunneb mängust rõõmu ja on suuteline mängule keskenduma
- täidab täpselt erinevaid mängureegleid
- rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi, muljeid ümbritsevast maailmast
- ühendab erinevad tegevused ja mängu omavahel
- algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu
- toob välja rollile iseloomulikud toimingud ja suhted
- täidab mängudes erinevaid rolle
- järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada
- suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele
- tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusmängus
- kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid

6.1.2. Tunnetus- ja õpioskused

Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse – taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.

Õpioskuste all mõistetakse lapse suutlikkust hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel.

Eeldatavad tunnetus- ja õpioskused vanuseti:

3-aastase lapse eeldatavad tulemused

- oskab koostada väikseid hulki esemetest
- saab kuuldust aru ja reageerib vastavalt
- on suuteline keskenduma 10 minutit ja kaasa tegema
- kavandab oma tegevusi lühiajaliselt
- tegutseb uutes olukordades koos täiskasvanuga
- on uudishimulik, tahab avastada, esitab küsimusi
- rühmitab esemeid ühe tunnuse alusel
- meeldib lugusid ja jutte mitu korda kuulata

4-5-aastase lapse eeldatavad tulemused

- teab, et sünnipäev on üks kord aastas, saades aasta vanemaks, tajub lihtsamaid nähtusi tervikuna (nt päev koosneb hommik, päev, õhtu)
- kasutab arutlevat dialoogi
- tegutseb keskendunult ja sihipäraselt 15 minutit
- kavandab oma igapäevategevusi
- tegutseb uudses olukorras täiskasvanu juhiseid kasutades, abi küsides
- tahab õppida uusi asju, tahab tunda eduelamust
- rühmitab esemeid ja nähtusi etteantud tunnuse alusel
- korduvalt kuulnud jutud on meeles ja räägib neid omakorda teistele

6-7-aastase lapse eeldatavad tulemused

- saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg), tajub esemeid sündmusi ja nähtusi tervikuna
- saab kuuldust aru, reageerib sellele vastavalt ja kasutab arutlevat dialoogi
- tegutseb sihipäraselt, on suuteline keskenduma kuni pool tundi kavandab ja korraldab oma igapäevategevusi ja viib alustatud tegevused lõpuni tegutseb uudes olukorras täiskasvanu juhiste järgi
- suhtub õppimisse positiivselt – tahab õppida, katsetada, uurida, avastada, küsimusi esitada
- rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel
- teab, et kordamise tulemusel jääb õpitu meelde

6.1.3.Sotsiaalsed oskused

Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka partnereid, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest.

Eeldatavad sotsiaalsed oskused vanuseti:

3-aastase lapse eeldatavad tulemused

- * teab, et inimesed on erinevad nii soolt, kasvult, välimuselt
- * on huvitatud teistega suhtlemisest, loob julgelt kontakte
- * küsib vajadusel abi, aitab abiküsijat
- * teab, et lasteaias on omad reeglid
- * tahab koos teistega tegutseda, oskab kaaslastega arvestada
- * teab, et on omad ja võõrad asjad ja et võõraid asju ei võeta loata

* teab, et on halb ja hea käitumine – teab, kuidas on õige käituda

* ei ole alati kõigega nõus

4-5- aastase lapse eeldatavad tulemused

- püüab arvestada kaaslaste tunnetega, vastavalt suhelda
- loob julgelt kontakte ja suhtleb rühmakaaslastega
- on huvitatud täiskasvanutega suhtlemisest
- hoolib teistest, pakub oma abi
- tahab tegutseda ja arvestab reeglitega, oskab märgata reeglite rikkumist
- oskab tegutseda teiste kõrval ja teistega koos
- teab, et võõrad asjad tuleb tagastada, võõrastega kaasa ei minda
- märkab vale käitumist, oskab seda seletada
- teab, et inimesed on erinevad ja omanäolised
- tunneb kokkulepituid reegleid, oskab neist rääkida
- ei nõustu kõigiga, omab oma seisukohti

6-7- aastase lapse eeldatavad tulemused

- püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses
- tahab ja julgeb suhelda – huvitub suhetest ja tunneb huvi teiste vastu
- hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise
- teab, miks on reeglid vajalikud, osaleb ise reeglite kujundamisel
- oskab teistega arvestada ja teha koostööd

- loob sõprussuhteid
- saab aru (oma, võõras, ühine) tähendusest
- teeb vahet õigel ja valel käitumisel, teab vale käitumise tagajärgi
- mõistab, et inimesed võivad olla erinevad
- järgib kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme
- selgitab oma seisukohti nii eakaaslastele kui ka täiskasvanutele

6.1.4. Enesekohased oskused

Enesekohaste oskuste all mõistetakse lapse suutlikkust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida oma käitumist.

Eeldatavad enesekohased oskused vanuseti:

3- aastase eeldatavad tulemused

- tunneb erinevaid emotsioone (room, kurbus, viha)
- lohutab kurba sõpra ja rõõmustab koos temaga
- oskab kirjeldada häid ja halbu omadusi
- tegutseb täiskasvanu juhendamisel, muudab oma käitumist vastavalt juhendaja märkustele
- on huvitatud mängudest ja tegevustest
- tegutseb iseseisvalt täiskasvanu valve all
- teab, et tuleb käituda teiste suhtes ohutult
- küsib abi, on kujunenud esmased tööharjumused
- koristab koos täiskasvanuga tegevuse lõppedes enda järelt

4-5. aastase lapse eeldatavad tulemused

- suudab oma viha ja kurbust sobival viisil väljendada
- oskab kirjeldada häid ja halbu omadusi
- teab, et heade omadustega leiab sõpru
- käitub vastavalt olukorrale, kuulab täiskasvanu juhendamist ja tagasisidet
- valib mängu ja tegevusi ning mängukaaslasi
- oskab leida endale tegevust, tegutseb teisi segamata
- teab, mis mõjutab tervist, mis võib olla kahjulik ja vähem kahjulik
- saab hakkama eneseteenindamisega WC-s
- tegevuse lõppedes koristab enda järelt ja aitab teistel koristada vahendeid

6-7- aastase eeldatavad tulemused

- suudab oma emotsioone kirjeldada ning väljendada
- kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi
- oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele
- algatab mängu ja tegevusi
- tegutseb iseseisvalt ja vastutab oma käitumise eest
- teab, mis võib olla tervisele kasulik või kahjulik ning kuidas ohutult käituda
- saab hakkama eneseteenindamisega ja on kujunenud esmased tööharjumused
- kastab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ning tegevuse lõppedes koristab enda järelt.

7. Erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted ja korraldus

7.1. Erivajadustega laste õpetamisel peetakse silmas üldisi põhimõtteid, mis tuginevad eakohasele arengule. Erivajadustega laste õpetamisel on rõhuasetus lapse sotsialiseerumisele.

- Arendustegevuse planeerimise ja läbiviimise aluseks on lapse eri arenguvaldkondade eelnev hindamine.
- Rakendatakse arendavat õpetust, mis toetub käsitusele lähimast arengutsoonist (lapsele on ülesanne liiga lihtne, laps lahendab talle antud ülesande pingutades või täiskasvanu abiga)
- Arvestatakse arenguetapile iseloomuliku juhtiva tegevusega.

7.2. Vaimastvere Kooli lasteaias toetavad laste arengut logopeed ja sotsiaalpedagoog.

7.2. Logopeed töötab lasteaia lastega vastavalt kinnitatud töö- ja tunniplaanile.

7.3. Sotsiaalpedagoog tegeleb lasteaia laste peredega vastavalt vajadusele oma tööülesannetest lähtuvalt.

8. Lapsevanematega koostöö põhimõtted ja korraldus

8.1. Koostöös lapsevanematega on tähtis eeskätt õpetaja ja lapsevanema omavaheline suhtlemine.

8.2. Lapsevanemaid teavitatakse lasteasutuse õppe- ja kasvatuskorraldusest.

- Lasteaias toimuvad erilised sündmused ja aktuaalsed probleemid kajastuvad stendil. Seal on rühma nimekiri, päevakava, nädala tähtsamad tööd ja tegemised, menüü jne.
- Oluline on igapäevane vahetu suhtlemine vanematega. Võimalused suhtlemiseks ja info vahetamiseks kohandatakse vastavalt perede vajadustele ja eelistustele.
- Info lasteaia kohta on Internetis Vaimastvere Kooli kodulehel.
- Paljud lapsed käivad lasteaias iseseisvalt koolibussi kasutades. Koostöö nende lastevanematega toimub kirja või telefoni teel. Eeldatakse aga, et vähemalt kord nädalas saab ka nende vanematega vahetult suhelda.
- Lisaks individuaalsele koostööle lisanduvad ühisüritused lastevanematega, laste ja õpetajatega. Vanemad on lasteaias alati oodatud ja teretunud.
- Koosolekud toimuvad vähemalt kaks korda aastas, septembris ja mais. Vajadusel tullaakse probleemide lahendamiseks kokku tihedamalt. Kuna lasteaed töötab kooli alluvuses, toimub osa teabepäevi ka koos.
- Koolieelikute vanemad kohtuvad info vahetamiseks algklasside õpetajatega igal sügisel ja kevadel.
- Arenguestlused. (Vt p 6.)

9. Õppekava uuendamise ja täiendamise kord

9.1. Õppekava uuendatakse ja täiendatakse sisehindamise tulemustest lähtuvalt iga õppeaasta augustikuus.

9.2. Õppekava täiendamise aluseks on pedagoogilise nõukogu otsused, mis on läbi arutatud hoolekogus.

9.3. Kooli direktor kinnitab õppekava muudatused käskkirjaga.

KOOLI ÕPPEKAVA (B osa)

1. Vaimastvere Kooli väärtused, eripära ja õppekeskkond

- Vaimastvere Kool on lapsesõbralik kool, õpilaskodu ja lasteaed, kus inimlikus, hoolivas ja turvalises keskkonnas on loodud lastele igakülgset arenguvõimalused.
- Vaimastvere Kool on väiksemate klassikoosseisudega maakool, mille juurde kuulub õpilaskodu, kuhu tuleb õpilasi erinevatest Eesti paikadest. Vaimastvere Kooli eripäraks on valmisolek rändetaustaga õpilaste õpetamiseks.
- Vaimastvere Kool asub looduskaunis kohas Endla looduskaitseala läheduses, mis annab head eeldused tööka, loodust hoidva ja oma tervist edendava isiksuse kujunemiseks. Looduskaitseala annab võimalusi läbivate teemade ja üldpädevuste arendamiseks lõimitult kõigis õppeainetes.
- Vaimastvere Kool kuulub Ettevõtliku Kooli võrgustikku ja on täitnud ettevõtliku kooli baastaseme. Vaimastvere Kool püüdleb ettevõtliku hoiaku kujundamise poole nii õpilastes kui õpetajates. Ettevõtliku ja endaga hakkama saava ühiskonnaliikme kujundamine toimub läbivalt kõigis õppeainetes TULEM-i kaudu ehk ettevõtliku õppe tööriista kaudu:
  - Tunneme rolle ja koostööd – ettevõtlikus õppeprotsessis on igal protsessis osalejatel täita kokkulepitud ja aktsepteeritud roll. Rollide täitmisel toetatakse teineteist aktiivselt ning tehakse selleks koostööd.
  - Usaldame vastutust – õppijal on reaalne vastutus õppeprotsessis ning ta mõistab, et valikud toovad kaasa tagajärgi.

- Lõimume eluga – kaasame õppetöösse kooliväliseid partnereid, et saaksime teada, mida õpituga päriselt peale hakata.
  - Evime kogemusi – õppijal on õpitu praktilise rakendamise kogemused, nii positiivsed kui ka negatiivsed. Teeme päris asju kogukonna heaks.
  - Mõõdame mõju – õppeprotsessis toimib pidev tagasiside õppeprotsessi osaliste vahel nii õppijalt õpetajale kui ka vastupidi.
- Vaimastvere Kool toetab õpilast ja arvestab iga õpilase individuaalsust. Õpetajad teevad igakülgset koostööd individuaalset lähenemist vajavate õpilaste heaks. Kool arendab õpilast tunnis ja tunniväliselt ettevõtlikuks, hoolivaks ja elus hakkamasaavaks indiviidiks.

1.1. Vaimastvere Kooli väärtustepuu

Kõik Vaimastvere koolipere liikmed lähtuvad oma tegevustes väärtustest, mis on nähtavad ka kooli stendi väärtustepuul:

- **Ausus** – on see, mis alati aitab! Aus olla proovin ja seda teisteltki soovin.
- **Hoolivus** – kaaslastest aitab meid sõpruses ja hädas!
- **Loovus** – on peamine argitöös, abiks meil raamat ja oma kultuur!
- **Südamlikkus** – peitub me sees, avab ukсед ja näitab teed!
- **Arvestamine**- kaaslastega. Loomulikult seda tähtis on teha!
- **Jagame** – nii rõõmu kui muret, sest sõprus ja koostöö on alati tore!
- **Geniaalsus** – meil kaaslaseks kõikjal, ei jää me kuskil hätta!
- **Positiivsus** – tõstab tuju, ajab ära jonnitaju!
- **Rõõmsameelsus** – meid kõiki toidab, vaimu ja meeli täidab!
- **Individuaalsus** – on abiks kooliteel. Olen eriline ning head meelt see teeb!
- **Julgus** – meid saadab nii päeval kui ööl. Hirmu see lihtsalt minema lööb!

- **Dialoog** – väikseid ja suuri siin köidab, vahel ka teater südameid võidab!

2. Vaimastvere Kooli õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid

Vaimastvere Kooli eesmärk on võimaldada lasteaias, põhikoolis ja õpilaskodus lastele mitmekülgset ja järjepidevat vaimset, kehalist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, eetiline käitumine, tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaam oma tervise hoidmise tähtsusest ning kujunevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesejuhtimise oskused.

2.1. Pätevuste kujundamine Vaimastvere Koolis

Vaimastvere Kooli õppekava taotleb õpilaste üldpädevuste, valdkonna- ja ainepädevuste kujundamist, mida on kirjeldatud põhikooli riiklikus õppekavas ja ainekavades.

2.1.1. Üldpädevused

Vaimastvere Kooli põhikooli õppekava taotleb õpilastel järgmiste üldpädevuste kujunemist:

- *kultuuri- ja väärtuspädevus;*
- *sotsiaalne ja kodanikupädevus;*
- *eneseääratluspädevus;*
- *õpipädevus;*
- *suhtluspädevus;*
- *matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus;*
- *ettevõtlikkuspädevus;*
- *digipädevus.*

3. Vaimastvere Kooli õppekorraldus

- Õppe- ja kasvatustegevus on Vaimastvere Koolis 1.–9. klassini traditsiooniline aineõpe.
- Õppeaasta jaguneb kolmeks trimestriks.
- Kõiki õppeaineid õpitakse kogu õppeaasta vältel. Erandiks on keskkonnaõpetus III kooliastme 8. klassis, mis toimub tsükliõppena – tunnid toimuvad II ja III trimestri jooksul.
- Ainetundide jaotus klassiti määratakse kooli õppekava tunnijaotusplaanis (4.3).
- Tehnoloogiaõpetus on jaotatud käsitöö ja tööõpetuse ainetundide vahel. Informaatika on Vaimastvere Kooli tunniplaanis esitatud arvutiõpetusena.

3.1. Kohustuslikud õppeained (RÕK-i järgi):

- eesti keel, alates 5. klassist eesti keel ja kirjandus;
- A-võõrkeel on inglise keel, mille õpe algab 3. klassist;
- B-võõrkeel on vene keel, mille õpe algab 6. klassist (erandiks on õpilased, kes II kooliastmes õppisid mujal B-võõrkeelena saksa keelt);
- matemaatika;
- loodusõpetus;
- geograafia;
- bioloogia;
- keemia;
- füüsika;
- ajalugu;
- inimeseõpetus;

- ühiskonnaõpetus;
- muusika;
- kunstiõpetus;
- kehaline kasvatus (II ja III kooliastmest poisid ja tüdrukud eraldi õppegruppides);
- käsitöö/tööõpetus.

3.2. Valikainetunnid ja õppeainete süvendatud õpetamine valikainetundide kaudu

Vaimastvere Koolis õpetatakse kooliastmeti õppeaineid süvendatult, mis toimub valikainetundide kaudu. Tundidega, mis on lisatud õppeaine süvendatud õpetamiseks, ei kaasne riiklikus õppekavas esitatud õppesisule täiendavaid õpitulemusi. Need tunnid võimaldavad klassi- või aineõpetajal õpitulemuste saavutamiseks vajalike meetodite valiku kaudu pöörata süvendatud tähelepanu üld- ja valdkonnapädevuste saavutamiseks.

- I kooliastmes õpetatakse süvendatult matemaatikat 2 tundi, loodusõpetust 1 tund, inglise keelt 1 tund, kunstiõpetust 0,5 tundi, kehalist kasvatust 1 tund, tööõpetust 0,5 tundi ja eesti keelt 2 tundi.
- II kooliastmes õpetatakse süvendatult eesti keelt 1 tund, inglise keelt 2 tund, vene keelt 1 tund, matemaatikat 1 tund, muusikaõpetust 1 tund, kunstiõpetust 1 tundi.
- III kooliastmes õpetatakse süvendatult matemaatikat 2 tundi.
- Vaimastvere Kooli II kooliastmes on valikainetundidena arvutiõpetus 3 tundi ning III kooliastmes keskkonnaõpetus 1 tundi ja kirjandiõpetus 1 tund.
- Valikainetunnid kinnitatakse vähemalt kuueks õppeaastaks, arvestades kooli võimalusi ning õpilaste ja lapsevanemate soove.

3.3. Kooli tunnijaotusplaan klassiti

	I kooliaste			II kooliaste			III kooliaste								
	Kohustuslikud tunnid	Valikaine tunnid	1. kl	2. kl	3. kl	Kohustuslikud tunnid	Valikaine tunnid	4. kl	5. kl	6. kl	Kohustuslikud tunnid	Valikaine tunnid	7. kl	8. kl	9. kl

Eesti keel	19	2	7	7	7	11	1	5	4	3	6	-	2	2	2
Kirjandus	-	-	-	-	-	4	-	-	2	2	6	-	2	2	2
Inglise keel	3	1	-	-	4	9	2	4	4	3	9	-	3	3	3
Vene keel	-	-	-	-	-	3	1	-	-	4	9	-	3	3	3
Matemaatika	10	2	3	4	5	13	1	4	5	5	13	2	6	4	5
Loodusõpetus	3	1	1	2	1	7	-	2	2	3	2	-	2	-	-
Geograafia	-	-	-	-	--	-	-	-	-	-	5	-	2	1	2
Bioloogia	-	-	-	-	--	-	-	-	-	-	5	-	1	2	2
Inimeseõpetus	2	-	-	1	1	2	-	-	1	1	2	-	1	1	-
Ajalugu	-	-	-	-	-	3	-	-	1	2	6	-	2	2	2
Ühiskonnaõpetus	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2	-	-	-	2
Keemia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	2	2
Füüsika	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	2	2
Muusika	6	-	2	2	2	4	1	2	2	1	3	-	1	1	1
Kunst	4,5	0,5	2	2	1	3	1	2	1	1	3	-	1	1	1
Tööõpetus	4,5	0,5	2	2	1	5	-	2	2	1	5	-	2	3	-
Kehaline kasvatus	8	1	3	3	3	8	-	3	3	2	6	-	2	2	2
Keskkonnaõpetus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-
Kirjandiõpetus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Arvutiõpetus	-	-	-	-	-	-	3	1	1	1	-	-	-	-	-
KOKKU	60	8	20	23	25	73	10	25	28	30	90	4	30	32	32

3.3.1. Erisused rändetaustaga õpilaste õpetamisel

- Rändetaustaga õpilased õpivad Vaimastvere Koolis süvendatult eesti keelt kui võõrkeelt, kui nende eestikeelse õppe kogemus põhikoolis on olnud lühem kui 6 aastat.
- Teistes ainetundides toimub õpe lõimitud aine- ja keeleõppe põhimõttel (LAK-põhimõttel).
- Rändetaustaga õpilastele koostatakse tunniplaan, mis arvestab tema eesti keele süvendatud õppimist.
- Ainetundides õpitulemuste omandamine toimub individuaalse ainekava alusel, arvestades rändetaustaga õpilaste individuaalset keeleoskust ja osalemist eesti keele tundides mõne teise ainetunni arvelt.

3.4. Läbivate teemade ja lõimingu rakendamine

Läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendid ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel.

Läbivad teemad Põhikooli riikliku õppekava alusel on:

- elukestev õpe ja karjääri planeerimine;
- keskkond ja jätkusuutlik areng;
- kodanikualgatus ja ettevõtlikkus;
- kultuuriline identiteet;
- teabekeskkond;
- tehnoloogia ja innovatsioon;
- tervis ja ohutus;

- väärtused ja kõlblus.

Läbivate teemade omandamine ja lõimingu rakendamine toimub Vaimastvere Koolis:

- kõigis õppeainetes ja ainetundides;
- lõimitud ainetundides;
- projektiõppes (ühe aine raames või mitme aine koostööprojektina);
- ülekoolilistes projektides (nt kooli ürituste korraldamine);
- läbivatest teemadest lähtuvas või õppeaineid lõimivas loovtöös;
- huviringides;
- koostöös organisatsioonide/ettevõtete ja teiste koolidega;
- osalemisega võistlustel ja haridusprojektides.

4. Õppekeskkonna mitmekesistamiseks kavandatud tegevused

Õppekeskkonna mitmekesistamiseks kavandatud tegevused Vaimastvere Koolis on:

- projektõppe päevad;
  - sh vähemalt kord aastas toimuv projektõppe nädal Vaimastvere Koolis;
- õuesõppe tunnid kooli looduskaitsealuses pargis või Endla looduskaitsealal;
  - sh lõimitud ainetunnid;
- õppekäigud, väljasõidud, matkad;
  - sh koostöö Endla looduskaitsealaga (Riigimetsa Majandamise Keskusega (RMK));
  - sh osalemine Maailmakoristuspäevadel;
- traditsioonide hoidmine ja tähistamine Vaimastvere Koolis: jõulunädal, Vabariigi aastapäeva tähistamine, kooli sünnipäeva tähistamine, kalendritähtpäevade tähistamine, jne.
  - sh jõulunädal koos jõululaadaga,
  - sh vastlapäev;
- spordipäevad kooli staadionil ja võimlas;
- õppepäevad koostöös Päästeameti, Politsei jt koostööpartneritega;
- õppesõidud ja huviringid koostöös Vaimastvere noortekeskusega;
- osalemine robootikanädalal;
- osalemine luule- ja etluskonkurssidel;
- kooli ümbruse korrashoid;
- koostöö Jõgevamaa Spordiliiduga Kalju.

5. Hindamise korraldus

5.1. Üldsätted

- Õpilaste hindamise aluseks on „Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus“, „Põhikooli riiklik õppekava“, Vaimastvere Kooli põhikooli õppekava ning kodukorra nõuded.
- Individuaalse õppekava järgi õppijate hindamisel arvestatakse sätestatud erisusi.
- Lihtsustatud õppekava alusel õppijate hindamise aluseks on „Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava“.
- Põhikoolis hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi, käitumist ja hoolsust.
- Õpilase teadmisi ja oskusi hindab klassi- või aineõpetaja. Käitumist ja hoolsust hindab klassijuhataja koostöös aineõpetajatega.
- Hindamise eesmärk on:
  - toetada õpilase arengut;
  - anda tagasisidet õpilase õppeedukuse kohta;
  - innustada ja suunata õpilast sihikindlalt õppima;
  - suunata õpilase enesehinnangu kujunemist, suunata ja toetada õpilast edasise haridustee valikul;
  - suunata õpetaja tegevust õpilase õppimise ja individuaalse arengu toetamisel;
  - anda alus õpilase järgmise klassi üleviimiseks ning kooli lõpetamise otsuse tegemiseks.
- Hindamine on süstemaatiline teabe kogumine õpilase arengu kohta, selle teabe analüüsimine ja tagasiside andmine. Hindamise alusel kavanatakse edasist õpet. Hindamisel kasutatakse mitmesuguseid meetodeid, hindamisvahendeid ja -viise. Hindamine on õpetamise ja õppimise lahutamatu osa.
- Kool annab õpilasele ja vanemale kirjalikku tagasisidet õpilase käitumise ja hoolsuse kohta vähemalt kolm korda õppeaastas.

- Õpilasel on õigus saada teavet hindamise korralduse ning saadud hinnete ja hinnangute kohta. Õpilasel on õigus teada, millised hinded ja/või hinnangud on aluseks kokkuvõtivatele hinnetele ja hinnangutele.
- Käitumise ja hoolsuse hindamise eesmärk on:
  - suunata õpilast järgima üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme ning täitma kooli kodukorra nõudeid;
  - motiveerida õpilast hoolikalt täitma õppeülesandeid.

5.2. Hindamisest teavitamine

- Õpilasel on õigus saada vastavalt klassi- või aineõpetajalt teavet oma hinnete kohta.
- Aineõpetaja peab õpilastele iga trimestri alguses selgitama, millistest hinnetest kujuneb trimestri hinne.
- Kool teavitab õpilast ja tema seaduslikku esindajat hindamise korraldusest koolis ning õpilasele pandud hinnetest ja antud hinnangutest. Õppeprotsessis saadud hinded tehakse lapsevanemale teatavaks Stuudiumi, hinnetelege ja kokkuvõtavad hinded Stuudiumi või klassitunnistuse kaudu.
- Kooli õppekavas sätestatud hindamise korraldus pannakse välja kooli tegevuse kajastamiseks peetaval veebileheküljel.

5.3. Teadmiste ja oskuste hindamine

5.3.1. Teadmiste ja oskuste hindamise korraldus

- Õpilase teadmisi ja oskusi hindab vastava õppeaine õpetaja õpilase suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust õppekavas esitatud nõuetele.
- Lähtuvalt kooliastme ja õppeaine eripärast arvestatakse hindamisel:
  - omandatud teadmiste ja oskuste ulatust, nende rakendamise iseseisvust, vastuste õigsust, esituse täpsust ja loogilisust;

- õpilase oskust oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult väljendada;
- vastuse õigsust, vigade arvu ja liiki;
- praktilise töö teostust.
- Trimestri algul teeb vastava õppeaine õpetaja õpilastele teatavaks õppeaines nõutavad teadmised ja oskused, nende hindamise aja ja vormi.
- Kontrolltööde aeg kavandatakse kooskõlastatult teiste õppeainete õpetajatega.
- Kontrolltööde läbiviimise aja märgib õpetaja vastavasse tabelisse Studiumis. Õpilasel võib üldjuhul olla üks kontrolltöö päevas ja kolm kontrolltööd nädalas. Kahe kontrolltöö läbiviimine ühel ja samal päeval on lubatud erandjuhul ja kokkuleppel õpilastega. Nädalas ei planeerita üle kolme kontrolltöö. Planeerimata ja etteteatamata kontrolltöid ei ole lubatud teha.
- 8. klassi õpilased valmistavad aasta jooksul ette loovtöö, mille kaitsmine toimub üldjuhul aprillis.
- 1.–9. klassi õpilaste teadmisi ja oskusi hinnatakse numbriliselt (hinne), kasutades viiepallisüsteemi.
  - Hindega „5“ („väga hea“) hinnatakse suulist vastust (esitust), kirjalikku või praktilist tööd, praktilist tegevust või selle tulemust (edaspidi õpitulemus), kui see on täiel määral õppekava nõuetele vastav. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindega „5“, kui õpilane on saanud 90–100% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
  - Hindega „4“ („hea“) hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt õppekava nõuetele vastav, kuid pole täielik või esineb väiksemaid eksimusi. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindega „4“, kui õpilane on saanud 75–89% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
  - Hindega „3“ („rahuldav“) hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt õppekava nõuetele vastav, kuid esineb puudusi ja vigu. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse

õpitulemust hindegaga „3“, kui õpilane on saanud 50–74% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.

- o Hindega „2“ („puudulik“) hinnatakse õpitulemust, kui see on osaliselt õppekava nõuetele vastav, esineb olulisi puudusi ja vigu. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga „2“, kui õpilane on saanud 20–49% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
- o Hindega „1“ („nõrk“) hinnatakse õpitulemust, kui see ei vasta õppekava nõuetele. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga „1“, kui õpilane on saanud 0–19% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
- o Õpetaja võib jooksval hindamisel kasutada + ja - märki, selgitades sellist hinnet õpilasele.
- o Kui tuvastatakse, et õpilane kasutab vastamise ajal kõrvalist abi, kirjutab maha või keeldub ilma mõjuva põhjuseta vastamast, võib õpetaja hinnata vastavat tööd hindegaga „nõrk“.
- o Kui suulist vastust (esitust), kirjalikku või praktilist tööd, praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindegaga „puudulik“ või „nõrk“ või on hinne jäänud välja panemata, mida märgitakse märgiga „T“ Stuudiumis, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks.
- o Õpilane vastab järele õpetajaga kokkulepitud ajal. Üldjuhul on järelevastamise tähtaeg 2 nädalat, arvestades päevast, mil õpilane sai mitterahuldava hinde teada või õpilase haiguse korral koolitulemise päevast. Järeltöö hinne märgitakse stuudiumi päevikus kaldkriipsuga.
- o Õppeainetes, mis eeldavad erivõimel põhinevaid oskusi – kehaline kasvatus, muusika, kunst, tööõpetus – arvestatakse hindamisel ka õpilaste suhtumist, püüdlikkust, teoreetilisi teadmisi ja arengut.

5.3.2. Kujundav hindamine

- Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja meetodeid. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Tagasiside kirjeldab õigel ajal ja võimalikult täpselt õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämisi ning sisaldab ettepanekuid edaspidisteks tegevusteks, mis toetavad õpilase arengut.
- Õppetunni vältel saab õpilane enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet õppeainet ja ainevaldkonda puudutavate teadmiste ja oskuste (sealhulgas üldpädevuste, kooliastme õppe- ja kasvatusesmärkide ja läbivate teemade) kohta. Kogu õppepäeva vältel annavad pedagoogid õpilasele tagasisidet, et toetada õpilase käitumise, hoiakute ja väärtushinnangute kujunemist. Põhikool reageerib juhtumitele, mis on vastuolus üldtunnustatud väärtuste ning heade tavadega.
- Õpilasi võib kaasata enese ja kaaslaste hindamisse, et arendada tema oskust eesmärgid seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.
- Kujundava hindamise ühe vahendina võib kasutada õpimappi. Õpimapp õppimise päevikuna sisaldab nii õppetöid kui ka tööde analüüsi ja tagasisidet. Õpimappe võib koostada aine- ja valdkonnapõhiselt, läbivate teemade või üldpädevuste kohta.

5.3.3. Loovtöö läbiviimine

- Loovtöö sooritamise on kõigile 8. klassi õpilastele kohustuslik. Õppeaine, kus õpilane loovtöö sooritab, valib õpilane õppeplaanis olevate õppeainete hulgast. Valitud teema ja õppeaine kooskõlastab õpilane aineõpetajaga ja teatab selle klassijuhatajale hiljemalt esimese koolivaheaja alguseks. Klassijuhataja esitab õpilaste valikud kooli direktorile. Töö koostatakse juhendi alusel, mis asub kooli kodulehel.

- Loovtöö eesmärk on anda õpilastele iseseisva töö kogemusi, oskusi tööd planeerida ja nõuetekohaselt vormistada. Loovtööd kaitseb õpilane direktori käskkirjaga selleks moodustatud komisjoni ees, kus ta esitab tööst kokkuvõtte ja vastab küsimustele töö kohta. Loovtööd hinnatakse 8. klassi õpilaste teadmisi ja oskusi hindamisjuhendis sätestatud hindamise eesmärkidest lähtuvalt vastava hindedkaala alusel.
- Loovtöö kaitsmine toimub üldjuhul hiljemalt aprillis. Komisjonid, kaitsmise toimumise täpse aja määrab direktor oma käskkirjaga vähemalt kaks nädalat enne loovtöö kaitsmist.
- Loovtöö koostamisel juhendab õpilast vastava aine õpetaja või klassijuhataja. Õpilane võib teha koostööd ja saada abi teistelt kooli töötajatelt.
- Mitterahuldava hinde korral antakse õpilasele võimalus veel enne õppeperioodi lõppu oma tööd parandada ja komisjoni ees uuesti kaitsta.
- Loovtöö hinne kantakse klassitunnistusele.

6.3.4. Kokkuvõttev hindamine

- Kokkuvõttev hinne on õppeaine trimestri- ja aastahinne.
- Trimestrihinne pannakse välja trimestri lõpus antud õppeperioodi jooksul saadud hinnete alusel. Kokkuvõtva hinde väljapanekul arvestatakse ka järeltöö hinnet, lähtudes hindamisjuhendis sätestatud õpilaste teadmiste ja oskuste hindamise eesmärkidest.
- Aastahinne pannakse välja antud õppeaasta jooksul saadud trimestrihinnete alusel enne õppeperioodi lõppu. 8. klassi õpilastel kirjutatakse tunnistusele ka loovtöö hinne.
- 9. klassi õpilasele pannakse aastahinded välja enne lõpueksamite toimumist.
- Kui õpilane jäetakse täiendavale õppetööle, pannakse uus aastahinne välja pärast täiendava õppetöö lõppu, arvestades täiendava õppetöö tulemusi.
- Õpilasega, kelle trimestrihinne on „puudulik“, „nõrk“ või on jäetud hinne välja panemata, viiakse läbi õpitulemusvestlus, et selgitada välja õpiraskuste põhjusi

ja planeerida lahendusi. Vajadusel koostatakse õpilasele selles õppeaines individuaalne õppekava või määratakse mõni muu tugisüsteem, näiteks logopeediline abi, õpiabi, täiendavad konsultatsioonid, täiendavad õppeplaanid, nõustamine vm. Kui õpilane, kelle trimestri hinne on „puudulik“ või „nõrk“ või on trimestri hinne jäetud välja panemata, vastab materjali ära uue trimestri kahe esimese nädala jooksul, kirjutatakse Stuudiumis perioodihinde juurde vastav kommentaar, mida saab aastahinde väljapanemisel arvestada.

- Kui õppeaine trimestrihinne on jäänud välja panemata ja õpilane ei ole kasutanud võimalust järele vastata, loetakse aastahinde väljapanekul antud trimestri vältel omandatud teadmised ja oskused vastavaks hindele „nõrk“.
- Kokkuvõtvad hinded kantakse Stuudiumi klassipäevikusse, klassitunnistusele, aastahinded ka õpilasraamatusse.

6.4. Käitumise ja hoolsuse hindamine

- Õpilase käitumist ja hoolsust hindab klassijuhataja, konsulteerides aineõpetajatega, igal trimestril. Õppeaasta kokkuvõtvad hinded märgitakse Stuudiumi klassipäevikusse ja -tunnistusele, käitumishinne ka õpilasraamatusse. Põhikooli lõputunnistusele märgitakse ainult käitumishinne.
- Käitumist ja hoolsust hinnatakse hinnetega „eeskujulik“, „hea“, „rahuldav“ ja „mitterahuldav“.
- Käitumise hindamise aluseks on kooli kodukorra täitmine ning üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnormide järgimine. Hoolsuse hindamise aluseks on õpilase suhtumine õppeülesannetesse: kohusetundlikkus, töökus ja järjekindlus õppeülesannete täitmisel.
- Käitumishindega „eeskujulik“ hinnatakse õpilast, kellele üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnormide järgimine on harjumuspärane ning kes täidab järjepidevalt kooli kodukorra nõudeid.
- Käitumishindega „hea“ hinnatakse õpilast, kes järgib üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme ning täidab kooli kodukorra nõudeid.

- Käitumishindega „rahuldav“ hinnatakse õpilast, kes järgib üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme ja kooli kodukorda, kuid kellel esineb eksimusi ja kes vajab pidevat pedagoogide ja lastevanemate tähelepanu ja suunamist.
- Käitumishindega „mitterahuldav“ hinnatakse õpilast, kes ei täida kooli kodukorda ega järgi üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme, ei allu õpetajate ega lastevanemate nõudmistele. Õpilase käitumist võib hinnata „mitterahuldavaks“ ka korduva põhjuseta puudumise või üksiku õigusvastase teo või ebakõlbelise käitumise eest.
- Käitumise aastahinde „mitterahuldav“ saab õpilasele panna kooli õppenõukogu otsuse alusel. Selle taotlemiseks esitab klassijuhataja õppenõukogule kirjaliku põhjenduse, milles on arvestatud ka kooli õpilasomavalitsuse seisukohta ja ettepanekuid.
- Hoolsushindega „eeskujulik“ hinnatakse õpilast, kes suhtub õppeülesannetesse alati kohusetundlikult, õpib kõiki õppeaineid võimetekohaselt, on õppeülesannete täitmisel püüdlik, hoolas ja iseseisev, ilmutab omaalgatust ja viib alustatud tööd lõpuni.
- Hoolsushindega „hea“ hinnatakse õpilast, kes suhtub õppeülesannetesse kohusetundlikult, on iseseisev ja hoolikas ning õpib võimetekohaselt.
- Hoolsushinde „rahuldav“ saab õpilane, kes üldiselt täidab oma õppeülesandeid, kuid ei ole piisavalt järjekindel ega õpi kõiki aineid oma tegelike võimete ja arengutaseme kohaselt.
- Hoolsushindega „mitterahuldav“ hinnatakse õpilast, kes ei õpi võimetekohaselt, suhtub õppeülesannetesse lohakalt ja vastutustundetult, ei täida tundides õpetajate nõudmisi, jätab sageli täitmata oma kodused õppeülesanded.

6.5. Hinde ja hinnangu vaidlustamine

- Õpilasel või tema seaduslikul esindajal on õigus hindeid ja sõnalisi hinnanguid vaidlustada kümne päeva jooksul pärast hinde või hinnangu teadasaamist, esitades kooli direktorile kirjalikult vastava taotluse koos põhjendustega.

- Kooli direktor teeb otsuse ja teavitab sellest taotluse esitajat kirjalikult viie tööpäeva jooksul otsuse vastuvõtmise päevast arvates.

6.6. Õpilase täiendavale õppetööle jätmine ja järgmisse klassi üleviimine

- Õpilase järgmisse klassi üleviimise, täiendavale õppetööle jätmise või klassikursuse kordama jätmise otsustab kooli õppenõukogu enne õppeperioodi lõppu.
- Õppeperioodi jooksul omandamata jäänud õppekavaga nõutavate teadmiste ja oskuste omandamise toetamiseks võib õpilase jätta täiendavale õppetööle, mis viiakse läbi üldjuhul kahe nädala jooksul pärast õppeperioodi lõppu.
- Täiendava õppetöö raames täidab õpilane õpetaja vahetul juhendamisel spetsiaalseid õppeülesandeid. Täiendava õppetöö tulemusi kontrollitakse ja hinnatakse.
- 1.–8. klassi õpilane jäetakse täiendavale õppetööle õppeainetes, milles tal on „puudulik“ või „nõrk“ aastahinne.
- Õppenõukogu põhjendatud otsusega võib erandjuhul jätta õpilase klassikursust kordama, kui õpilasel on kolmes või enamas õppeaines pandud välja aastahinne „puudulik“ või „nõrk“, täiendav õppetöö ei ole andnud tulemusi ning õppekavaga nõutavate õpitulemuste saavutamiseks ei ole otstarbekas rakendada individuaalset õppekava või muid koolis rakendatavaid tugisüsteeme. Õppenõukogu kaasab otsuse tegemisel õpilase või tema seadusliku esindaja ning kuulab ära tema arvamuse. Õppenõukogu otsuses peavad olema välja toodud kaalutlused, millest tulenevalt on leitud, et õppekavaga nõutavate õpitulemuste saavutamiseks on otstarbekas jätta õpilane klassikursust kordama.
- Klassikursust ei jäeta kordama lihtsustatud riikliku õppekava ja toimetuleku riikliku õppekava järgi õppivaid õpilasi.
- Õpilane, keda ei ole jäetud täiendavale õppetööle, viiakse järgmisse klassi üle enne õppeperioodi lõppu.

- Õpilane, kes jäeti täiendavale õppetööle, kuid keda ei jäeta klassikursust kordama, viiakse järgmise klassi üle hiljemalt 30. augustiks.
- Kui õpilasele on koostatud individuaalne õppekava, lähtutakse järgmise klassi üleviimisel individuaalses õppekavas sätestatud erisustest.

7. Karjääriõppe, sh karjääriinfo ja nõustamise korraldamine

- Karjääriõppe toimub Vaimastvere Koolis läbivalt kogu õppeprotsessi jooksul, mil õpilased saavad teadlikumaks oma huvidest ja karjäärivõimalustest.
  - Enesemääratlemiseks ja õpilase huvide kindlakstegemiseks aitab kaasa inimeseõpetuse tunni vastavad teemad I–III kooliastmes; ühiskonnaõpetuse tunni vastavad teemad II ja III kooliastmes.
  - Tööturu ja tööhõive temaatikaga kurssi viimine toimub ühiskonnaõpetuse III kooliastmes.
- Karjääriõppe vormideks on nõustamine, arenguestlused, individuaalne nõustamine sotsiaalpedagoogi ja õppenõustaja poolt; karjääriinfo, koolide ja töövõimaluste tutvustamine klassijuhataja tundides; õppeasutuste ja ettevõtete külastused; projektiõppe koostöös teiste õppeasutuste ja ettevõtetega.
- Karjääriõppe, sh karjääriinfo ja nõustamise korraldamine on esmatähtis III kooliastmes.
  - Karjäärinõustamine toimub 8. ja 9. klassis koostöös sotsiaalpedagoogi ja Rajaleidja nõustajatega (sh 9. klassis suunamine individuaalsele nõustamisele);
  - projektiõppe kaudu erinevate erialade ja edasiõppimise võimalustega tutvumiseks, nt koostööprojekt Tartu Kutsehariduskeskusega;
  - ettevõtete külastamine koostöös huvijuhiga ja haridusasutuste külastamine ning nende külastused Vaimastvere Koolis.

8. Õpilaste ja lastevanemate teavitamise ja nõustamise korraldus

- Kooli ametlik infovahetus ja teavitussüsteem toimub Stuudiumis (vaimastvere.ope.ee), kus teavitatakse lapsevanemaid ja õpilasi koolis toimuvast.
  - Stuudiumi kaudu saab õpilane ja lapsevanem infot õppetöö, hindamise, koduste tööde ja muu vajaliku kohta.
- Kooli tööd reguleeriv avalik dokumentatsioon on kättesaadaval kooli kodulehel www.vaimastverekool.ee.
- Kooli info ja sündmuste kajastus toimub kooli kodulehel www.vaimastverekool.ee, sotsiaalmeedias kooli Facebooki lehel www.facebook.com/VaimastvereKool ja koolimajas stendidel.
- Klassijuhatajad informeerivad ja suhtlevad vajadusel täiendavalt telefoni või e-maili teel ja lastevanemate jaoks moodustatud kiirsõnumite gruppides (nt klassijuhataja poolt loodud lastevanemate *messengeri* suhtlusgrupp).
- Vähemalt kord aastas toimub direktori korraldusel lastevanemate üldkoosolek.
- Õppe- ja kasvatustööd puudutavates küsimustes on õpilasel võimalik arenguvestluse käigus saada klassijuhatajalt nõustamist; saada nõustamist aineõpetajatelt, eripedagoogilt ja õpilasnõustajalt.

9. Õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted

- Vaimastvere Kooli õpetajad ja töötajad teevad koostööd:
  - õppenõukogu, töökoosolekute ja koolituste kaudu;
  - töökoosolekud toimuvad kord nädalas kõigile õpetajatele, Studiumi kaudu saavad nädala infoga tutvuda kõik õpetajad;
  - direktori juhtimisel toimuvad töökoosolekud kord nädalas ka tugispetsialistidele;
  - direktsioon koguneb kord nädalas ja annab vajaliku info edasi õpetajate töökoosolekul.
- Õpetaja planeerib oma tööd ainekavade ja töökavade kaudu;
- ainekavade arenduse eest vastutab kooli juhtkond, ainekavade arenduses osalevad kõik aineõpetajad.

9.1 Õpetaja töökava

- Pedagoog koostab Vaimastvere Kooli õppekava üldosa ja ainekava alusel igal õppeaastal õpetaja töökava kõikidele klassidele ja rühmadele. Klassi, rühma töökavas täpsustatakse kooli ainekavas esitatut.
- Töökava on dokument, mille alusel toimub õppetöö õppetunnis. Õppetunnid toimuvad koolis või väljaspool kooli ekskursiooni või õppekäiguna. Töökava koostamine ja arendamine kuulub klassiõpetaja ja aineõpetaja pädevusse.
- Klassiõpetaja ja aineõpetaja töökavad on vormistatud vabas, kuid õppimist toetavas struktuuris ning vastavad riiklikule õppekavale. Töökavadel on alati kirjas õppeaine, õppeaasta ja klass.
- Klassiõpetaja ja aineõpetaja töökava esitatakse õppeaasta algul kooli direktorile.

10. Õpilaste juhendamine ja hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted Vaimastvere Koolis

10.1. Õpilaste arengu toetamine ja juhendamine

- Kool tagab õpilasele, kellel tekib ajutine mahajäämus eeldatavate õpitulemuste saavutamisel, täiendava pedagoogilise juhendamise väljaspool õppetunde.
- Õpetajad jälgivad õpilase arengut ja toimetulekut koolis ning vajaduse korral kohandavad õpet õpilase vajaduste kohaselt. Õpilase võimete ja annete arendamiseks selgitatakse välja õpilase individuaalsed õpivajadused.
- Õppeaasta alguses testitakse õpilasi logopeedilise abi ning õpiabirühma suunamise vajaduse tuvastamiseks.
- Igal õppeaastal toimuvad õpilaste arenguestlused. Arenguestluse viib läbi klassijuhataja õpilase ja tema vanema/eestkostja osavõtul.
- Kui õpilane vajab täiendavat juhendamist väljaspool õppetunde ajutise mahajäämuse kõrvaldamiseks, suunatakse ta direktori otsusel vastava aineõpetaja konsultatsioonidesse.
- Kui õpilane vajab pidevat abi kodutööde tegemisel mahajäämuse vältimiseks või ajutise mahajäämuse kõrvaldamiseks, suunatakse ta direktori otsusel õpiabi tundidesse või pikapäevarühma.
- Õpilase arendamiseks on võimalik suunata õpilane kooli juures tegutsevasse huviringi.

10.2. Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorraldus

1) Haridusliku erivajadusega õpilase õppe korraldamisel lähtutakse kaasava õppe põhimõtetest, mille kohaselt õpib haridusliku erivajadusega õpilane tavaklassis. Kooli põhimääruse kohaselt on koolis võimalused rakendada hariduslike erivajadustega õpilastele ka erinevaid tugirühmi.

2) Direktori otsusel võib haridusliku erivajadusega õpilasele rakendada „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses“ § 48 sätestatud järgmisi meetmeid, mille rakendamise eeldusena ei ole ette nähtud nõustamiskomisjoni soovitus:

- tugispetsialisti teenus (logopeed, õpiabi, õpetaja, psühholoog, sotsiaalpedagoog)
- individuaalse õppekava rakendamine,
- pikapäevarühma vastuvõtmine,
- individuaalsed õpiabi tunnid järeleaitamist vajavas õppeaines,
- koduõpe vanema/eestkostja taotluse alusel.

3) Kui õpilase hariduslik erivajadus tuleneb tema andekusest, tagatakse talle individuaalse õppekava rakendamine ühes või mitmes õppeaines ning vajaduse korral täiendav juhendamine aineõpetajate poolt.

4) Meetmete rakendamise perioodi lõpul hindab direktor koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega abinõude tulemuslikkust ning teeb vajadusel ettepanekud vanemale/eestkostjale. Kooli direktor otsustab edasise tegevuse: meetme rakendamise lõpetamine; meetme rakendamise jätkamine samal või tõhustatud viisil; meetme vahetamine või muu meetme lisamine; soovitamise pöörduda täiendavateks uuringuteks eriarsti, erispetsialisti või nõustamiskomisjoni poole.

5) Haridusliku erivajaduse tuvastamiseks läbiviidud pedagoogilis-psühholoogilise hindamise tulemused, õpetajate täiendavad tähelepanekud ja soovitused, kooli tugispetsialistide soovitused, testimiste ja uuringute tulemused ning nõustamiskomisjoni soovitused õppe korraldamiseks ja sellest tulenevalt õpilasele rakendatud meetmed dokumenteeritakse haridusliku erivajadusega õpilase arengu ja toimetuleku jälgimiseks koostatud individuaalse arengu jälgimise kaardil.

Individuaalse arengu jälgimise kaardi koostamise ja täitmise eest vastutava isiku koolis määrab direktor.

6) Nõustamiskomisjoni soovitusel ja vanema nõusolekul rakendab kool õpilasele lihtsustatud, toimetuleku- või hooldusõpet, õppe korraldamist põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava järgi, terviseseisundist tulenevat koduõpet või ühele õpilasele keskendatud õpet, põhikooli riiklikus õppekavas ettenähtud õpitulemuste asendamist või vähendamist või kohustusliku õppeaine õppimisest vabastamist.

7) Õppe korraldamisel ja meetmete rakendamisel nõustamiskomisjoni soovitude kohaselt jätkatakse õpilase arengu ja toimetuleku jälgimist. Nõustamiskomisjoni määratud tähtaja lõppemisel või vähemalt korra õppeaastas hindab direktor koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega nõustamiskomisjoni soovitatud õppekorralduse või meetmete rakendamise mõju õpilase arengule ja toimetulekule ning teeb selle põhjal ettepanekud edasiseks tegevuseks, sealhulgas täiendavate uuringute läbiviimiseks või uute soovitude saamiseks nõustamiskomisjoni poole pöördumiseks.

8) „Põhikooli riiklikus õppekavas“ § 17 sätestatud tingimustel ja korras kohaldatakse hariduslike erivajadustega õpilastele „Põhikooli riiklikus õppekavas“ § 17 lubatud erisusi:

- kui eesti õppekeelega põhikooli klassis õpib eesti keelest erineva emakeelega õpilane või välisriigist saabunud õpilane, kelle eestikeelse õppe kogemus põhikoolis on olnud lühem kui kuus õppeaastat, võib kool õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul vanema nõusolekul eesti keele õpet korraldada „Eesti keel teise keelena“ ainekava alusel;
- Eestis vähem kui kolm aastat elanud õpilase puhul võib õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul vanema taotlusel loobuda B-võõrkeele õppes.

9) Hariduslike erivajadustega õpilaste õppe toetamiseks võib kasutada „Põhikooli riiklikus õppekavas“ § 15 lõikes 4 nimetatud tunniressurssi.

10) Hariduslike erivajadustega õpilasele koostatakse vastavalt vajadusele individuaalne õppekava.

11) Ühele õpilasele keskendatud õppe puhul võib muuta tunnijaotusplaani, ning vähendada või asendada õpitulemusi võrreldes „Põhikooli riiklikus õppekavas“ sätestatud taotletavate õpitulemustega ning vähendada õppekoormust, kuid mitte alla 20 õppetunni õppenädalas.

12) Eesmärgiga mõjutada õpilasi kooli kodukorra kohaselt käituma ja teistest lugu pidama ning ennetada turvalisust ohustavate olukordade tekkimist koolis, võib õpilase suhtes rakendada põhjendatud, asjakohaseid ja proportsionaalseid tugi- ja mõjutusmeetmeid, mille rakendamise üle otsustab direktor, p 12 sätestatu üle õppenõukogu.

13) Enne tugi- või mõjutusmeetme määramist kuulatakse ära õpilase selgitused ja põhjendatakse õpilasele tugi-või mõjutusmeetme valikut.

14) Õpilase suhtes võib rakendada Põhikooli-ja gümnaasiumiseaduses sätestatud tugimeetmeid (sealhulgas arenguestluse läbiviimine, individuaalse õppekava rakendamine, õpilase vastuvõtmine pikapäevärühma, kooli juures tegutsevasse huviringi või õpilaskodusse, tugispetsialisti teenuse osutamine ning üht või mitut järgmist mõjutusmeetmet):

- õpilase käitumise arutamine vanemaga;
- õpilasega tema käitumise arutamine direktori juures;
- õpilasega tema käitumise arutamine õppenõukogus või hoolekogus;
- õpilasele tugiisiku määramine;
- kirjalik noomitus;
- esemete, mida õpilane kasutab viisil, mis ei ole kooskõlas kooli kodukorraga, kooli hoiulevõtmine;

- õppetunnist eemaldamine koos kohustusega viibida määratud kohas ja saavutada tunni lõpuks nõutavad õpitulemused;
- konfliktolukorras osalenud poolte lepitamine eesmärgiga saavutada kokkulepe edasiseks tegevuseks;
- ajutine keeld võtta osa õppekavavälisest tegevusest koolis, näiteks üritustest ja väljasõitudest;
- ajutine õppes osalemise keeld koos kohustusega saavutada selle perioodi lõpul nõutavad õpitulemused.
- Kooli hoiule antud esemed hoiustatakse ja need tagastatakse kooli kodukorras sätestatud korras.
- Ajutise õppetööst eemaldamise ajal tagab kool järelevalve õpilase üle ja vajaduse korral õpilase pedagoogilise juhendamise.
- Ajutist õppes osalemise keeldu koos kohustusega saavutada selle perioodi lõpul nõutavad õpitulemused võib õpilase suhtes rakendada kuni 10 õppepäeva ulatuses ühe poolaasta jooksul. Otsus ajutise õppes osalemise keeldu kohaldamise kohta vormistatakse kirjalikult ja toimetatakse õpilasele või piiratud teovõimega õpilase puhul vanemale kätte posti teel või antakse kätte allkirja vastu. Õpilasele, kellele kohaldatakse ajutist õppes osalemise keeldu, koostatakse koostöös õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul koostöös vanemaga individuaalne õppekava, et tagada nõutavate õpitulemuste saavutamine. Piiratud teovõimega õpilase vanem tagab käesolevas lõikes nimetatud mõjutusmeetme kohaldamise ajaks järelevalve õpilase üle ning õppe korraldamise individuaalse õppekava kohaselt.
- Tugi- ja mõjutusmeetme rakendamise teavitamise kord sätestatakse kooli kodukorras.

10.3. Vaimastvere põhikooli individuaalse õppekava koostamise ja rakendamise korralduslikud alused

- Individuaalse õppekava koostamise ja rakendamise korralduslikud alused toetuvad järgmistele seadusandlikele aktidele:

§ „Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus“,

§ „Põhikooli- ja gümnaasiumi riiklik õppekava“,

§ „Individuaalse õppekava koostamise ja rakendamise korralduslikud alused“

- Individuaalse õppekava koostamisel ja rakendamisel lähtutakse alljärgnevast:
  - Õpilase, lapsevanema, aineõpetaja või klassijuhataja ettepanekul võimaldatakse õpiraskustega õpilastele tugiõpet. Tugiõpe toimub õpetajate üldtööaja raames vastavalt direktori poolt kinnitatud konsultatsiooniaegade plaanile. Kõikide klassi- ja aineõpetajate konsultatsioonide ajad määratakse kindlaks septembrikuu jooksul ja avalikustatakse kooli koduleheküljel.
  - Koolis võimaldatakse kõne-, lugemis- ja kirjutamispuuetega õpilastele logopeedilist abi.
  - Klassijuhataja või aineõpetaja koostöös logopeediga selgitavad välja oluliselt erinevate oskuste ja võimete õpilased, kes vajavad kooli ainekavast erinevat õppesisu ja tingimusi. Individuaalse õppekava koostamise aluseks on pedagoogilis-psühholoogilised ja/või meditsiinilised uuringud (eriarst). Lapse arengu jälgimiseks avatakse „Õpilase individuaalse arengu kaart“. Kaardi täitmist koordineerib HEV-koordinaator.
  - Individuaalse õppekava koostamine otsustatakse lapsevanema avalduse või klassijuhataja või aineõpetaja ettepaneku või arstliku komisjoni otsuse või nõustamiskomisjoni soovitusel alusel.

- Individuaalse õppekava koostab aineõpetaja.
- Individuaalse õppekava vormistatakse vormi kohaselt. Lapsevanema ja õpilasega sõlmitakse kirjalik kokkulepe õpilase edaspidise õppimise kohta.
- Individuaalse õppekava koostamist koordineerib HEV-koordinaator koostöös klassijuhataja ja aineõpetajaga.
- Individuaalse õppekava kinnitab direktor.

11. Põhikooli õppekava uuendamise ja täitmise kord

- Kooli õppekava koostamisel ja arendamisel kasutatakse erinevaid töövorme. Selles töös osalevad kõik pedagoogid.
- Kooli õppekava koostamise ja arendamise korralduse eest vastutab kooli direktor.
- Kooli õppekava muudetakse ja täiendatakse vajadusel õppeaasta lõpus.
- Muudatused kooskõlastatakse pedagoogilise nõukogu, hoolekogu ja õpilasesindusega.
- Õppekava kinnitatakse direktori käskkirjaga.

AINEKAVAD

I Ainevaldkond „Keel ja kirjandus”

Eesti keel

1. klass

ÕPPESISU	ÕPPETULEMUSED
SUULINE KEELEKASUTUS	SUULINE KEELEKASUTUS
<p><u>Kuulamine</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Helide, häälte ja häälikute eristamine (asukoht ja järjekord sõnas), hääliku pikkuse eristamine, põhirõhk täishääliku pikkusel. • Õpetaja ja kaaslaste kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine. Õpetaja ja kaaslaste ettelugemise kuulamine. Kuuldu ja nähtu kommenteerimine. <p><u>Kõnelemine</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Häälduse harjutamine, hääle tugevuse kohandamine olukorrale. • Töö lähedase tähendusega sõnaga, sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine. • Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel. • Lihtlauseliste küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine. • Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas.	<p><u>Kuulamine</u></p> <p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eristab häälikuid (asukoht ja järjekord sõnas), täishääliku pikkusi; • toimib õpetaja ja kaaslaste suulise juhendi järgi; • kuulab õpetaja ja kaaslaste esituses lühikest eakohast teksti, mõistab kuulnud lause, jutu sisu. <p><u>Kõnelemine</u></p> <p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, et sõnadel on lähedase või vastandtähendusega sõna ja nimetab neist mõningaid; • väljendab end suhtlusolukordades arusaadavalt: palub, küsib, tänab, vabandab; • jutustab suunavate küsimuste toel kuuldust, nähtust, loetust;

<ul style="list-style-type: none"> • Jutustamine kuulatu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria, etteantud teema põhjal; aheljutustamine. • Esemete, nähtuste, tegelaste jms võrdlemine, ühekahe tunnuse alusel rühmitamine. • Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. • Tuttava luuletuse, dialoogi peast esitamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • koostab õpetaja abiga pildiseeria või küsimuste toel suulise jutu, • esitab luuletust peast.
LUGEMINE	LUGEMINE
<p>Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Trükitähtede (nii suurte kui väikeste) tundma õppimine. Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. Silpidest sõnade moodustamine. Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo, oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnaühendite lugema õppimine.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust. Jutustava ja kirjeldava teksti ning teabeteksti (õpilaspäevik, kutse, õnnitlus, saatekava, tööjuhend, raamatu sisukord) lugemine. Sõna, lause, teksti sisu mõistmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel. Loole lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine. Küsimustele vastamine, millele vastus on tekstis otsesõnu kirjas. Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid), skeemide, kaartide lugemine õppekirjanduses, nende tähenduse tabamine. • Luuletuste ilmekas (mõtestatud) lugemine. Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga. 	<p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb häälik-tähest vastavust, loeb õpitud teksti enam-vähem ladusalt, lausehaaval üksiku peatusega raskema sõna ees oma kõnetempos või sellest aeglasemalt; • mõistab häälega või endamisi (vaikse häälega või huuli liigutades) lugedes loetu sisu; • vastab teksti kohta käivatele küsimustele, mille vastused on palas otsesõnu öeldud; • mõtleb jutule alguse või lõpu; • on lugenud mõnda lasteraamatut, nimetab nende pealkirja ja autoreid, annab loetule emotsionaalse hinnangu (lõbus, tõsine, igav ...).

<ul style="list-style-type: none"> • Tekstiliikide eritamine: jutt, muinasjutt, luuletus, mõistatus. <p>Kirjandustekstid: liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend. Loetud raamatu autori, kunstniku (illustraatori), tegelaste nimetamine, loetust jutustamine. Loetule emotsionaalse hinnangu andmine (lõbus, tõsine, igav jne). Huvipakkuva raamatu leidmine kooli või kodukoha raamatukogust täiskasvanu abiga.</p>	
<p>KIRJUTAMINE</p>	<p>KIRJUTAMINE</p>
<p><u>Kirjatehnika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirja eelharjutused. Kirjutamine pliiatsi ja kriidiga, joonistähete kirjutamine. Õige pliiatsihoid ja kirjutamisasend istudes ja seistes (tahvli juures). Väikeste kirjatähete õppimine. Suurte kirjatähete õppimine (vajadusel 2.klassis). Tähtede seostamine. • Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Töö vormistamine näidise järgi, töö puhtus, käekirja loetavus. Teksti ärakiri tahvlilt, õpikust. <p><u>Kirjalik tekstiloome</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, õnnitlus (kujundamine näidise järgi). Jutu kirjutamine pilditäiendusena (pildi allkiri, kahekõne jms). Jutule lõpu kirjutamine. Loovtöö kirjutamine (pildi, pildiseeria, küsimuste järgi). Lünkümberjutustuse kirjutamine. <u>Õigekeelsus</u> • Häälilik, sõna, lause, tekst. Tähed ja tähestik, võõrtähete vaatlus. Häälivate märkimine kirjas. Sõna ja lause ladumine ja kirjutamine. 	<p><u>Kirjatehnika</u></p> <p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab õigeid kirjutamisvõtteid, teab, kuidas väikesi ja suuri kirjatähti kirjutata- takse ning sõnas õigesti seostatakse; • kirjutab tahvlilt ära; • täidab tahvlinäidise järgi õpetaja abiga õpilaspäevikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, varustab töö kuupäevaga. <p><u>Kirjalik tekstiloome</u></p> <p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostab näidise järgi kutse. <p><u>Õigekeelsus</u></p> <p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, sõna, lauset;

<ul style="list-style-type: none"> • Täis- ja kaashäälikud. Täishäälikuühendi vaatlus. Täishääliku pikkuse eristamine ja õigekiri, kaashääliku pikkusega tutvumine. Sulghäälik (k, p, t) omasõnade alguses. i ja j ning h sõna alguses seoses tähtede õppimisega. Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimedes. Liitsõna vaatlus (moodustamine). Sõnade lõpu õigekiri – d ja -vad (mitmus) ning -b (tegasõna 3. pööre) õigekirjaga tutvumine. • Tutvumine jutustava (väit-), küsi- ja hüüdlausega. Lause lõpumärgid: punkt, (küsi- ja hüüumärgi vaatlemine). Koma lauses (teksti vaatlus). • Oma kirjutusvea parandamine õpetaja abiga. • Etteütlemise järgi sõnade ja lausete kirjutamine (15–20 sõna lihtlausetena). 	<ul style="list-style-type: none"> • kirjutab omasõnade algusesse k, p, t; • kirjutab õigesti lühemaid (kuni 2-silbilisi) sõnu ja lauseid; • teab, et lause lõpeb punktiga; • teab, et lause alguses, inimeste, loomade, oma kodukoha nimes kasutatakse suurt algustähte; • kirjutab õigesti oma nime.
--	---

2. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
SUULINE KEELEKASUTUS	SUULINE KEELEKASUTUS
<u>Kuulamine</u> <ul style="list-style-type: none"> • Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk suluta kaashäälikul. • Õpetaja ja kaaslaste suulise mitmeastmelise juhendi meeldejätmise ja selle järgi toimimine. • Õpetaja ettelõetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ja lihtsa skeemi koostamine õpetaja juhendamisel. • Kaaslaste ettelugemise kuulamine ja hinnangu andmine ühe aspekti kohta (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana). <u>Kõnelemine</u> <ul style="list-style-type: none"> • Sõnatähenduste selgitamine ja täpsustamine aktiivse sõnavara laiendamiseks. • Kuuldud jutu ümberjutustamine; pikema dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja sisule. • Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. • Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevus, intonatsioon) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses.	<u>Kuulamine</u> <p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eristab täis- ja suluta hääliku pikkusi; • kuulab õpetaja ja kaaslaste eakohast teksti ning toimib saadud sõnumi kohaselt õpetaja abil; • koostab kuuldu põhjal lihtsama skeemi ja kaardi õpetaja abil. <u>Kõnelemine</u> <p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab kõnes terviklauseid; • teab ja leiab vastandtäheendusega sõnu ning õpetaja abil ka lähedase tähendusega sõnu; • väljendab arusaadavalt oma soove ja kogemusi väikeses ja suures rühmas; vestleb oma kogemustest ja loetust; • annab õpetaja abil edasi lugemispala, õppeteksti, filmi ja teatrietenduse sisu; • koostab õpetaja abil jutu pildiseeria, pildi või küsimuste toel; mõtleb jutule alguse või lõpu; • vaatleb ja kirjeldab nähtut, märkab erinevusi ja sarnasusi õpetaja suunavate küsimuste toel;

<ul style="list-style-type: none"> • Kõnelemine eri olukordades (telefonitsi, rühma esindajana), rollimängud. Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine. • Oma arvamuse avaldamine (raamatu, filmi jm) kohta ja selle põhjendamine. • Arutlemine paaris ja rühmas: oma suhtumise väljendamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine. • Sündmuse, isiku, looma, eseme kirjeldamine tugisõnade, skeemi, tabeli abil. • Mõtete väljendamine terviklausetena. • Küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine. • Eri meeleoluga luuletuste (aastaajad, laste elu) mõtestatud peast esitamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • esitab luuletust peast.
LUGEMINE	LUGEMINE
<ul style="list-style-type: none"> • Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi: oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhatakse, sobiva intonatsiooni kasutamine. • Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnaühendite lugema õppimine. • Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ja partnereid arvestades. Eri liiki lühitekstide (teade, kiri, ajakirja rubriik, sõnastik) mõistev lugemine. Oma ja õpetaja 	<p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb õpitud teksti suhteliselt õigesti, ladusalt (lugemistempo võib olla kõnetempost aeglasem), parandab ise oma lugemisvigu, enamasti väljendab intonatsioon loetava sisu; • mõistab häälega või endamisi lugedes loetu sisu; • vastab teemakohastele (ka lihtsamatele tekstis mitte otsese infoga seotud) küsimustele;

käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust.

- Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses ning lasteraamatutes.

- Teksti sisu aimamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel.

- Tekstist õpitavate keelendite, samuti sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade jms leidmine. Õpiku sõnastiku kasutamine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. Loetud jutustuse ja muinasjutu kohta kava koostamine (teksti jaotamine osadeks); skeemi/kaardi koostamine õpetaja abiga. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine (ka siis, kui vastus otse tekstis ei sisaldu). Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine. Luuletuste ilmekas (mõtestatud) esitamine. Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga.

- Tekstiliikide eristamine: jutustus, luuletus, näidend, mõistatus, vanasõna. Kirjandustekstid: rahvaluuleline liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend, muistend. Loetud raamatu tutvustamine ja soovitamine. Vajaliku teose otsimine kooli või kodukoha raamatukogust autori ja teema järgi täiskasvanu abiga.

- leiab tekstis iseseisvalt vastused konkreetsetele küsimustele ja töötab õpetaja abiga eakohaste juhiste alusel;

- tunneb ära jutu, luuletuse, mõistatuse, näidendi ja vanasõna;

- kasutab õpiku sõnastikku õpetaja abiga sõnade leidmiseks algustähe järgi;

- on lugenud mõnda lasteraamatut, nimetab tegelasi ja annab edasi loetu sisu mõne huvitava, enam meeldinud episoodi järgi.

KIRJUTAMINE	KIRJUTAMINE
<p><u>Kirjatehnika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Suurte ja väikeste kirjatähtede kordamine. • Kirjutamise tehnika arendamine: ühtlane kirjarida, õiged tähekujud ja seosed nii väikestel kui suurtel kirjatähtedel. • Näidise järgi kirjatöö paigutamine vihiku lehele, kirjapaberile; kuupäeva kirjutamine. <p><u>Kirjalik tekstiloome</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kutse, õnnitluse ja teate koostamine õpetaja abiga. • Tekstilähedase ümberjutustuse kirjutamine küsimuste ja tugisõnade toel. • Loovtöö skeemi, kaardi toel; fantaasialugu. Jutu ülesehitus: alustus, sisu ja lõpetus; jutule alguse ja lõpu kirjutamine. Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutlemine. <p><u>Õigekeelsus</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Varasemale lisanduvalt keeleteadmised: täishäälikuühendi õigekiri, suluta kaashääliku pikkus ja õigekiri; • k, p, t s-i ja h kõrval; i ja j silbi alguses, h sõna alguses. • Silbitamine, poolitamise üldpõhimõtted. 	<p><u>Kirjatehnika</u></p> <p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab kirjutades õigeid väikeste ja suurte kirjatähtede tähekujusid ja seoseid; • kirjutab tahvlilt või õpikust ära; • täidab iseseisvalt õpilaspäevikut ja kujundab vihikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, kirja joonelisele lehele, varustab töö kuupäevaga. <p><u>Kirjalik tekstiloome</u></p> <p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostab õpetaja abiga kutse, õnnitluse ja teate; • kirjutab loovtöö ning ümberjutustuse pildiseeria, tugisõnade ja küsimuste abil. <p><u>Õigekeelsus</u></p> <p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, silpi, sõna, lauset, täishäälikuühendit; • kirjutab õigesti sulghääliku omasõnade algusesse ja omandatud võõrsõnade algusesse; • märgib kirjas õigesti täishäälikuid; • teab peast võõrtähtedega tähestikku; • alustab lauset suure algustähega ja lõpetab punkti või küsimärgiga;

<ul style="list-style-type: none"> • Lauseliik ja lõpumärk (jutustav e väit- ja küsilause). Koma kasutamine liitlauses kirjutamisel et, sest, aga, kuid puhul. • Suur algustäht oma kooli ja tuttavates kohanimedes. • Sõnade lõpu õigekiri –d (mida teed?), -te (mida teete?), -sse (kellesse? millesse?), -ga (kellega? millega?), -ta (kelleta? milleta?). ma, sa, ta, me, te, nad õigekiri. Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (20–25 sõna lihtlausetena). • Kirjavea parandamine, kui veale tähelepanu juhitakse; kirjavea vältimine, kui veaohklikule kohale tähelepanu juhitakse. 	<ul style="list-style-type: none"> • kasutab suurt algustähte inimeste ja loomade nimedes, tuttavates kohanimedes; • kirjutab õigesti sõnade lõppu -d (mida teed?), -te (mida teete?), -sse (kellesse? millesse?), -ga (kellega? millega?), -ta (kelleta? milleta?); • kirjutab etteütlemise järgi õpitud keelendite ulatuses sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (20–25 sõna lihtlausetena).
---	--

3. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
SUULINE KEELEKASUTUS	SUULINE KEELEKASUTUS
<p><u>Kuulamine</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk sulghääliku pikkusel. • Pikema suulise juhendi meeldejätmise ja selle järgi toimimine. Kaaslase ja õpetaja juhtnööride kuulamine ning nende järgi toimimine. • Ettelugemise kuulamine ja hindamine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon). Kuuldu ning nähtu kommenteerimine. Fakti ja fantaasia eristamine. • Etteloetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ning lihtsama skeemi koostamine. • Kuuldu (muinasjutt, lühijutt, proosa-, luule ja ainetekst), nähtu (lavastus, film) sisu ümberjutustamine. Dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja nende ütlustele. <p><u>Kõnelemine</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Selge häälduse jälgimine teksti esitades. Kõne tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni esiletoomine dramatiseeringus jm esituses. • Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumise, tänamise) valik suhtlemisel. Kõnetus- ja viisakusväljendid. Kõnelemine eri olukordades: vestlus tundmatuga,	<p><u>Kuulamine</u></p> <p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi. <u>Kõnelemine</u> <p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt: palub, küsib, selgitab, keeldub, vabandab, tänab; vastab küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ning lühivastuseid; • vaatleb sihipäraselt, kirjeldab eesmärgipäraselt nähtut, eset, olendit, olukorda, märkab erinevusi ja sarnasusi; • avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta; • annab küsimuste toel arusaadavalt edasi õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu; koostab kuuldu/loetu põhjal skeemi/kaardi; • jutustab loetust ja läbielatud sündmusest; jutustab pildiseeria, tugisõnade, märksõnaskeemi ja küsimuste toel; mõtleb jutule alguse ja lõpu; • leiab väljendamiseks lähedase ja vastandtäheendusega sõnu; • esitab luuletust peast.

<p>sh telefonitsi, klassi/kooli esindamine, võistkonda kutsumine, koostegevusest loobumine jms.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sõnavara arendamine: sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine, lähedase ja vastandtäheendusega sõna leidmine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas. • Oma arvamuse avaldamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslase arvamuse küsimine. • Mõtete väljendamine terviklausetena ja sobiva sõnastusega. Küsimuste moodustamine ja esitamine ning neile vastamine. • Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria ja etteantud teema põhjal; aheljutustamine. • Sündmuste, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine tugisõnade, skeemi ning tabeli abil. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus erisuguste meeleolude väljendamiseks. • Tuttava luuletuse ja dialoogi ilmekas esitamine. • Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel. 	
LUGEMINE	LUGEMINE
<ul style="list-style-type: none"> • Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Teksti 	3. klassi lõpetaja:

<p>ülesehitus: pealkiri, teksti osad (lõigud, loo alustus, sisu, lõpetus).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Ladus ja automatiseerunud lugemine. Oma ja kaaslaste lugemistehnika hindamine õpetaja juhiste alusel. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemise klassitahvlilt ja vihikust. • Jutustava ja kirjeldava teksti ning tarbe- ja teabeteksti (kutse, õnnitluse, saatekava, tööjuhendi, raamatu sisukorra, sõnastiku, teate, eeskirja, õpikuteksti, teatmeteose teksti, ajalehe- ja ajakirja ning muu meediateksti) lugemine. • Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses, lasteraamatutes ning lasteajakirjanduses. • Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide ja üksiksõnade järgi. • Töö tekstiga: tekstist õpitavate keelendite, sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine. Õpiku sõnastiku iseseisev kasutamine. • Teksti jaotamine osadeks ning tekstiosade pealkirjastamine. Loetava kohta kava, skeemi, kaardi koostamine. Loetu põhjal küsimustele vastamine. Loole alguse ja lõpu mõtlemine. 	<ul style="list-style-type: none"> • loeb nii häälega ja kui endamisi ladusalt ja teksti mõistes; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti; • loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva intonatsiooniga; • töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel; • vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta; • eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku, keeldu; • tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kirja; • on lugenud läbi vähemalt neli eesti ja väliskirjaniku teost, kõneleb loetud raamatust; • teab nimetada mõnd lastekirjanikku.
---	--

<p>Teksti teema ja peamõtte sõnastamine, tegelaste iseloomustamine.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luuletuste ja proosateksti mõtestatud esitamine. Riimuvate sõnade leidmine. Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ning partnereid arvestades. • Loetud raamatust jutustamine, hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine. Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt. • Tekstiliikide eristamine: muinasjutt, mõistus, vanasõna, luuletus, jutustus, näidend, kiri • Kirjandus: folkloorne lastelaul, liisusalm, jutustus, muinasjutt, muistend, luuletus, kahekõne, näidend, sõnamänguline tekst, piltjutt, mõistus, vanasõna. 	
<p>KIRJUTAMINE</p>	<p>KIRJUTAMINE</p>
<p><u>Kirjatehnika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjutamise tehnika süvendamine, oma loetava käekirja kujundamine, kirjutamise kiiruse arendamine. • Kirjutamisvilumuse saavutamine (õiged tähekujud ja proportsioonid, loetav käekiri, ühtlane kirjarida, kirjatöö nõuetekohane välimus, töö vormistamine). Kirjutatu kontrollimine õpiku ja sõnastiku järgi. • Oma kirjavea parandamine. Etteütlemise järgi kirjutamine. Tahvlile, vihikusse ja 	<p><u>Kirjatehnika</u></p> <p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab kirjutades õiged tähekujusid ja -seoseid, kirjutab loetava käekirjaga; • kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära; paigutab teksti korrektselt paberile, vormistab vihiku/õpilaspäeviku nõuetekohaselt. <p><u>Õigekiri</u></p> <p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • valdab eesti häälikkirja aluseid ja õpitud keelendite õigekirja: eristab häälikut ja tähte, täis-

õpilaspäevikusse kirjutamine. Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, ümbrik.

Õigekiri

- Tähestiku järjekord. Täis- ja kaashäälikuühendi õigekiri. Täis- ja suluta kaashääliku pikkuse kordamine, sulghääliku pikkuse eristamine ja õigekiri. K, p, t s-i ja h kõrval. I ja j õigekiri (v.a võõrsõnades ja tegijanimedes). H sõna alguses. Sulghäälik oma- ja võõrsõnade alguses.
- Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimedes, tuntumates kohanimedes. Väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetustes. Poolitamise harjutamine. Liitsõna. Nimi-, omadus- ja tegusõna. Ainsus ja mitmus. Sõnavormide moodustamine küsimuste alusel. Mitmuse nimetava ning sse-lõpulise sisseütleva, kaasütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus. Olevik ja minevik. Pöördelõppude õigekirjutus. Erandliku õigekirjaga ase- ja küsisõnad (ma, sa, ta, me, te, nad, kes, kas, kus).
- Väit- (jutustav), küsi- ja hüüdlause. Lause lõpumärgid. Koma kasutamine loetelus; et, sest, vaid, kuid, aga, siis, kui puhul; sidesõnad, mis koma ei nõua.
- Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (30–40 sõna). Oma kirjavea iseseisev leidmine.

ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, lauset; märgib kirjas häälikuid õigesti; eristab lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja suluta kaashäälikuid; kirjutab õigesti asesõnu;

- märgib õpitud sõnades õigesti kaashäälikuühendit; kirjutab õigesti sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse; märgib kirjas õigesti käänd- ja pöörsõnade õpitud lõppe ja tunnuseid;
- teab peast võõrtähtedega tähestikku, kasutab lihtsamat sõnastikku ja koostab lihtsaid loendeid tähestik- järjestuses;
- kirjutab suure algustähga lause alguse, inimese- ja loomanimed ning õpitud kohanimed.

Tekstiloom

3. klassi lõpetaja:

- piiritleb lause ja paneb sellele sobiva lõpumärgi;
- kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (30–40 sõna);
- koostab kutse, õnnitluse, teate, e-kirja; kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a ümberjutustusi) küsimuste, tugisõnade, joonistuse, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel.

- Sõnavara: lähedase ja vastandtäheendusega sõna.

Sõna ja tema vormide õigekirja ning tähenduse omandamine ja täpsustamine. Tekstiloome

- Lausete laiendamine ja sidumine tekstiks.
- Tarbeteksti (ajaleheartikli, teate, nimekirja jne) kirjapanek.
- Ümberjutustuse kirjutamine tugisõnade, skeemi, kaardi või kava toel.
- Loovtöö kirjutamine (vabajutt, jutt pildi, pildiseeria, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu). Jutu ülesehitus: alustus, sisu, lõpetus.
- Sündmusest ja loomast kirjutamine.
- Jutule alguse ja lõpu kirjutamine.
- Kirja kirjutamine.
- Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutamine.

4. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS	SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS
<ul style="list-style-type: none"> • Hääliku pikkuste eristamine. Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldule hinnangu andmine. Õpetaja ettelugemise järel oluliste mõistete ja seoste leidmine. Kuuldud tekstist lühikokkuvõtte sõnastamine. Kuuldud teabe rühmitamine skeemi, märksõnade jm alusel. Tekstidest fakti ja fantaasia eristamine. Lavastuse, kuuldud proosa-, luuletekstide sisu ümberjutustamine. Visuaalsed ja tekstilised infoallikad, nende usaldusväärsus (fakt, arvamus). • Sõnavara avardamine ja täpsustamine, töö sõnastikega. Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis. Vestlus antud teema piires. Küsimustele vastamine, esitus, tutvustus. Oma arvamuse avaldamine, seisukoha põhjendamine, kaaslaste arvamuse küsimine. • Suulises keelekasutuses kirjakeele põhinormingute järgimine. Dialoogi, dramatiseeringu koostamine ja esitamine. Pantomii. Rollimäng. Erinevate strateegiate kasutamine kõneülesannetes. Küsimuste moodustamine nt intervjuu tegemiseks. 	<p>4. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi; • annab lühidalt edasi kuuldu sisu; • väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes; • esitab kuuldu ja nähtu kohta küsimusi; • väljendab oma arvamust, annab infot edasi selgelt ja ühemõtteliselt; • leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku vormi; • kasutab sõnastikke ja teatmeteoseid; • esitab peast luuletuse või rolliteksti.
TEKSTI VASTUVÕTT	TEKSTI VASTUVÕTT
<ul style="list-style-type: none"> • Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja 	<p>4. klassi lõpetaja:</p>

<p>intonatsiooni jälgimine; lugemist hõlbustavad võtted. Oma lugemise jälgimine ning lugemisoskuse hindamine.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tööjuhendi lugemine. Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, tabel, skeem, kaart jm). Tekstide võrdlemine etteantud ülesande piires. • Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Kujundlik keeekasutus. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel. Enne lugemist teemakohaste teadmiste ja kogemuste väljaselgitamine, oma küsimuste esitamine ning uute teadmiste vastu huvi äratamine (mida tean, mida tahaksin teada). • Kirjandusteksti süžee, sündmuste toimumise koht, aeg ja tegelased. Sündmuste järjekord. Arutlemine tekstis käsitletud teema üle. Tegelaste käitumise motiivide analüüs. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Küsimustele vastamine tekstinäidetega või oma sõnadega. Töö tekstiga: tundmatute sõnade tähenduse selgitamine, märkmete tegemine loetu põhjal, märksõnaskeemi, küsimuste koostamine. Loetava kohta kava, skeemi koostamine. Rollimäng. Dramatiseering. • Luuletuse sisu eripära määramine; riimide leidmine ja loomine, riimuvate sõnade toel värsside loomine. Luuletuse ja proosateksti mõtestatud esitamine (meeleolu, laad). • Trükistes (raamat, ajaleht, ajakiri) orienteerumine ning sealt vajaliku teabe leidmine. 	<ul style="list-style-type: none"> • loeb eakohast teksti ladusalt ja mõtestatult; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti; • otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse; • vastab teksti põhjal koostatud küsimustele tekstinäidete või oma sõnadega, koostab teksti kohta küsimusi; • leiab teksti peamõtte; • kirjeldab teksti põhjal sündmuste toimumise kohta ja tegelasi; • leiab tekstist vajalikku infot; • on läbi lugenud vähemalt neli eakohast raamatut; • tutvustab loetud kirjandusteose sisu ja tegelasi ning kõneleb loetust; • tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kõnekäänu, kirja.
--	---

<ul style="list-style-type: none"> • Huvipakkuva raamatu leidmine, iseseisev lugemine, vajaliku info leidmine. Loetud raamatu sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele, jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine. • Tekstiliikide eristamine: jutustus, muinasjutt, luuletus, näidend, vanasõna, kõnekäänd, kiri. • Ilukirjandus: kunstmuinasjutt, tõsielujutt eakaaslastest, ilu- ja aimekirjandus loomadest, seiklusjutt, näidend, rahvaluule, värsslugu, vanasõnad ning kõnekäänud. 	
<p>TEKSTILOOME</p>	<p>TEKSTILOOME</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ümberjutustamine ja ümberjutustuse kirjutamine: tekstilähedane, kokkuvõtlik, valikuline kavapunktide järgi, märksõnade ja küsimuste toel. Aheljutustamine. • Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. • Loetu ja kuuldu põhjal jutustamine, kirjeldamine. Esemel, olendil, inimesel kirjeldamine. Iseloomulike tunnuste esitamine. • Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt. • Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele, mida). Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ja kehahoid. • Jutustus pildi või pildiseeria põhjal, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu, kirjeldus, seletus, tarbetekstid 	<p>4. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab tekstilähedaselt, kokkuvõtlikult kavapunktide järgi, märksõnaskeemi ja küsimuste toel; • jutustab ja kirjutab loetust ning läbielatud sündmusest; • kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit, inimest; • kirjutab nii koolis kui ka igapäevaelus käsitsi ja arvutiga eakohaseid tekste vastavalt kirjutamise eesmärgile, funktsioonile ja adressaadile; • kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a ümberjutustusi) küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel; • teeb oma tekstiga tööd.

<p>(juhend, teade), ajakirjandustekstid (uudis, intervjuu, pildi allkiri, kuulutus, reklaam).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Protsesskirjutamine: kirjutamiseks valmistumine (märksõnad, idee- või mõtteskeem, sündmuste kaart, pilt, rollimäng jne), teksti eri versioonide kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine. 	
<p>ÕIGEKEELSUS</p>	<p>ÕIGEKEELSUS</p>
<p>• Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled.</p> <p><u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Võõrtähed ja -häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend. • Kaashäälikuühendi õigekiri. g, b, d s-i kõrval (nt jalgsi, kärbsed). h õigekiri. • i ja j õigekiri (tegijanimi). Tutvumine gi- ja ki-liite õigekirjaga. • Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades). • Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. • Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri. • Nimi ja nimetus. Isiku- ja kohanimed, ametinimetused ja üldnimetused. • Eakohase teksti eksimatu ärakiri tahvlilt. Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (40–60 sõna). Oma kirjavea iseseisev leidmine. 	<p>4. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • märgib kirjas õigesti lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja kaashäälikuid; • märgib sõnades õigesti kaashäälikuühendit; • kirjutab sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse; • poolitab sõnu (õpitud reeglite piires); • tunneb ära liitsõna; • kirjutab suure algustähega isiku ja kohanimed ja väike algustähega õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetused; • kasutab õpitud keelendeid nii kõnes kui kirjas vastavalt suhtlemise eesmärgile, funktsioonile ja suhtluspartnerile, jälgib oma tekstis õpitud ortograafiareegleid; • pöörab tegusõnu olevikus; • moodustab ainsust ja mitmust, olevikku ja minevikku; • leiab vead enda ja kaaslaste kirjutistes õpitud keelendite piires; parandab leitud vead sõnaraamatu, kaaslase ja/või õpetaja abiga.

Sõnavaraõpetus

- Sünonüümid. Antonüümid.
- Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhisõna, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused.

Vormiõpetus

- Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses.
- Nimisõna. Omadussõna. Asesõna. Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine.

Lauseõpetus

- Lause. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi. Lihtlause. Lihtlause kirjajahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine. Otsekõne ja saatelause.

- kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti.

5. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslaste ja täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ning kirjalikus tekstis. • Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine. Suuline arvamuse avaldamine ja vestlus etteantud teema piires, vastulausele reageerimine. Küsimustele vastamine, esitlus ja tutvustus. Väite põhjendamine. • Arvamuse avaldamine, põhjendamine paaris- või rühmatöö ajal ning kõnejärg. Kaaslase täiendamine ja parandamine. Kaasõpilaste töödele hinnangu andmine ja tunnustuse avaldamine. Klassivestlus, diskussioon. • Telefonivestlus: alustamine, lõpetamine. Suhtlemine virtuaalkeskkonnas: eesmärgid, võimalused, ohud (privaatse ja avaliku ala eristamine). E-kiri.	<p>SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS</p> <p>5. klassi lõpetamisel õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • valib juhendamise toel suhtluskanali; • leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi; • esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning annab hinnanguid.
<p>TEKSTILOOME</p> <ul style="list-style-type: none"> • Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt. Lühiettekande esitamine. • Protsesskirjutamine: suuline eeltöö, kava ja mõttekaardi koostamine, teksti kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine. Kirjandi ülesehitus.	<p>TEKSTILOOME</p> <p>5. klassi lõpetamisel õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab, kirjeldab, arutleb suuliselt ja kirjalikult, vormistab kirjalikud tekstid korrektselt;

<p>Sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus. Mustand. Oma vigade leidmine ja parandamine.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lisateabe otsimine. Alustekst, selle edasiarenduse lihtsamad võtted. Eri allikatest pärit info võrdlemine, olulise eristamine ebaolulisest ning selle väljakirjutamine. Uue info seostamine oma teadmiste ja kogemustega, selle rakendamine konkreetsest tööülesandest lähtuvalt. Visuaalsed ja tekstilised infoallikad ning nende usaldusväärsus. Teksti loomine pildi- ja näitmaterjali põhjal. • Fakt ja arvamus. • Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi ja inimese kirjeldamine. Autori suhtumine kirjeldatavasse ning selle väljendamine. • Jutustamine. Oma elamustest ja juhtumustest jutustamine ning kirjutamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • esineb suuliselt (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne); oskab eristada fakti arvamusest; • oskab jutustada minavormis, arvestades tegelase vaatepunkti
<p>ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE</p> <p><u>Üldteemad</u></p> <p><u>Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled. Sugulaskeeled ja sugulasrahvad. Kirjakeel, argikeel ja murdekeel.</u></p> <p><u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. 	<p>ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE</p> <p>5. klassi lõpetamisel õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb eesti keele häälikusüsteemi, järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid; • moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid; • rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes;

- Võõrtähed ja -häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend.
- Kaashäälikuühendi õigekiri. *g, b, d s*-i kõrval. *h* õigekiri. *i* ja *j*-i õigekiri (tegijanimed ja liitsõnad). *gi*- ja *ki*- liite õigekiri.
- Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri.
- Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).
- Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel.
- *f*-i ja *š* õigekiri.
- Õigekirja kontrollimine sõnaraamatutest (nii raamatust kui ka veebivariandist).

Sõnavaraõpetus

- Kirjakeelne ja argikeelne sõnavara, uudissõnad, murdesõnad, släng.
- Sünonüümid.
- Antonüümid. Mitmetähenduslike, lähedase ja vastandliku tähendusega sõnade kasutamine.
- Sõnavaliku täpsus erinevates tekstides.
- Sagedamini esinevate võõrsõnade tähendus. Igapäevaste võõrsõnade asendamine omasõnadega ja vastupidi.
- Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhiosa, liitsõna tähendusvarjund.
- Liitsõna ja liitega sõna erinevused.

Vormiõpetus ja õigekiri

- Käändsõna. Käändsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna, asesõna. Käänamine.

- oskab teksti oma sõnadega ümber sõnastada;
- oskab kasutada e-sõnaraamatut.

Käänded, nende küsimused ning tähendus. Õige käände valik sõltuvalt lause kontekstist. Ainsus ja mitmus.

- Sõnaraamatute (nii raamat kui ka veebivariant) kasutamine käändsõna põhivormide kontrollimiseks.

Lauseõpetus ja õigekiri

- Lause. Alus ja öeldis. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi.
- Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ning kasutamine.
- Liitlause. Lihtlause sidumine liitlauseks. Sidesõnaga ja sidesõnata liitlause. Kahe järjestikuse osalausega liitlause kirjavahemärgistamine.
- Otsekõne ja saatelause. Saatelause otsekõne ees, keskel ning järel. Otsekõne kirjavahemärgid. Otsekõne kasutamise võimalusi.
- Üte ja selle kirjavahemärgid.

Muud õigekirjateemad

- Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isiku- ja kohanimed; ajaloosündmused; ametinimetused ja üldnimetused; perioodikaväljaanded; teoste pealkirjad.

6. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslaste ja täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ning kirjalikus tekstis. • Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine. Suuline arvamusalaldus ja vestlus etteantud teema piires, vastulausele reageerimine ning seisukohast loobumine. Küsimustele vastamine, esitlus ja tutvustus. Väite põhjendamine. • Arvamuse avaldamine, põhjendamine paaris- või rühmatöö ajal ning kõnejärg. Kaaslase täiendamine ja parandamine. Kaasõpilaste töödele hinnangu andmine ja tunnustuse avaldamine. Klassivestlus, diskussioon. • Telefonivestlus: alustamine, lõpetamine. Suhtlemine virtuaalkeskkonnas: eesmärgid, võimalused, ohud (privaatse ja avaliku ala eristamine). E-kiri.	<p>SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS</p> <p>6. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • valib juhendamise toel suhtluskanali; peab sobivalt telefonivestlusi ning kirja- ja meilivahetust; • leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi; • esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning annab hinnanguid; • võtab loetut ja kuuldu lühidalt kokku nii suulises kui ka kirjalikus vormis.
<p>TEKSTI VASTUVÕTT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eesmärgistatud lugemine, lugemist hõlbustavad võtted. Tööjuhendi lugemine. Kava, mõttekaart, joonis jm visualiseerivad vahendid. Kokkuvõtte konkreetsest materjalist (õppetekst, arutlus). Kuuldu konspekteerimine. • Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart). Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ning	<p>TEKSTI VASTUVÕTT</p> <p>6. klassi lõpetaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb tavalisi tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi; • võrdleb tekste omavahel, esitab küsimusi ja arvamusi ning teeb lühikokkuvõtte;

<p>vajaliku teabe leidmine. Visuaalselt esitatud info (foto, joonise, graafiku) põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raadio- ja telesaadete eripära, vormid ning liigid, eesmärgistatud kuulamine/vaatamine. Oma sõnadega kokkuvõtte tegemine. Saatekava. Trükiajakirjandus: pressifoto, karikatuur, pildiallkiri. Reklaam: sõnum, pildi ja sõna mõju reklaamis, adressaat, lastele mõeldud reklaam. • Tarbetekstide keel: kataloogid, kasutusjuhendid, toodete etiketid. Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist ja hinnakirjast andmete kirjanek ning seoste esiletoomine. 	<ul style="list-style-type: none"> • kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid tekstide tõlgendamisel ja seostamisel
<p>TEKSTILOOME</p> <ul style="list-style-type: none"> • Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt. Lühiettekande esitamine. • Protsesskirjutamine: suuline eeltöö, kava ja mõttekaardi koostamine, teksti kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine. Kirjandi ülesehitus. Sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus. Mustand. Oma vigade leidmine ja parandamine. • Lisateabe otsimine. Alustekst, selle edasiarenduse lihtsamad võtted. Eri allikatest pärit info võrdlemine, olulise eristamine ebaolulisest ning selle väljakirjutamine. Uue info seostamine oma teadmiste ja kogemustega, selle rakendamine konkreetsest tööülesandest lähtuvalt. Visuaalsed ja tekstilised infoallikad ning nende usaldusväärsus. Teksti loomine pildi- ja näitmaterjali põhjal. Fakt ja arvamus. 	<p>TEKSTILOOME</p> <p>6. klassi lõpetaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • leiab juhendamise toel tekstiloomeks vajalikku kirjalikku või suusõnalist teavet raamatukogust ja internetist; • tunneb esinemise ettevalmistuse põhietappe; • tunneb kirjutamisprotsessi põhietappe; • kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju (ka e-kirju ja sõnumeid); • avaldab viisakalt ja olukohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis;

<ul style="list-style-type: none"> • Kiri, ümbriku vormistamine. Lühiettekanne, esitlus internetist või teatmeteostest leitud info põhjal. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika. • Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi ja inimese kirjeldamine. Autori suhtumine kirjeldatavasse ning selle väljendamine. • Arutlemine. Probleemide nägemine vaadeldavas nähtuses. Põhjuse ja tagajärje eristamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid tekste luues ja seostades
<p>ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE</p> <p><u>Üldteemad</u></p> <p><u>Kirjakeel, argikeel ja murdekeel.</u></p> <p><u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. • Võõrtähed ja -häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend. Kaashäälikuühendi õigekiri. <i>g, b, d s-i</i> kõrval. <i>h</i> õigekiri. <i>i</i> jaj-<i>i</i> õigekiri (tegijanimed ja liitsõnad). <i>gi-</i> ja <i>ki-</i>liite õigekiri. Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades). Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel. <i>f-i</i> ja <i>š</i> õigekiri. Õigekirja kontrollimine sõnaraamatutest (nii raamatust kui ka veebivariandist). <p><u>Sõnavaraõpetus</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjakeelne ja argikeelne sõnavara, uudissõnad, murdesõnad, släng 	<p>ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE</p> <p>6. klassi lõpetaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliikide tüüpjuhte ja lihtvormide kasutust, järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid; • oskab kirjutada järgarvsõnu Rooma numbritega; • moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid; • leiab ja kontrollib ÕS-ist sõna tähendust ja õigekirja; • tunneb ära õpitud tekstiliigi; • rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsis ja hinnates.

- Sünonüümid. Sõnavaliku täpsus erinevates tekstides.
- Antonüümid. Mitmetähenduslike, lähedase ja vastandliku tähendusega sõnade kasutamine.
- Sagedamini esinevate võõrsõnade tähendus. Igapäevaste võõrsõnade asendamine omasõnadega ja vastupidi.
- Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhiosa, liitsõna tähendusvarjund.
- Liitsõna ja liitega sõna erinevused.

Vormiõpetus ja õigekiri

- Sõnaliigid: tegusõnad, käandsõnad ja muutumatud sõnad.
- Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ning mitmuses. Tegusõna oleviku- ja minevikuvormi kasutamine tekstis.
- Käandsõna. Käandsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna, asesõna. Käänamine. Käänded, nende küsimused ning tähendus. Õige käände valik sõltuvalt lause kontekstist.
- Ainsus ja mitmus.
- Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine.
- Omadussõna käänamine koos nimisõnaga. lik- ja ne-liiteliste omadussõnade käänamine ning õigekiri. Omadussõnade võrdlusastmed. Võrdlusastmete kasutamine. Omadussõnade tuletusliited. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine (ne- ja line-liitelised omadussõnad).

- Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. Põhi- ning järgarvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Kuupäeva kirjutamise võimalusi. Arvsõnade käänamine. Põhi- ja järgarvsõnade kirjutamine sõnade ning numbritega, nende lugemine. Arvsõnade kasutamine tekstis.
- Asesõnade käänamine ja kasutamine.
- Sõnaraamatute kasutamine käändsõna põhivormide kontrollimiseks.

Lauseõpetus ja õigekiri

- Lause. Alus ja öeldis. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi.
- Korduvate lauseliikmete kirjavahemärgistamine koondlauses. Koondlause kasutamine tekstis.
- Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ning kasutamine.
- Liitlause. Lihtlausete sidumine liitlauseks. Sidesõnaga ja sidesõnata liitlause. Kahe järjestikuse osalausega liitlause kirjavahemärgistamine.
- Otsekõne ja saatelause. Saatelause otsekõne ees, keskel ning järel. Otsekõne kirjavahemärgid. Otsekõne kasutamise võimalusi. Üte ja selle kirjavahemärgid.

Muud õigekirjateemad

- Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isiku- ja kohanimed; ajaloosündmused; ameti-nimetused ja üldnimetused; perioodikaväljaanded; teoste pealkirjad.

<ul style="list-style-type: none"> • Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri. Lühendite lugemine. 	
--	--

7. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suhtlusolukord, selle komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine. Suhtlusolukorra ja -partneri arvestamine. • Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, telefonivestlus. Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine. Rühmatöö ajal arvamuse avaldamine ja põhjendamine. Diskussioon. Kompromissi leidmine ning kaaslase öeldu/tehtu täiendamine ja parandamine. Kaaslase tööle põhjendatud hinnangu andmine. • Suulise arutelu tulemuste kirjalik talletamine. Väitlus, väitluse reeglid. • Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine ning asjakohaste küsimuste esitamine. • Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik. Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud. 	<p>SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS</p> <p>7. klassi lõpuks õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab valida suhtluskanalit; • peab asjalikku kirja- ja meilivahetust; • esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid; • võtab loetut ja kuuldut eesmärgipäraselt kokku ning vahendab suulises ja kirjalikus vormis

<p>Veebipõhised suhtluskanalid: jututoad, blogid, kommentaarid. Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -väarikus. Anonüümsuse mõju keelekasutusele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktuaalse meediateksti kommenteerimine vestlusringis. Loetu kirjalik ja suuline vahendamine. 	
<p>TEKSTI VASTUVÕTT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe- ja meediažanrid), nende eesmärgid ning keelekasutus. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine. • Kõne kuulamine ning märkmete tegemine. Konspekteerimine. Kõne põhjal küsimuste esitamine. Kõnest olulisema teabe ja probleemide leidmine ning kokkuvõtte tegemine. • Veebilehed: eesmärgid ja ülesehitus. Veebist teabe otsimine ning teabeallikate ja info kriitiline hindamine. Teabe talletamine ning süstematiseerimine. • Teabetekstide (õpiku, populaarteadusliku teksti) eesmärk, teabeteksti tunnused ja ülesehitus. Uurimuse eesmärk ning ülesehitus. • Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ning tõlgendamine. 	<p>TEKSTI VASTUVÕTT</p> <p>7. klassi lõpuks õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli; • reageerib tekstidele sihipäraselt nii suuliselt kui ka kirjalikult ning sobivas vormis: võrdleb tekste omavahel, selgitab arusaamatuks jäänut, esitab küsimusi, vahendab ja võtab kokku, kommenteerib, esitab vastuväiteid, loob tõlgendusi ja esitab arvamusi ning seostab teksti oma kogemuse ja mõtetega; • kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendamisel, tekstide seostamisel ja tekstile reageerimisel

<ul style="list-style-type: none"> • Tarbetekstide (juhendi, elulookirjelduse, avalduse, seletuskirja, taotluse) eesmärk, tarbetekstide tunnused ja ülesehitus. Tarbe- ja teabetekstidest olulise info leidmine, süstematiseerimine ning selle põhjal järelduste tegemine. 	
<p>TEKSTILOOME</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teabe edastamine, reprodutseerimine ning seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires. • Alustekstide (meedia- ja teabetekstide) põhjal kirjutamine: refereerimine, arutlemine. • Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused. • Kõneks valmistumine, kõne koostamine ja esitamine. Kõne näitlikustamine. Ettekande koostamine ning esitamine. • Uudise kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudise pealkirjastamine. • Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine. • Arvamuse kirjutamine: isikliku seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine. • Kirjandi kirjutamise eeltöö: mõtete kogumine, kava koostamine, mustandi 	<p>TEKSTILOOME</p> <ul style="list-style-type: none"> • põhjendab ja avaldab viisakalt, asja- ja olukohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikus vormis; • kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekstide luues kui ka seostades; • oskab ette valmistada, kirjutada ja suuliselt esitada eri tüüpi tekste (jutustav, kirjeldav, arutlev); vormistab tekstid korrektselt; • oskab koostada raamatu kirjet, lühikokkuvõtet.

<p>kirjutamine. Kirjandi teema ja peamõte ning kirjandi ülesehitus. Teksti liigendamine. Jutustava, kirjeldava ja arutleva kirjandi kirjutamine.</p> <p>Arutlusteema leidmine ning sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal. Arutluse põhiskeem: väide, põhjendus, järeldus. Teksti pealkirjastamine. Tekstilõik ning selle ülesehitus. Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti sidusus. Jutustava, kirjeldava ja arutleva tekstiosa sidumine tervikuks.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik. Tarbetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus. Sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel suhtluseesmärkide järgi. Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära. Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine. Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomel: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid. • Kirjalike tööde vormistamise põhimõtted. Teksti arvutitöötlus. 	
<p>ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE</p> <p><u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Veaohtriku häälikuõigekirjaga sõnad. 	<p>ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE</p> <p>7. klassi lõpuks õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • eristab kirjakeelt argikeelest; • teab eesti keele murdeid;

- Õigehääldus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed.
- Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtlike võõrsõnade õigekiri.
- ÕSist (nii veebi- kui ka raamatuvariandist) õigekirja ning õigehäälduse kontrollimine.

Sõnavaraõpetus

- Sõna ja tähendus. Sõnastuse rikastamine, sünonüümide tähendusvarjundid.
- Homonüümid ning veaohtlikud paronüümid.
- Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid.
- Fraseologismid, nende stiilivärving.
- Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine ja liitmine ning tehissõnad. Sagedamini esinevad tuletusliited ja nende tähendus.
- Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased veebiallikad. Sõnaraamatute kasutamine sõnade tähenduse ning stiilivärvingu leidmiseks.

Vormiõpetus ja õigekiri

- Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad (nimi-, omadus, arv- ja asesõnad) ning muutumatud sõnad (määr-, kaas-, side-

- järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- tunneb Rooma numberied, oskab järgarvsõnu kirjutada Rooma numbritega;
- oskab õigekirjajuhiseid leida veebiallikest, sõna- ja käsiraamatutest; teab eesti keele sõnaliike ja -vorme;
- rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsis ja hinnates;
- teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni;
- kasutab tekstide koostamisel tavakohast ülesehitust ja vormistust.

ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses.

- Tegusõna pöördelised vormid: pööre, arv, aeg, kõneviis, tegumood. Tegusõna vormide kasutamine lauses. Tegusõna käändelised vormid. Tegusõna astmevaheldus: veahtlikud tegusõnad ja sõnavormid. Õige pöördevormi leidmine ÕSist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Liit-, ühend- ja väljendteigusõna. Tegusõnade kokku- ja lahkukirjutamine.
- Käändsõnad. Käänetevahelised seosed. Veahtlikud käändevormid. Käändsõna astmevaheldus: veahtlikud käändsõnad ja sõnavormid. Õige käändevormi leidmine ÕSist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Omadussõna võrdlusastmed: veahtlikud sõnad. Käändsõnade kokku- ja lahkukirjutamine.
- Numbrite kirjutamine: põhi- ja järgarvud, kuupäevad, aastad, kellaajad.
- Muutumatud sõnad. Määr- ja kaassõnade eristamine. Muutumatute sõnade kokku- ja lahkukirjutamise põhireeglid.

8. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suhtlusolukord, selle komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine. Suhtlusolukorra ja -partneri arvestamine. • Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, telefonivestlus. Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine. Rühmatöö ajal arvamuse avaldamine ja põhjendamine. Diskussioon. Kompromissi leidmine ning kaaslase öeldu/tehtu täiendamine ja parandamine. Kaaslase tööle põhjendatud hinnangu andmine. Suulise arutelu tulemuste kirjalik talletamine. Väitlus, väitluse reeglid. Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine ning asjakohaste küsimuste esitamine. • Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik. Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud. Veebipõhised suhtluskanalid: jututoad, blogid, kommentaarid. Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -väärikus. Anonüümsuse mõju keelekasutusele.	<p>SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS</p> <p>8. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • peab sobivalt telefoni- ja mobiilivestlusi; • käsitleb koos partneri või rühmaga sihipäraselt eakohaseid teemasid ning lahendab probleemülesandeid, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi; • oskab algatada, arendada, tõrjuda ja katkestada nii suhtlust kui ka teemasid; • väljendab oma seisukohti ja sõnastab vajadusel oma eriarvamuse; • teeb ettepanekuid, esitab omapoolseid põhjendusi, annab vajadusel lisateavet

<ul style="list-style-type: none"> • Aktuaalse meediateksti kommenteerimine vestlusringis. Loetu kirjalik ja suuline vahendamine. 	
<p>TEKSTI VASTUVÕTT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe- ja meediažanrid), nende eesmärgid ning keelekasutus. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine. • Kõne kuulamine ning märkmete tegemine. Konspekteerimine. Kõne põhjal küsimuste esitamine. Kõnest olulisema teabe ja probleemide leidmine ning kokkuvõtte tegemine. • Meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval. Meediatekstide tunnused. Põhilised meediakanalid. • Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia. Fakti ja arvamuse eristamine. Meediatekstide põhiliigid: uudislugu, arvamislugu, intervjuu, reportaaž, kuulutus. Uudise ülesehitus ja pealkiri. Arvamusloo ülesehitus ja pealkiri. Reklaamtekst, reklaamtekstide eesmärk ja tunnused. Televisioon ning raadio: avalik-õiguslikud kanalid ja erakanalid, tele- ja raadioprogrammide koostamise põhimõtted. Kriitiline lugemine. Avalik ja varjatud mõjutamine. Peamised keelelised mõjutamisvõtted. Meediaeetika kesksed põhimõtted. Sõnavabaduse põhimõte ning selle piirangud. 	<p>TEKSTI VASTUVÕTT</p> <p>8. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • orienteerub tekstimaailmas: tunneb olulisi tekstiliike (peamisi tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamižanreid), nende põhijooni ja kasutusvõimalusi; • teab, et teksti väljenduslaad sõltub teksti kasutusvaldkonnast liigist ja autorist; • eristab tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamtekstide stiile üksteisest, argisuhtluse ja ilukirjanduse stiilist; • oskab koostada raamatu kirjet, viidata kasutatud kirjandusele tekstisiseselt; • teab peamisi mõjutusvahendeid.

<ul style="list-style-type: none"> • Veebilehed: eesmärgid ja ülesehitus. Veebist teabe otsimine ning teabeallikate ja info kriitiline hindamine. Teabe talletamine ning süstematiseerimine. • Teabetekstide (õpiku, populaarteadusliku teksti) eesmärk, teabeteksti tunnused ja ülesehitus. Uurimuse eesmärk ning ülesehitus. Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ning tõlgendamine. • Tarbetekstide (juhendi, elulookirjelduse, avalduse, seletuskirja, taotluse) eesmärk, tarbetekstide tunnused ja ülesehitus. Tarbe- ja teabetekstidest olulise info leidmine, süstematiseerimine ning selle põhjal järelduste tegemine. 	
<p>TEKSTILOOME</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teabe edastamine, reprodutseerimine ning seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires. Alustekstide (meedia- ja teabetekstide) põhjal kirjutamine: refereerimine, arutlemine. Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused. • Kõneks valmistumine, kõne koostamine ja esitamine. Kõne näitlikustamine. Ettekande koostamine ning esitamine. 	<p>TEKSTILOOME</p> <p>8. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • leiab tekstiloomeks vajalikku kirjalikku või suusõnalist teavet raamatu kogust ja internetist; • valib kriitiliselt oma teabeallikaid ja osutab nendele sobivas vormis; • oskab koostada raamatu kirjet, vormistada viidet kirjandis ja uurimuses;

- Uudise kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudise pealkirjastamine. Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine. Arvamuse kirjutamine: isikliku seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine.
- Kirjandi kirjutamise eeltöö: mõtete kogumine, kava koostamine, mustandi kirjutamine. Kirjandi teema ja peamõtte ning kirjandi ülesehitus. Teksti liigendamine. Jutustava, kirjeldava ja arutleva kirjandi kirjutamine. Arutlusteema leidmine ning sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal. Arutluse põhiskeem: väide, põhjendus, järeldus. Teksti pealkirjastamine. Tekstilõik ning selle ülesehitus. Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti sidusus. Jutustava, kirjeldava ja arutleva tekstiosa sidumine tervikuks.
- Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik. Tarbetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus. Sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel suhtluseesmärkide järgi. Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära. Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine. Keeleteadmiste rakendamine töös

- tunneb esinemise ettevalmistuse ja kirjutamise protsesse ja kohandab neid oma eesmärkidele;
- oskab eesmärgipäraselt kirjutada kirjandit;
- oskab suuliselt esineda (tervitab, võtab sõna, koostab ja peab lühikest ettekannet ja kõnet.

<p>tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomel: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjalike tööde vormistamise põhimõtted. Teksti arvutitöötlus. 	
<p>ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE</p> <p><u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Häälikute liigitamine. • Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid. Veaohtliku häälikuõigekirjaga sõnad. • Silbitamine, pikk ja lühike silp. • Poolitamine, sh võõrsõnade ja nimede poolitamine. • Õigehäälidus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed. • Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtlike võõrsõnade õigekiri. • ÕSist (nii veebi- kui ka raamatuvariandist) õigekirja ning õigehääliduse kontrollimine. <p>-</p> <p><u>Lauseõpetus ja õigekiri</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lause. Lause suhtluseesmärgid. Lause liikmed: öeldis, alus, sihitis, määrus ja öeldistäide. Täiend. Korduvate eri- ja samaliigiliste 	<p>ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE</p> <p>8. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab eesti keele lauseehituse peajooni; • tunneb keelendite stiiliväärtust; oskab keelendeid tekstis mõista ja kasutada; • teab suulise ja kirjaliku keelevormi erijooni; • järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid; • oskab õigekirjajuhiseid leida sõna- ja käsiraamatutest ning veebiallikatest; • rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsidest ja hinnates; • teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni; • kasutab tekstide koostamisel tavakohast ülesehitust ja vormistust.

lauseliikmete ning täiendite kirjovahemärgistamine, koondlause. Lisandi ja ütte kirjovahemärgistamine ning kasutamine lauses.

- Liht- ja liitlause. Lihtlause õigekiri. Rindlause. Rindlause osalause ühendamise võimalused, rindlause kirjovahemärgistamine. Põimlause. Pea- ja kõrvallause. Põimlause õigekiri. Segaliitlause. Lauselühend. Lauselühendi õigekiri. Lauselühendi asendamine kõrvallausega. Liht- ja liitlause sõnajärg. Otsekõne, kaudkõne ning tsitaat. Otsekõnega lause muutmine kaudkõneks.

Muud õigekirjateemad

- Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid; kohad ja ehitised; asutused, ettevõtted ja organisatsioonid; riigid ja osariigid; perioodikaväljaanded; teosed, dokumendid ja sarjad; ajaloosündmused; üritused; kaubad.
- Tsitaatsõnade märkimine kirjas.
- Võõrnimede õigekiri ja vormimoodustus.
- Lühendamise põhimõtted ja õigekiri, lühendite käänamine.
- Arvuti keelekorrektori kasutamine.

9. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suhtlusolukord, selle komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine. Suhtlusolukorra ja -partneri arvestamine. • Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, telefonivestlus. Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine. Rühmatöö ajal arvamuse avaldamine ja põhjendamine. Diskussioon. Kompromissi leidmine ning kaaslase öeldu/tehtu täiendamine ja parandamine. Kaaslase tööle põhjendatud hinnangu andmine. Suulise arutelu tulemuste kirjalik talletamine. Väitlus, väitluse reeglid. Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine ning asjakohaste küsimuste esitamine. • Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik. Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud. Veebipõhised suhtluskanalid: jututoad, blogid, kommentaarid. Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -väarikus. Anonüümsuse mõju keelekasutusele. • Aktuaalse meediateksti kommenteerimine vestlusringis. Loetu kirjalik ja suuline vahendamine.	<p>SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS</p> <p>9. klassi lõpul õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid; • suudab asjalikult sekkuda avalikku diskussiooni meediakanalites, üritustel ja mujal; • kommenteerib veebis asjakohaselt;
TEKSTI VASTUVÕTT	TEKSTI VASTUVÕTT

- Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe- ja meediažanrid), nende eesmärgid ning keelekasutus. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine.
- Kõne kuulamine ning märkmete tegemine. Konspekteerimine. Kõne põhjal küsimuste esitamine. Kõnest olulisema teabe ja probleemide leidmine ning kokkuvõtte tegemine.
- Meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval. Meediatekstide tunnused. Põhilised meediakanalid.
- Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia. Fakti ja arvamuse eristamine. Meediatekstide põhiliigid: uudislugu, arvamislugu, intervjuu, reportaaž, kuulutus. Uudise ülesehitus ja pealkiri. Arvamusloo ülesehitus ja pealkiri. Reklaamtekst, reklaamtekstide eesmärk ja tunnused. Televisioon ning raadio: avalik-õiguslikud kanalid ja erakanalid, tele- ja raadioprogrammide koostamise põhimõtted. Kriitiline lugemine. Avalik ja varjatud mõjutamine. Peamised keelelised mõjutamisvõtted. Meediaeetika kesksed põhimõtted. Sõnavabaduse põhimõtte ning selle piirangud.
- Veebilehed: eesmärgid ja ülesehitus. Veebist teabe otsimine ning teabeallikate ja info kriitiline hindamine. Teabe talletamine ning süstematiseerimine.
- Teabetekstide (õpiku, populaarteadusliku teksti) eesmärk, teabeteksti tunnused ja ülesehitus. Uurimuse eesmärk ning ülesehitus. Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ning tõlgendamine.
- Tarbetekstide (juhendi, elulookirjelduse, avalduse, seletuskirja, taotluse) eesmärk, tarbetekstide tunnused ja ülesehitus. Tarbe- ja teabetekstidest

9. klassi lõpul õpilane

- loeb ja kuulab avaliku eluga kursisoleku ja õppimise või töö eesmärkidel ning isiklikust huvist;
- rakendab lugemise ja kuulamise eri viise ja võimalusi;
- loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ja arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste;
- valib teadlikult oma lugemisvara;
- suudab teha järeldusi kasutatud keelevahenditest, märkab kujundlikkust.

<p>olulise info leidmine, süstematiseerimine ning selle põhjal järelduste tegemine.</p>	
<p>TEKSTILOOME</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teabe edastamine, reprodutseerimine ning seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires. Alustekstide (meedia- ja teabetekstide) põhjal kirjutamine: refereerimine, arutlemine. Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused. • Kõneks valmistumine, kõne koostamine ja esitamine. Kõne näitlikustamine. Ettekande koostamine ning esitamine. • Uudise kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudise pealkirjastamine. Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine. Arvamuse kirjutamine: isikliku seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine. • Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik. Tarbetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus. Sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel suhtluseesmärkide järgi. Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära. Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine. Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. • Keelekujundite kasutamine tekstiloomel: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid. 	<p>TEKSTILOOME</p> <p>9. klassi lõpul õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab eesmärgipäraselt kirjutada kirjandit; asjalikke kommentaare ja arvamused; • oskab kirjutada elulugu, avaldusi, seletuskirju ja taotlusi; • seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toiminguga eesmärgiga ja teiste tekstidega; • vahendab kuulnud ja loetud tekste eetilisel, sobiva pikkuse ja täpsusega.

ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE

Üldteemad

- Kirjakeel ja argikeel. Eesti keele murded. Oskussõnavara. Eesti kirjakeele kujunemine 19. sajandil. Keeleuuendus. Kirjakeele areng tänapäeval: võimalused ja ohud.
- Keelesugulus, soome-ugri ja indoeuroopa keeled. Eesti keele eripära ning võrdlus teiste keeltega.

Häälikuõpetus ja õigekiri

- Häälikute liigitamine. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid. Veaohtliku häälikuõigekirjaga sõnad. Silbitamine, pikk ja lühike silp. Poolitamine, sh võõrsõnade ja nimede poolitamine. Õigehäädus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed. Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtlike võõrsõnade õigekiri. ÕSist (nii veebi- kui ka raamatuvariandist) õigekirja ning õigehääduse kontrollimine.

Sõnavaraõpetus

- Sõna ja tähendus. Sõnastuse rikastamine, sünonüümide tähendusvarjundid. Homonüümid ning veaohtlikud paronüümid. Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid. Fraseologismid, nende stiilivärving.
- Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine ja liitmine ning tehissõnad. Sagedamini esinevad tuletusliited ja nende tähendus.

ÕIGEKEELSUS JA KEELEHOOLE

9. klassi lõpul õpilane

- väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest;
- suhestab keeli teadlikult, tajub nende erinevusi;
- edastab võõrkeeles kuulnud ja loetud infot korrektses eesti keeles ja arvestades eesti keele kasutuse väljakujunenud tavasid;
- leiab oma sõnavara rikastamiseks keeleallikatest sõnade kontekstitähendusi, kasutusviise ja mõistesuhteid;
- tunneb keelendite stiiliväärtust; oskab keelendeid tekstis mõista ja kasutada;
- tuleb eesti kirjakeelega toime isiklikus ja avalikus elus ning edasi õppides.

- Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased veebiallikad. Sõnaraamatute kasutamine sõnade tähenduse ning stiilivärvingu leidmiseks.

Vormiõpetus ja õigekiri

- Tegusõna vormide kasutamine lauses. Tegusõna käändelised vormid. Õige pöördevormi leidmine ÕSist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Liit-, ühend- ja väljendtegasõna. Tegusõnade kokku- ja lahkukirjutamine.
- Käändsõnad. Veaohklikud käändevormid. Õige käändevormi leidmine ÕSist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Omadussõna võrdlusastmed: vaeohtlikud sõnad. Käändsõnade kokku- ja lahkukirjutamine.
- Muutumatud sõnad. Muutumatud sõnade kokku- ja lahkukirjutamise põhireeglid.

Lauseõpetus ja õigekiri

- Lause. Lause suhtluseesmärgid.
- Korduvate eri- ja samaliigiliste lauseliikmete ning täiendite kirjavahemärgistamine, koondlause. Lisandi ja ütte kirjavahemärgistamine ning kasutamine lauses.
- Liht- ja liitlause. Lihtlause õigekiri. Rindlause. Rindlause osalause ühendamise võimalused, rindlause kirjavahemärgistamine. Põimlause. Pea- ja kõrvallause. Põimlause õigekiri. Segaliitlause. Lauselühend. Lauselühendi õigekiri. Lauselühendi asendamine kõrvallausega. Liht- ja liitlause sõnajärg. Otsekõne, kaudkõne ning tsitaat. Otsekõnega lause muutmine kaudkõneks.

Muud õigekirjateemad

- Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid; kohad ja ehitised; asutused, ettevõtted ja organisatsioonid; riigid ja osariigid; perioodikaväljaanded; teosed, dokumendid ja sarjad; ajaloosündmused; üritused; kaubad.
- Tsitaatsõnade märkimine kirjas. Võõrnimede õigekiri ja vormimoodustus. Lühendamise põhimõtted ja õigekiri, lühendite käänamine. Arvuti keelekorrektori kasutamine.

Kirjandiõpetus

Valikkursus 9. klassis, 1 tund nädalas.

9. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Kirjandi teema, peamõte ja pealkiri. Pealkirja lugemine, laiad ja kitsad teemad, tuumsõna. • Moto. • Kirjandi eeltöö. Teemakohase materjali kogumine kirjalike allikate (kirjandus- ja teatmeteosed, perioodika) alusel. Kirjandi kava. • Kirjandi ülesehitus. Sissejuhatus ja lõpetus. Teema arendus, lõik. • Refereerimine ja tsiteerimine. Tees. • Mustandi kirjutamine. • Kirjandi kompositsiooniline tihedus (hoidumine ülearusest ja paljusõnalisusest). • Stiil: üldistav, eritlev, detailne kujutamiseviis. Kirjakeel ja kõnekeel, suuline ja kirjalik kõne. Släng. Sõnavara valik (sünonüümid, antonüümid, homonüümid, paronüümid). Poeetiline sõnavara. • Jutustav kirjand. Episood. Dialoog. Lausestus-sõnastusvead, teksti sidusus. • Kirjeldav tekst. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Tarbekirjeldus, ilukirjanduslik kirjeldus. Elamuslik looduskirjeldus. Kirjelduse funktsioon eepilises kirjanduses ja jutustavas kirjandis.	<p>9. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, et igal tekstil on eesmärk ning keskne idee, oskab teksti eri eesmärkide kohta näiteid tuua; • mõistab eeltöö vajalikkust mis tahes teksti kirjutamisel; • tunneb kirjutatava teksti traditsioonilist ülesehitust, mõistab, mis on lõik, ning saab aru teksti sidususe vajalikkusest, oskab seda luua ja analüüsida • oskab teksti liigendada, kirjutab selgelt ning arusaadavalt, väldib vigu sõna- ja vormivalikus; • tunneb suulise ja kirjaliku, vaba ja formaalse eneseväljenduse sõnavara ja stiili erinevusi ning grammatilisi võimalusi; • koostab ja vormistab korrektselt eri liike tekste: referaati, jutustavat ja arutlevat kirjandit, kommentaare ja arvamuseavaldusi, elulugu, avaldusi, seletuskirju ja taotlusi; juhendit, valides selleks sobivaid keelevahendeid;

Võrdlev kirjeldus. Omapärase ja iseloomuliku esiletõstmise kirjeldatavates nähtustes.

- Arutlev kirjand. Kirjandikirjutaja meelespea. Põhjus ja tagajärg. Väide ja argument. Arutluskäigu põhiskeem: väide, tõestus, järeldus. Arutluse funktsioon jutustuses ning kirjelduses. Arutluse suunamine: a) teesile tõestuse leidmine; b) vaadeldava materjali alusel järelduse tegemine. Antud teeside kriitiline hindamine, neile vastuväidete leidmine.
- Arvustus.

- leiab tekstiloomeks vajalikku teavet raamatukogust ja internetist;
- valib kriitiliselt oma teabeallikaid ning osutab nendele sobivas vormis.

Kirjandus

5. klass

Soovitatav kirjandus

Aino Pervik „Arabella, mereröövli tütar“ või „Kallis härra Q”, Jaan Kross „Mardileib“, Astrid Lindgren „Röövlitütar Ronja“, Ferenc Molnar „Pal-tänava poisid“, vähemalt üks uudisproosa teos omal valikul; üks vabalt valitud luulekogu.

Õpilane loeb igal õppeaastal läbi vähemalt neli eakohast erinevasse žanrisse kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut).

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>Lugemine</p> <p>Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine. Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine. Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise jälgimine ning lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.</p>	<p>Lugemine</p> <p>5. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • on läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); • loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; • tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, -elamustest ja -kogemustes
<p>Jutustamine</p> <p>Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Aheljutustamine. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. Iseendaga või kellegi teisega</p>	<p>Jutustamine</p> <p>5. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel;

<p>toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine. Jutustamine piltteksti (foto, illustratsiooni, karikatuuri, koomiksi) põhjal.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • jutustab mõttelt sidusa ja tervikliku ülesehitusega loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale; • jutustab piltteksti põhjal ja selgitab selle sisu;
<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p><u>Teose mõistmist toetavad tegevused</u></p> <p>Küsimuste koostamine: mälu- ehk faktiküsimused, fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti järgi oma sõnadega ning peast. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausetena ning märksõnadena.</p> <p><u>Teose/loo kui terviku mõistmine</u></p> <p>Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ning tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine ning käitumise põhjendamine. Tegelasrühmad. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. Loomamuinasjutu ja imemuinasjutu tüüptegelased. Sündmuste toimumise aja ning koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord. Sündmuste põhjuse-tagajärje seosed. Minajutustaja kui loo edastaja.</p> <p><u>Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine</u></p> <p>Rahvalaulu olemus. Loomamuinasjutu sisutunnused (lugu, tegelased, hea võitlus kurjaga jne). Imemuinasjutu sisutunnused. Tekke- ja seletusmuistendi tunnused. Hiiu- ja vägilasmuistendi tunnused. Vanasõna ja kõnekäänu olemus. Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. Teose teema ja idee. Probleemi olemus. Pea-</p>	<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p>5. klassi lõpetamisel õpilane</p> <p>Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostab teksti kohta eri liiki küsimusi; • vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega; • koostab teksti kohta sisukava, kasutades väiteid või märksõnu; • järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha; • kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nendevahelisi suhteid, hindab nende käitumist; • leiab lõigu kesksed mõtted; • arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust; • otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse;

<p>ja kõrvaltegelane, tüüptegelane. Tegelastevahelise konflikti olemus. Luuletuse vorm: salm.</p>	<p>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</p> <ul style="list-style-type: none"> tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete; mõtestab luuletuse tähendust iseenda elamustele ja kogemustele tuginedes; <p>Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine</p> <ul style="list-style-type: none"> seletab oma sõnadega epiteedi, vanasõna, muistendi ja muinasjutu olemust
<p>Esitamine</p> <p>Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ning kehahoid. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Rollimäng, rolliteksti esitamine.</p>	<p>Esitamine</p> <p>5. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> esitab peast luuletuse või rolliteksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust
<p>Omalooming</p> <p>Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi, inimese, tegevuskoha, looduse ning tunnete kirjeldamine. Autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine.</p> <p>Jutustamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine.</p> <p>Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid:</p>	<p>Omalooming</p> <p>5. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> kirjutab erineva pikkusega eriliigilisi omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldava ja jutustava teksti.

<ul style="list-style-type: none"> • loomamuinasjutu, imemuinasjutu, tekke- või seletusmuistendi, hiiu- või vägilasmuistendi, seiklus- või fantaasiajutu, mälestusloo; • vanasõna(de) või kõnekäändude põhjal jutukese, ette antud riimide põhjal või iseseisvalt luuletuse, luuletuse põhjal samasisulise jutu; algustähekordustega naljaloo; • looduskirjelduse, loomtegelase või kirjandusliku tegelase kirjelduse.	
---	--

6. klass

Soovitatav kirjandus

Astrid Lindgren „Vennad Lõvisüdamed“, Mark Twain „Tom Sawyeri seiklused“; Eduard Bornhöhe „Tasuja“, Enn Kippel „Meelis“, vähemalt üks uudisproosa teos omal valikul; üks vabalt valitud luulekogu.

Õpilane loeb igal õppeaastal läbi vähemalt neli eakohast erinevasse žanrisse kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut).

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>Lugemine</p> <p>Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine.</p> <p>Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine.</p> <p>Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise jälgimine ning lugemisoskuse hindamine.</p> <p>Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.</p>	<p>Lugemine</p> <p>6. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • on läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); • oeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti lodusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; • tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, -elamustest ja -kogemustest
<p>Jutustamine</p> <p>Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Aheljutustamine. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine.</p> <p>Jutustamine piltteksti (foto, illustratsiooni, karikatuuri, koomiksi) põhjal.</p>	<p>Jutustamine</p> <p>6. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel; • jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;

	<ul style="list-style-type: none"> • jutustab piltteksti põhjal ja selgitab selle sisu
<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p><u>Teose mõistmist toetavad tegevused</u></p> <p>Küsimuste koostamine: mälu- ehk faktiküsimused, fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti järgi oma sõnadega ning peast. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausestena ning märksõnadena.</p> <p>Lõikude kesksete mõtete otsimine ja peamõtte sõnastamine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Illustratiivsete näidete (nt tsitaatide, iseloomulike detailide) otsimine tekstist. Detailide kirjeldamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Loetu põhjal järelduste tegemine. Oma mõtete, tundmuste ning lugemismuljete sõnastamine.</p> <p>Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest ning oma sõnavara rikastamine.</p> <p><u>Teose/loo kui terviku mõistmine</u></p> <p>Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ning tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine ning käitumise põhjendamine. Tegelasrühmad. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. Loomamuinasjutu ja imemuinasjutu tüüptegelased.</p>	<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p>6. klassi lõpetamisel õpilane</p> <p>Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostab teksti kohta eri liiki küsimusi; • vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega; • koostab teksti kohta sisukava, kasutades küsimusi, väiteid või märksõnu; • järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha; • kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nendevahelisi suhteid, hindab nende käitumist, lähtudes üldtunnustatud moraalnormidest, võrdleb iseennast mõne tegelasega; • leiab lõigu kesksed mõtted ja sõnastab peamõtte; • arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust; otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse; <p>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</p>

<p>Sündmuste toimumise aja ning koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord. Sündmuste põhjuse-tagajärje seosed. Minajutustaja kui loo edastaja.</p> <p><u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u></p> <p>Epiteedi ja võrdluse äratundmine ning kasutamine. Valmi mõistukõnest arusaamine. Lihtsamate sümbolite seletamine. Tegelaskõne varjatud tähenduse mõistmine. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine, selle võrdlev ning eristav seostamine tänapäeva elunähtustega. Koomilise leidmine tekstist. Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Algriimi leidmine rahvalauludest. Algriimi kasutamine oma tekstis. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.</p> <p><u>Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine</u></p> <p>Rahvalaulu olemus. Vanasõna ja kõnekäänu olemus. Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. Teose teema ja idee. Probleemi olemus. Pea- ja kõrvaltegelane, tüüptegelane. Tegelastevahelise konflikti olemus. Luuletuse vorm: salm. Valmi tunnused. Koomiline ja mittekoormiline. Päevik kui ilukirjandusliku teose vorm. Animafilmi olemus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, võrdlusi ja algriimi; seletab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude tähendust; mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele ja kogemustele tuginedes; <p>Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine</p> <ul style="list-style-type: none"> seletab oma sõnadega epiteedi, võrdluse, muistendi, muinasjutu, kõnekäänu ja vanasõna olemust
<p>Esitamine</p> <p>Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ning kehahoid. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese</p>	<p>Esitamine</p> <p>6. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> esitab peast luuletuse, lühikese proosa- või rolliteksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust

<p>proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Rollimäng, rolliteksti esitamine.</p>	
<p>Omalooming</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Kirjeldamine</u>: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi, inimese, tegevuskoha, looduse ning tunnete kirjeldamine. Autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine. • <u>Jutustamine</u>. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine. • Teemamapp tänapäeva kultuurinähtuste või kultuurilooliste isikute kohta. Teemamapi vorm (mapp, karp, CD vms), sisu ja vormistamine. <p>Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • seiklus- või fantaasiajutu, mälestusloo; • vanasõna(de) või kõnekäändude põhjal jutukese, ette antud riimide põhjal või iseseisvalt luuletuse, luuletuse põhjal samasisulise jutu; algustähekordestega naljaloo; • looduskirjelduse, loomtegelase või kirjandusliku tegelase kirjelduse; teose või kujuteldava tegelase pävikulehekülje, sündmustiku või tegelasega seotud kuulutuse, loo sündmustiku edasiarenduse, 	<p>Omalooming</p> <p>6. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjutab erineva pikkusega eriliigilisi omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldava ja jutustava teksti.

loole uue või jätkuva lõpu, tegelastevahelise dialoogi, kirja mõnele teose tegelasele või tegelasrühmale või muud sellist.	
--	--

7. klass

Soovitatav kirjandus:

Helga Nõu „Kuues sõrm“ vm noorsooromaan, Jüri Parijõgi „Teraspoiss“, Hugo Raudsepp „Minu esimesed kodud“, Katrin Reimus „Haldjatants“, Aidi Vallik „Kuidas elad, Ann?“ või „Mis teha, Ann?“ või „Mis sinuga juhtus, Ann?“, Gerald Durrell „Minu pere ja muud loomad“, Christine Nöstliner „Vahetuslaps“, vähemalt üks uudisproosateos omal valikul, üks vabalt valitud luulekogu igal aastal.

Õpilane loeb igal õppeaastal läbi vähemalt neli eakohast erinevasse žanri kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut).

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>Lugemine</p> <p>Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine.</p> <p>Eesmärgistatud ülelugemine. Erinevate lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.</p> <p>Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine.</p> <p>Lugemisrõõm. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.</p>	<p>Lugemine</p> <p>7. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • on läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); • on tuttav Hugo Raudsepa loominguga; • loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti latusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; • tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit
<p>Jutustamine</p> <p>Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee</p>	<p>Jutustamine</p> <p>7. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab kokkuvõtlikult loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni;

<p>järgi. Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutuspildist jutustamine. Tutvumine elektroonilise meedia (raadio, televisiooni, interneti) erinevate jutustamisviisidega.</p>	<ul style="list-style-type: none"> oskab jutustada mõnd Laiuse kihelkonna kohamuistendit (nt Endla järv, Preili mägi vms)
<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p><u>Teose mõistmist toetavad tegevused</u></p> <p>Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, fantaasia-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega või oma arvamusega, toetumata tekstile.</p> <p>Teksti kasvatamine: kavapunktid väitlause ja märksõnadena. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Kokkuvõtte kirjutamine. Konspekti koostamine.</p> <p>Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ning sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ning tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ning valiku põhjendamine. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine.</p> <p>Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.</p> <p><u>Teose/loo kui terviku mõistmine</u></p> <p>Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega ning ümbritseva maailmaga. Tegelase sisekonflikti äratundmine. Tegelastevahelise põhikonflikti</p>	<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p>7. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused vastab teksti põhjal fakti- ja järeldamis- ja analüüsiküsimustele; kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate; kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määratleb teose olulisemad sündmused; kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste omavahelisi suhteid, võrdleb tegelasi; arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide üle; leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema ja peamõtte, kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte; otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse; <p>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</p>

leidmine ja sõnastamine ning suhete analüüs. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmade vaheline konflikt ja konflikti gradatsioon.

Erinevate teoste peategelaste võrdlemine. Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduse tüüptegelasi.

Fantaasiakirjanduse ning naljandite tüüptegelasi.

Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine.

Miljöö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Teose rütm: ellipsi täitmine. Sündmuste põhjuse-tagajärje seoste leidmine.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine.

Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes. Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja loomine. Mõttekorduste leidmine regilaulust. Rahvalaulu elementide leidmine autoriluulest.

Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse, ellipsi ning inversiooni tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine.

Allegooria ning allteksti mõistmine. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine.

Luuleteksti tõlgendamine. Autori keelekasutuse omapära leidmine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Teksti kompositsioonelemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teemaarendus, kulminatsioon, lõpplahendus. Muutuv ja muutumatu tegelane. Prototüüp.

- tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, ja võrdlusi;
- selgitab õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ja tähendust;
- mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes;

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

- eristab tekstinäidete põhjal rahvaluule lühivorme (kõnekäänd, vanasõna, mõistatus), rahvalaulu (regilaul ja riimiline rahvalaul) ja rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike, nimetab nende tunnuseid;
- seletab oma sõnadega eepose ja jutustuse, valmi ja ballaadi ning komöödia olemust;

<p>Rahvaluule liigid ja alaliigid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu tunnused (kujund, sümbol, sõnum). Muinasjutu vormitunnused, kompositsioon ja rändmotiivid. Koha- ja ajaloolise muistendi tunnused. Müüdi tunnused. Usundilise muistendi tunnused. Kõnekäänu ja vanasõna olemus. Mõistatuse olemus. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Puändi olemus. Tänapäeva folkloor ehk poploor.</p> <p>Luule vorm: värss, stroof, erinevad riimiskeemid.</p>	
<p>Esitamine</p> <p>Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo ning hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja ning vaatajaga. Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine.</p> <p>Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid. Teost tutvustava ettekande koostamine ning esitamine. Kõnede ja esitluste hindamine</p> <p>Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialogi või monoloogina). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.</p>	<p>Esitamine</p> <p>7. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • esitab peast luule- või proosateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust;
<p>Omalooming</p> <p>Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid:</p> <p>koha- või ajaloolise muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatusi, kõnekäändude põhjal naljaloo, seiklusjutu, piltluuletuse, kirja ühelt tegelaselt teisele, tegelasele tegevusjuhendi, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puänteeritud loo, erinevate teoste peategelaste võrdluse,</p>	<p>Esitamine</p> <p>7. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöö kirjeldus) või jutustava (muinasjutu või muistendi) teksti; • kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi,

<p>vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovituselise või muud sellist;</p> <p>muinasjutu, muistendi ja regilaulu, kujundirikka luuletuse või miniatuuri, tegelase iseloomustuse või eluloo, tegelaste juhtlauseid, teise ajastusse paigutatud tegevustikuga loo, miljöö kirjelduse, kirjandusteose probleemidest lähtuva arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti, teatrietenduse, filmi- või kirjandusteose arvustuse või muud sellist;</p> <p>teemamapi või lühiuurimuse tänapäeva kultuurinähtuste või kultuurilooliste isikute kohta</p>	<p>väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse abil ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja.</p>
--	--

8. klass

Terviklikult käsitletavat teosed

Lydia Koidula „Säärane mulk“, Jüri Tuulik „Vares“, A. de Saint-Exupéry „Väike prints“, üks Agatha Christie'i või Arthur Conan Doyle'i romaan omal valikul; vähemalt üks uudisproosateos omal valikul, üks vabalt valitud luulekogu.

Õpilane loeb igal õppeaastal läbi vähemalt neli eakohast erinevasse žanri kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut).

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>Lugemine</p> <p>Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Erinevate lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.</p> <p>Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Lugemisrõõm. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.</p>	<p>Lugemine</p> <p>8. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • on läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); • loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladiusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; • tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega;
<p>Jutustamine</p> <p>Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine,</p>	<p>Jutustamine</p> <p>8. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab kokkuvõtvalt loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni;

<p>eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi. Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine. Tutvumine elektroonilise meedia (raadio, televisiooni, interneti) erinevate jutustamisviisidega.</p>	
<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p><u>Teose mõistmist toetavad tegevused</u></p> <p>Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, fantaasia-, analüüsi- ja hindamisküsimused.</p> <p>Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega või oma arvamusega, toetumata tekstile.</p> <p>Teksti kavastamine: kavapunktid väitlauset ja märksõnadena. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Kokkuvõtte kirjutamine. Konspekti koostamine.</p> <p>Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ning sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ning tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ning valiku põhjendamine. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine.</p> <p>Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.</p>	<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p>8. klassi lõpetamisel õpilane</p> <p>Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused</p> <ul style="list-style-type: none"> • vastab teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele; • kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate; • kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määratleb teose olulisemad sündmused, arutleb põhjus-tagajärjeseoste üle; • kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste omavahelisi suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi, lähtudes humanistlikest ja demokraatlikest väärtustest; arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;

<p><u>Teose/loo kui terviku mõistmine</u></p> <p>Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelasuhte iseendaga, teiste tegelastega ning ümbritseva maailmaga. Tegelasuhte sisekonflikti äratundmine. Tegelasuhte vahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine ning suhete analüüs. Tegelasuhte tegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasuhte vaheline konflikt ja konflikti gradatsioon.</p> <p>Erinevate teoste peategelaste võrdlemine. Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduse tüüptegelasi. Fantaasiakirjanduse ning naljandite tüüptegelasi.</p> <p>Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine.</p> <p>Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatute seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest. Eesti aja- ja kultuuriloo seostamine. Teksti aja- või kultuuriloolise tähenduse uurimine.</p> <p>Tekstist filmilike episoodide leidmine. Filmi ja kirjandusteose võrdlemine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte, kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte; • otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse; <p>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, ja võrdlusi; • selgitab õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ja tähendust; mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes; <p>Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine</p> <ul style="list-style-type: none"> • seletab oma sõnadega eepika, lüürika ja dramaatika, romaani, ja novelli, haiku ja vabavärsi ning tragöödia olemust;
<p><u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u></p> <p>Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes.</p>	

Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja loomine. Mõttekorduste leidmine regilaulust.

Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse, ellipsi ning inversiooni tundmine ja kasutamine.

Sümbolite seletamine. Allegooria ning allteksti mõistmine. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine.

Luuleteksti tõlgendamine. Autori keelekasutuse omapära leidmine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Teksti kompositsioonialemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teemaarendus, kulminatsioon, lõpplahendus. Muutuv ja muutumatu tegelane. Prototüüp.

Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika ning dramaatika tunnused. Eepose, romaani (erinevad liigid), jutustuse, novelli ja miniatuuri tunnused. Seiklus-, ulme- ja detektiivromaanide tunnused. Robinsonaadi ning utoopia tunnused. Reisikirja olemus.

Luule vorm: värss, stroof, erinevad riimiskeemid. Oodi, ballaadi, soneti, haiku ja vabavärsilise luule tunnused. Piltluule. Motiivi olemus.

Komöödia, tragöödia ning draama tunnused. Lavastus. Dramaatika mõisted: monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Intriigi olemus. Kirjandusteose dramatiseering.

<p>Filmikunsti väljendusvahendid: pilt ja sõna, kaader filmis. Kirjandusteose ekraniseering. Arvustuse olemus.</p>	
<p>Esitamine</p> <p>Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo ning hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja ning vaatajaga. Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine.</p> <p>Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid. Teost tutvustava ettekande koostamine ning esitamine. Kõnede ja esitluste hindamine</p> <p>Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.</p>	<p>Esitamine</p> <p>8. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • esitab peast luule- või draamateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust; • koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande;
<p>Omalooming</p> <p>Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ulme- või detektiivjutu, haiku, vabavärsilise luuletuse, näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseeringu, tegelase monoloogi, tegelase eluloo, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, minavormis loo, detailidega laiendatud loo, võrdluste- ja metafooriderikka teksti, ühest ja samast sündmusest traagilises ning koomilises 	<p>Omalooming</p> <p>8. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöö kirjeldus) või jutustava (muinasjutu või muistendi) teksti; • kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse abil ning jälgides teksti sisu

<p>loo, kirja teose autorile, teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, kirjandusteose arvustuse, tegelase seletuskirja või muud sellist;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tegelase iseloomustuse või eluloo, tegelaste juhtlaused, teise ajastusse paigutatud tegevustikuga loo, miljöö kirjelduse, kirjandusteose probleemidest lähtuva arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti, teatrietenduse, filmi- või kirjandusteose arvustuse või muud sellist; • teemamapi või lühiuurimuse tänapäeva kultuurinähtuste või kultuurilooliste isikute kohta. 	<p>arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja.</p>
---	---

9. klass

Soovitatav kirjandus

August Kitzberg „Libahunt“, Albert Kivikas „Nimed marmortahvlil“, Anton Hansen Tammsaare „Kõrboja peremees“, Erich Maria Remarque „Läänerindel muutuseta“, üks F. Tuglase novell, H. Raudsepp „Mikumärdi“ või „Vedelvorst“, M. Unt „Hüvasti, kollane kass“, O. Luts „Kevade“, vähemalt üks uudisproosateos omal valikul, üks vabalt valitud luulekogu.

Õpilane loeb igal õppeaastal läbi vähemalt neli eakohast erinevasse žanri kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut).

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>Lugemine</p> <p>Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Erinevate lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.</p> <p>Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Lugemisrõõm. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.</p>	<p>Lugemine</p> <p>9. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • on läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); • loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti lodusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; • tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega;
<p>Jutustamine</p> <p>Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tegevuse aja ja koha muutmine, uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki</p>	<p>Jutustamine</p> <p>9. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab kokkuvõtvalt loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni;

<p>lõppude lisamine, eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi. Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine. Tutvumine elektroonilise meedia (raadio, televisiooni, interneti) erinevate jutustamisviisidega.</p>	
<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p><u>Teose mõistmist toetavad tegevused</u></p> <p>Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, fantaasia-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega või oma arvamusega, toetumata tekstile.</p> <p>Teksti kavastamine: kavapunktid väitlausetega ja märksõnadena. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Kokkuvõtte kirjutamine. Konspekti koostamine.</p> <p>Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ning sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ning tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ning valiku põhjendamine. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine.</p> <p>Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.</p> <p><u>Teose/loo kui terviku mõistmine</u></p>	<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p>9. klassi lõpetamisel õpilane</p> <p>Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vastab teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele; • kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate; • kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määratleb teose olulisemad sündmused, arutleb põhjus-tagajärjeseoste üle; • kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste omavahelisi suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi, lähtudes humanistlikest ja demokraatlikest väärtustest; • arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;

<p>Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega ning ümbritseva maailmaga. Tegelase sisekonflikti äratundmine. Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine ning suhete analüüs. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmade vaheline konflikt ja konflikti gradatsioon.</p> <p>Erinevate teoste peategelaste võrdlemine. Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduse tüüptegelasi. Fantaasiakirjanduse ning naljandite tüüptegelasi.</p> <p>Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljöö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Teose rütm: ellipsi täitmine. Sündmuste põhjuse-tagajärje seoste leidmine.</p> <p>Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest. Eesti aja- ja kultuuriloo seostamine. Teksti aja- või kultuuriloolise tähenduse uurimine.</p> <p>Tekstist filmilike episoodide leidmine. Filmi ja kirjandusteose võrdlemine.</p> <p><u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u></p> <p>Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes. Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja loomine. Mõttekorduste leidmine regilaulust. Rahvalaulu elementide leidmine autoriluulest.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte, kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte; • otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse; <p>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, ja võrdlusi; selgitab õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ja tähendust; • mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes; <p>Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine:</p> <ul style="list-style-type: none"> • seletab oma sõnadega eepika, lüürika ja draamatika, romaani, ja novelli, haiku ja vabavärsi ning tragöödia olemust;
--	--

Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse, ellipsi ning inversiooni tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Allegooria ning allteksti mõistmine. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine.

Luuleteksti tõlgendamine. Autori keelekasutuse omapära leidmine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Teksti kompositsioonelemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teemaarendus, kulminatsioon, lõpplahendus. Muutuv ja muutumatu tegelane. Prototüüp.

Rahvaluule liigid ja alaliigid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu tunnused (kujund, sümbol, sõnum). Muinasjutu vormitunnused, kompositsioon ja rändmotiivid. Koha- ja ajaloolise muistendi tunnused. Müüdi tunnused. Usundilise muistendi tunnused. Kõnekäänu ja vanasõna olemus. Mõistatuse olemus. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Puändi olemus. Tänapäeva folkloor ehk poploor.

Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika ning dramaatika tunnused. Eepose, romaani (erinevad liigid), jutustuse, novelli ja miniatuuri tunnused. Seiklus-, ulme- ja detektiivromaanide tunnused. Robinsonaadi ning utoopia tunnused. Reisikirja olemus.

Luule vorm: värss, stroof, erinevad riimiskeemid. Oodi, ballaadi, soneti, haiku ja vabavärsilise luule tunnused. Piltluule. Motiivi olemus.

<p>Komöödia, tragöödia ning draama tunnused.</p> <p>Lavastus. Draamatika mõisted: monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Intriigi olemus.</p> <p>Kirjandusteose dramatiseering.</p> <p>Filmikunsti väljendusvahendid: pilt ja sõna, kaader filmis. Kirjandusteose ekraniseering. Arvustuse olemus.</p>	
<p>Esitamine</p> <p>Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo ning hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja ning vaatajaga. Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine.</p> <p>Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid. Teost tutvustava ettekande koostamine ning esitamine.</p> <p>Kõnede ja esitluste hindamine</p> <p>Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.</p>	<p>Esitamine</p> <p>9. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • esitab peast luule- või draamateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust; • koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande;
<p>Omalooming</p> <p>Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puänteeritud loo, erinevate teoste peategelaste võrdluse, vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovituselise või muud sellist; 	<p>Omalooming</p> <p>9. klassi lõpetamisel õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöö kirjeldus) või jutustava (muinasjutu või muistendi) teksti; • kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti

<ul style="list-style-type: none"> • tegelase monoloogi, tegelase eluloo, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, minavormis loo, detailidega laiendatud loo, võrdluste- ja metafooriderikka teksti, ühest ja samast sündmusest traagilises ning koomilises loo, kirja teose autorile, teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, kirjandusteose arvustuse, tegelase seletuskirja või muud sellist; • kirjandusteose probleemidest lähtuva arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti, teatrietenduse, filmi- või kirjandusteose arvustuse või muud sellist. 	<p>näidete ja oma arvamuse abil ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja.</p>
--	--

II Ainevaldkond „Võõrkeeled”

A- võõrkeel Inglise keel

3. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad:</p> <p>Mina ja teised. Iseloomu kirjeldav sõnavara, enda ja teiste tutvustamine (nimi, vanus, päritolu jne);riietusesemete kirjeldamine, enesetunne ja tervis (nt hea /halb tuju, kehaosad); suhted sõpradega ja ühised tegevused; viisakusväljendid ja -normid (kellele mida ja kuidas öelda, kuidas käituda jne).</p> <p>Kodu ja lähiümbros. Kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, oma tuba), koduümbrost kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); pereliikmete ja lähisugulaste nimetamine; pereliikmete kodused tööd ja tegevused.</p> <p>Kodukoht Eesti. Põhiline sümboolika (lipp ja selle värvid) ja põhilised tähtpäevad (jõulud jmt); erinevad aastaajad (aastaajad, kuude nimetused)</p> <p>Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis ja vabal ajal (päevaplaan, helistamine, erinevate tegevustega seotud esemed/vahendid jmt); söögikorrad, tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), lihtne sõnavara enesetunde kirjeldamiseks; koolipäeva kirjeldamine, kooli ja klassi iseloomustav sõnavara; tuntumad ametid ja nendega seotud tegevused.</p>	<p>Kuulamisel</p> <p>6. tunneb õpitava keele teiste hulgast ära;</p> <p>7. saab aru õpetaja antud korraldustest ja reageerib nendele adekvaatselt;</p> <p>8. saab aru lihtsatest, temale tuttavatest sõnadest, lühitekstidest ja lauludest.</p> <p>Kõnelemisel</p> <p>9. tervitada ja hüvasti jätta;</p> <p>10. ennast ja oma kaaslast tutvustada, küsida kaaslase nime;</p> <p>11. paluda ja tänada;</p> <p>12. soovida õnne sünnipäevaks;</p> <p>13. ütelda oma vanust ja numbreid 1-20;</p> <p>14. ütelda oma ja küsida sõbra aadressi ning telefoninumbrit;</p> <p>15. nimetada päevaaegu, nädalapäevi, kuude nimetusi ja kellaaega(täistunde);</p> <p>16. hääldata oma nime;</p> <p>17. õpitud sõnavara piires rääkida kodust, perekonnast, sõbrast, oskustest, koolitarvetest;</p> <p>18. õpitud keelendeid kasutades end</p>

Vaba aeg. Huvialadd (sport, filmid, raamatud); erinevad vaba aja veetmise viisid (mitmesugused tegevused, üksi, sõprade, pereliikmetega jmt) ja mängud.

Keeleteadmised:

LAUSEÕPETUS

Õigekiri õpitud sõnavara piires;

sõnajärg jaatavas, eitavas, küsivas lauses;

suur ja väike algustäht (kuud, nädalapäevad, keeled, riigid);

kirjavahemärgid (punkt, koma, küsi- ja hüüumärk, ülakoma);

rinnastavad sidesõnad (too, or).

TEGUSÕNA

Põhi- ja abitegusõnad;

modaaltegusõna can;

NIMISÕNA Ainsus ja mitmus;

aluse ja öeldise ühildumine,

omastav kääne;

umbmäärane ja määrav artikkel;

OMADUSSÕNA Omadussõna ühildumine nimisõnaga.

EESSÕNA Enamkasutatavad eessõnad (in, on, at, with, under, to, from)

ARVSÕNA Põhiarvud;

kellaaeg (täistund)

igapäevastes olukordades arusaadavaks teha.

Lugemisel

19. saab aru kirjalikest

lühitööjuhenditest;

20. saab aru tuttava sõnavaraga

lühitekstidest;

21. oskab õige intonatsiooni, rõhu ja

rütmiga lugeda õpitud dialooge, lühijutte ja luuletusi.

Kirjutamisel

22. kirjutada enda ja oma lähimate

kaaslaste nime;

23. juhendamisel lõpetada lauseid ja

fraase;

24. teha veatut ära kirja õpikust ja tahvlilt;

õigesti kirjutada harjutuste, mõistatuste, ristsõnade jt ülesannete lahendamiseks vajalikke sõnu

ASESÕNA Isikulised asesõnad ja omastavad
asesõnad(omadussõnalised vormid my, your jt.).

SÕNATULETUS Arvsõna tuletusliited (-teen,);
liitsõnad.

4. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad:</p> <p>Mina ja teised. Iseloomu kirjeldav sõnavara, enda ja teiste välimuse kirjeldus (kasv, riietus, juuste ja silmade värv jne); enesetunne ja tervis (nt hea /halb tuju, kehaosad, kuidas olla terve, halva enesetunde põhjused, nõuanded jne); suhted sõpradega ja ühised tegevused; viisakusväljendid ja -normid (kellele mida ja kuidas öelda, kuidas käituda jne).</p> <p>Kodu ja lähiümbrus. Kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); pereliikmete ja lähisugulaste iseloomustus, ametid, tegevusalad, huvid; pereliikmete kodused tööd ja tegevused.</p> <p>Kodukoht Eesti. Põhiline sümboolika (lipp, rahvuslill ja -lind jmt) ja põhilised tähtpäevad (jõulud jmt); käitumine ja tegevused looduses eri aastaegadel.</p> <p>Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis ja vabal ajal (päevaplaan, helistamine, erinevate tegevustega seotud esemed/vahendid jmt); söögikorrad ja toiduained, tervislik toiduvalik; igapäevane hügieen; tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), koolitee kirjeldus; transpordivahendid; lihtsamad ostud erinevates poodides; lihtne sõnavara enesetunde kirjeldamiseks; koolipäeva kirjeldamine, kooli ja klassi iseloomustav sõnavara; tuntumad ametid ja nendega seotud tegevused.</p> <p>Vaba aeg. Huvid (sport, filmid, raamatud, kollektioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (mitmesugused tegevused, ükski,</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) saab õpitud temaatika piires aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest; 2) mõistab olulist õpitud temaatika piirides; 3) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires; 4) teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri sarnasusi ja erinevusi ning oskab neid arvestada; 5) rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid; 6) töötab õpetaja täpsustavate juhiste järgi iseseisvalt, paaris ja rühmas; 7) seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi.

sõprade, pereliikmetega jmt) ja nendega seotud keskkond/ümbrus, esemed; eelistuste põhjendamine.

Keeleteadmised

LAUSEÕPETUS Õigekiri õpitud sõnavara piires;

sõnajärg jaatavas, eitavas, küsivas lauses;

suur ja väike algustäht (kuud, nädalapäevad, keeled, riigid);

kirjavahemärgid (punkt, koma, küsi- ja hüüumärk, ülakoma);

rinnastavad sidesõnad (too, or).

TEGUSÕNA

Põhi- ja abitegusõnad;

modaaltegusõna can;

isikuline tegumood (Present Simple, Present Continuous, Past Simple).

NIMISÕNA Ebareeglipärane mitmus (man/men, tooth/teeth);

aluse ja öeldise ühildumine;

umbmäärane ja määrav artikkel;

enam kasutatavad väljendid artiklitega ja ilma (go home, have breakfast).

OMADUSSÕNA Omadussõnade võrdlusastmed;

omadussõnade võrdlemine (as...as, more... than).

EESSÕNA Aja-, koha- ja viisimäärustes esinevad eessõnad;

enam kasutatavad eessõnalised väljendid (next to, in the middle).

ARVSÕNA Põhi- ja järgarvud;

kuupäevad, aastaarvud.

SÕNATULETUS Arvsõna tuletusliited (-teen, -ty);

nimisõna tuletusliited (-er, -or).

5. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Mina ja teised. Iseloomu kirjeldav sõnavara, enda ja teiste välimuse kirjeldus (kasv ja kehaehitus, riietus, juuste ja silmade värv jne); enesetunne ja tervis (nt hea /halb tuju, kehaosad, kuidas olla terve, halva enesetunde põhjused, nõuanded jne); suhted sõpradega ja ühised tegevused; viisakusväljendid ja -normid (kellele mida ja kuidas öelda, kuidas käituda jne).</p> <p>Kodu ja lähiümbrus. Kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); pereliikmete ja lähisugulaste iseloomustus, ametid, tegevusalad, huvid; pereliikmete kodused tööd ja tegevused.</p> <p>Kodukoht Eesti. Eesti asukoha määratlemine (põhiilmakaared), linna ja maad iseloomustav sõnavara, põhiline sümbolika (lipp, rahvuslill ja -lind jmt) ja põhilised tähtpäevad (jõulud jmt); ilmastikunähtused; käitumine ja tegevused looduses eri aastaaegadel.</p> <p>Riigid ja nende kultuur. Õpitava keele riikide olulisemad sümbolid (lipp, rahvuslind ja -lill jmt), põhilised tähtpäevad ja nendega seotud olulisemad tavad; igapäeva elu kombed, mõned tuntumad sündmused ja saavutused; mõned eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad, mis kajastavad selle kooliastme õpilaste huvide ringi ja käsitletavaid teemasid.</p> <p>Igapäeva elu. Õppimine ja töö. Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis ja vabal ajal (päevaplaan, helistamine, laua katmine, erinevate tegevustega</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) saab õpitud temaatika piires aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest; 2) mõistab olulist õpitud temaatika piirides; 3) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires; 4) tuleb toime teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades võõrkeelt emakeelena kõnelejaga; 5) teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri sarnasusi ja erinevusi ning oskab neid arvestada; 6) rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid; 7) töötab õpetaja täpsustavate juhiste järgi iseseisvalt, paaris ja rühmas; 8) seab endale õpieesmärged ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi.

seotud esemed/vahendid jmt); söögikorrad ja toiduained, tervislik toiduvalik; igapäevane hügieen; tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), koolitee kirjeldus; transpordivahendid; lihtsamad ostud erinevates poodides; lihtne sõnavara enesetunde kirjeldamiseks; koolipäeva kirjeldamine, kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad; tuntumad ametid ja nendega seotud tegevused.

Vaba aeg. Huvid (sport, filmid, raamatud, kollektioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (mitmesugused tegevused, üksi, sõprade, pereliikmetega jmt) ja nendega seotud keskkond/ümbrus, esemed; eelistuste põhjendamine

Keeleteadmised

LAUSEÕPETUS Õigekiri õpitud sõnavara piires;

sõnajärg jaatavas , eitavas, küsivas lauses;

liitlause;

suur ja väike algustäht (kuud, nädalapäevad, keeled, riigid);

kirjavahemärgid (punkt, koma, küsi- ja hüüumärk, ülakoma);

rinnastavad sidesõnad(too, or);

alistavad sidesõnad (when, because).

TEGUSÕNA

Põhi- ja abitegusõnad;

modaaltegusõnad (can, must, may);

isikuline tegumood (Present Simple, Past Simple);

Enam kasutatavad reegli- ja ebareeglipärased
tegusõnad;

going-to tulevik.

NIMISÕNA Ebareeglipärane mitmus (man/men,
tooth/teeth);

aluse ja öeldise ühildumine;

umbmäärane ja määrav artikkel;

artikli puudumine;

enam kasutatavad väljendid artiklitega ja ilma (go
home, have a headache).

OMADUSSÕNA Omadussõnade
võrdlusastmed;

omadussõnade võrdlemine (as...as, more... than);

ASESÕNA Umbmäärased asesõnad ja nende
liitvormid (some/any/no).

EESSÕNA Aja-, koha- ja viisimäärustes
esinevad eessõnad;

enam kasutatavad eessõnalised väljendid (next to,
in the middle).

ARVSÕNA Põhi- ja järgarvud;

lihtmurrud (pool, veerand);

kuupäevad, aastaarvud.

MÄÄRSÕNA Määrsõnade moodustamine;

järjestavad määrsõnad;

viisimäärsõnad;

hulga- ja määramäärsõnad (a little, a few).

<p>SÕNATULETUS Arvsõna tuletusliited (-teen, - ty);</p> <p>nimisõna tuletusliited (-er, -or);</p> <p>määrsõna tuletusliide –ly.</p>	
--	--

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Mina ja teised. Iseloomu kirjeldav sõnavara, enda ja teiste välimuse kirjeldus (kasv ja kehaehitus, riietus, juuste ja silmade värv jne); enesetunne ja tervis (nt hea /halb tuju, kehaosad, kuidas olla terve, halva enesetunde põhjused, nõuanded jne); suhted sõpradega ja ühised tegevused; viisakusväljendid ja -normid (kellele mida ja kuidas öelda, kuidas käituda jne).</p> <p>Kodu ja lähiümbrus. Kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); pereliikmete ja lähisugulaste iseloomustus, ametid, tegevusalad, huvid; pereliikmete kodused tööd ja tegevused.</p> <p>Kodukoht Eesti. Eesti asukoha määratlemine (põhiilmakaared, naaberriigid), linna ja maad iseloomustav sõnavara, põhiline sümboolika (lipp, rahvuslill ja -lind jmt) ja põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt); ilmastikunähtused; käitumine ja tegevused looduses eri aastaegadel.</p> <p>Riigid ja nende kultuur. Õpitava keele riigi/riikide olulisemad sümbolid (lipp, rahvuslind ja -lill jmt), põhilised tähtpäevad ja nendega seotud olulisemad tavad; igapäevaelu kombed, mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; mõned eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad, mis kajastavad selle kooliastme õpilaste huvide ringi ja käsitletavaid teemasid; Eesti naaberriikide nimed, rahvused, keeled.</p> <p>Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Päevakavajärgsed</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) saab õpitud temaatika piires aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest; 2) mõistab olulist õpitud temaatika piirides; 3) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires; 4) tuleb toime teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades võõrkeelt emakeelena kõnelejaga; 5) teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri sarnasusi ja erinevusi ning oskab neid arvestada; 6) rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid; 7) töötab õpetaja täpsustavate juhiste järgi iseseisvalt, paaris ja rühmas; 8) seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi.

tegevused kodus, koolis ja vabal ajal (päevaplaan, helistamine, laua katmine, erinevate tegevustega seotud esemed/vahendid jmt); söögikorrad ja toiduained, tervislik toiduvalik; igapäevane hügieen; tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), koolitee kirjeldus; transpordivahendid; lihtsamad ostud erinevates poodides; lihtne sõnavara enesetunde kirjeldamiseks; koolipäeva kirjeldamine, kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad; tuntumad ametid ja nendega seotud tegevused.

Vaba aeg. Huvid (sport, filmid, raamatud, kolleksioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (mitmesugused tegevused, üksi, sõprade, pereliikmetega jmt) ja nendega seotud keskkond/ümbrus, esemed; eelistuste põhjendamine.

Keeleteadmised:

LAUSEÕPETUS   Õigekiri õpitud sõnavara piires;

sõnajärg jaatavas , eitavas, küsivas lauses;

rindlaused;

kaudne kõne (saatelause olevikus);

suur ja väike algustäht (kuud, nädalapäevad, keeled, riigid);

kirjavahemärgid (punkt, koma, küsi- ja hüüumärk, ülakoma);

rinnastavad sidesõnad(too, or);

alistavad sidesõnad (when, because).

TEGUSÕNA

Põhi- ja abitegusõnad;

modaaltegusõnad (can, must, may);

isikuline tegumood (Present Simple, Past Simple, Future Simple, Past Continuous, Present Perfect).

Enam kasutatavad reegli- ja ebareeglipärased tegusõnad;

going-to tulevik.

NIMISÕNA Ebareeglipärane mitmus (man/men, tooth/teeth);

aluse ja öeldise ühildumine;

umbmäärane ja määrav artikkel+loendamatu nimisõna;

artikli puudumine;

enam kasutatavad väljendid artiklitega ja ilma (go home, have a headache).

OMADUSSÕNA Omadussõnade võrdlusastmed;

omadussõnade võrdlemine (as...as, more... than);

so/such+omadussõna.

ASESÕNA Siduvad asesõnad (that, who);

omastavate asesõnade absoluutvormid (mine, yours);

umbmäärased asesõnad ja nende liitvormid (some/any/no).

EESSÕNA Aja-, koha- ja viisimäärustes esinevad eessõnad;

<p>enam kasutatavad eessõnalised väljendid (next to, in the middle).</p> <p>ARVSÕNA Põhi- ja järgarvud;</p> <p>lihtmurrud (pool, veerand);</p> <p>kuupäevad, aastaarvud.</p> <p>MÄÄRSÕNA Määrsõnade moodustamine;</p> <p>sagedusmäärsõnad (liitega -ly);</p> <p>järjestavad määrsõnad;</p> <p>ebareeglipärased määrsõnad (fast);</p> <p>viisimäärsõnad;</p> <p>hulga- ja määramäärsõnad (a little, a few).</p> <p>SÕNATULETUS Arvsõna tuletusliited (-teen, -ty);</p> <p>nimisõna tuletusliited (-er, -or);</p> <p>määrsõna tuletusliide -ly.</p>	
--	--

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Mina ja teised. Võimed, tugevused ja nõrkused; inimestevahelised suhted, viisakusreeglid, koostöö ja teistega arvestamine.</p> <p>Kodu ja lähiümbrus. Kodukoha vaatamisväärsused ja nende tutvustamine.</p> <p>Kodukoht Eesti. Loodus; elu linnas ja maal; Eesti vaatamisväärsused.</p> <p>Riigid ja nende kultuur. Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid ja nende lühiiseloostus, tuntumate riikide nimetused.</p> <p>Igapäeva elu. Õppimine ja töö. Tervislik eluviis ja toitumine, suhtlemine teeninduses, õpioskused ja harjumused, edasiõppimine ja kutsevalik; töökohad.</p> <p>Vaba aeg. Kultuuriline mitmekesisus; kirjandus, erinevad meediavahendid ja reklaam.</p> <p>Keeleteadmised:</p> <p>LAUSEÕPETUS Põimlause; fraaside ja lausete ühendamine; it/there lause algul; kaudne kõne (aegade ühildumine, küsimused, korraldused, palved); kokku- ja lahkukirjutamise põhijuhud; kirjavahemärgid (jutumärgid); sõnade poolitamise põhireeglid (liitsõnad). TEGUSÕNA Isikuline tegumood (Past Perfect); umbisikuline tegumood (Present Simple / Past Simple); modaalteigusõnad (have to, should, would); tuleviku väljendamine erivõimalused; NIMISÕNA Ainsuslikud ja</p>	<p>1) mõistab endale tuttavale teemal olulisemat; 2) oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti; 3) oskab koostada lihtsat teksti tuttavale teemal; 4) saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtlemises enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele; 5) tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maade kultuuri vastu, loeb võõrkeelsest eakohast kirjandust, vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid; 6) kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatut, interneti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes; 7) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas; 8) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning kohandab oma õpistrateegiaid.</p>

<p>mitmuslikud nimisõnad; liitnimisõnad; artikli kasutamine isikunimedega ja geograafiliste nimedega; väljendid artiklitega ja ilma. OMADUSSÕNA Omadussõnade kasutamine rahvusest ja kodakondsusest kõneldes; eritüvelised võrdlusastmed (old-elder); too+omadussõna; ASESSÕNA Umbmäärased asesõnad (either, neither); Enesekohased asesõnad (myself, ourselves). EESSÕNA Enam kasutatavad eessõnalised väljendid (take part in, look forward to); eessõnad viisimäärustes (with,without). ARVSÕNA Protsent. MÄÄRSÕNA Määrsõnade liigid; määrsõna koht lauses. SÕNATULETUS Liitsõnad; enam kasutatavad ees- (re-, un-) ja järelliited (-ness, -ion, -ous) nimi-, omadus-, tegusõnade moodustamiseks. Sulgudes olevad näited ei ole ammendav loetelu.</p>	
--	--

8.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Mina ja teised. Võimed, tugevused ja nõrkused; inimestevahelised suhted, viisakusreeglid, koostöö ja teistega arvestamine.</p> <p>Kodu ja lähiümbrus. Perekondlikud sündmused ja tähtpäevad.</p> <p>Kodukoht Eesti. Loodus ja looduskaitse; keskkonnahoidlik ja -säätlik käitumine; elu linnas ja maal.</p> <p>Riigid ja nende kultuur. Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid ja nende lühiiseloostus, tuntumate riikide nimetused, rahvad, keeled.</p> <p>Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Tervislik eluviis, suhtlemine teeninduses, turvalisus.</p> <p>Vaba aeg. Kultuuriline mitmekesisus; kirjandus ja sport, erinevad meediavahendid ja reklaam.</p>	<p>1) mõistab endale tuttavalt teemal kõike olulist; 2) oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane; 3) oskab koostada lihtsat teksti tuttavalt teemal; 4) saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtlemises enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele; 5) tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maade kultuurielu vastu, loeb võõrkeelsest eakohast kirjandust, vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid; 6) kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatut, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes; 7) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas; 8) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning kohandab oma õpistrateegiaid.</p>
<p>Keeleteadmised</p> <p>LAUSEÕPETUS Põimlaused; fraaside ja lausete ühendamine; it/there lause algul; tingimuslaused (I tüüp); kaudne kõne (aegade ühildumine, küsimused, korraldused, palved); kokku- ja lahkukirjutamise põhijuhud; kirjavahemärgid (jutumärgid); sõnade poolitamise põhireeglid (liitsõnad); alistavad sidesõnad (however, though). TEGUSÕNA Isikuline tegumood (Past Perfect); umbisikuline tegumood (Present Simple / Past Simple/ Modal verbs in the passive); modaaltegusõnad (have to,</p>	

<p>should, would); tuleviku väljendamise erivõimalused; tarind to+infinitiiv, ing-vorm.</p> <p>NIMISÕNA Ainsuslikud ja mitmuslikud nimisõnad; liitnimisõnad; artikli kasutamine isikunimedega ja geograafiliste nimedega; väljendid artiklitega ja ilma. OMADUSSÕNA Omadussõnade kasutamine rahvusest ja kodakondsusest kõneldes; eritüvelised võrdlusastmed (old-elder); enough/too+omadussõna; ASESÕNA Umbmäärased asesõnad (either, neither); umbisikulised asesõnad (it, there). EESSÕNA Enam kasutatavad eessõnalised väljendid (take part in, look forward to); eessõnad viisimäärustes (with,without). ARVSÕNA Protsent; kümnendmurrud. MÄÄRSÕNA Määrsõnade liigid; määrsõna koht lauses. SÕNATULETUS Liitsõnad; enam kasutatavad ees- (re-, un-) ja järelliited (-ness, -ion, -ous) nimi-, omadus-, tegusõnade moodustamiseks. Sulgudes olevad näited ei ole ammendav loetelu.</p>	
--	--

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Mina ja teised. Võimed, tugevused ja nõrkused; inimestevahelised suhted, viisakusreeglid, koostöö ja teistega arvestamine.</p> <p>Kodu ja lähiümbros. Perekondlikud sündmused ja tähtpäevad.</p> <p>Kodukoht. Loodus ja looduskaitse; keskkonnahoidlik ja -säästlik käitumine; elu linnas ja maal.</p> <p>Riigid ja nende kultuur. Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid ja nende lühiiseloostus, tuntumate riikide nimetused, rahvad, keeled.</p> <p>Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Suhtlemine teeninduses, turvalisus; õpioskused ja harjumused, edasiõppimine ja kutsevalik; töökohad.</p> <p>Vaba aeg. Kultuuriline mitmekesisus; kirjandus ja kunst, erinevad meediavahendid ja reklaam.</p> <p>Keeleteadmised:</p> <p>LAUSEÕPETUS Põimlauseid; fraaside ja lausete ühendamine; it/there lause algul; tingimuslauseid (I–III tüüp); kaudne kõne (aegade ühildumine, küsimused, korraldused, palved); kokku- ja lahkukirjutamise põhijuhud; kirjavahemärgid (jutumärgid); sõnade poolitamise põhireeglid (liitsõnad); alistavad sidesõnad (however, though).</p>	<p>1) mõistab endale tuttavalt teemal kõike olulist; 2) oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane; 3) oskab koostada lihtsat teksti tuttavalt teemal; 4) saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtlemises enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele; 5) tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maade kultuuri vastu, loeb võõrkeelsest eakohast kirjandust, vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid; 6) kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatut, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes; 7) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas; 8) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning kohandab oma õpistrateegiaid</p>

TEGUSÕNA Harvemini esinevad ebareeglipärased tegusõnad (grind, sew, ...); isikuline tegumood (Past Perfect, Present Perfect Continuous); umbisikuline tegumood (Present Simple / Past Simple); modaalteigusõnad (have to, ought, should, would); tuleviku väljendamise erivõimalused; tarind to+infinitiiv, ing-vorm. NIMISÕNA Ainsuslikud ja mitmuslikud nimisõnad; liitnimisõnad; artikli kasutamine isikunimedega ja geograafiliste nimedega; väljendid artiklitega ja ilma. OMADUSSÕNA Omadussõnade kasutamine rahvusest ja kodakondsusest kõneldes; eritüvelised võrdlusastmed (old-elder); enough/too+omadussõna; omadussõna nimisõna funktsioonis (the poor). ASESÕNA Umbmäärased asesõnad (either, neither); umbisikulised asesõnad (it, there). EESSÕNA Enam kasutatavad eessõnalised väljendid (take part in, look forward to); eessõnad viisimäärustes (with, without). ARVSÕNA Protsent; aritmeetilised põhitehted; kümnendmurrud; arvsõna „0” erinev lugemine. MÄÄRSÕNA Määrsõnade liigid ja võrdlemine; määrsõna koht lauses. SÕNATULETUS Liitsõnad; enam kasutatavad ees- (re-, un-) ja järelliited (-ness, -ion, -ous) nimi-, omadus-, tegusõnade moodustamiseks. Sulgudes olevad näited ei ole ammendav loetelu.

A-võõrkeel eesti keel

(Ainekava on koostatud keeletasemele 0>A1.2 1-3 aasta jooksul, mil rändetaustaga lapsed

Vaimastvere koolis õpivad.)

1. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<ul style="list-style-type: none"> • Eesti keele tähestik. • Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. • Lihtlausete ehitus. • Lugemistehnika arendamine (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). • Lihtlauseliste küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine. • Isikulised asesõnad ja nende kasutamine lihtsamates lausetes. • Lihtsamad tegusõnad • Olevik ja minevik. • Eitus. • Ainsus ja mitmus. <p>Teemad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Enesetutvustus, dialoog. • Isikulised asesõnad (mina, ma; sina, sa; jne). • Poiss, tüdruk, mees, naine. Ema, isa, õde, vend. • Koduloomad: kass, koer. • Suured eesti keele tähed • Kirjatähed (vajadusel 2. klassis) • Suur, väike, raske, kerge. • Minu oma. Sinu oma. • Küsisõnad: mis, kes, kus, kas? • Kus see on? Kus on kool? Kus on	<ul style="list-style-type: none"> • Saab aru tuttavate sõnade tähendusest, lühikestest väljenditest ja fraasidest, lühikestest lausetest, mis on seotud tuttava olukorraga. • Tunneb õpitava keele tähemärke. • Loeb lauseid õpitud sõnavara ulatuses. • Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid • Õpilane oskab lühidalt tutvustada ennast, oma perekonda ja sõpru. • Õpilane oskab vastata lihtsamatele küsimustele. Mis sinu nimi on? Kuidas sul läheb? Kui vana sa oled? Mis koolis sa käid? Mis on sinu ema/isa/õe/venna nimi? • Õpilane oskab nimetada lihtsamaid ja tuntumaid esemeid oma kodus ja selle lähiümbruses- linnas, maal, koolis, poes. • Õpilane oskab kasutada lihtsamaid suhtlusväljendeid poes, kodus, suheldes eakaaslastega, koolis, bussijaamas, jne. • Õpilane oskab nimetada oma pere tähtpäevi, kuupäevi, kuid ja aastat. • Õpilane saab aru ja oskab vastata küsimustele: Kes see on? Mis see on? Mis kell on? • Õpilane teab ja oskab leida Eesti geograafilist asukohta, oskab nimetada Eesti riigi tähtsamaid tähtpäevi, tunneb ära riigi- ja rahvussümboolika; teab üldrahvalikke sündmusi ja nende sisu. • Ilm- õpilane teab ilma kohta vähemalt 5-te erinevat sõna. • Õpilane tunneb ära Eesti hümnit. • Õpilane oskab nimetada mõnda Eesti naaberriiki. Oskab kirjeldada mõnda tema jaoks huvitavat paika maailmas mõne lihtsa sõnaga.

kodu? Kus on pood?

- Mis sulle meeldib? Mis sulle maitseb? Mis sporti sa teed? Mis sa laupäeval ja pühapäeval teed?“
- Teised ainetunnid koolis, õpetajate nimed.
- Õpetaja, õpilane, kool, tunnid-lihtsamad väljendid seoses koolieluga.
- Koolivahendid- pastakas, vihik, paber, pliiats, õpik, töövihik, kustukumm, teritaja, liim, jne.
- Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel.
- Emotsioonid: halb, hea, kurb, rõõmus, vihane, väsinud, üllatunud.
- Mul on igav. Mis on järgmine tund? Mul on teatud. Ma ei saa aru.

- Õpilane oskab küsida teed/juhtnööre lihtsamate lausetega.
- Õpilane oskab nimetada päeva erinevaid osasid, kellaegasid.
- Õpilane oskab nimetada peamisi kehaosasid, värve, koduloomi, numbreid, kellaega, nädalapäevi, kuid ja aastaegasid.
- Õpilane oskab nimetada erinevaid sportlike tegevusi, puhketegevusi, hobisid. Õpilane kirjeldab mõne sõnaga oma koolivälilist tegevust.
- Tunneb ära sõnaehituse, juhtnööride või tegevuse kirjelduse järgi, kas tegevus toimub olevikus või minevikus.

2. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<ul style="list-style-type: none"> • Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). • Isikuliste asesõnade ja tegusõnade pööramine ja nendega lihtsamate lausete	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilane oskab väikeseid ja suuri kirjatahti kirjutada • Õpilane saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest. • Õpilane oskab kirjalikult ja suuliselt

moodustamine.

- Määrsõnad: alati, mitte kunagi, vahepeal, hiljem, pärast, enne, järgmine, eelmine.
- Esemete, nähtuste, tegelaste jms võrdlemine.
- Õpetaja ja kaaslaste kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine.

Tähtsamad teemad:

- "Mul on peas...", "Mul on jalas...", "Mul on seljas....".
- Mina ja teised.
- Järgmine tund on eesti keel. Eelmine tund oli matemaatika.
- Kodu ja lähimbrus
- Hommikusöök, lõunasöök, õhtusöök. Minu lemmik söök. Minu lemmik jook.
- taevast, ilm, kõige suurem, kõige pikem, kõige kõrgem.
Eesti loodus, mets, linnud, putukad.
- Riigid ja nende kultuur. Päritoluriigi kirjeldamine ja tutvustamine teistele.
- Eestis süüakse... Eestis juuakse.
- Igapäevaelu. Õppimine ja töö.
- Kool, söök, jook, sõber, riided, kodu, Eestimaa.
- Mis tund sul praegu on?
- Vaba aeg- minu koolivaheaeg, minu sõber, sõbrapäev.
- Mis mul seljas on?
- Kus sina eile käisid?
- Kuhu teie lähete?
- Sündmusest ja loomast kirjutamine.

väljendada ennast lihtsamate suhtlusfraaside kaudu.

- Õpilane jutustab suunavate küsimuste toel kuulust, nähtust, loetust.
  - Õpilane koostab lühikesi lauseid õpitud sõnavaraga.
  - Õpetaja ja kaaslaste kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine
-
- Õpilane oskab nimetada tuntumaid värve, koduloomi; numbreid, kellaaegasid, nädalapäevi, kuid ja aastaegasid. Õpilane kirjeldab neid lühikeste väljendite või lausete abil.
  - Õpilane lühikeste lausetega vastata küsimustele oma hobi või vabaaja tegevuste kohta.
  - Õpilane nimetab erinevaid kehaosasid ja kirjeldab neid lühidalt.
  - Õpilane kasutab igapäevasuhtluses hommiku- ja õhtutervitusi.
  - Õpilane oskab jutustada paari lühikese lausega toidust, sõpradest, oma toast, Eesti loodusest.
  - Ilm- õpilane oskab kirjeldada ilma lühikeste väljendite ja omadussõnade abil.
  - Õpilane oskab kirjeldada lühikeste lausetega oma päeva tegemisi.
  - Õpilane oskab nimetada mis on tal seljas.
  - Õpilane oskab nimetada tuntuimaid puuvilju, juurvilju, lihatooteid ja piimatooteid.
  - Õpilane oskab kirjutada vähemalt kolm Eestiga seotud fakti.

--	--

3. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<ul style="list-style-type: none"> • Jutustava ja kirjeldava teksti ning teabeteksti (õpilaspäeviku, kutse, õnnitluse, saatekava, tööjuhendi, raamatu sisukorra) lugemine. • Õpetaja ja kaaslaste kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine. • Sõnastiku kasutamine. • Teiste õppeainetega seotud põhimõisted. Suhtlus aineõpetajatega. <p>Tähtsamad teemad.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sugulased. Aadress. Maja. Korter. Aed. Õu. • Riigid ja nende kultuur. Maailmajaod ja reisimine. • Internet ja sotsiaalmeedia. • Igapäevaelu. Õppimine ja töö. • Kirja kirjutamine. Avalduse kirjutamine. Küsitluse täitmine. • Tervis ja haigused. Sport ja liikumine. Tervislik toitumine. • Taimed ja mets. Loodusnähtused. • Pereliikmete pikem tutvustus, kodu asukoha lühikirjeldus (riik, linn/maakoht, mõni iseloomustav omadussõna) • Minevikusündmuste lühike kirjeldamine: enda tegevused ja mõni Eesti ajalooline sündmus. • Me elame eraldi. Ma elan koos.... • Vaba aeg- mis mu sõpradele meeldib teha? Mina ja minu sõbrad... • Kõige suurem, kõige pikem, kõige kõrgem.	<ul style="list-style-type: none"> • Õpilane oskab väljendada end selgelt teistele ning saab aru ning oskab vastata talle esitatud küsimustele. • Õpilane jutustab lühikeste lausete, väljendite abil kuulatu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria, etteantud teema põhjal. • Õpilane oskab reeglite abil iseseisvalt tööd teha; oskab küsimustele vastata ja küsimusi esitada. • Oskab küsimusi esitada ja neile vastata • Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid. • Loeb lühikesi ja lihtsaid tekste ja leiab neist vajaliku faktiinfo. • On omandanud esimesed teadmised õpitava keele maast ja kultuurist. • Oskab pilte kirjeldada vähemalt viie lausega ja oskab küsimusi esitada ja neile vastata. • Õpilane teab millised puud, marjad, lilled ja seened kasvavad Eestis; teab millised linnud ja putukad on Eestis olemas. • Kasutab õpitud sõnu, väljendeid ja lühilauseid, et turvaliselt liigelda, küsida vajadusel teed ja ise juhatada teed. • Õpilane oskab jutustada: koolist, söögist ja joogist, oma sõbrast, oma toast ja endast, Eesti loodusest.

<ul style="list-style-type: none"> • Päevakava. Kellaajalised tegevused ja päeva planeerimine. • Põhi- ja järgarvud, lihtmurrud (pool ja veerand).	
---	--

B-võõrkeel vene keel

6.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mina, nimi, vanus, välimus, kehaosad, riietus, lemmiktegevused, • Perekond ja kodu; pereliikmed; sugulased, aadress, maja, korter, aed, õu. • Sõbrad, nimi, vanus, elukoht, välimus, ühised tegevused. <p>Keskkond, kodukoht, Eesti, aastaajad ja ilm; loomad, linnud, taimed; Eesti asukoht, keel, pealinn, sümbolid.</p> <p>Seos bioloogiaga Eesti riigi, keele, flora, fauna käsitlemisel.</p> <p>Õpitavat keelt kõnelevad maad: keel, pealinn, tähtsamad pühad,</p> <p>Seos ajalooga Venemaa teema käsitlemisel.</p> <p>Igapäevased tegevused: söögikorrad; liiklus ja liiklusvahendid.</p> <p>Läbiv teema: turvalisus.</p> <p>Õppimine ja töö; koolipäev, sõbrad, õpetajad, õppeained, õpioskused, kooliruumid,</p>	<p>6. klassi lõpetaja kuulamisel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • saab aru õpitud sõnavara ulatuses tekstidest, lauludest, samuti passiivset sõnavara sisaldavatest tekstidest; • mõistab konteksti abil neis esinevaid üksikuid tundmatuid sõnu; • oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni; • eristab selgelt kuni kolme vestluses osaleva inimese kõnet. <p>6. klassi lõpetaja oskab kõnelemisel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vestelda ja vastata küsimustele õpitud temaatika piires; • õpitud sõnavara piires rääkida igapäevastest tegevustest ja harrastustest; • võrrelda oma perekonda sõbra perekonnaga, oma koolielu teiste omaga; • küsitleda oma kaaslast ja saadud infot edasi anda; • väljendada ja põhjendada oma arvamust; • kasutada õpitud fraase õige intonatsiooniga; • kirjeldada pilte; • hääldada kõiki võõrhäälikuid korrektselt. <ul style="list-style-type: none"> • 6. klassi lõpetaja lugemisel: • oskab leida tekstist olulist;

- õppevahendid, koolivaheajad, ametid.
- Läbiv teema: karjääri kujundamine.

.Harrastused ja kultuur, huvialad, mängud, sport, muusika, raamatud, reisimine, pühad.

- Seos muusika, spordi, emakeelega antud teema käsitlemisel.

Keeleteadmised

- nimisõna: ainsus, mitmus; nais-, mees-, kesksugu; ainsuslikud ja mitmuslikud sõnad, pärisnimed ja kohanimed, käänded. Р. п.: нет Димы, пенала; у Саши, из книги; около дома; Д.п.: дай Нине; Сереже пять лет; помогать маме; подарок, письмо другу; В.п.: купим куклу, смотрю телевизор, люблю маму; Тв.п.: играть с кошкой; с братом; бутерброд с сыром; П.п.: кататься на лыжах, учиться в школе, песня о елочке;
- omadussõna: ainsus, mitmus, mees-, nais-, kesksugu; ühildumine nimisõnadega arvus, soos, käändes; võrdlusastmed;
- arvsõna; põhi- ja järgarvud, ühildumine nimisõnaga год, лет, час, рубль, крона.
- asesõna: ühildumine nimisõnadega; isikulised asesõnad (я, меня, мне); omastavad asesõnad (мой, твой, его, наш, ваш, их); näitavad asesõnad (никто, ничто); küsivad asesõnad (кто, что, чей, где, когда, куда);

- saab aru kuni 2% tundmatuid sõnu sisaldavatest lühitekstidest, kasutades piltide, konteksti või sõnaraamatu abi;
- on tuttav erinevate lugemisstrateegiatega.

- 6. klassi lõpetaja oskab kirjutamisel:
  - täita aadressi ja isiklikke andmeid nõudvat ankeeti;
  - eeskuju järgi kirjutada küllakutset, õnnitlus- ja tänukaarti;
  - kirjutada sõbrale kirja ja elektronkirja, kasutades õpitud keelendeid;
  - lõpetada lauseid ja fraase;
  - kirjutada lühijutukesi;
  - kirjutada õpitud teksti põhjal etteütlust ja seda parandada.

- tegusõna: pöörded, tegevusnimi, ainsus, mitmus, olevik, minevik, liht- ja liittulevik; lõpetatud ja lõpetamata tegevus, käskiv kõneviis; liikumisverbid;
- määrsõna; ajamäärsõnad (когда, никогда, давно), kohamäärsõnad (тут, там, здесь, близко, далеко, высоко), viisimäärsõnad (быстро, хорошо, здорово, плохо);
- eessõna: в, на, из, у, к, о;
- sidesõna: и, а, что;
- tähestik;
- hääldamine ja õigekiri: vene keele häälikute ja häälikuühendite õige artikulatsioon ja märkimine kirjas (tähe ja hääliku ühteviimine); kergesti segiminevad tähed р, п, и, в, с, х; susisevad ja sisisevad häälikud ж, ш, ч, ц, щ, с, з; helilised, helitud, peenendatud, peenendamata kaashäälikud; märgi ь kasutamine, täishäälikud е, е, ю, я; rõhulised ja rõhuta silbid, sõna- ja lauserõhud; intonatsioon jaatavas, eitavas ja küsilauses (küsisõnaga ja ilma);
- kirjavahemärgid; punkt, koma, küsi- ja hüüumärk.

7. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad</p> <ul style="list-style-type: none"> • MINA: iseloom, huvid, võimed, oskused, harjumused, tervis. • Läbiv teema: karjääri kujundamine. • PEREKOND JA KODU: suhted perekonnas, ühistegevused, taskuraha. • Läbiv teema: kodupaik. • SÕBRAD: erinevad iseloomud; suhted sõpradega: sõnapidamine, sõprus, ausus, usaldus, konfliktid ja nende lahendamine. • KESKKOND, KODUKOHT, EESTI: ilmastik, keskkonnasõbralik käitumine; kodukoht, kultuuritavad ja -kombed; Eestimaa loodus ja vaatamisväärsused. • Läbiv teema: kodupaik. Seos geograafiaga ilmastiku ja paikkonna käsitlemisel, loodusõpetusega looduse ja vaatamisväärtuste käsitlemisel, kunsti ja muusikaga Eesti kultuuri ja muusika käsitlemisel. • MAAILM: Euroopa maad: riigi nimi, pealinn, rahvused, keeled. • Läbiv teema: kodupaik, maailm. Seos geograafia ja ajaloo Euroopa maade, rahvuste, keelte, ajaloo käsitlemisel. • ÕPITAVAT KEELT KÕNELEVAD 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuulamisel mõistab põhikooli lõpetaja kuuldu sisu, kasutades vastavalt kuulamisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset kuulamist. • Kõnelemisel põhikooli lõpetaja: <ul style="list-style-type: none"> • oskab esitada lihtsat seotud teksti käsitletud temaatika piires loetu, kuuldu või kogetu edasiandmiseks järgmises vormis: teade, kokkuvõtte, lühireferaat, (ümber)jutustus, (pildi, ruumi, isiku-) kirjeldus; • osaleb vestluses, mis võib toimuda suunatud vestluse, suhtlussituatsiooni, rollimängu, intervjuu vormis. • Lugemisel mõistab põhikooli lõpetaja loetu sisu, kasutades vastavalt lugemisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset lugemist. • Kirjutamisel oskab põhikooli lõpetaja kirjutada lihtsat seotud teksti: isiklik kiri, õnnitlus-, tervitus-, tänukaart, küllakutse, teade, lihtne tarbekiri, (kirjeldav, jutustav) lühiessee; lühireferaat.

MAAD: sümbolid, kultuuritavad, kombed.

- Läbiv teema: kodupaik, maailm. Seos geograafia, ajaloo ja Venemaa teema käsitlemisel.
- IGAPÄEVASED TEGEVUSED: kodused majapidamistööd; söömine kodus ja väljaspool kodu; liiklemine.
- Läbiv teema: turvalisus.
- ÕPPIMINE JA TÖÖ: kool ja klass, õpioskused, edasiõppimine, kutsevalik, tulevane töö.
- Läbiv teema: karjääri kujundamine.
- HARRASTUSED JA KULTUUR: kino, teater, ilukirjandus, kolleksioneerimine; meedia: televisioon, raadio, ajakirjandus, Internet.
- Läbiv teema: infotehnoloogia, meedia.
- Seos kunsti, muusika, kirjandusega vene kirjanduse ja kultuuri käsitlemisel.

Keeleteadmised

- nimisõna: käänamine ainsuses ja mitmuses: meessoost nimisõnad (дом, слон; папа; дядя; конь, день; мяч; музей); naissoost nimisõnad (мама, тетя, тетрадь; семья; экскурсия); kesksõost nimisõnad (окно; поле; белье; знание). Eessõna + nimisõna käändeline vorm;
- omadussõna: kvantitatiivsed, objektiivsed ja omastavad omadussõnad; käänamine ainsuses ja mitmuses: meessoost omadussõnad (простой, красивый, летний); naissoost omadussõnad (красивая; летняя); kesksõost omadussõnad (красивое; летнее); omadussõna lühivorm (mees-, nais-, kesksugu; mitmus); ühildumine nimisõnadega soos, arvus ja käändes;

<p>võrdlusastmed (lihtsamad vormid);</p> <ul style="list-style-type: none"> • arvsõna ja mõõtühikud: põhiarvud, järgarvud; arvsõnade käänamine (enamkasutatavad käänded); kellaeg, kuupäev, pikkus, kaal; maksumus; järgarvude ühildumine nimisõnadega soos, käändes ja arvus; • asesõna: isikulised asesõnad (käänamine ainsuses ja mitmuses); omastavad asesõnad (ühildumine nimisõnadega soos, arvus, käändes); näitavad asesõnad (käänamine ainsuses ja mitmuses, ühildumine nimisõnadega soos, arvus, käändes); eitavad ja küsivad asesõnad (enamkasutatavad vormid); • tegusõna: enesekohased tegusõnad; rektsioon; eesliited; tegusõnade pööramine ainsuses ja mitmuses: enamkasutatavad I ja II pöördkonna tegusõnad; enamkasutatavad liikumist näitavad tegusõnad (eesliidetega ja ilma): идти/ходить, ехать/ездить, бежать/бегать, летать/лететь, плыть/плавать, нести/носить; • ajavormid: olevik, minevik, liit- ja lihttulevik. Minevik: lõpetamata tegevus: a) tõsiasja nentimine, olenemata lõrptulemusest (nt вчера я смотрел телевизор); b) tegevuse protsessi väljendamine (nt этот дом строился целый год); c) korduv tegevus (nt летом я каждый день загорала); lõpetatud tegevus: a) tegevuse tulemus (nt купили магнитофон); b) tegevus, mis on viidud lõpuni (nt я дописала письмо); minevikus tegusõnade ühildumine nimisõnadega soos ja arvus. Liittulevik: lõpetamata tegevus: a) korduv tegevus (nt я буду ходить сюда часто); tõsiasja nentimine, olenemata lõrptulemusest (nt я буду читать книгу). Lihttulevik: lõpetatud tegevus: a) tegevus, mis kindlasti viiakse lõpuni (nt я допишу письмо); b) tegevus, mis kindlasti toimub (nt я пойду к врачу завтра); c) järjepidev tegevus (nt сначала я выучу уроки, а потом пойду в кино). Käskiv kõneviis. Aluse ja öeldise 	
---	--

<p>ühildumine;</p> <ul style="list-style-type: none"> • määrsõna: koha-, aja-, määra- ja viisimäärsõnad; määrsõnade võrdlusastmed; • eessõna: в, на, с, из, у, о, для, за, к, вокруг, недалеко от, напротив, без, через, около, по (гулять по городу); • sidesõna: üldkasutatavad sidesõnad liht- ja liitlauses; • lauseõpetus: lihtlaused, liitlaused; • sõnatuletus: nimi-, omadus-, määr- ja tegusõnade enamkasutatavad tuletusliited; • tähestik; • hääldamine ja õigekiri: vene keele häälikute ja häälikuühendite õige artikulatsioon ja märkimine kirjas (tähe ja hääliku ühteviimine): kergesti segiminevad tähed р, п, и, в, с, х; susisevad ja sisisevad ж, ш, ч, ц, щ, с, з; helilised/helitud, peenendatud/peenendamata kaashäälikud; helilised kaashäälikud sõna lõpus ja helitu ees; helitud kaashäälikud helilise ees; märkide ь ja ъ kasutamine (koht ja eesmärk); täishäälikud е, ё, ю, я; rõhulised ja rõhuta täishäälikud; ж-, ш-, ц-, ч-, щ-ga algavad silbid; rõhulised ja rõhuta silbid, sõna- ja lauserõhud; intonatsioon jaatavas (jutustavas), eitavas ja küsilases (küsisõnaga ja ilma); suur ja väike algustäht; käänd- ja pöördõnade lõpud; eesliidete ja eessõnade õigekiri; enamkasutatavate arv- ja asesõnade õigekiri; kirjavahemärgid liht- ja liitlauses. 	
--	--

8.klass

Õppesisu	Õpitulemused
----------	--------------

<p>Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad</p> <ul style="list-style-type: none"> • MINA: iseloom, huvid, võimed, oskused, harjumused, tervis. • Läbiv teema: karjääri kujundamine. • PEREKOND JA KODU: suhted perekonnas, ühistegevused, taskuraha. • Läbiv teema: kodupaik. • SÕBRAD: erinevad iseloomud; suhted sõpradega: sõnapidamine, sõprus, ausus, usaldus, konfliktid ja nende lahendamine. • KESKKOND, KODUKOHT, EESTI: ilmastik, keskkonnasõbralik käitumine; kodukoht, kultuuritavad ja -kombed; Eestimaa loodus ja vaatamisväärsused. • Läbiv teema: kodupaik. Seos geograafiaga ilmastiku ja paikkonna käsitlemisel, loodusõpetusega looduse ja vaatamisväärtuste käsitlemisel, kunsti ja muusikaga Eesti kultuuri ja muusika käsitlemisel. • MAAILM: Euroopa maad: riigi nimi, pealinn, rahvused, keeled. • Läbiv teema: kodupaik, maailm. Seos geograafia ja ajaloo Euroopa maade, rahvuste, keelte, ajaloo käsitlemisel. • ÕPITAVAT KEELT KÕNELEVAD MAAD: sümbolid, kultuuritavad, kombed. • Läbiv teema: kodupaik, maailm. Seos geograafia, ajaloo Venemaa teema käsitlemisel. • IGAPÄEVASED TEGEVUSED: kodused majapidamistööd; söömine kodus ja väljaspool 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuulamisel mõistab põhikooli lõpetaja kuuldu sisu, kasutades vastavalt kuulamisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset kuulamist. • Kõnelemisel põhikooli lõpetaja: <ul style="list-style-type: none"> • oskab esitada lihtsat seotud teksti käsitletud temaatika piires loetu, kuuldu või kogetu edasiandmiseks järgmises vormis: teade, kokkuvõte, lühireferaat, (ümber)jutustus, (pildi, ruumi, isiku-) kirjeldus; • osaleb vestluses, mis võib toimuda suunatud vestluse, suhtlussituatsiooni, rollimängu, intervjuu vormis. • Lugemisel mõistab põhikooli lõpetaja loetu sisu, kasutades vastavalt lugemisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset lugemist. • Kirjutamisel oskab põhikooli lõpetaja kirjutada lihtsat seotud teksti: isiklik kiri, õnnitlus-, tervitus-, tänukaart, küllakutse, teade, lihtne tarbekiri, (kirjeldav, jutustav) lühiessee; lühireferaat.
--	--

kodu; liiklemine.

- Läbiv teema: turvalisus.
- ÕPPIMINE JA TÖÖ: kool ja klass, õpioskused, edasiõppimine, kutsevalik, tulevane töö.
- Läbiv teema: karjääri kujundamine.
- HARRASTUSED JA KULTUUR: kino, teater, ilukirjandus, kolleksioneerimine; meedia: televisioon, raadio, ajakirjandus, Internet.
- Läbiv teema: infotehnoloogia, meedia.
- Seos kunsti, muusika, kirjandusega vene kirjanduse ja kultuuri käsitlemisel.

Keeleteadmised

- nimisõna: käänamine ainsuses ja mitmuses: meessoost nimisõnad (дом, слон; папа; дядя; конь, день; мяч; музей); naissoost nimisõnad (мама, тетя, тетрадь; семья; экскурсия); keskssoost nimisõnad (окно; поле; белье; знание). Eessõna + nimisõna käändeline vorm;
- omadussõna: kvantitatiivsed, objektiivsed ja omastavad omadussõnad; käänamine ainsuses ja mitmuses: meessoost omadussõnad (простой, красивый, летний); naissoost omadussõnad (красивая; летняя); keskssoost omadussõnad (красивое; летнее); omadussõna lühivorm (mees-, nais-, kesksugu; mitmus); ühildumine nimisõnadega soos, arvus ja käändes; võrdlusastmed (lihtsamad vormid);
- arvsõna ja mõõtühikud: põhiarvud, järgarvud; arvsõnade käänamine (enamkasutatavad käänded); kellaeg, kuupäev, pikkus, kaal; maksumus; järgarvude ühildumine nimisõnadega soos, käändes ja arvus;
  - asesõna: isikulised asesõnad (käänamine ainsuses ja mitmuses); omastavad asesõnad (ühildumine nimisõnadega soos, arvus, käändes); näitavad asesõnad (käänamine

ainsuses ja mitmuses, ühildumine nimisõnadega soos, arvus, käändes); eitavad ja küsivad asesõnad (enamkasutatavad vormid);

- tegusõna: enesekohased tegusõnad; rektsioon; eesliited; tegusõnade pööramine ainsuses ja mitmuses: enamkasutatavad I ja II pöördkonna tegusõnad; enamkasutatavad liikumist näitavad tegusõnad (eesliidetega ja ilma): идти/ходить, ехать/ездить, бежать/бегать, летать/лететь, плыть/плавать, нести/носить;

- ajavormid: olevik, minevik, liit- ja lihttulevik. Minevik: lõpetamata tegevus: a) tõsiasja

- nentimine, olenemata lõpptulemusest (nt вчера я смотрел телевизор); b) tegevuse protsessi väljendamine (nt этот дом строился целый год); c) korduv tegevus (nt летом я каждый день загорала); lõpetatud tegevus: a) tegevuse tulemus (nt купили магнитофон); b) tegevus, mis on viidud lõpuni (nt я дописала письмо); minevikus tegusõnade ühildumine nimisõnadega soos ja arvus. Liittulevik: lõpetamata tegevus: a) korduv tegevus (nt я буду ходить сюда часто); tõsiasja nentimine, olenemata lõpptulemusest (nt я буду читать книгу). Lihttulevik: lõpetatud tegevus: a) tegevus, mis kindlasti viiakse lõpuni (nt я допишу письмо); b) tegevus, mis kindlasti toimub (nt я пойду к врачу завтра); c) järjepidev tegevus (nt сначала я выучу уроки, а потом пойду в кино). Käsiv kõneviis. Aluse ja öeldise ühildumine;

- määrsõna: koha-, aja-, määra- ja viisimäärsõnad; määrsõnade võrdlusastmed;
- eessõna: в, на, с, из, у, о, для, за, к, вокруг, недалеко от, напротив, без, через, около, по (гулять по городу);
- sidesõna: üldkasutatavad sidesõnad liit- ja

liitlauses;

- lauseõpetus: lihtlaused, liitlaused;
- sõnatuletus: nimi-, omadus-, määr- ja tegusõnade enamkasutatavad tuletusliited;
- tähestik;
- hääldamine ja õigekiri: vene keele häälikute ja häälikuühendite õige artikulatsioon ja märkimine kirjas (tähe ja hääliku ühteviimine): kergesti segiminevad tähed р, п, и, в, с, х; susisevad ja sisisevad ж, ш, ч, ц, щ, с, з; helilised/helitud, peenendatud/peenendamata kaashäälikud; helilised kaashäälikud sõna lõpus ja helitu ees; helitud kaashäälikud helilise ees; märkide Ъ ja Ь kasutamine (koht ja eesmärk); täishäälikud е, ё, ю, я; rõhulised ja rõhuta täishäälikud; ж-, ш-, ц-, ч-, щ-ga algavad silbid; rõhulised ja rõhuta silbid, sõna- ja lauserõhud; intonatsioon jaatavas (jutustavas), eitavas ja küsilauses (küsisõnaga ja ilma); suur ja väike algustäht; käänd- ja pöördõnade lõpud; eesliidete ja
- eessõnade õigekiri; enamkasutatavate arv- ja asesõnade õigekiri; kirjavahemärgid liht- ja liitlauses.

9.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<ul style="list-style-type: none"> • MINA: iseloom, huvid, võimed, oskused,	Põhikooli vene keele õpetusega taotletakse , et

<p>harjumused, tervis.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Läbiv teema: karjääri kujundamine. • PEREKOND JA KODU: suhted perekonnas, ühistegevused, taskuraha. • Läbiv teema: kodupaik. • SÕBRAD: erinevad iseloomud; suhted sõpradega: sõnapidamine, sõprus, ausus, usaldus, konfliktid ja nende lahendamine. • KESKKOND, KODUKOHT, EESTI: ilmastik, keskkonnasõbralik käitumine; kodukoht, kultuuritavad ja -kombed; Eestimaa loodus ja vaatamisväärsused. • Läbiv teema: kodupaik. Seos geograafiaga ilmastiku ja paikkonna käsitlemisel, loodusõpetusega looduse ja vaatamisväärtuste käsitlemisel, kunsti ja muusikaga Eesti kultuuri ja muusika käsitlemisel. • MAAILM: Euroopa maad: riigi nimi, pealinn, rahvused, keeled. • Läbiv teema: kodupaik, maailm. Seos geograafia ja ajaloo Euroopa maade, rahvuste, keelte, ajaloo käsitlemisel. • ÕPITAVAT KEELT KÕNELEVAD MAAD: sümbolid, kultuuritavad, kombed. • Läbiv teema: kodupaik, maailm. Seos geograafia, ajaloo Venemaa teema käsitlemisel. • IGAPÄEVASED TEGEVUSED: kodused majapidamistööd; söömine kodus ja 	<p>õpilane :</p> <ul style="list-style-type: none"> . saavutab keeleoskuse taseme , mis võimaldab selles keeles igapäevastes situatsioonides suhelda , lugeda ja mõista eakohaseid venekeelseid originaaltekste ; . huvitub vene keele õppimisest ja selle kaudu silmaringi laiendamisest ; . omandab oskused edaspidiseks vene keele õppimiseks ja oma keeleoskuse pidevaks täiendamiseks ; . huvitub vene keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist ; . omandab erinevad lugemis- ja kuulamisstrateegiad ; . arendab lugemise kaudu iseseisva mõtlemise ja analüüsi võimet ; . arendab oskust väljendada enese ja rühma seisukohti ; . õpib hankima vajalikku teavet venekeelsetest teatmeteostest , sõnaraamatutest , internetist ja muudest infoallikatest . <ul style="list-style-type: none"> • Kuulamisel mõistab põhikooli lõpetaja kuuldu sisu, kasutades vastavalt kuulamisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset kuulamist. • Kõnelemisel põhikooli lõpetaja: • oskab esitada lihtsat seotud teksti käsitletud temaatika piires loetu, kuuldu või kogetu edasiandmiseks järgmises vormis: teade,
---	---

väljaspool kodu; liiklemine.

- Läbiv teema: turvalisus.
- ÕPPIMINE JA TÖÖ: kool ja klass, õpioskused, edasiõppimine, kutsevalik, tulevane töö.
- Läbiv teema: karjääri kujundamine.
- HARRASTUSED JA KULTUUR: kino, teater, ilukirjandus, kolleksioneerimine; meedia: televisioon, raadio, ajakirjandus, Internet.
- Läbiv teema: infotehnoloogia, meedia.
- Seos kunsti, muusika, kirjandusega vene kirjanduse ja kultuuri käsitlemisel.

Keeleteadmised

- nimisõna: käänamine ainsuses ja mitmuses: meessoost nimisõnad (дом, слон; папа; дядя; конь, день; мяч; музей); naissoost nimisõnad (мама, тетя, тетрадь; семья; экскурсия); kesksõost nimisõnad (окно; поле; белье; знание). Eessõna + nimisõna käändeline vorm;
- omadussõna: kvantitatiivsed, objektiivsed ja omastavad omadussõnad; käänamine ainsuses ja mitmuses: meessoost omadussõnad (простой, красивый, летний); naissoost omadussõnad (красивая; летняя); kesksõost omadussõnad (красивое; летнее); omadussõna lühivorm (mees-, nais-, kesksugu; mitmus); ühildumine nimisõnadega soos, arvus ja käändes; võrdlusastmed (lihtsamad vormid);
- arvsõna ja mõõtühikud: põhiarvud, järgarvud; arvsõnade käänamine (enamkasutatavad käänded);

kokkuvõte, lühireferaat, (ümber)jutustus, (pildi, ruumi, isiku-) kirjeldus;

- osaleb vestluses, mis võib toimuda suunatud vestluse, suhtlussituatsiooni, rollimängu, intervjuu vormis.
- Lugemisel mõistab põhikooli lõpetaja loetu sisu, kasutades vastavalt lugemisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset lugemist.
- Kirjutamisel oskab põhikooli lõpetaja kirjutada lihtsat seotud teksti: isiklik kiri, õnnitlus-, tervitus-, tänukaart, küllakutse, teade, lihtne tarbekiri, (kirjeldav, jutustav) lühiessee; lühireferaat.

kellaaeg, kuupäev, pikkus, kaal; maksumus;

järgarvude ühildumine nimisõnadega soos, käändes ja arvus;

- asesõna: isikulised asesõnad (käänamine ainsuses ja mitmuses); omastavad asesõnad (ühildumine nimisõnadega soos, arvus, käändes); näitavad asesõnad (käänamine ainsuses ja mitmuses, ühildumine nimisõnadega soos, arvus, käändes); eitavad ja küsivad asesõnad (enamkasutatavad vormid);

- tegusõna: enesekohased tegusõnad; rektsioon; eesliited; tegusõnade pööramine ainsuses ja mitmuses: enamkasutatavad I ja II pöördkonna tegusõnad; enamkasutatavad liikumist näitavad tegusõnad (eesliidetega ja ilma): идти/ходить, ехать/ездить, бежать/бегать, летать/лететь, плыть/плавать, нести/носить;

- ajavormid: olevik, minevik, liit- ja lihttulevik.

Minevik: lõpetamata tegevus: a) tõsiasja

- nentimine, olenemata lõpptulemusest (nt вчера я смотрел телевизор); b) tegevuse protsessi väljendamine (nt этот дом строился целый год); c) korduv tegevus (nt летом я каждый день загорала); lõpetatud tegevus: a) tegevuse tulemus (nt купили магнитофон); b) tegevus, mis on viidud lõpuni (nt я дописала письмо); minevikus tegusõnade ühildumine nimisõnadega soos ja arvus. Liittulevik: lõpetamata tegevus: a)
- korduv tegevus (nt я буду ходить сюда часто); tõsiasja nentimine, olenemata lõpptulemusest (nt я буду читать книгу). Lihttulevik: lõpetatud tegevus: a) tegevus, mis kindlasti viiakse lõpuni (nt я допишу письмо); b) tegevus, mis kindlasti toimub

(nt я пойду к врачу завтра); с) järjerdivev tegevus (nt сначала я выучу уроки, а потом пойду в кино). Käskiv kõneviis.

Aluse ja öeldise ühildumine;

- määrsõna: koha-, aja-, määra- ja viisimäärsõnad; määrsõnade võrdlusastmed;
- eessõna: в, на, с, из, у, о, для, за, к, вокруг, недалеко от, напротив, без, через, около, по (гулять по городу);
- sidesõna: üldkasutatavad sidesõnad liht- ja liitlauses;
- lauseõpetus: lihtlaused, liitlaused;
- sõnatuletus: nimi-, omadus-, määr- ja tegusõnade enamkasutatavad tuletusliited;
- tähestik;
- hääldamine ja õigekiri: vene keele häälikute ja häälikuühendite õige artikulatsioon ja märkimine kirjas (tähe ja hääliku ühteviimine): kergesti segiminevad tähed р, п, и, в, с, х; susisevad ja sisisevad ж, ш, ч, ц, щ, з; helilised/helitud, peenendatud/peenendamata kaashäälikud; helilised kaashäälikud sõna lõpus ja helitu ees; helitud kaashäälikud helilise ees; märkide ь ja ъ kasutamine (koht ja eesmärk); täishäälikud е, ё, ю, я; rõhulised ja rõhuta täishäälikud; ж-, ш-, ц-, ч-, ш-ga algavad silbid; rõhulised ja rõhuta silbid, sõna- ja lauserõhud; intonatsioon jaatavas (jutustavas), eitavas ja küsilause (küsisõnaga ja ilma); suur ja väike algustäht; käänd- ja pöördõnade lõpud; eesliidete ja

- eessõnade õigekiri; enamkasutatavate arv- ja asesõnade õigekiri; kirjavahemärgid liht-

ja liitlauses.	
----------------	--

B-võõrkeel saksa keel

6. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Teemavaldkonnad</p> <p>I MINA JA TEISED: enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht), enesetunne (hea/halb tuju); ühised tegevused sõpradega (mis mulle ja mu sõpradele meeldib teha); viisakusväljendid (kellele mida ja kuidas öelda, kuidas käituda).</p> <p>II KODU JA LÄHIÜMBRUS: pereliikmete ja lähisugulaste tutvustus (nimi, vanus, sugu); kodu asukoha lühikirjeldus (riik, linn/maakoht, mõni iseloomustav omadussõna).</p> <p>III KODUKOHT EESTI: Eesti riigi nimi, asukoht, pealinn, oma rahvus, keel; linna ja maad iseloomustav põhisõnavara (maja, park, mets, mägi jmt); aastaegade nimetused ja põhilised aastaegade ilma kirjeldavad väljendid (hea/halb ilm, päikeseline, vihmane jmt).</p> <p>IV IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ: päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis (päevaplaan, kellaajad, õppevahendid jmt); peamiste söögikordade nimed (hommik, lõuna, õhtu) ja mõned olulisemad söögid-joogid</p> <p>V VABA AEG: lihtsamad tegevused ja eelistused</p> <p>KEELETEADMISED</p> <p>Sõnajärg lihtlauses.</p> <p>Satzklammer modaaltegesõnade, lahutatava</p>	<p>- saab aru igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;</p> <p>- kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kool) kirjeldamiseks;</p> <p>- reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele;</p> <p>- on omandanud esmased teadmised õpitava keelega seotud kultuuriruumist; - rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid; - seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi; - töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas.</p> <p>Kuulamine: Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest. Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ja pöördumisi. Vajab korda mist, osutamist, piltlikustamist vms.</p> <p>Lugemine : Loeb sõnu, fraase ja lauseid õpitud sõnavara ulatuses, arusaamist võib toetada pildimaterjal. Tunneb tekstis ära tuttavat nime, sõnad ja fraasid. Loeb lühikesi ja lihtsaid tekste ja leiab neist vajaliku faktiinfo. Teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist. Tekstist arusaamiseks oskab kasutada</p>

eesliitega tegusõnadega.

Präsens; Präteritum: sein, haben + modaalteigusõnad (müssen, können, wollen) 1. ja 3. pöördes; Käskiv kõneviis (2. pööre): Entschuldigen Sie! (püsiväljendina).

Modaalteigusõnad: mögen (ich mag, ich möchte), dürfen, können, müssen, wollen; Nimisõna sugu, mitmus, käänamine: Nominativ, Akkusativ;

Dativ kindlates väljendites in der Schweiz, am Montag;

Määrav ja umbmäärane artikkel, artikli puudumine; eitussõna kein.

Omadussõna öeldistäitena ja määrsõnalises kasutuses

Isikuline asesõna. Käänamine: Nominativ; Akkusativ;

Omastav asesõna (mein, dein);

Küsiv asesõna Wer? Was? Wie viel?...;

Umbmäärane asesõna (viele, nichts, etwas, ...); umbisikuline asesõna es püsiväljendites Wie geht es?

Püsiväljendid: am Montag, in der ersten Stunde, 20 vor drei, um fünf Uhr, ... in Estland, nach Berlin, aus Deutschland, ...

Põhiarvsõna (1–100):

Rinnastavad sidesõnad: und, und auch, oder, aber

Liitsõnade moodustamine: hellblau, Schneemann, Schwimmbad, ... enam kasutatavad tegusõnade liited: mitspielen, ...

õpiku sõnastikku.

Rääkimine: oskab lühidalt tutvustada iseennast ja oma ümbrust; saab hakkama õpitud sõnavara piires lihtsate dialoogidega ,vajab vestluskaaslase abi.

Hääldusvead võivad põhjustada arusaamatusi. Kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause.

Kirjutamine: valdab kirjatehnikat; oskab kirjutada isikuandmeid ja täita lihtsat küsimustikku. Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel .

7.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Teemavaldkonnad</p> <p>I MINA JA TEISED: minu pere ja mina, tüüpiline tüdruk, tüüpiline poiss; võimed, tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); iseloomu ja välimust kirjeldav sõnavara; kehaosad, kuidas olla terve, kergemad terviseprobleemid; suhted sõpradega.</p> <p>II KODU JA LÄHIÜMBRUS: minu kodu ja tuba - sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; elukoha kirjeldus (maja, tuba jmt); kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine, pereliikmete kodused tööd ja tegevused</p> <p>III KODUKOHT EESTI: ilm Eestis; Eesti lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt), põhiline sümboolika (lipp, rahvuslill ja,-lind jmt), põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ja kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt); mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused</p> <p>IV RIIGID JA NENDE KULTUUR: pere- ja riigipühad; õpitava keele riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpäevad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); Eesti naaberriigid ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvused ja keeled.</p> <p>V IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ: jälle koolis; seitsmendas klassis, laisad ja hoolsad õpilased; probleemid meie elus – kuidas aidata?; tee küsimine ja</p>	<p>õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> - mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavalt teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt - loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste ja leiab tekstist sisalduvat infot - oskab õpitud sõnavara ja lausemallide piires rääkida ja esitada küsimusi - mõistab elementaarseid suulisi ja kirjalikke tööjuhiseid - oskab kasutada koolisõnastikku - oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste

<p>juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid; koolitee ja koolipäeva kirjeldus; kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad; toiduained, tervislik toiduvalik, igapäevane hügieen; sisseostud ja suhtlemine teeninduses ja helistamine; tuntumad ametid, nendega seotud tegevused .</p> <p>VI VABA AEG: vaheaeg; sporditähed ja-fännid; huvid (sport, filmid, raamatud, kollektioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega jmt)</p> <p>Keeleteadmised</p> <p>Sõnajärg lauses: sõnajärg kõrvallauses wenn, weil;</p> <p>Lause: liitlause; kõrvallause; käskiv lause, küsilause moodustamine</p> <p>Tegusõna pööramine: liht- ja täisminevik, abitegusõnad, modaal- ja enekohased tegusõnad;</p> <p>Tegusõna: reegli- ja ebareeglipärased verbid; modaaltegusõnad; enesekohased tegusõnad, käskiv kõneviis; rektsioon</p> <p>Nimisõna ja artikkel: liitnimisõnad, määrava ja umbmäärase artikli käänamine; Omadussõna: omadussõna võrdlemine, käänamine</p> <p>Asesõna: omastav ja isikuline asesõna;</p> <p>Aega väljendavad eessõnad: im, zu</p> <p>Kohta väljendavad eessõnad: eessõnad akkusatiivi ja daativiga</p> <p>Muud eessõnad: eessõnad daatiivi ja akkusatiiviga, rektsioon</p> <p>Arvsõna: põhi- ja järgarvud</p>	
---	--

Sidesõnad: weil, denn	
Siduvad mäarsõnad deshalb	
Sõnatuletus: nimi- ja tegusõnade tuletusliited	

8.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>I MINA JA TEISED: võimed, tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); mina ja mu kaaslased, isiksused; sõbrad</p> <p>II KODU JA LÄHIÜMBRUS: kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; elukoha kirjeldus (maja, tuba jmt); kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine, pereliikmete kodused tööd ja tegevused; keskkonnakaitse</p> <p>III KODUKOHT EESTI: kirjasõbra võõrustamine, Eesti tutvustamine; loodusrikkused, Eesti lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt), põhiline sümbolika (lipp, rahvuslill ja,-lind jmt), põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ja kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt); mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused; linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara; loodusrikkused</p> <p>IV RIIGID JA NENDE KULTUUR: Saksamaa maiskonnalugu; rahvused, keeled; õpitava keele riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpäevad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); Eesti naaberriigid ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvused ja keeled.</p> <p>V IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ: reisimine; tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid; suhtlemine teeninduses; vanasti ja tänapäeval</p> <p>VI VABA AEG: reisimine; liiklusvahendid; rattasport,</p>	<p>õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> - oskab lühidalt kirjeldada suuliselt ja kirjalikult lähiümbrust, igapäevaseid toiminguid koolis ja kodus - oskab alustada ja lõpetada lühivestlust - oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi - oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste - suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot - oskab lugeda üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste ja leiab tekstist sisalduvat infot <p>Õppetegevused: mudeli järgi lühijutu koostamine ja ettekandmine; mudeli järgi dialoogide koostamine; tekstide lugemine ja küsimustele vastamine; erinevad kuulamisharjutused; rollimängud, paaris- ja rühmatööd. 8. klassis on kasutatusel õpimapp (keelemapp), kuhu õpilane kogub oma tööd ja kirjalikud kokkulepped. Õpilasi suunatakse õpimappi süstematiseerima, andma endale kui õppijale hinnangut ja kaaslasele põhjendatud tagasisidet. Keeleoskuse arengut aitab hinnata keelemapi enesehindamiskaala, keelemapp toetab ka arutlemist ja mõtlemist oma keeleõppe kogemuse ja kultuurikontaktide üle.</p>

ohutus ja esmaabi; huvid (teater, kino); eelistuste põhjendamine ; erinevate kultuuride eripära mõistmine ja kooseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine; meediavahendid (Internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud;

Keeleteadmised

Sõnajärg lauses: kõrvallause weil, dass;

Lause: liitlause um ...zu; kaudküsimumused

Nimisõna ja artikkel: nimisõna käänamine; genitiiv, nimisõna artikkel ja sugu, nullartikkel Omadussõna: käänamine; võrdlusastmed;

Tegusõna pööramine: olevikus, lihtminevikus, täis- ja enneminevikus, tulevikus Tegusõna: tuletus, rektsioon

Sõnatuletus: tegu- ja nimisõnade moodustamine;

Asesõna: isikulise ja omastava asesõna käänamine;

Aega väljendavad eessõnad: in, vor, seit, bis

Kohta väljendavad eessõnad: eessõnad akkusatiivi ja daativiga; wo? wohin? woher? Muud eessõnad: genitiiviga, daativi ja akkusatiiviga

Arvsõna: põhi- ja järgarvsõnad, lihtmurrud, kellaeg, arvsõnad mõõtühikutega Sidesõnad: obwohl, weil, denn

Siduvad mäarsõnad: deshalb, trotzdem;

Õppesisu	Õpitulemused
<p>I MINA JA TEISED: isiksused; inimesed minu ümber; tüdrukute sõprus; esimene kohtumine; suhtlemine; võimed, tugevused ja nõrkused; iseloomu ja välimust kirjeldav sõnavara; suhted sõprade ja lähikondlastega: tunded, sõprus- ja armastussuhted ja nendega seonduvad probleemid.</p> <p>II KODU JA LÄHIÜMBRUS: maa- ja linnaelu; kodukoha vaatamisväärused; sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas, koduümbrust kirjeldav sõnavara; elukoha kirjeldus (maja, tuba jmt); kodukoha vaatamisvääruste tutvustamine, pereliikmete kodused tööd ja tegevused</p> <p>III KODUKOHT EESTI: kodukoht Eesti; Tere tulemast Eestisse ja Tallinna; kirjad puhkuselt; Eesti lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt), põhiline sümboolika (lipp, rahvuslill ja, -lind, põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt) ja kultuuritavad (laulu- ja tantsupeod jmt); mõned tuntumad Eesti vaatamisväärused; linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara; ilmastikunähtused; käitumine ja tegevused looduses eri aastaegadel; loodusrikkused ja nende hoidmine linnas ja maal</p> <p>IV RIIGID JA NENDE KULTUUR: saksakeelsete riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpäevad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); Eesti naaberriigid ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvused ja keeled.</p> <p>V IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ: õppimise õppimine; tulevikuplaanid; elukutsed; hobid;</p>	<p>Kuulamine :</p> <ul style="list-style-type: none"> - suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot. - saab aru olmesfääris kuulnud üldkeelse suhtluse sisust(nt poes, bussis, hotellis, piletilevis) - vajab sageli kuuldu täpsustamis <p>Lugemine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - loeb lihtsaid tavatekste ja saab aru neis sisalduvast infost. Suudab aimata sõnade tähendust konteksti toel <p>Rääkimine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest; tuleb toime olmesfääris suhtlemisega; oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi; suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemal, kuid võib vajada abi. Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti; spontaanses kõnes on vigu; kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist. <p>Kirjutamine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast; koostab lihtsaid isiklikke kirju; rakendab õpitud õigekirjareegleid.

edasiõppe võimalused (koolitüübid); koolipäeva kirjeldus; kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad; toiduained, tervislik toiduvalik, igapäevane hügieen; sisseostud ja suhtlemine teeninduses; tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid; koolitee.

VI VABA AEG: huvid (sport, filmid, raamatud, kolleksioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega), eelistuste põhjendamine; erinevad spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid; erinevate kultuuride eripära mõistmine ja kooseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine; meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud; erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast.

Keeleteadmised

Sõnajärg lauses: Aja- ja kohamääruste järjestus lauses

Lause: relatiivlause, kõrvallause alistavate sidesõnadega weil, dass, wenn Nimisõna ja artikkel: käänamine määrava ja umbmäärase artikliga; anglitsismid, Omadussõna: omadussõna täendina

Tegusõna: pööramine; tingiv ja käskiv kõneviis, umbisikuline tegumood, modaalteguõnad; enesekohased teguõnad; teguõnade rektsioon

Sõnatuletus: omadus- ja teguõnast nimisõna moodustamine;

Asesõna: siduv asesõna, umbmäärane asesõna man;küsiv asesõna welcher/es/e, was für ein/e (Nominativ, Akkusativ); umbisikuline asesõna

<p>es;näitav asesõna: dieser</p> <p>Aega väljendavad eessõnad: in, seit, von ..bis, ab</p> <p>Kohta väljendavad eessõnad: daatiivi ja akkusatiiviga</p> <p>Muud eessõnad: genitiivi, daativi ja akkusatiiviga</p> <p>Arvsõna: põhi- ja järgarvsõnad, kellaeg,</p> <p>Sidesõnad obwohl, weil, denn</p> <p>Siduvad määrsõnad: deshalb</p>	
---	--

III Ainevaldkond „Matemaatika“

Matemaatika

1. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
ARVUTAMINE	ARVUTAMINE
<ul style="list-style-type: none"> • Arvud 0–100, nende tundmine, lugemine, kirjutamine, järjestamine ja võrdlemine. • Järgarvud. • Märgid +, -, =, >, <. • Liitmine ja lahutamine 20 piires. • Liitmise ja lahutamise vaheline seos. • Täiskümnete liitmine ja lahutamine saja piires. • Lihtsaimad tähte sisaldavad võrdused.	<p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb ja kirjutab, järjestab ja võrdleb arve 0 – 100; • paigutab naturaalarvude ritta sealt puuduvad arvud 100 piires; • teab ja kasutab mõisteid võrra rohkem ja võrra vähem; liidab peast 20 piires; lahutab peast üleminekuta kümnest 20 piires; • omab esialgsed oskused lahutamiseks üleminekuga kümnest 20 piires; • nimetab üheliste ja kümnelite asukohta kahekohalises arvus; • liidab ja lahutab peast täiskümneid 100 piires • asendab proovimise teel lihtsaimasse võrdustesse seal puuduvat arvu oma arvutusoskuste piires. • loeb ja kirjutab järgarve.
MÕÕTMINE	MÕÕTMINE
<u>Mõõtühikud</u> <ul style="list-style-type: none"> • meeter, sentimeeter,	<p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab pikkusühikuid meeter ja sentimeeter tuttavate suuruste kaudu, kasutab nende tähiseid

<ul style="list-style-type: none"> • gramm, kilogramm, • liiter, • minut, tund, ööpäev, nädal, kuu, aasta; • kella tundmine täis-, veerand-, pool- ja kolmveerandtundides. • käibivad rahaühikud. • Ühetehtelised tekstülesanded 20 piires liitmisele ja lahutamisele. 	<p>m ja cm;</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõõdab joonlaua või mõõdulindiga vahemaad/eseme mõõtmeid meetrites või sentimeetrites; • teab seost $1\text{ m} = 100\text{ cm}$; • kirjeldab massiühikuid gramm ja kilogramm tuttavate suuruste kaudu, kasutab nende tähiseid kg ja g; • kujutab ette mahuühikut liiter, kasutab selle tähist l; • nimetab ajaühikuid minut, tund ööpäev, nädal, kuu ja aasta; • leiab tegevuse kestust tundides; • ütleb kellaagegu (ilma sõnu “veerand” ja “kolmveerand” kasutamata, näit. 18.15); • teab seoseid $1\text{ tund} = 60\text{ minutit}$ ja $1\text{ ööpäev} = 24\text{ tundi}$; • nimetab Eestis käibivaid rahaühikuid, kasutab neid lihtsamates tehingutes; • teab seost $1\text{ euro} = 100\text{ senti}$. • koostab matemaatilisi jutukesi hulki ühendades, hulgast osa eraldades ja hulki võrreldes; • lahendab ühetehtelisi tekstülesandeid liitmisele ja lahutamisele 20 piires; • püstitab ise küsimusi osalise tekstiga ülesannetes; hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust.
<p>GEOMEETRILISED KUJUNDID</p>	<p>GEOMEETRILISED KUJUNDID</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Punkt, sirglõik ja sirge. • Ruut, ristkülik ja kolmnurk; nende elemendid tipp, külg ja nurk. Ring. • Kuup, risttahukas ja püramiid; nende tipud, servad ja tahud. Kera. • Esemete ja kujundite rühmitamine, asukoha ja suuruse kirjeldamine ning võrdlemine. • Geomeetrilised kujundid meie ümber. 	<p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eristab sirget kõverjoonest, teab sirge osi punkt ja sirglõik; • joonestab ja mõõdab joonlaua abil sirglõiku; • eristab ruutu, ristkülikut ja kolmnurka teistest kujunditest; näitab nende tippe, külgi ja nurki; • eristab ringe teistest kujunditest; • eristab kuupi, risttahukat ja püramiidi teistest ruumilistest kujunditest; näitab maketil nende tippe, servi ja tahke; • eristab rühmitab esemeid ja kujundeid ühiste tunnuste alusel; • võrdleb esemeid ja kujundeid asendi- ja suurustunnustel ;kera teistest ruumilistest kujunditest; • leiab ümbritsevast õpitud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid.
--	---

2. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
ARVUTAMINE	ARVUTAMINE
<ul style="list-style-type: none"> • Arvud 0–1000, nende tundmine, lugemine, kirjutamine, järjestamine ja võrdlemine. • Mõisted: üheline, kümneline, sajaline. • Arvu suurendamine ja vähendamine teatud arvu võrra. • Liitmis- ja lahutamistehte liikmete nimetused. • Liitmine ja lahutamine peast 20 piires. • Peast ühekohalise arvu liitmine kahekohalise arvuga 100 piires. • Peast kahekohalisest arvust ühekohalise arvu lahutamine 100 piires. • Täiskümnete ja -sadade liitmine ja lahutamine 1000 piires. • Mitme tehtega liitmis- ja lahutamisülesanded. • Korrutamise seos liitmisega. • Arvude 1 – 10 korrutamine ja jagamine 2, 3, 4 ja 5-ga. • Korrutamise ja jagamise vaheline seos. • Täht arvu tähisena. • Tähe arvvaartuse leidmine võrdustes analoogia ja proovimise teel.	<p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb arve 0 – 1000; • nimetab arvule eelneva või järgneva arvu; • selgitab arvuvõrduse ja võrratuse erinevat tähendust; • võrdleb mitme liitmis- või lahutamistehtega arvavaldiste väärtusi; • nimetab kahe- ja kolmekohalises arvus järke (ühelised, kümnelised, sajaliselised); määrab nende arvu; • esitab kahekohalist arvu üheliste ja kümneliste summana; • esitab kolmekohalist arvu üheliste, kümneliste ja sajalisteliste summana; • selgitab ja kasutab õigesti mõisteid vähendada teatud arvu võrra, suurendada teatud arvu võrra; • nimetab liitmistehte liikmeid (liidetav, summa) ja lahutamistehte liikmeid (vähendatav, vähendaja, vahe); • liidab ja lahutab peast 20 piires; • arvutab enam kui kahe tehtega liitmis- ja lahutamisülesandeid; • liidab peast ühekohalist arvu ühe- ja kahekohalise arvuga 100 piires;

	<ul style="list-style-type: none"> • lahutab peast kahekohalisest arvust ühekohalist arvu 100 piires; • liidab ja lahutab peast täissadadega 1000 piires; • selgitab korrutamist liitmise kaudu; • korrutab arve 1 – 10 kahe, kolme, nelja ja viiega; • selgitab jagamise tähendust, kontrollib jagamise õigsust korrutamise kaudu; • leiab tähe arvvaartuse võrdustes proovimise või analoogia teel; • täidab proovimise teel tabeli, milles esineb tähtvaldis.
MÕÕTMINE JA TEKSTÜLESANDED	MÕÕTMINE JA TEKSTÜLESANDED
<ul style="list-style-type: none"> • Pikkusühikud kilomeeter, detsimeeter, sentimeeter. • Massiühikud kilogramm, gramm. • Mahuühik liiter, • Ajaühikud tund, minut, sekund ja nende tähised. • Kell (ka osutitega kell) ja kellaeg. • Kalender. • Temperatuuri mõõtmine, skaala. Temperatuuri mõõtühik kraad. • Ühenimeliste nimega suuruste liitmine ja lahutamine. • Ühetehtelised tekstülesanded õpitud arvutusoskuste piires. • Lihtsamad kahetehtelised tekstülesanded. 	<p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab pikkusühikut kilomeeter tuttavate suuruste kaudu, kasutab kilomeetri tähist km; • selgitab helkuri kandmise olulisust lahendatud praktiliste ülesannete põhjal; • hindab lihtsamatel juhtudel pikkust silma järgi (täismeetrites või täissentimeetrites); • teisendab meetrid detsimeetriteks, detsimeetrid sentimeetriteks; • kirjeldab massiühikuid kilogramm ja gramm tuttavate suuruste kaudu; • võrdleb erinevate esemete masse; • kirjeldab suurusi pool liitrit, veerand liitrit, kolmveerand liitrit tuttavate suuruste kaudu; • kasutab ajaühikute lühendeid h, min, s;

	<ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab ajaühikuid pool, veerand ja kolmveerand tundi oma elus toimuvate sündmuste abil; • nimetab täistundide arvu ööpäevas ja arvutab täistundidega; • loeb kellaaegu (kasutades ka sõnu veerand, pool, kolmveerand); • tunneb kalendrit ja seostab seda oma elutegevuste ja sündmustega; • kirjeldab termomeetri kasutust, loeb külma- ja soojakraade; • arvutab nimega arvudega. • lahendab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid õpitud arvutusoskuste piires, • koostab ühetehtelisi tekstülesandeid igapäevaelu teemadel; • lahendab õpetaja juhendamisel kahetehtelisi tekstülesandeid; • hindab ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust.
<p>GEOMEETRILISED KUJUNDID</p>	<p>GEOMEETRILISED KUJUNDID</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Sirglõik, täisnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, kolmnurk; nende tähistamine ning joonelementide pikkuste mõõtmine. • Antud pikkusega lõigu joonestamine. • Ring ja ringjoon, nende eristamine. • Kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus, kera. • Geomeetrilised kujundid meie ümber. 	<p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõõdab sentimeetrites, tähistab ja loeb lõigu pikkust ning ruudu, ristküliku ja kolmnurga külgede pikkusi; • joonestab antud pikkusega lõigu; • võrdleb sirglõikude pikkusi; • eristab visuaalselt täisnurka teistest nurkadest; • eristab nelinurkade hulgas ristkülikuid ja

	<p>ruute; tähistab nende tippe, nimetab külgi ja nurki;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tähistab kolmnurga tipud, nimetab selle küljed ja nurgad; • eristab visuaalselt ringi ja ringjoont teineteisest; • kasutab sirklit ringjoone joonestamiseks; • näitab sirkliga joonestatud ringjoone keskpunkti asukohta; • mõõdab ringjoone keskpunkti kauguse ringjoonel olevast punktist; • kirjeldab kuubi tahke; loendab kuubi tippe, servi, tahke; • kirjeldab risttahuka tahke, loendab risttahuka tippe, servi ja tahke; • eristab kolmnurkset ja nelinurkset püramiidi põhja järgi; • leiab piltidelt ja ümbritsevast kuubi, risttahuka, püramiidi, silindri, koonuse, kera.
--	---

3. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
ARVUTAMINE	ARVUTAMINE
<ul style="list-style-type: none"> • Arvud 0 – 10 000, nende esitus üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana. • Arvude võrdlemine ja järjestamine 10000 piires. • Peast kahekohaliste arvude liitmine ja lahutamine 100 piires. • Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires. • Korrutustabel. • Korrutamise- ja jagamistehte liikmete nimetused. • Mõisted: korda suurem, korda väiksem. • Tähe arvvaartuse leidmine võrduses analoogia abil. • Arvavaldis, tehete järjekord ja sulud. • Summa korrutamine ja jagamine arvuga.	<p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb arve kuni 10 000-ni; • nimetab arvule eelneva või järgneva arvu; • määrab arvu asukoha naturaalarvude seas; • esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana; • liidab ja lahutab peast arve 100 piires; • liidab ja lahutab kirjalikult arve 10 000 piires; • selgitab avaldises olevate tehete järjekorda; • nimetab korrutamise- ja jagamistehte liikmeid (tegur, korrutis, jagatav, jagaja, jagatis); • selgitab jagamist kui korrutamise pöördtehet; • valdab korrutustabelit, korrutab ja jagab peast arve korrutustabeli piires, korrutab arvudega 1 ja 0; • korrutab peast ühekohalist arvu kahekohalise arvuga ja jagab peast kahekohalist arvu ühekohalise arvuga 100 piires; • täidab proovimise teel tabeli, milles esineb tähtavaldis; • leiab tähe arvvaartuse võrdustes proovimise või analoogia teel; • määrab tehete järjekorra avaldises (sulud,

	korrutamine/jagamine, liitmine/lahutamine).
MÕÕTMINE JA TEKSTÜLESANDED	MÕÕTMINE JA TEKSTÜLESANDED
<ul style="list-style-type: none"> • Mõõtühikud millimeeter, tonn ja sajand. • Mõõtühikute teisendusi (lihtsamad igapäevaelus ettetulevad juhud). • Murrud $1/2$, $1/3$, $1/4$, $1/5$. • Nende murdude põhjal arvust osa leidmine. • Ühe- ja kahetehteliste tekstülesannete lahendamine. Ühetehteliste tekstülesannete koostamine. 	<p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nimetab pikkusmõõte millimeetrist kilomeetrini ja kirjeldab neid tuntud suuruste abil; • nimetab massiühikuid gramm, kilogramm, tonn ja kirjeldab neid tuntud suuruste abil; • nimetab ajaühikuid sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund ja kirjeldab neid oma elus asetleidvate sündmuste abil; • teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikuid (valdavalt vaid naaberühikud); • arvutab nimega arvudega . • selgitab murdude $1/2$; $1/3$; $1/4$; $1/5$ tähendust; • leiab $1/2$; $1/3$; $1/4$; $1/5$ osa arvust; • selgitab näidete põhjal, kuidas leitakse osa järgi arvu; • lahendab ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid õpitud arvutusoskuse piires; • koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid; • püstitab ülesande lahendamiseks vajalikud küsimused; • hindab saadud tulemuste reaalsust.
GEOMEETRILISED KUJUNDID	GEOMEETRILISED KUJUNDID
<ul style="list-style-type: none"> • Murdjoon, hulknurk, ristkülik, ruut ja kolmnurk, nende elemendid. • Murdjoone pikkuse ning ruudu, ristküliku ja kolmnurga ümbermõõdu leidmine. 	<p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eristab murdjoont teistest joontest; mõõdab ja arvutab murdjoone pikkuse sentimeetrites; • joonestab ristküliku, sealhulgas ruudu, joonlaua abil;

<ul style="list-style-type: none"> • Võrdkülgne kolmnurk, selle joonestamine sirkli ja joonlaua abil. • Ring ja ringjoon, raadius ja keskpunkt. Etteantud raadiusega ringjoone joonestamine. • Kuup, risttahukas, kera, silinder, koonus, kolm- ja nelinurkne püramiid. Nende põhilised elemendid (servad, tipud, tahud). • Geomeetrilised kujundid igapäevaelus. 	<ul style="list-style-type: none"> • arvutab ruudu, ristküliku ja kolmnurga übermõõdu küljepikkuste kaudu; • kirjeldab võrdkülgset kolmnurka; • joonestab võrdkülgset kolmnurka sirkli ja joonlaua abil; • joonestab erineva raadiusega ringjooni; märgib ringjoone raadiuse ja keskpunkti; • leiab ümbritsevast õpitud ruumilisi kujundeid; • eristab kuupi ja risttahukat teistest kehadest ning nimetab ja näitab nende tippe, servi, tahke; • näitab maketi abil silindri põhju ja külgpinda; nimetab põhjaks olevat ringi; • näitab maketi abil koonuse külgpinda, tippu ja põhja; nimetab põhjaks olevat ringi; • näitab ja nimetab maketi abil püramiidi külgtahke, põhja, tippe; • eristab kolm- ja nelinurkset püramiidi põhja järgi.
---	--

4. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
ARVUTAMINE	ARVUTAMINE
<ul style="list-style-type: none"> • Arvude lugemine ja kirjutamine, nende esitamine üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste, kümne- ja sajatuhandeliste summana. • Liitmine ja lahutamine, nende omadused. Kirjalik liitmine ja lahutamine • Naturaalarvude korrutamine. Korrutamise omadused. Kirjalik korrutamine. • Naturaalarvude jagamine. Jäägiga jagamine. Kirjalik jagamine. Arv null tehetes. • Tehete järjekord. Naturaalarvu ruut. Murrud. Rooma numbrid.	<p>4. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • selgitab näidete varal termineid arv ja number; kasutab neid ülesannetes; • kirjutab ja loeb arve 1 000 000 piires; • esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste kümne- ja sajatuhandeliste summana; • võrdleb ja järjestab naturaalarve, nimetab arvule eelneva või järgneva arvu; • kujutab arve arvkiirel; • nimetab liitmise ja lahutamise tehte komponente (liidetav, summa, vähendatav, vähendaja, vahe); • tunneb liitmis- ja lahutamistehte liikmete ning tulemuste vahelisi seoseid; • kirjutab liitmistehtele vastava lahutamistehte ja vastupidi; • sõnastab ja esitab üldkujul liitmise omadusi (liidetavate vahetuvuse ja rühmitamise omadus) ja kasutab neid arvutamise hõlbustamiseks; • kujutab kahe arvu liitmist ja lahutamist arvkiirel; • liidab ja lahutab peast kuni kolmekohalisi arve; • liidab ja lahutab kirjalikult arve miljoni piires, selgitab oma tegevust; • nimetab korrutamise tehte komponente (tegur,

korrutis);

- esitab kahe arvu korrutise võrdsete liidetavate summana või selle summa korrutisena;
- kirjutab korrutamistehte vastava jagamistehte ja vastupidi;
- tunneb korrutamistehte liikmete ning tulemuse vahelisi seoseid;
- sõnastab ja esitab üldkujul korrutamise omadusi: tegurite vahetuvus, tegurite
- rühmitamine, summa korrutamine arvuga;
- kasutab korrutamise omadusi arvutamise lihtsustamiseks;
- korrutab peast arve 100 piires;
- korrutab naturaalarvu 10, 100 ja 1000-ga;
- arvutab enam kui kahe arvu korrutist;
- korrutab kirjalikult kuni kahekohalisi naturaalarve ja kuni kolmekohalisi arve järkarvudega;
- nimetab jagamistehte komponente (jagatav, jagaja, jagatis);
- tunneb jagamistehte liikmete ja tulemuse vahelisi seoseid;
- jagab peast arve korrutustabeli piires;
- kontrollib jagamistehte tulemust korrutamise abil;
- selgitab, mida tähendab “üks arv jagub teisega”;
- jagab jäägiga ja selgitab selle jagamise tähendust;

	<ul style="list-style-type: none"> • jagab nullidega lõppevaid arve peast 10, 100 ja 1000 -ga; • jagab nullidega lõppevaid arve järkarvudega; • jagab summat arvuga; • jagab kirjalikult arvu ühekohalise ja kahekohalise arvuga; • liidab ja lahutab nulli, korrutab nulliga; • selgitab, millega võrdub null jagatud arvuga ja nulliga jagamise võimatust; • tunneb tehete järjekorda sulgudeta ja ühe paari sulgudega arvavaldises; • arvutab kahe - ja kolmetehteliste arvavaldiste väärtuse; • selgitab arvu ruudu tähendust, arvutab naturaalarvu ruudu; • teab peast arvude 0 – 10 ruutusid; • kasutab arvu ruutu ruudu pindala arvutamisel; • selgitab murru lugeja ja nimetaja tähendust, • kujutab joonisel murdu osana tervikust; • nimetab joonisel märgitud terviku osale vastava murru; • arvutab osa (ühe kahendiku, kolmandiku jne) tervikust; • loeb ja kirjutab enamkasutatavaid rooma numbreid (kuni kolmekümneni), selgitab arvu üleskirjutuse põhimõtet.
MÕÕTMINE JA TEKSTÜLESANDED	MÕÕTMINE JA TEKSTÜLESANDED
• Tekstülesanded.	4. klassi lõpetaja:

<ul style="list-style-type: none"> • Täht võrduses. • Kujundi ümbermõõdu ja pindala leidmine. • Pikkusühikud. • Pindalaühikud. • Massiühikud. • Mahuühikud. • Rahaühikud. • Ajaühikud. • Kiirus ja kiirusühikud. • Temperatuuri mõõtmine. 	<ul style="list-style-type: none"> • lahendab kuni kolmetehtelisi elulise sisuga tekstülesandeid; • modelleerib õpetaja abiga tekstülesandeid; • koostab ise ühe- kuni kahetehtelisi tekstülesandeid; • hindab ülesande lahendustulemuse reaalsust; • leiab ühetehtelisest võrdusest tähe arväärtuse proovimise või analoogia teel; • kasutab ümbermõõdu ja pindala arvutamisel sobivaid mõõtühikuid; • arvutab kolmnurkadest ja tuntud nelinurkadest koosneva liitkujundi ümbermõõdu; • arvutab tuntud nelinurkadest koosneva liitkujundi pindala; • rakendab geomeetria teadmisi tekstülesannete lahendamisel; • nimetab pikkusühikuid mm, cm, dm, m, km, selgitab nende ühikute vahelisi seoseid; • mõõdab igapäevaelus ettetulevaid pikkusi, kasutades sobivaid mõõtühikuid; • toob näiteid erinevate pikkuste kohta, hindab pikkusi silma järgi; • teisendab pikkusühikuid ühenimelisteks; • arvutab ristküliku, sealhulgas ruudu, ümbermõõdu; • selgitab ristküliku, sealhulgas ruudu, pindala tähendust joonise abil; • teab peast ristküliku, sealhulgas ruudu, ümbermõõdu ning pindala valemeid;
---	---

- arvutab ristküliku, sealhulgas ruudu, pindala;
- selgitab pindalaühikute mm^2 , cm^2 , dm^2 , m^2 , ha, km^2 tähendust;
- kasutab pindala arvutamisel sobivaid ühikuid;
- selgitab pindalaühikute vahelisi seoseid;
- nimetab massiühikuid g, kg, t, selgitab massiühikute vahelisi seoseid; kasutab massi arvutamisel sobivaid ühikuid;
- toob näiteid erinevate masside kohta, hindab massi ligikaudu;
- kirjeldab mahuühikut liiter, hindab keha mahtu ligikaudu;
- nimetab Eestis käibelolevaid rahaühikuid, selgitab rahaühikute vahelisi seoseid, kasutab arvutustes rahaühikuid;
- nimetab aja mõõtmise ühikuid tund, minut, sekund, ööpäev, nädal, kuu, aasta, sajand; teab nimetatud ajaühikute vahelisi seoseid;
- selgitab kiiruse mõistet ning kiiruse, teepikkuse ja aja vahelist seost;
- kasutab kiirusühikut km/h lihtsamates ülesannetes;
- kasutab mõõtühikuid tekstülesannete lahendamisel;
- otsib iseseisvalt teabeallikatest näiteid erinevate suuruste (pikkus, pindala, mass, maht, aeg, temperatuur) kohta, esitab neid tabelis.
- loeb termomeetri skaalalt temperatuuri kraadides märgib etteantud temperatuuri skaalale;

	<ul style="list-style-type: none"> • kasutab külmakraadide märkimisel negatiivseid arve.
GEOMEETRILISED KUJUNDID	GEOMEETRILISED KUJUNDID
<ul style="list-style-type: none"> • Kolmnurk. • Nelinurk, ristkülik ja ruut. 	<p>4. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • leiab ümbritsevast ruumist kolmnurki ning eristab neid; • nimetab ja näitab kolmnurga külgi, tippu ja nurki; • joonestab kolmnurka kolme külje järgi; • selgitab kolmnurga ümbermõõdu tähendust ja näitab ümbermõõtu joonisel; • arvutab kolmnurga ümbermõõtu nii külgede mõõtmise teel kui ka etteantud küljepikkuste korral; • leiab ümbritsevast ruumist nelinurki, ristkülikuid ja ruute ning eristab neid; • nimetab ning näitab ristküliku ja ruudu külgi, vastaskülgi, lähiskülgi, tippu ja nurki; • joonestab ristküliku ja ruudu nurklaua abil; • selgitab nelinurga ümbermõõdu tähendust ja näitab ümbermõõtu joonisel.

5. klass

Tundide arv õppeaastas 175 t

1. Arvutamine

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Miljonite klass ja miljardite klass. • Arvu järk, järguühikud ja järkarv. • Naturaalarvu kujutamine arvkiirel. • Naturaalarvude võrdlemine. • Naturaalarvude ümardamine.	<ul style="list-style-type: none"> • Loeb numbritega kirjutatud arve miljardi piires; • kirjutab arve dikteerimise järgi; • määrab arvu järke ja klasse; • kirjutab naturaalarve järkarvude summana ja järguühikute kordsete summana; • kirjutab arve kasvavas ja kahanevas järjekorras; • märgib naturaalarve arvkiirele; • võrdleb naturaalarve; • teab ümardamisreegleid ja ümardab arvu etteantud täpsuseni.
<ul style="list-style-type: none"> • Neli põhitehet naturaalarvudega. • Liitmis- ja korrutamistehte põhiomadused ja nende rakendamine. • Arvu kuup. • Tehete järjekord. • Avaldise väärtuse arvutamine. • Arvavaldise lihtsustamine sulgude avamise ja ühisteguri sulgudest väljatoomisega.	<ul style="list-style-type: none"> • Liidab ja lahutab kirjalikult naturaalarve miljardi piires; • selgitab ja kasutab liitmise ja korrutamise seadusi; • korrutab kirjalikult kuni kolmekohalisi naturaalarve; jagab kirjalikult kuni 5-kohalisi arve kuni 2-kohalise arvuga; • selgitab naturaalarvu kuubi tähendust ja leiab arvu kuubi. • tunneb tehete järjekorda (liitmine/lahutamine, korrutamine/jagamine, sulud); • arvutab kuni neljatehteliste arvavaldiste väärtusi; • avab sulgusid arvavaldiste korral; • toob ühise teguri sulgudest välja.

<ul style="list-style-type: none"> • Paaris- ja paaritud arvud. • Jaguvuse tunnused (2-ga, 3-ga, 5-ga, 9-ga, 10-ga). • Arvu tegurid ja kordsed. • Algarvud ja kordarvud, algtegur. • Arvude suurim ühistegur ja vähim ühiskordne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Eristab paaris- ja paaritud arve; • otsustab (tehet sooritamata), kas arv jagub 2-ga, 3-ga, 5-ga, 9-ga või 10-ga; • leiab arvu tegureid ja kordseid; • teab, et arv 1 ei ole alg- ega kordarv; • esitab naturaalarvu algtegurite korrutisena; • otsustab 100 piires, kas arv on alg- või kordarv; • esitab naturaalarvu algarvuliste tegurite korrutisena; • leiab arvude suurima ühisteguri (SÜT) ja vähima ühiskordse (VÜK).
<ul style="list-style-type: none"> • Murdarv, harilik murd, murru lugeja ja nimetaja. • Kümnnendmurrud. • Kümnnendmurru ümardamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab hariliku murru lugeja ja nimetaja tähendust; • tunneb kümnnendmurru kümnnendkohti; • loeb kümnnendmurde; • kirjutab kümnnendmurde numbrite abil suulise esituse järgi; • võrdleb ja järjestab kümnnendmurde; • kujutab kümnnendmurde arvkiirel; • ümardab kümnnendmurde etteantud täpsuseni
<ul style="list-style-type: none"> • Tehted kümnnendmurdudega. • Taskuarvuti, neli põhitehet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Liidab ja lahutab kirjalikult kümnnendmurde; • korrutab ja jagab peast kümnnendmurde järguühikutega (10, 100, 1000, 10 000 ja 0,1; 0,01; 0,001); • korrutab kirjalikult kuni kolme tüvenumbriga kümnnendmurde; • jagab kirjalikult kuni kolme tüvenumbriga murdu murruga, milles on kuni kaks tüvenumbrit (mõistet tüvenumber ei tutvustata); • tunneb tehete järjekorda ja sooritab mitme tehtega ülesandeid kümnnendmurdudega;

	• sooritab arvutuste kontrollimiseks neli põhitehet taskuarvutil.

2. Andmed ja algebra

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Arvavaldis, tähtavaldis, valem. • Võrrandi ja selle lahendi mõiste. • Võrrandi lahendamine proovimise ja analoogia teel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tunneb ära arvavaldisise ja tähtavaldisise; • lihtsustab ühe muutujaga täisarvuliste kordajatega avaldisise; • arvutab lihtsa tähtavaldisise väärtuste; • kirjutab sümbolites tekstina kirjeldatud lihtsamaid tähtavaldisise; eristab valemit avaldisest; • kasutab valemit ja selles sisalduvaid tähiseid arvutamise lihtsustamiseks; • tunneb ära võrrandi ja selgitab, mis on võrrandi lahend; • lahendab proovimise või analoogia abil võrrandi, mis sisaldab ühte tehet ja naturaalarve; • selgitab, mis on võrrandi lahendi kontrollimine.
<ul style="list-style-type: none"> • Arvandmete kogumine ja korrastamine. • Sagedustabel. • Skaala. • Diagrammid: tulpdiagramm, sirglõikdiagramm. • Aritmeetiline keskmine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kogub lihtsa andmestiku; • korrastab lihtsamaid arvandmeid ja kannab neid sagedustabelisse; • tunneb mõistet sagedus ning oskab seda leida; • tajub skaala tähendust arvkiire ühe osana; • loeb andmeid erinevatelt skaaladelt andmeid ja toob näiteid skaalade kasutamise kohta; • loeb andmeid tulpdiagrammilt ja oskab neid kõige üldisemalt iseloomustada; • joonistab tulp- ja sirglõikdiagramme; • arvutab aritmeetilise keskmise.

<ul style="list-style-type: none"> • Tekstülesannete lahendamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lahendab mitmetehtelisi tekstülesandeid; • tunneb tekstülesande lahendamise etappe; • modelleerib õpetaja abiga tekstülesandeid; • kasutab lahendusidee leidmiseks erinevaid strateegiaid; • hindab tulemuse reaalsust.
--	---

3. Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Sirglõik. • Murdjoon. • Kiir. • Sirge. 	<ul style="list-style-type: none"> • Joonestab sirge, kiire ja lõigu ning selgitab nende erinevusi; • märgib ja tähistab punkte sirgel, kiirel, lõigul; • joonestab etteantud pikkusega lõigu; • mõõdab antud lõigu pikkuse; • arvutab murdjoone pikkuse.
<ul style="list-style-type: none"> • Nurk • Nurkade liigid. • Kõrvunurgad. • Tippnurgad. 	<ul style="list-style-type: none"> • Joonestab nurga, tähistab nurga tipu ja kirjutab nurga nimetuse sümbolites (näiteks $\angle ABC$); • võrdleb etteantud nurki silma järgi ja liigitab neid; • joonestab teravnurga, nürinurga, täisnurga ja sirgnurga; • kasutab malli nurga mõõtmiseks ja etteantud suurusega nurga joonestamiseks; • teab täisnurga ja sirgnurga suurust; • leiab jooniselt kõrvunurkade ja tippnurkade paare; • joonestab kõrvunurki ja teab, et kõrvunurkade summa on 180; • arvutab antud nurga kõrvunurga suuruse;

	<ul style="list-style-type: none"> • joonestab tippnurki ja teab, et tippnurgad on võrdsed;
<ul style="list-style-type: none"> • Paralleelsed ja ristuvad sirged. 	<ul style="list-style-type: none"> • Joonestab lõikuvaid ja ristuvaid sirgeid; • joonestab paralleellükke abil paralleelseid sirgeid; • tunneb ja kasutab sümboleid „$\wedge$“ ja „$\perp$“.
<ul style="list-style-type: none"> • Kuubi ja risttahuka pindala ja ruumala. • Pindalaühikud ja ruumalaühikud. • Plaanimõõt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Arvutab kuubi ja risttahuka pindala ja ruumala; • teisendab pindalaühikuid; • teab ja teisendab ruumalaühikuid; • kasutab ülesannete lahendamisel mõõtühikute vahelisi seoseid; • selgitab plaanimõõdu tähendust; • valmistab ruudulisele paberile lihtsama (korterit jms) plaani.

6. klass

Tundide arv õppeaastas 175 t

1. Arvutamine

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Harilik murd ja selle põhiomadus. • Hariliku murru taandamine, laiendamine, võrdlemine.	<ul style="list-style-type: none"> • Teab murru lugeja ja nimetaja tähendust; • teab, et murrujoonel on jagamismärgi tähendus; • kujutab harilikke murde arvkiirel; • tunneb liht- ja liigmurde; • kujutab harilikku murdu vastava osana lõigust ja tasapinnalisest kujundist; • taandab ja laiendab harilikke murde, esitab segaarvu liigmurruna ja vastupidi; • teab, milline on taandumatu murd; • teisendab harilikke murde ühenimeliseks ning võrdleb neid.
<ul style="list-style-type: none"> • Ühenimeliste murdude liitmine ja lahutamine. • Erinimeliste murdude liitmine ja lahutamine. • Harilike murdude korrutamine. • Pöördarv. • Harilike murdude jagamine. • Kümnnendmurru teisendamine harilikuks murruks ning hariliku murru teisendamine kümnnendmurruks. • Arvutamine harilike ja kümnnendmurdudega.	<ul style="list-style-type: none"> • Liidab ja lahutab ühenimelisi ja erinimelisi murde; • korrutab harilikku murdu nii täisarvuga kui ka hariliku murruga; • teab pöördarvu mõistet ja leiab arvu pöördarvu; • jagab harilikke murde täisarvuga ja hariliku murruga ning vastupidi; • teisendab lõpliku kümnnendmurru harilikuks murruks ja harilikku murru lõplikuks või lõpmatuks perioodiliseks kümnnendmurruks; • arvutab nii kümnen- kui harilikke murde ja sulge sisaldava avaldise täpse väärtuse.

<ul style="list-style-type: none"> • Negatiivsed arvud. • Arvtelg. • Täisarvude kujutamine arvteljel. • Kahe punkti vaheline kaugus. • Vastandarvud. • Arvu absoluutväärtus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab negatiivsete arvude tähendust ning toob elulisi näiteid nende kasutamise kohta; • leiab kahe punkti vahelise kauguse arvteljel; • Teab vastandarvu tähendust; • teab arvu absoluutväärtuse geomeetrilist tähendust; • leiab täisarvu absoluutväärtuse.
<ul style="list-style-type: none"> • Täisarvude järjestamine. • Tehted täisarvudega. 	<ul style="list-style-type: none"> • Võrdleb ja järjestab täisarve; • liidab ja lahutab positiivsete ja negatiivsete täisarvudega; • rakendab arvutamisel teadmist, et vastandarvude summa on null; • rakendab korrutamise ja jagamise reegleid positiivsete ja negatiivsete täisarvudega arvutamisel.

2. Andmed ja algebra

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Protsent. • Osa leidmine tervikust. 	<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab protsendi mõistet; • teab, et 1% on üks sajandik osa tervikust; • leiab osa tervikust.
<ul style="list-style-type: none"> • Koordinaatteljestik. • Punkti asukoha määramine tasandil. 	<ul style="list-style-type: none"> • Joonestab koordinaatteljestiku; • märgib koordinaatteljestikku punkti etteantud koordinaatide järgi; • loeb teljestikus asuva punkti koordinaate.
<ul style="list-style-type: none"> • Temperatuuri ja ühtlase liikumise graafik. 	<ul style="list-style-type: none"> • Loeb ja joonestab temperatuuri graafikut; • loeb ja joonestab ühtlase liikumise graafikut.

<ul style="list-style-type: none"> • Diagramm (sektordiagramm). 	<ul style="list-style-type: none"> • Loeb andmeid sektordiagrammilt.
<ul style="list-style-type: none"> • Tekstülesanded. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tunneb probleemülesannete lahendamise üldist skeemi; • analüüsib ja lahendab mitmetehtelisi tekstülesandeid, kontrollib enda tulemust.

3. Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Ringjoon. Ring. Ringi sektor. • Ringjoone pikkus. • Ringi pindala. 	<ul style="list-style-type: none"> • Teab ringjoone keskpunkti, raadiuse ja diameetri tähendust; • Joonestab etteantud raadiuse või diameetriga ringjoone; • Arvutab ringjoone pikkuse; • Arvutab ringi pindala.
<ul style="list-style-type: none"> • Peegeldus sirgest. • Telgsümmeetria. • Peegeldus punktist. • Tsentraalsümmeetria. 	<ul style="list-style-type: none"> • Konstrueerib sirkli ja joonlaua abil sirge (ja punkti) suhtes antud sirge (ja punktiga) sümmeetrilisi lõike ja kujundeid; • Kasutades IKT võimalusi (internetiotsing, pildistamine) toob näiteid õpitud geomeetristest kujunditest ning sümmeetriast arhitektuuris ja kujutavas kunstis.
<ul style="list-style-type: none"> • Lõigu keskristsirge. • Nurgapoolitaja. 	<ul style="list-style-type: none"> • Poolitab sirkli ja joonlaua abil lõigu ning joonestab keskristsirge; • Poolitab sirkli ja joonlaua abil nurga.

<ul style="list-style-type: none"> • Kolmnurk ja selle elemendid. • Kolmnurkade liigitamine. • Kolmnurga joonestamine. • Kolmnurkade võrdsuse tunnused. 	<ul style="list-style-type: none"> • Näitab joonisel ja nimetab kolmnurga tippe, külgi, nurki; • Leiab jooniselt ja nimetab kolmnurga lähisnurki, vastasnurki, lähiskülgi, vastaskülgi; • Liigitab kolmnurki külgede ja nurkade järgi; • Joonestab ja tähistab kolmnurga, arvutab kolmnurga übermõõdu; • Rakendab kolmnurga sisenurkade summat ja kolmnurkade võrdsuse tunnuseid (KKK, KNK, NKN) ülesandeid lahendades.
<ul style="list-style-type: none"> • Kolmnurga alus ja kõrgus. • Kolmnurga pindala. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tunneb mõisteid alus ja kõrgus ning joonestab kolmnurga igale alusele vastava kõrguse; • Mõõdab kolmnurga aluse ja kõrguse; • Arvutab aluse ja kõrguse abil kolmnurga pindala.

7. klass

Tundide arv õppeaastas 210 t

1. Arvutamine ja andmed

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Ratsionaalarvud. • Tehted ratsionaalarvudega. • Arvutamine taskuarvutiga. • Kahe punkti vaheline kaugus arvteljel.	<ul style="list-style-type: none"> • kasutab õigesti märgireegleid ratsionaalarvudega arvutamisel; • eri liiki murdude korral hindab, mil viisil arvutades saab täpse vastuse ja kuidas on otstarbekas arvutada; • mitme tehtega ülesandes kasutab vastand arvude summa omadust ja liitmise seadusi; • korrutab ja jagab positiivseid ja negatiivseid harilikke murde (ka segaarve); • sooritab taskuarvutil tehteid ratsionaalarvudega.
<ul style="list-style-type: none"> • Tehete järjekord.	<ul style="list-style-type: none"> • arvutab mitme tehtega ülesannetes, milles on kuni neli tehet ja ühed sulud.
<ul style="list-style-type: none"> • Naturaalarvulise astendajaga aste. • Arvu 10 astmed. • Suurte arvude kirjutamine arvu 10 astmete abil.	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust; • astendab negatiivset arvu naturaalarvuga, teab sulgude tähendust; • teab, kuidas astme $(-1)^n$ ja -1^n väärtus sõltub astendajast n; • teab peast (lisaks 4. ja 5. klassis õpitule) astmete 2^4; 2^5; 2^6; 10^4; 10^5 ja 10^6 väärtust; • tunneb tehete järjekorda, kui arvutustes on astendamistehteid.
<ul style="list-style-type: none"> • Täpsed ja ligikaudsed arvud. • Arvutustulemuste otstarbekohane ümardamine. • Tüvenumbrid.	<ul style="list-style-type: none"> • toob näiteid igapäevaelu olukordadest, kus kasutatakse täpseid, kus ligikaudseid arve; • ümardab arve etteantud täpsuseni;

	<ul style="list-style-type: none"> • ümardab arvutuste (ligikaudseid) tulemusi mõistlikult; • teab, et arvutamise lõpptulemus ei saa olla täpsem võrreldes algandmetega.
<ul style="list-style-type: none"> • Andmete kogumine ja korrastamine. • Statistilise kogumi karakteristikud (aritmeetiline keskmine). • Sektordiagramm. • Tõenäosuse mõiste. 	<ul style="list-style-type: none"> • moodustab reaalsete andmete põhjal statistilise kogumi, korrastab seda, moodustab sageduste ja suhteliste sageduste tabeli ja iseloomustab seda aritmeetilise keskmise ja diagrammide abil; • joonestab sektordiagrammi (arvutil ja käsitsi); • selgitab tõenäosuse tähendust; • katsetulemuste vahetu loendamise kaudu arvutab lihtsamatel juhtudel sündmuse tõenäosuse.

2. Protsentiarvutus

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Protsendi mõiste, osa leidmine tervikust (kordavalt) • Promilli mõiste. • Terviku leidmine protsendi järgi. • Jagatise väljendamine protsentides. • Protsendipunkt. • Suuruse muutumise väljendamine protsentides. 	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab protsendi tähendust ja leiab osa tervikust (kordavalt); • selgitab promilli tähendust; • leiab antud osamäära järgi terviku; • väljendab kahe arvu jagatist (suhet) protsentides; • leiab, mitu protsenti moodustab üks arv teisest ning selgitab, mida tulemus näitab; • eristab muutust protsentides muutusest protsendipunktides; • tõlgendab reaalsuses esinevaid protsentides väljendatavaid suurusi, lahendab kuni kahesammulisi protsentülesandeid; • leiab suuruse kasvamist ja kahanemist protsentides;

	<ul style="list-style-type: none"> • rakendab protsentarvutust reaalse sisuga ülesannete lahendamisel; • arutleb ühishüve ja maksude olulisuse üle ühiskonnas; • selgitab laenudega seotud ohte ja kulutusi ning oskab etteantud lihtsa juhtumi varal hinnata laenamise eeldatavat otstarbekust; • koostab isikliku eelarve; • hindab kriitiliselt manipuleerimisvõtteid (näiteks laenamisel).
--	---

3. Algebra

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
----------	--------------

<ul style="list-style-type: none"> • Üksliige. • Sarnased üksliikmed. • Naturaalarvulise astendajaga astmed. • Võrdsete alustega astmete korrutamine ja jagamine. • Astendaja null, negatiivse täisarvulise astendajaga astmete näiteid. • Korrutise astendamine. • Jagatise astendamine. • Astme astendamine. • Üksliikmete liitmine ja lahutamine. • Üksliikmete korrutamine. • Üksliikmete astendamine. • Üksliikmete jagamine. • Ülesandeid tehetele naturaalarvulise astendajaga astmetega. • Arvu 10 astmed (ka negatiivne täisarvuline astendaja). • Arvu standardkuju, selle rakendamise näiteid. 	<ul style="list-style-type: none"> • teab mõisteid üksliige ja selle kordaja; • teab, et kordaja 1 jäetakse kirjutamata ja miinusmärk üksliikme ees tähendab kordajat (-1); • viib üksliikme normaalkujule ja leiab selle kordaja; • korrutab ühe ja sama alusega astmeid ; • jagab ühe ja sama alusega astmeid ; • astendab korrutise • astendab jagatise • astendab astme • koondab üksliikmeid; • korrutab ja astendab üksliikmeid; • teab, et • kirjutab kümnendmurruga 10 astmete abil; • kirjutab suuri ja väikseid arve standardkujul; • selgitab standardkujuliste arvude kasutamist teistes õppeainetes ja igapäevaelus; • teab, et arvu 10 astmeid läheb vaja edaspidi erinevate loodusteaduste õppimisel.
--	---

4. Funktsioonid

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Tähtvaldise väärtuse arvutamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • arvutab ühetähelise tähtvaldise väärtuse;

<ul style="list-style-type: none"> • Lihtsate tähtavaldiste koostamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • koostab lihtsamaid avaldisi.
<ul style="list-style-type: none"> • Võrdeline sõltuvus. • Võrdelise sõltuvuse graafik. • Võrdeline jaotamine. 	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab näidete põhjal muutuva suuruse ja funktsiooni olemust; • teab sõltuva ja sõltumatu muutuja tähendust; • selgitab võrdelise sõltuvuse tähendust eluliste näidete põhjal; • kontrollib tabelina antud suuruste abil, kas on tegemist võrdelise sõltuvusega; • otsustab graafiku põhjal, kas tegemist on võrdelise sõltuvusega; • toob näiteid võrdelise sõltuvuse kohta; • leiab võrdeteguri; • joonestab võrdelise sõltuvuse graafiku käsitsi ja arvuti abil.
<ul style="list-style-type: none"> • Pöördvõrdeline sõltuvus. • Pöördvõrdelise sõltuvuse graafik. 	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab pöördvõrdelise sõltuvuse tähendust eluliste näidete põhjal; • kontrollib tabelina antud suuruste abil, kas on tegemist pöördvõrdelise sõltuvusega; • saab graafiku põhjal aru, kas tegemist on pöördvõrdelise sõltuvusega; • joonestab pöördvõrdelise sõltuvuse graafiku käsitsi ja arvuti abil.
<ul style="list-style-type: none"> • Lineaarfunktsioon. • Lineaarfunktsiooni graafik. • Lineaarfunktsiooni rakendamise näiteid. 	<ul style="list-style-type: none"> • teab, mis on lineaarne sõltuvus; • eristab lineaarliiget ja vabaliiget; • joonestab lineaarfunktsiooni avaldise põhjal graafiku; • otsustab graafiku põhjal, kas funktsioon on lineaarne või ei ole.

<ul style="list-style-type: none"> • Võrrandi mõiste. • Võrrandite samaväärsus. • Võrrandi põhiomadused. • Ühe tundmatuga lineaarvõrrand. • Ühe tundmatuga lineaarvõrrandi lahendamine. • Võrre. • Võrde põhiomadus. • Võrdekujulise võrrandi lahendamine. • Tekstülesannete lahendamine lineaarvõrrandi abil. • Lihtsamate, sealhulgas igapäevaeluga seonduvate tekstülesannete lahendamine võrrandi abil. 	<ul style="list-style-type: none"> • lahendab võrdekujulise võrrandi; • lahendab lineaarvõrrandeid; • koostab lihtsamate tekstülesannete lahendamiseks võrrandi ja lahendab selle; • kontrollib tekstülesande lahendit; • lahendab ülesandeid ja tekstülesandeid protsentarvutuse kohta; • koostab lineaarvõrrandi etteantud teksti järgi; • lahendab tekstülesandeid lineaarvõrrandi abil; • modelleerib õpetaja juhendamisel lihtsamas reaalses kontekstis esineva probleemi ja tõlgendab saadud tulemusi õpetaja juhendamisel.
---	---

5. Geomeetria

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Hulknurk. • Hulknurga ümbermõõt. • Hulknurga sisenurkade summa. 	<ul style="list-style-type: none"> • teab, mis on hulknurk; • näitab hulknurga tippu, külgi ja nurki, lähiskülgi ja lähisnurki; • saab aru mõistest korrapärase hulknurk; • arvutab hulknurga ümbermõõtu, sisenurkade summa ja korrapärase hulknurga ühte nurka.
<ul style="list-style-type: none"> • Rööpkülik. • Rööpküliku omadused. • Rööpküliku pindala. • Romb. 	<ul style="list-style-type: none"> • joonestab etteantud külgede ja nurgaga rööpküliku, tema diagonaalid ja kõrguse; • teab rööpküliku külgede, nurkade ja diagonaalide omadusi ning kasutab neid ülesannete lahendamisel;

<ul style="list-style-type: none"> • Rombi omadused. • Rombi pindala. 	<ul style="list-style-type: none"> • mõõdab rööpküliliku küljed ja kõrguse, arvutab übermõõdu ja pindala; • joonestab etteantud külje ja nurga järgi rombi; • teab rombi diagonaalide ja nurkade omadusi, kasutab neid ülesannete lahendamisel; • joonestab ja mõõdab rombi külgi, kõrgust ja diagonaale, arvutab übermõõdu ja pindala.
<ul style="list-style-type: none"> • Püstprisma. • Püstprisma pindala ja ruumala. 	<ul style="list-style-type: none"> • tunneb kehade hulgast kolmnurkse ja nelinurkse püstprisma; • näitab ja nimetab kolmnurkse ja nelinurkse püstprisma põhitahke, tippe, külgservi, põhiservi, prisma kõrgust, külgtahke, põhja kõrgust; • arvutab kolmnurkse ja nelinurkse püstprisma pindala ja ruumala.

8. klass

Tundide arv õppeaastas 140 t

1. Algebra

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Hulkliige. • Hulkliikmete liitmine ja lahutamine. • Hulkliikme korrutamine ja jagamine üksliikmega. • Hulkliikme tagurdamine ühise teguri sulgudest väljatoomisega. • Kakslükmete korrutamine. • Kahe üksliikme summa ja vahe korrutis. • Kakslükme ruut. • Hulkliikmete korrutamine. • Kuupide summa ja vahe valemid, kakslükme kuup tutvustavalt. • Hulkliikme tegurdamine valemite kasutamisega. • Algebraalse avaldise lihtsustamine.	<ul style="list-style-type: none"> • teab mõisteid hulkliige, kakslükme, kolmlükme ja nende kordajad; • korrastab hulkliikmeid; • arvutab hulkliikme väärtuse; • liidab ja lahutab hulkliikmeid, kasutab sulgude avamise reeglit; • korrutab ja jagab hulkliikme üksliikmega; • toob teguri sulgudest välja; • korrutab kakslükmeid; • leiab kahe üksliikme summa ja vahe korrutise ; • Leiab kakslükme ruudu; • korrutab hulkliikmeid; • tegurdab avaldist kasutades ruutude vahe ning summa ja vahe ruudu valemid; • teisendab ja lihtsustab algebralisi avaldise.
<ul style="list-style-type: none"> • Lineaarvõrrandi lahendamine. • Kahe tundmatuga lineaarvõrrandi graafilise esitus. • Kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi lahendamine graafiliselt. • Liitmisvõtte. • Asendusvõtte.	<ul style="list-style-type: none"> • tunneb ära kahe tundmatuga lineaarse võrrandisüsteemi; • lahendab kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi graafiliselt (käsitsi ja arvuti abil); • lahendab kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi liitmisvõttega;

<ul style="list-style-type: none"> Lihtsamate (eluliste) tekstülesannete lahendamine kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi abil. 	<ul style="list-style-type: none"> lahendab kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi asendusvõttega; lahendab lihtsamaid tekstülesandeid kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi abil.
---	---

2. Geomeetria

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> Definitsioon. Aksioom. Teoreem, eeldus, väide, tõestus. 	<ul style="list-style-type: none"> selgitab definitsiooni ning teoreemi, eelduse ja väite mõistet; kasutab dünaamilise geomeetria programmi seaduspärasuste avastamisel ja hüpoteeside püstitamisel; selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku.
<ul style="list-style-type: none"> Kahe sirge lõikamisel kolmanda sirgega tekkivad nurgad. Kahe sirge paralleelsuse tunnused. 	<ul style="list-style-type: none"> defineerib paralleelseid sirgeid, teab paralleelide aksioomi; teab, et kui kaks sirget on paralleelsed kolmandaga, siis nad on paralleelsed teineteisega; teab, et kui sirge lõikab ühte kahest paralleelsest sirgest, siis ta lõikab ka teist; teab, et kui kaks sirget on risti ühe ja sama sirgega, siis need sirged on teineteisega paralleelsed; näitab joonisel ja defineerib lähisnurki ja põiknurki; teab sirgete paralleelsuse tunnuseid ning kasutab neid ülesannete lahendamisel.

<ul style="list-style-type: none"> • Kolmnurga välisnurk, selle omadus. • Kolmnurga sisenurkade summa. • Kolmnurga kesklõik. • Kolmnurga kesklõigu omadus. 	<ul style="list-style-type: none"> • joonestab ja defineerib kolmnurga välisnurga; • kasutab kolmnurga välisnurga omadust; • leiab kolmnurga puuduva nurga kahe etteantud nurga järgi; • leiab võrdhaarse kolmnurga tipunurga alusnurga järgi ja vastupidi; • joonestab ja defineerib kolmnurga kesklõigu; • teab kolmnurga kesklõigu omadusi ja kasutab neid ülesannete lahendamisel.
<ul style="list-style-type: none"> • Trapets. • Trapetsi kesklõik. • Trapetsi kesklõigu omadus. 	<ul style="list-style-type: none"> • defineerib ja joonestab trapetsi; • liigitab nelinurki; • joonestab ja defineerib trapetsi kesklõigu; • teab trapetsi kesklõigu omadusi ning kasutab neid ülesannete lahendamisel.
<ul style="list-style-type: none"> • Kolmnurga mediaan. • Mediaanide lõikepunkt ehk raskuskese. • Mediaanide lõikepunkti omadus. 	<ul style="list-style-type: none"> • defineerib ja joonestab kolmnurga mediaani, selgitab mediaanide lõikepunkti omaduse.
<ul style="list-style-type: none"> • Kesknurk. • Ringjoone kaar. • Kõõl. • Piirdenurk • Piirdenurga omadus. 	<ul style="list-style-type: none"> • joonestab etteantud raadiuse või diameetriga ringjoone; • leiab jooniselt ringjoone kaare, kõõlu, kesknurga ja piirdenurga; • teab seost samale kaarele toetuva kesknurga ja piirdenurga suuruste vahel ning kasutab seda teadmist ülesannete lahendamisel.

<ul style="list-style-type: none"> • Ringjoone lõikaja ja puutuja. • Ringjoone puutuja ja puutepunkti joonestatud raadiuse ristseis. 	<ul style="list-style-type: none"> • joonestab ringjoone lõikaja ja puutuja (käsitsi ja GeoGebra programmi abil); • teab puutuja ja puutepunkti tõmmatud raadiuse vastastikust asendit ja kasutab seda ülesannete lahendamisel; • teab puutuja ja puutepunkti tõmmatud raadiuse vastastikust asendit ja kasutab seda ülesannete lahendamisel.
<ul style="list-style-type: none"> • Kolmnurga ümberringjoon. • Kolmnurga siseringjoon. • Kõõl- ja puutujahulknurk. • Apoteem. 	<ul style="list-style-type: none"> • teab, et kolmnurga kõigi külgede keskristsirged lõikuvad ühes ja samas punktis, mis on kolmnurga ümberringjoone keskpunkt; • joonestab kolmnurga ümberringjoone käsitsi ja arvuti abil; • teab, et kolmnurga kõigi nurkade poolitajad lõikuvad ühes ja samas punktis, mis on kolmnurga siseringjoone keskpunkt; • joonestab kolmnurga siseringjoone käsitsi ja arvuti abil; • joonestab korrapäraseid hulknurki (kolmnurk, kuusnurk, nelinurk, kaheksanurk) käsitsi joonestusvahendite abil ja arvuti abil; • selgitab, mis on apoteem ja joonestab selle; • arvutab korrapärase hulknurga übermõõdu.
<ul style="list-style-type: none"> • Võrdelised lõigud. • Sarnased hulknurgad. • Kolmnurkade sarnasuse tunnused. • Sarnaste hulknurkade übermõõtude suhe. 	<ul style="list-style-type: none"> • kontrollib antud lõikude võrdelisust; • teab kolmnurkade sarnasuse tunnuseid ja kasutab neid ülesannete lahendamisel; • teab teoreeme sarnaste hulknurkade übermõõtude ja pindalade kohta ning kasutab neid ülesannete lahendamisel; • selgitab mõõtkava tähendust;

<ul style="list-style-type: none"> • Sarnaste hulknurkade pindalade suhe. • Maa-alade kaardistamise näiteid.	<ul style="list-style-type: none"> • lahendab rakendusliku sisuga ülesandeid (pikkuste kaudne mõõtmine; maa-alade plaanistamine; plaani kasutamine looduses).
---	--

9. klass

Tundide arv õppeaastas 175 t

1. Algebra

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> Algebraalne murd ja selle taandamine. Tehted algebraaliste murdudega. Ratsionaalavaldiste lihtsustamine (kahetehtelised ülesanded).	<ul style="list-style-type: none"> tegurdab ruutkolmliikme vastava ruutvõrrandi lahendamise abil; teab, millist võrdust nimetatakse samasuseks; teab algebraalse murru põhiomadust; taandab algebraalse murru kasutades hulkliikmete tegurdamisel korrutamise abivalemeid, sulgude ette võtmist ja ruutkolmliikme tegurdamist; laiendab algebraalist murdu; korrutab, jagab ja astendab algebralisi murde; liidab ja lahutab ühenimelisi algebralisi murde; teisendab algebralisi murde ühenimelisteks; liidab ja lahutab erinimelisi algebralisi murde; lihtsustab lihtsamaid (kahetehtelisi) ratsionaalavaldisi.

2. Funktsioonid

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
----------	--------------

<ul style="list-style-type: none"> • Arvu ruutjuur. • Ruutjuur korrutisest ja jagatisest. • Ruutvõrrand. • Ruutvõrrandi lahendivalem. • Ruutvõrrandi diskriminant. • Taandatud ruutvõrrand. • Tekstülesannete lahendamine ruutvõrrandi abil. 	<ul style="list-style-type: none"> • eristab ruutvõrrandit teistest võrranditest; • nimetab ruutvõrrandi liikmed ja nende kordajad; • viib ruutvõrrandeid normaalkujule; • liigitab ruutvõrrandeid täielikeks ja mittetäielikeks; • taandab ruutvõrrandi; • lahendab mittetäielikke ruutvõrrandeid; • lahendab taandamata ruutvõrrandeid ja taandatud ruutvõrrandeid vastavate lahendivalemite abil; • kontrollib ruutvõrrandi lahendeid; • selgitab ruutvõrrandi lahendite arvu sõltuvust ruutvõrrandi diskriminantist; • lahendab lihtsamaid, sh igapäevaeluga seonduvaid tekstülesandeid ruutvõrrandi abil; • õpetaja juhendamisel modelleerib ja lahendab lihtsaid, reaalses kontekstis esinevaid probleeme ja tõlgendab tulemusi.
<ul style="list-style-type: none"> • Ruutfunktsioon . • Ruutfunktsiooni graafik. • Parabooli nullkohad ja haripunkt. 	<ul style="list-style-type: none"> • eristab ruutfunktsiooni teistest funktsioonidest; • nimetab ruutfunktsiooni ruutliikme, lineaarliikme ja vabaliikme ning nende kordajad; • joonestab ruutfunktsiooni graafiku (parabooli) käsitsi ja arvutiprogrammi abil ja selgitab ruutliikme kordaja ning vabaliikme geomeetrilist tähendust; • selgitab nullkohtade tähendust, leiab nullkohad graafikult ja valemist; • loeb jooniselt parabooli haripunkti, arvutab parabooli haripunkti koordinaadid; • paraboolide uurimiseks joonestab graafikud arvutiprogrammi abil (nt Wiris; Geogebra); • kasutab funktsioone lihtsamate reaalsusest tulenevate probleemide modelleerimisel.

3. Geomeetria

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Pythagorase teoreem. • Korrapärase hulknurk, selle pindala. • Nurga mõõtmine. • Täisnurkse kolmnurga teravnurga <i>sinus</i>, <i>koosinus</i> ja <i>tangens</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> • kasutab dünaamilise geomeetria programme seaduspärasuste avastamisel ja hüpoteeside püstitamisel; • selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku; • arvutab Pythagorase teoreemi kasutades täisnurkse kolmnurga hüpotenuusi ja kaateti; • leiab taskuarvutil teravnurga trigonomeetriliste funktsioonide väärtusi; • trigonomeetria kasutades leiab täisnurkse kolmnurga joonelemendid.
<ul style="list-style-type: none"> • Püramiid. • Korrapärase nelinurkse püramiidi pindala ja ruumala. 	<ul style="list-style-type: none"> • tunneb ära kehade hulgast korrapärase püramiidi; • näitab ja nimetab korrapärase püramiidi põhitahu, külgtahud tipu; kõrguse, külgservad, põhused, püramiidi apoteemi, põhja apoteemi; • arvutab püramiidi pindala ja ruumala; • skitseerib püramiidi; • arvutab korrapärase hulknurga pindala.
<ul style="list-style-type: none"> • Silinder. • Silindri pindala ja ruumala. • Koonus. • Koonuse pindala ja ruumala. 	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab, millised kehad on pöördkehad ning eristab neid teiste kehade hulgast. • selgitab, kuidas tekib silinder; • näitab silindri telge, kõrgust, moodustajat, põhja raadiust, diameetrit, külgpinda ja põhja;

<ul style="list-style-type: none"> • Kera. • Kera pindala ja ruumala. 	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab ja skitseerib silindri telglõike ja ristlõike; • arvutab silindri pindala ja ruumala; • selgitab, kuidas tekib koonus; • näitab koonuse moodustajat, telge, tippu, kõrgust, põhja, põhja raadiust ja diameetrit ning külgpinda ja põhja; • selgitab ja skitseerib koonuse telglõike ja ristlõike; • arvutab koonuse pindala ja ruumala; • selgitab, kuidas tekib kera; • eristab mõisteid sfäär ja kera, • selgitab, mis on kera suuring; • arvutab kera pindala ja ruumala.
---	--

IV Ainevaldkond „Loodusained“

Loodusõpetus

1. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
INIMESE MEELED JA AVASTAMINE	INIMESE MEELED JA AVASTAMINE
<p>• Meeled- nägemine, kuulmine, haistmine, maitsmine, kompimine. Elus ja eluta. Asjad ja materjalid. Tahked ained ja vedelikud.</p> <p><u>Mõisted</u>: omadus, meeled, elus, eluta, looduslik, tehisklik, tahke, vedel.</p> <p><u>Praktilised tööd</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meelte kasutamine mängulises ja uurimuslikus tegevuses. • Elus ja eluta objektide rühmitamine. • Tahkete ja vedelate ainete omaduste võrdlemine. • Õppekäik kooliümbruse elus ja eluta loodusega tutvumiseks.	<p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eristab elus ja eluta looduse objekte, nähtusi, vaatleb, nimetab, kirjeldab, rühmitab neid; • eristab tahkeid ja vedelaid aineid, omab ohutunnet tundmatute ainete vastu; • teeb juhendi järgi lihtsamaid praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid; • sõnastab oma meelte abil saadud kogemusi; • kirjeldab looduslikke ja tehisklike objekte erinevate meelte abil saadud teabe alusel.
AASTAAJAD	AASTAAJAD

<ul style="list-style-type: none"> • Aastaaegade vaheldumine looduses seoses soojuste ja valguse muutumisega. Taimed, loomad seened eri aastaaegadel. <u>Mõisted</u>: suvi, sügis, talv, kevad, soojus, valgus, taim, loom, seen, veekogu. <p><u>Praktilised tööd</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õppekäigud aastaajaliste erinevuste vaatlemiseks. • Puu ja temaga seotud elustiku aastaringne jälgimine. 	<p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • märkab muutusi looduses ja seostab neid aastaaegade vaheldumisega; • toob näiteid erinevate organismide eluavalduste kohta erinevatel aastaaegadel; • toob näiteid aastaajaliste muutuste tähtsuse kohta inimese elus.
<p>ORGANISMID JA ELUPAIGAD</p>	<p>ORGANISMID JA ELUPAIGAD</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Maismaataimed ja –loomad, välisehitus, mitmekesisus, eluavaldusedtoitumine ja kasvamine. • Koduloomad. <p><u>Mõisted</u>: puu, põõsas, juur, vars, leht, õis, vili, keha, pea, nokk, saba, tiivad, jalad, kael, suled, karvad, toitumine, kasvamine, metsloom, koduloom, lemmikloom.</p> <p><u>Praktilised tööd</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Loodusvaatlused: taimede ja loomade välisehitus. • Uurimus: taime kasvu sõltuvus soojustest ja valgusest. 	<p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab taimede, loomade ja seente välisehitust; • teab seente mitmekesisust, eristab söödavaid ja mürgiseid kübarseeni ning oskab vältida mürgiste seentega seotud ohtusid; • eristab seeni, taimi ja loomi toitumise, kasvamise ja liikumisvõime järgi; • arvestab taimede ja loomade vajadustega ja suhtub neisse vastutustundlikult.
<p>INIMENE</p>	<p>INIMENE</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine. Hügieen kui tervist hoidev tegevus. Inimese elukeskkond. <p><u>Mõisted</u>: keha, toit, toiduaine, tervis, haigus, asulad: linn, küla.</p> <p><u>Praktilised tööd</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oma päevamenüü tervislikkuse hindamine. • Õppekäik asula kui inimese elukeskkonna uurimiseks. 	<p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • järgib tervisliku toitumise põhimõtteid ja hügieeninõudeid; • võrdleb inimeste elu maal ja linnas.

ILM	ILM
<ul style="list-style-type: none"> • Ilmavaatlused, ilmastikunähtused. <p><u>Mõisted:</u> pilvisus, tuul, sademed- vihm, lumi.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ilma vaatlemine. • Õhutemperatuuri mõõtmine. 	<p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teeb ilmavaatlusi; • iseloomustab ilma; • valib ilmale vastava välisriietuse.
LIIKUMINE	LIIKUMINE
<ul style="list-style-type: none"> • Liikumise tunnused, liiklusohutus. <p><u>Mõisted:</u> liikumine, kiirus.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Liikuvate kehade kauguse ja kiiruse hindamine. 	<p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • liigub elukeskkonnas turvaliselt, kahjustamata iseennast ja keskkonda; • oskab ette näha liikumisega seotud ohuolukordi, teab, millest sõltub liikuva keha peatamise aeg ja kiirus.
ELEKTER	ELEKTER
<ul style="list-style-type: none"> • Elektrivool. • Elektri kasutamine ja säästmine. • Ohutusnõuded. <p><u>Mõisted:</u> vooluallikas, elektripirn, juhe, lüliti, juht, ohutus.</p>	<p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • järgib ohutusnõudeid elektririistade kasutamisel.
MINU KODUMAA EESTI	MINU KODUMAA EESTI
<ul style="list-style-type: none"> • Eesti kaart. <p><u>Mõisted:</u> kaart, leppemärk, leppevärv, kõrgustik, järv, jõgi, saar, asula</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p>	<p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab, et kaardi järgi on võimalik tegelikkust tundma õppida;

<ul style="list-style-type: none"> • Õppereis oma maakonnaga tutvumiseks.	<ul style="list-style-type: none"> • näitab Eesti kaardil oma kodukohta, linnu, kohti, kus on käinud.
--	--

2. klass

ÕPPESISU	ÕPPETULEMUSED
INIMESE MEELED JA AVASTAMINE	INIMESE MEELED JA AVASTAMINE
<ul style="list-style-type: none"> • Inimkeha. Uus elu. <p><u>Mõisted:</u> kehaosad, aju, rakk, kude, elund, elundkond, lihased, luud, luustik, rasedus, sugurakud.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Inimese ja inimahvi võrdlus. • Inimese kehaosade näitamine ja nimetamine.	2. klassi lõpetaja: <ul style="list-style-type: none"> • oskab nimetada ja näidata inimese kehaosi; • oskab nimetada inimese elundeid ja nende ülesandeid; • oskab võrrelda inimest ja inimahvi; • teab, kuidas inimene areneb.
MÕÕTMINE	MÕÕTMINE
<ul style="list-style-type: none"> • Pikkuste, massi ruumala mõõtmine, mõõtühikud. <p><u>Mõisted:</u> pikkus, kõrgus, mass, ruumala, mõõteriistad.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • erinevate esemete pikkuse, massi ja ruumala mõõtmine.	2. klassi lõpetaja: <ul style="list-style-type: none"> • oskab teostada lihtsamaid mõõtmisi kasutades sobivaid mõõteriistu ja mõõtühikuid; • teab mõõtühikute vahelisi seoseid.
ILMA ENNUSTAMINE	ILMA ENNUSTAMINE

<ul style="list-style-type: none"> • Ilm, ilmamärgid, ilmastikunähtused, ilmavaatlused. <p><u>Mõisted:</u> õhutemperatuur, tuul, päike, pilves, sajab, tuulemõõtja. Ilmavaatlusväljak, ilmamärgid, ilmastikunähtused- torm, äike, välk, udu. <u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Õhutemperatuuri mõõtmine ruumis ja õues erinevatel aastaaegadel. • Ilmavaatlused erinevatel aastaaegadel. 	<p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab mõõta õhutemperatuuri ja lugeda termomeetri näitu; • oskab kirjeldada ilma, kasutades õpitud mõisteid; • oskab nimetada ilmastikunähtusi ja jutustada nende kahjulikust mõjust inimtegevusele; • oskab valida ilmastikule vastavat riietust; • tunneb ilmamärke.
<p>VEE RINGLEMINE</p>	<p>VEE RINGLEMINE</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Vee aurustumine, veekogud. <p><u>Mõisted:</u> pilved, vihm, lumi, aurustumine, veeaur, loik, oja, allikas, jõgi, järv, meri, rand.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • veeloigu tekke ja kadumise vaatlus. • õppekäik veekogu äärde. 	<p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab jutustada vee ringlemisest looduses; • eristab piltidelt veekogusid; • oskab nimetada ja näidata kaardilt Eest suurimaid veekogusid; • oskab veekogude ääres ohutult käituda.
<p>LOOMAD</p>	<p>LOOMAD</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Looma kirjeldamine. • Koduloomad. • Lemmikloomad. • Imetajad, putukad, linnud, kalad. • Loomapark, loomaaed. <p><u>Mõisted:</u> Kehaosad: pea, kael, kere, jalad, tiivad, uimed, saba. Seljapool, kõhupool, eesmine, tagumine ots.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • erinevate loomaliikide kirjeldamine piltide järgi. • võimalusel õppekäik Tallinna loomaaeda või Elistvere loomaparki. 	<p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab näidata looma kehaosi, kirjeldada loomi piltide järgi; • eristab putukat, lindu, kala, imetajat; • tunneb koduloomi, teab isas- ja emasloomade ning loomapoegade nimetusi, kasvatusvajadust; • tunneb lemmikloomi, oskab nende eest hoolitseda; • teab ohutusnõudeid loomaaias ja loomapargis käitumisel.
<p>ELUPAIK</p>	<p>ELUPAIK</p>

<ul style="list-style-type: none"> • mets, • aed, • park, • soo, • põld, • veekogu. <p><u>Mõisted:</u> Leht- ja okaspuud, põõsad, puhmad, puittaimed, rohttaimed, koor, puit, pung, juur, vars, leht, õis, vili, seeme, käbi, urb, marikäbi, sibul, maa- alune vars, igihaljas taim. Teraviljad, oras, teraviljatooted. Männik, kuusik, haavik, tammik, kaasik, segamets, taimtoiduline loom, kahjurid.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Õppekäigud erinevatesse elupaikadesse, taime- ja loomaliikide vaatlus, määramine. • Kooli aias kasvavate leht- ja okaspuude vaatlus erinevatel aastaegadel. • Puu oksa ja koore uurimine. 	<p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb Eesti levinumaid taime- ja loomaliike, oskab neid määrata kasutades „Looduse leksikoni“; • oskab nimetada erinevaid elupaiku, seal elavaid loomi ja kasvavaid taimi; • oskab tuua välja kasvutingimuste mõju taimedele; • oskab jutustada inimtegevuse mõjust loodusele; • oskab koostada lihtsamat toiduahelat; • eristab okas- ja lehtpuud, põõsast, puud, puhmast, näidata ja nimetada taime osi; • teab teraviljatooteid ja Eestis kavatatavaid teravilu; • oskab hoolitseda toataimede eest; • oskab erinevates elupaikades ohutult ja loodushoidlikult käituda.
---	---

3. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
LOOMAD	LOOMAD
<ul style="list-style-type: none"> • Selgroogsed loomad. • Kalad. • Kahepaiksed. • Linnud. • Roomajad. • Imetajad. • Selgrootud loomad. <p><u>Mõisted:</u> putukad, ämblikulaadsed, luustik, kudumine, marjaterad, kalamaimud, kulleled, imetamine, munemine, poegimine.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Erinevate diagrammide joonestamine. • Loomade rühmitamine. • Loomade kohta info otsimine „Looduse leksikonist“.	<p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab loomi väliste tunnuste järgi kirjeldada, võrrelda, rühmitada; • eristab selgroogset ja selgrootut looma; • oskab etteantud andmete järgi lihtsamaid diagramme joonestada; • oskab leida infot loomade kohta „Looduse leksikonist“ ja teistest teabeallikatest.
TAIMED	TAIMED

<ul style="list-style-type: none"> • Õistaimed. • Mürgised taimed. • Seened. • Bakterid. • Kooslused. <p><u>Mõisted:</u> vili, liik, maa-alune vars, seeneniidid, kübarseened, lagundamine, toiduvõrk.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Toiduvõrgu koostamine. • Seente tundmine piltide järgi kasutades „Looduse leksikoni“ ja teisi teabeallikaid. • Müügil olevate piimatoodete koostise uurimine, kasulike toodete nimekirja koostamine. • Õppekäik kooslusega tutvumiseks. 	<p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab toiduahelatest toiduvõrku koostada; • eristab söögi- ja mürgiseid seeni, tunneb mürgiseid taimi ja oskab nendega kokkupuutumisel ohutult käituda; • teab kasulikke piimatooteid ja tarvitab neid toiduks; • oskab taimi, seeni ja baktereid liigitada; • teab, et bakterid põhjustavad haigusi ning järgib hügieeninõudeid.
<p>PLANEET MAA</p>	<p>PLANEET MAA</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Maa. • Päike. • Valgus ja vari. <p><u>Mõisted:</u> pöörlemine, tiirlemine, täht, planeet, Päikesesüsteem, Kuu, aastaegade vaheldumine, valgusallikas, peegeldumine.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Erinevate Kuu faaside sümbolite leidmine kalendrist. • Päikesesüsteemi mudeli joonistamine • Planeetide kohta info otsimine teatmeteostest ja Internetist. 	<p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab nimetada Päikesesüsteemi planeete; • teab, mis põhjustab öö ja päeva ning aastaegade vaheldumise; • oskab otsida teemakohast infot erinevatest teabeallikatest.

<ul style="list-style-type: none"> • Võimalusel Tartu tähetorni ja AHHA- keskuse külastus. 	
<p>JÕUD JA LIIKUMINE</p>	<p>JÕUD JA LIIKUMINE</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Jõud. • Liikumine. <p><u>Mõisted:</u> tasakaal, ühesuurused, vastassuunalised jõud, peatumine, pööramine, kiirendamine, suund, hõõrdumine, kaldpind, hõõrdejõud, lenkstang, rehvid, pedaalid, pidurid, helkur, signaalkell, kiiver.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sõiduki liikumiskiiruse arvutamine teades teepikkust ja aega. • Jalgratta osade nimetamine ja näitamine. • Jalgratturi eksami sooritamine. 	<p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab ja järgib ohutusnõudeid jalgrattaga sõitmisel, suudab sooritada jalgratturi eksami; • oskab arvutada sõiduki liikumiskiirust ning libedal ajal ohutult liigelda.
<p>ELEKTER</p>	<p>ELEKTER</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Magnet. • Elekter. • Vooluring. • Energia. <p><u>Mõisted:</u> põhja- ja lõunapoolus, jõuväli, elektrivool, elektrijuht, mitteelektrijuht, lamp, juhtmed, patarei, vooluallikas, energiaallikas, maavara.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Magneti abil esemete rauasisalduse määramine. • Lihtsa vooluringi koostamine. 	<p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab ja järgib ohutusnõudeid ning säästlikkust elektri kasutamisel; • oskab kirjelduse järgi läbi viia lihtsamaid katseid; • teab energiaallikaid ja kodukandi maavarasid; • oskab koostada lihtsat vooluringi patareist, lambist ja lülitist.
EESTI	EESTI
<ul style="list-style-type: none"> • Mereriik Eesti. • Ilmakaared. • Foto, aerofoto, joonistus, plaan, kaart. • Kaardi lugemine. • Eesti kaart. <p><u>Mõisted:</u> põhi- ja vaheilmakaared, pealtvaade, legend, leppemärgid ja – värvused, ruudustik, mõõtkava, rannajoon, sisemaa, saar, poolsaar, laht, veekogu.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ilmakaarte määramine kaardil ja looduses. • Klassi ja toa plaani joonistamine. • Linnaplaani järgi orienteerumine. 	<p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab joonistada lihtsamat plaani kujutades esemeid pealtvaates; • oskab kaardil ja looduses ilmakaari määrata; • oskab legendi järgi plaanil ja kaardil orienteeruda; • oskab nimetada ja näidata Eesti kaardil suuremaid veekogusid, saari ja poolsaari.
LOODUS	LOODUS

- Elus ja eluta loodus.

- Vesi.

Mõisted: Taim, loom, seen, asi, materjal, veeringlus, aur, aurustumine, vedelik, tahke aine.

Praktilised tööd:

- Elus ja eluta looduse objektide rühmitamine.

- Vee oleku muutumise katsed.

3. klassi lõpetaja:

- teab elus ja eluta looduse tunnuseid ning oskab nende alusel loodusobjekte rühmitada;

- oskab nimetada vee erinevaid olekuid, tuua nende kohta näiteid loodusest.

4.klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
MAAILMARUUM	MAAILMARUUM
<ul style="list-style-type: none"> • Päike ja tähed. • Tähtkujud. • Tähistaevas. • Päikesesüsteem. • Galaktikad. • Astronoomia. • Põhjanael. • Suur Vanker. <p><u>Mõisted:</u> maailmaruum, Maa, Päike, Kuu, tiirlemine, pöörlemine. ööpäev, aasta, täht, planeet, tähtkuju, astronoomia, galaktika, Põhjanael Suur Vanker. <u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Maa tiirlemise mudeldamine. • Öö ja päeva vaheldumise mudeldamine. • Tähistaeva vaatlused, Põhjanaela leidmine.	<p>4. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust; • põhjendab mudeli abil päeva ja öö vaheldumist; • leiab taevast ja kaardi Põhjanaela, Suure Vankri ning määrab põhjasuuna; • leiab eri allikatest infot maailmaruumi kohta etteantud teemal.
PLANEET MAA	PLANEET MAA

<ul style="list-style-type: none"> • Maa mudel gloobus. • Maa kujutamine kaardil. • Erinevad kaardid. • Mandrid, ookeanid. • Euroopa riigid. • Looduskatastroofid: orkaanid, üleujutused, vulkaanipursked maavärinad. <p><u>Mõisted:</u> gloobus, mudel, looduskaart, riikide kaart, kontuurkaart, atlas, ekvaator, põhja- ja lõunapoolkera, -poolus, ookean, meri, geograafiline asend, riigipiir, naaberriik, vulkaan, laava, lõõr, maavärin, üleujutus.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpitud objektide kandmine kontuurkaardile. • Erinevate allikate kasutamine info leidmiseks ja ülevaate koostamiseks looduskatastroofide kohta. 	<p>4. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • iseloomustab riikide kaardi järgi Eesti geograafilist asendit; • teab ja näitab kaardil mandreid, ookeane, suuremaid Euroopa riike; • leiab atlase kaardilt kohanimede registri järgi tundmatu koha; • toob näiteid erinevate looduskatastroofide kohta ning iseloomustab nende mõju loodusele ja inimese tegevusele.
<p>ELU MITMEKESISUS MAAL</p>	<p>ELU MITMEKESISUS MAAL</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Ühe- ja hulkraksed organismid, nende eluavaldused- toitumine, hingamine, kasvamine, arenemine, paljunemine. • Elu areng Maal. <p><u>Mõisted:</u> rakk, üherakne, hulkrakne organism, bakter, toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, kivistised, hiidsisalikud ehk dinosaurused.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Erinevate rakkude vaatlemine ja võrdlemine. • Raku mudeli uurimine multimeedia materjalide abil. • Organismide eluavalduste uurimine looduses. 	<p>4. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab kasutada valgusmikroskoopi, • teab, et kõik organismid koosnevad rakkudest; • selgitab ühe- ja hulkraksete erinevust, • nimetab bakterite tähtsust looduses ja inimeste elus; • võrdleb taimede, loomade, seente ja bakterite eluavaldusi.
<p>INIMENE</p>	<p>INIMENE</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Inimese ehitus: elundid, elundkonnad, nende ülesanded. • Organismi terviklikkus. • Tervislikud eluviisid. • Inimese põlvnemine, võrdlus selgroogsete loomadega. • Taimed, loomad, seened, bakterid inimese kasutuses. <p><u>Mõisted:</u> elund, kude, elundkond, nahk, lihased, luustik, süda, veresoon, arter, veen, kopsud, magu, maks, soolestik, peensool, jämesool, päarak, meeleeelundid, närvid, peaaju, seljaaju, munandid, munasarjad, emakas, viljastumine, näärmed, neerud.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Elundi talitluse uurimine. • Katsed elundite talitluse uurimiseks. • Ülevaate koostamine inimese seosest ühe taime-, looma-, seeneliigi või bakterirühmaga. • Menüü analüüsimine lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest. 	<p>4. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nimetab inimese elundkondade tähtsamaid elundeid, kirjeldab nende ülesandeid, talitlust, seoseid; • teab, et inimene ja tema eellased kuuluvad loomariiki; • seostab inimese elundeid nende funktsioonidega; • võrdleb inimest selgroogsete loomadega; • toob näiteid taimede, loomade, seente ja bakterite tähtsuse kohta inimese elus; • põhjendab tervisliku eluviisi põhimõtteid ning koostab tervisliku päevamenüü.
--	--

5.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Vesi kui aine, vee kasutamine</p> <p>Vee omadused. Vee olekud ja nende muutumine.</p> <p>Vedela ja gaasilise aine omadused. Vee soojuspaisumine. Märgamine ja kapillaarsus.</p> <p>Põhjavesi. Joogivesi. Vee kasutamine. Vee reostumine ja kaitse. Vee puhastamine.</p> <p>Mõisted: aine, tahkis, vedelik, gaas, aurumine, veeldumine, tahkumine, sulamine, soojuspaisumine, märgamine, kapillaarsus, aine olek, kokkusurutavus, voolavus, lenduvus, põhjavesi, allikas, joogivesi, setitamine, sõelumine, filtrimine.</p> <p>Praktilised tööd:</p> <p>1) vee omaduste uurimine (vee oleku muutumine, vee soojuspaisumine, vee liikumine soojendamisel, märgamine, kapillaarsus);</p> <p>2) erinevate vete võrdlemine;</p> <p>3) vee liikumine erinevates pinnastes;</p> <p>4) vee puhastamine erinevatel viisidel;</p> <p>5) vee kasutamise uurimine kodus või koolis.</p>	<p>Vesi kui aine, vee kasutamine</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab vee olekuid, nimetab jää sulamis-, vee külmumis- ja keemistemperatuuri;</p> <p>2) teeb juhendi järgi vee omaduste uurimise ja vee puhastamise katseid;</p> <p>3) selgitab põhjavee kujunemist ja võrdleb katsega erinevate pinnaste vee läbilaskvust;</p> <p>4) kirjeldab joogivee saamise võimalusi ning põhjendab vee säästliku tarbimise vajadust;</p> <p>5) toob näiteid inimtegevuse mõju ja reostumise tagajärgede kohta veekogu.</p>

<p>Jõgi ja järv. Vesi kui elukeskkond.</p> <p>Loodusteaduslik uurimus. Veekogu kui uurimisobjekt. Eesti jõed. Jõgi ja selle osad. Vee voolamine jões.</p> <p>Veetaseme kõikumine jões. Eesti järved, nende paiknemine. Taimede ja loomade kohastumine eluks vees. Jõgi elukeskkonnana. Järvevee omadused. Toitainete sisaldus järvede vees. Elutingimused järves. Jõgede ja järvede elustik. Toiduahelate ja toiduvõrgustike moodustumine tootjatest, tarbijatest ning lagundajatest. Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse. Kalakasvatus.</p> <p>Mõisted: jõgi, jõesäng, suue, lähe, peajõgi, lisajõgi, jõestik, jõe langus, voolukiirus, kärestik, juga, suurvesi, madalvesi, järv, umbjärv, läbivoolujärv, rannajärv, tootjad, tarbijad, lagundajad, toiduahel, toiduvõrgustik, hõljum, rohevetikas, vesikirp, veeõitsemine, kaldataim, veetaimed, lepiskala, röövkala.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1) loodusteaduslik uurimus kodukoha veekogu näitel: probleemi seadmine ja uurimisküsimuste esitamine, andmete kogumine, analüüs ning tulemuste üldistamine ja esitamine;</p> <p>2) kahe Eesti jõe või järve võrdlemine kaardi ning teiste infoallikate järgi;</p> <p>3) veeorganismide määramine lihtsamate</p>	<p>Jõgi ja järv. Vesi kui elukeskkond</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab loodusteadusliku meetodi rakendamist veekogu uurimisel;</p> <p>2) oskab korraldada loodusteaduslikku uurimust veekogu kohta ja esitada uurimistulemusi;</p> <p>3) nimetab ning näitab kaardil Eesti suuremaid jõgesid ja järvi;</p> <p>4) iseloomustab ja võrdleb kaardi ning piltide järgi etteantud jõgesid (paiknemine, lähe ja suue, lisajõed, languse ja voolukiiruse seostamine);</p> <p>5) iseloomustab vett kui elukeskkonda, kirjeldab elutingimuste erinevusi jõgedes ja järvedes ning selgitab vee ringlemise tähtsust järves;</p> <p>6) kirjeldab jõe ja järve elukooslust, nimetab jõgede ja järvede tüüpilisemaid liike;</p> <p>7) toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta eluks vees ja veekogude ääres;</p> <p>8) koostab uuritud veekogu toiduahelaid/toiduvõrgustikke.</p>
--	---

<p>määramistabelite põhjal;</p> <p>4) vesikatku elutegevuse uurimine;</p> <p>5) tutvumine eluslooduse häältega, kasutades audiovisuaalseid materjale.</p>	
<p>Õppesisu</p> <p>Õhu tähtsus. Õhu koostis. Õhu omadused.</p> <p>Õhutemperatuur ja selle mõõtmine.</p> <p>Õhutemperatuuri</p> <p>ööpäevane muutumine. Õhu liikumine soojenedes.</p> <p>Õhu liikumine ja tuul. Kuiv ja niiske õhk. Pilved ja sademed. Veeringe. Ilm ja ilmastik. Sademete mõõtmine. Ilma ennustamine.</p> <p>Hapniku tähtsus looduslikes protsessides: hingamine, põlemine ja kõdunemine. Õhk elukeskkonnana.</p> <p>Organismide kohastumine õhkkeskkonnaga. Õhu saastumise vältimine.</p> <p>Mõisted: õhkkond, õhk, gaas, hapnik, süsihappegaas, lämmastik, tuul, tuule kiirus, tuule suund,</p> <p>kondenseerumine, pilved, sademed, veeringe, ilm, ilmastik, hingamine, põlemine, kõdunemine, tolmlamine.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1) õhu omaduste ja koostise uurimine: küünla põlemine suletud anumal; õhu kokkusurutavus; õhu</p>	<p>Õhk</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) mõõdab õues õhutemperatuuri, hindab pilvisust ja tuule kiirust ning määrab pilvetüüpe ja tuule suunda;</p> <p>2) võrdleb ilmakaardi järgi ilma (temperatuur, tuule suund, kiirus, pilvisus ja sademed) Eesti erinevates osades;</p> <p>3) iseloomustab graafiku põhjal kuu keskmisi temperatuure ja sademete hulka ning tuuleroosi järgi valdavaid tuuli Eestis;</p> <p>4) kirjeldab pildi või skeemi järgi veeringet;</p> <p>5) iseloomustab õhku kui elukeskkonda ning kirjeldab elutingimuste erinevusi vees ja õhus;</p> <p>6) selgitab hapniku rolli põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel ning hapniku tähtsust organismidele;</p> <p>7) teab, et süsihappegaas tekib põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel;</p> <p>8) toob näiteid õhkkeskkonnaga seotud</p>

<p>paisumine soojenedes, veeauru kondenseerumine;</p> <p>2) temperatuuri mõõtmine, pilvisuse ja tuule suuna määramine ning tuule kiiruse hindamine;</p> <p>3) erinevate Eesti piirkondade ilma võrdlemine EMHI kodulehe ilmakaartide järgi.</p>	<p>kohastumuste kohta loomadel ja taimedel;</p> <p>9) nimetab õhu saastumise põhjusi ja tagajärgi ning toob näiteid, kuidas vältida õhu saastumist.</p>
<p>Läänemeri elukeskkonnana</p> <p>Õppesisu</p> <p>Vesi Läänemeres – merevee omadused.</p> <p>Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere mõju ilmastikule. Läänemere rannik. Elutingimused Läänemeres. Mere, ranniku ja saarte elustik ja iseloomulikud liigid ning nendevahelised seosed.</p> <p>Mere mõju inimtegevusele ja rannaasustuse kujunemisele. Läänemere reostumine ja kaitse.</p> <p>Mõisted: vee soolsus, segu, lahus, lahusti, riimvesi, rannajoon, rand, rannik, laug- ja järskrannik, rohevetikad, pruunvetikad, punavetikad, põhjaloomastik, siirdekala, rannikulinnud.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1) erineva soolsusega lahuste tegemine, et võrrelda Läänemere ja maailmamere soolsust.</p> <p>Soolase vee aurustamine;</p> <p>2) Läänemere kaardi joonistamine mälu järgi (kujutluskaart);</p>	<p>Läänemeri elukeskkonnana</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) näitab kaardil Läänemere-äärseid riike ning suuremaid lahtesid, väinu, saari ja poolsaari;</p> <p>2) võrdleb ilmakaartide, graafikute ja tabelite järgi rannikualade ning sisemaa temperatuure;</p> <p>3) iseloomustab Läänemere-äärset asustust ja inimtegevust õpitud piirkonna näitel;</p> <p>4) iseloomustab Läänemerd kui ökosüsteemi;</p> <p>5) selgitab Läänemere vähese soolsuse põhjusi ja riimveekogu elustiku eripära;</p> <p>6) võrdleb organismide elutingimusi järves ja meres;</p> <p>7) kirjeldab erinevate vetikate levikut Läänemeres;</p> <p>8) määrab lihtsamate määramistabelite järgi Läänemere selgrootuid ja selgroogseid;</p> <p>9) koostab Läänemerele iseloomulikke toiduahelaid või -võrgustikke;</p> <p>10) selgitab Läänemere reostumise põhjusi ja kaitsmise võimalusi.</p>

<p>3) Läänemere, selle elustiku, rannikuasustuse ja inimtegevuse kirjeldamine erinevate teabeallikate järgi:</p> <p>4) õlireostuse mõju uurimine elustikule;</p> <p>5) Läänemere probleemide analüüsimine, tuginedes erinevatele allikatele.</p>	
--	--

6.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Pinnavormid ja pinnamood</p> <p>Pinnavormid, nende kujutamine kaardil. Kodukoha ja Eesti pinnavormid ning pinnamood. Suuremad kõrgustikud, madalikud ja tasandikud, Põhja-Eesti paekallas. Mandrijää osa pinnamoe kujunemises.</p> <p>Pinnamoe mõju inimtegevusele ja inimese kujundatud pinnavormid.</p> <p>Mõisted: pinnavorm, kungas, org, nõgu, mägi, nõlv, jalam, samakõrgusjoon, suhteline ja absoluutne</p> <p>kõrgus, kõrgustik, tasandik, madalik, paekallas, pinnamood, mandrijää, voor, moreen, rändrahn.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1) künka mudeli koostamine ning künka kujutamine kaardil samakõrgusjoontega;</p> <p>2) koduümbruse pinnavormide ja pinnamoe kirjeldamine.</p>	<p>Pinnavormid ja pinnamood</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab samakõrgusjoonte järgi pinnavormi kuju, absoluutset ja suhtelist kõrgust ning nõlvade kallet;</p> <p>2) kirjeldab kaardi järgi oma kodumaakonna ja Eesti pinnamoodi, nimetades ning näidates pinnavorme kaardil;</p> <p>3) toob näiteid mandrijää mõju kohta Eesti pinnamoe kujunemisele;</p> <p>4) selgitab pinnamoe mõju inimtegevusele ja toob näiteid inimtegevuse mõju kohta koduümbruse pinnamoele.</p>
<p>Muld elukeskkonnana</p> <p>Õppesisu</p> <p>Mulla koostis. Muldade teke ja areng. Mullaorganismid. Aineringe. Mulla osa kooslustes. Mullakaeve. Vee liikumine mullas.</p> <p>Mõisted: muld, kivimite murenemine, mulla tahke osa, mullasõmerad, mullaõhk, mullavesi, huumus,</p>	<p>Muld elukeskkonnana</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove, nimetades mulla koostisosi;</p> <p>2) põhjendab katsega, et mullas on õhku ja vett;</p> <p>3) selgitab muldade kujunemist ja mulla tähtsust looduses;</p> <p>4) tunneb mullakaeves ära huumushorisoni;</p>

<p>huumushorisont, liivmuld, savimuld.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1) mullaproovide võtmine, kirjeldamine ja võrdlemine. Komposti valmistamine;</p> <p>2) vee- ja õhusisalduse kindlakstegemine mullas;</p> <p>3) mulla ja turba võrdlemine;</p> <p>4) mullakaevu kirjeldamine ühe õpitava koosluse (aia, põllu, metsa, niidu) näitel</p>	<p>5) kirjeldab huumuse teket ja selle osa aineringes.</p>
<p>Aed ja põld elukeskkonnana</p> <p>Õppesisu</p> <p>Mulla viljakus. Aed kui kooslus. Fotosüntees. Aiataimed. Viljapuu- ja juurvilja- ja iluaed. Põld kui kooslus. Keemilise tõrje mõju loodusele. Mahepõllumajandus. Inimtegevuse mõju mullale. Mulla reostumine ja hävimine. Mulla kaitse.</p> <p>Mõisted: fotosüntees, väetis, viljavaheldus, liblikõielised, mügarbakterid, sümbioos, kultuurtaim, umbrohi, kahjurid, taimehaigused, keemiline tõrje, biotõrje, mahepõllumajandus, köögi- ja puuvili, sort, maitsetaim, ravimtaim, iluaed.</p> <p>Praktilised tööd:</p> <p>1) komposti tekkimise uurimine;</p> <p>2) ühe aia- või põllutaimiga seotud elustiku uurimine;</p> <p>3) aia- ja põllukultuuride kirjeldamine ning</p>	<p>Aed ja põld elukeskkonnana</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) selgitab fotosünteesi tähtsust orgaanilise aine tekkes;</p> <p>2) kirjeldab mullaelustikku ning toob näiteid seoste kohta erinevate mullaorganismide vahel;</p> <p>3) toob esile aia- ja põllukoosluse sarnasused ning selgitab inimese rolli nende koosluste kujunemises;</p> <p>4) tunneb õpitud kultuurtaimi ja rühmitab neid;</p> <p>5) koostab õpitud liikidest toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;</p> <p>6) toob näiteid saagikust mõjutavate tegurite kohta;</p> <p>7) võrdleb keemilist ja biotõrjet ning põhjendab, miks tasub eelistada mahepõllumajanduse tooteid;</p> <p>8) toob näiteid muldade kahjustumise põhjuste ja nende tagajärgede kohta;</p> <p>9) toob näiteid põllumajandussaaduste osa kohta</p>

<p>võrdlemine, kasutades konkreetseid näidisobjekte või</p> <p>veebipõhiseid õppematerjale;</p> <p>4) uurimus aia- ja põllusaaduste osast igapäevases menüüs või uurimus ühe põllumajandussaaduse (sh loomakasvatussaaduse) töötlemisest toiduaineks.</p>	<p>igapäevases toidus.</p>
<p>Asula elukeskkonnana</p> <p>Elukeskkond maa-asulas ja linnas. Eesti linnad. Koduasula plaan. Elutingimused asulas. Taimed ja loomad asulas.</p> <p>Mõisted: tehiskooslus, asula plaan, parasiit, inimkaasleja loom, park.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1) Eestit või oma kodumaakonda tutvustava ülevaate koostamine;</p> <p>2) õppekäik asula elustikuga tutvumiseks;</p> <p>3) keskkonnaseisundi uurimine koduasulas;</p> <p>4) minu unistuste asula – keskkonnahoidliku elukeskkonna mudeli koostamine.</p>	<p>Asula elukeskkonnana</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) näitab kaardil Eesti maakonnakeskusi ja suuremaid linnu;</p> <p>2) võrdleb erinevate teabeallikate järgi oma koduasulat mõne teise asulaga;</p> <p>3) kirjeldab elutingimusi asulas ning toob näiteid inimkaaslejate loomade kohta;</p> <p>4) koostab asulat iseloomustavaid toiduahelaid;</p> <p>5) võrdleb keskkonnatingimusi maa-asulas ja linnas;</p> <p>6) toob näiteid asula elustikku ja inimese tervist kahjustavate tegurite kohta;</p> <p>7) hindab kodukoha õhu seisundit samblike esinemise põhjal;</p> <p>8) teeb ettepanekuid keskkonnaseisundi parandamiseks koduasulas.</p>
<p>Mets elukeskkonnana</p> <p>Elutingimused metsas. Mets kui elukooslus. Eesti</p>	<p>Mets elukeskkonnana</p> <p>Õpilane:</p>

<p>metsad. Metsarinded. Nõmme-, palu-, laane- ja salumets. Eesti metsade iseloomulikud liigid, nendevahelised seosed. Metsade tähtsus ja kasutamine.</p> <p>Puidu töötlemine. Metsade kaitse.</p> <p>Mõisted: ökosüsteem, põlismets, looduspets, majanduspets, jahilukid, sõralised, tippkiskja, metsarinded, metsatüübid: nõmmepets, palupets, salupets, laanepets.</p> <p>Praktilised tööd:</p> <p>1) tutvumine metsa kui koosluse ja selle elustikuga;</p> <p>2) Eesti metsade valdavate puuliikide võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale;</p> <p>3) uurimus: mets igapäevaelus / metsaga seotud tarbeesemed;</p> <p>4) metsloomade tegutsemisjälgede uurimine.</p>	<p>1) kirjeldab metsa kui ökosüsteemi, sh keskkonnatingimusi metsas;</p> <p>2) võrdleb männi ja kuuse kohastumust;</p> <p>3) iseloomustab ja võrdleb peamisi metsatüüpe kasvutingimuste järgi;</p> <p>4) võrdleb metsatüüpide erinevates rinetes kasvavaid taimi;</p> <p>5) koostab metsakooslust iseloomustavaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;</p> <p>6) selgitab, kuidas kaitsta elurikkust metsas;</p> <p>7) selgitab loodus- ja majanduspetsade kujunemist, nimetab säästva metsanduse põhimõtteid.</p>
<p>Soo elukeskkonnana</p> <p>Õppesisu</p> <p>Soo elukeskkonnana. Soode teke ja paiknemine. Soode areng: madalsoo, siirdesoo ja raba.</p> <p>Elutingimused soos. Soode elustik. Soode tähtsus. Turba kasutamine. Kütteturba tootmise tehnoloogia.</p> <p>Mõisted: madalsoo, siirdesoo, raba, älves, laugas, turbasammal, turvas.</p>	<p>Soo elukeskkonnana</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab kaardi järgi soode paiknemist Eestis ja oma kodumaakonnas;</p> <p>2) oskab põhjendada Eesti sooderohkust;</p> <p>3) selgitab soode kujunemist ja arengut;</p> <p>4) seostab raba kui elukeskkonna eripära turbasambala ehituse ja omadustega;</p> <p>5) võrdleb taimede kasvutingimusi madalsoos ja</p>

<p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1) sookoosluse uurimine õppekäigu, mudelite või veebimaterjalide põhjal;</p> <p>2) turbasambla omaduste uurimine;</p> <p>3) kollektsiooni koostamine õppekursioonil.</p>	<p>rabas;</p> <p>6) koostab soo kooslust iseloomustavaid toiduahelaid;</p> <p>16</p> <p>7) selgitab soode tähtsust ja kaitse vajadust.</p>
<p>Eesti loodusvarad</p> <p>Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse. Loodusvarad energiaallikatena. Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine. Kaevanduste ja karjääride kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid.</p> <p>Mõisted: loodusvarad, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, maavarad, setted, liiv, kruus, savi, turvas, kivim, lubjakivi, graniit, põlevkivi, karjäär, maa-alune kaevandus, energia, soojus- ja elektrienergia.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1) setete ja kivimite kirjeldamine ning võrdlemine;</p> <p>2) perekonna/kooli energiatarbimise uurimus;</p> <p>3) ülevaate koostamine loodusvarade kasutamisest oma kodukohas.</p>	<p>Eesti loodusvarad</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) nimetab taastuvaid ja taastumatuid loodusvarasid Eestis ning toob nende kasutamise näiteid;</p> <p>2) oskab eristada graniiti, paekivi, põlevkivi, liiva, kruusa, savi ja turvast;</p> <p>3) toob näiteid taastuvenergia tootmise ja kasutamise võimaluste kohta oma kodukohas;</p> <p>4) selgitab mõistliku tarbimise vajadust, lähtudes seosest loodusvarad – tarbimine – jäätmed.</p>
<p>Elukeskkond Eestis</p> <p>Ülevaade eluslooduse mitmekesisusest Eestis. Tootjad, tarbijad ja lagundajad. Toitumissuhted ökosüsteemis. Inimese mõju ökosüsteemidele.</p>	<p>Elukeskkond Eestis</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab tootjate, tarbijate ja lagundajate rolli ainerings ning selgitab toitumissuhteid</p>

<p>Mõisted: toiduvõrgustik, laguahel, energia, parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1) ökosüsteemi uurimine mudelitega;</p> <p>2) veebipõhiste õpikeskkondade kasutamine toiduahelate ja toiduvõrgustike uurimiseks.</p>	<p>ökosüsteemis;</p> <p>2) kirjeldab ökosüsteemi elusat ja eluta osa ning selgitab loodusliku tasakaalu olulisust ökosüsteemides;</p> <p>3) põhjendab aineringe olulisust;</p> <p>4) kirjeldab inimese mõju looduskeskkonnale ja selgitab, kuidas võivad muutused keskkonnas põhjustada elustiku muutusi;</p> <p>5) koostab õpitud kooslustevahelisi toimivaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;</p> <p>6) selgitab toitumissuhteid: parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents.</p>
<p>Loodus- ja keskkonnakaitse Eestis</p> <p>Inimese mõju keskkonnale. Looduskaitse Eestis. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse. Kaitsealad. Niit kui</p> <p>Eesti liigirikkaim kooslus. Kodukoha looduskeskkonna muutumine inimtegevuse tagajärjel.</p> <p>Jäätmekäitlus. Säastev tarbimine.</p> <p>Mõisted: looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, looduslik niit, kulturniit, puisniit, pärandkooslus, keskkonnakaitse, jäätmed, ökomärgis, kaitsealused üksikobjektid, kaitsealad: looduskaitsealad, rahvuspargid, maastikukaitsealad.</p>	<p>Loodus- ja keskkonnakaitse Eestis</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) selgitab looduskaitse vajalikkust, toob näiteid kaitsealade, kaitsealuste liikide ja üksikobjektide kohta;</p> <p>2) kirjeldab kaardi järgi kaitsealade paiknemist Eestis, sh oma kodukohas;</p> <p>3) põhjendab niidu kui Eesti liigirikkaima koosluse elurikkust ja kaitsmise vajalikkust;</p> <p>4) selgitab keskkonnakaitse vajalikkust;</p> <p>5) põhjendab olmeprügi sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi;</p> <p>6) analüüsib enda ja oma pere tarbimist ning hindab selle mõju keskkonnale;</p>

<p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1) kodukoha ettevõtte keskkonnamõju uurimine või ülevaate koostamine kodukoha ühest keskkonnaprobleemist;</p> <p>2) individuaalse tegevuskava koostamine keskkonnahoidlikuks käitumiseks;</p> <p>3) erinevate infoallikate põhjal ülevaate koostamine ühe kaitsealuse liigi või kaitseala kohta;</p> <p>4) õppekäik kaitsealale.</p>	<p>7) toob näiteid kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleemide kohta ning pakub nende lahendamise võimalusi.</p>
--	---

7. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Inimene uurib loodust</p> <p>Loodusteadused ja tehnoloogia. Teaduslik meetod. Uurimuse etapid. Vaatlus ja katse.</p> <p>Mõõtmine loodusteadustes, mõõteriistad, mõõteühikud, mõõtmistulemuste usaldusväärsus.</p> <p>Andmete graafiline esitamine.</p> <p>Mõisted: mõõtmine, mõõtühik, mõõteriist, füüsikaline suurus, pikkus, pindala, ruumala, mass, loendamine.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1) mõõteriistadega (sh digitaalsetega) tutvumine;</p> <p>2) keha pikkuse, pindala ja ruumala mõõtmine, tulemuste usaldusväärseuse hindamine;</p> <p>3) bioloogiliste, geograafiliste või kodulooliste objektide vaatlemine, kirjeldamine ja mõõtmine;</p> <p>4) plaani koostamine hoones või maastikul: objektide kandmine plaanile leppemärkidega, vahemaade mõõtmine (silvamõõduline, sammupaariga, mõõdulindiga), suundade määramine.</p>	<p>Inimene uurib loodust</p> <p>1) mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia tähtsust igapäevaelus;</p> <p>2) eristab teaduslikke teadmisi mitteteaduslikest teadmistest;</p> <p>3) kirjeldab kehade omadusi nii kvalitatiivselt kui ka kvantitatiivselt;</p> <p>4) mõõdab või määrab keha pikkust, pindala, ruumala, massi;</p> <p>5) seostab õpitava loodusõpetuses varem omandatud teadmiste ja oskustega.</p>
<p>Ainete ja kehade mitmekesisus</p> <p>Ainete ja kehade koostis: aatom, molekul, rakk. Keemiline element, perioodilisuse tabel. Liht- ja liitained, nende valemid. Keemiliste elementide</p>	<p>Ainete ja kehade mitmekesisus</p> <p>1) teab, et kõik ained koosnevad osakestest: aatomitest või molekulidest, ning</p>

<p>levik. Aine olekud. Aine tihedus. Puhtad ained ja segud, materjalid ja lahused.</p> <p>Mõisted: aatom, aatomituum, elektronkate, molekul, puhas aine, segu, lahus, tihedus, liit- ja lihtaine, mineraalid, kivimid, loodusteaduslik mudel.</p> <p>1) teabeallikaist info otsimine keemiliste elementide leidumise kohta meie ümber (kivimid, looduslik vesi, õhk, inimene, kosmos), selle info võrdlemine ja hindamine;</p> <p>2) erineva soolasisaldusega lahuste omaduste uurimine (tihedus, jäätumistemperatuur), tulemuste analüüs (graafikute tõlgendamine) ning leitud seoste rakendamine (soolase vee külmumistemperatuur, kehade ujuvus);</p> <p>3) etteantud segu lahutamine koostisosadeks, kasutades setitamist, nõrutamist, filtrimist, aurustamist, destilleerimist;</p> <p>4) arvutimudeli toel aine olekute muutumise uurimine molekulaarsel tasandil;</p> <p>5) aine/materjali/keha tiheduse määramine;</p> <p>6) lihtsamatest vahenditest molekuli, raku ja päikesesüsteemi mudelite koostamine.</p>	<p>molekulid koosnevad aatomitest;</p> <p>2) teab vesiniku, hapniku ja süsiniku sümboloid, samuti nende lihtainete, vee ja süsihappegaasi valemeid;</p> <p>3) oskab valmistada lahust, toob näiteid lahustuvate ainete ja lahuste kohta ning selgitab lahuste tähtsust looduses;</p> <p>4) lahutab segu, kasutades kohaseid meetodeid;</p> <p>5) teab, et puhastel ainetel on kindlad omadused;</p> <p>6) eristab aineid nende omaduste (värvus, tihedus, sulamis- ja keemistemperatuur või soojusjuhtivus) põhjal;</p> <p>7) mõistab mudelite tähtsust, valib konkreetse nähtuse selgitamiseks sobiva mudeli;</p> <p>8) põhjendab aineosakeste vastastikmõjuga tahkiste kuju säilivust ja kõvadust, vedelike voolavust ning gaaside lenduvust.</p>
<p>Loodusnähtused</p> <p>Füüsikalised, keemilised ja bioloogilised nähtused. Liikumine ja kiirus. Energia. Energialiigid. Energia ülekandumine ja muundumine. Soojusjuhtivus,</p>	<p>Loodusnähtused</p> <p>1) eristab füüsikalisi, keemilisi ja bioloogilisi nähtusi, selgitab nende vahelisi seoseid;</p>

<p>head ning halvad soojusjuhid</p> <p>meie ümber ja meie sees. Keemiline reaktsioon.</p> <p>Organismide kasv ja areng.</p> <p>Mõisted: energia, mehaaniline liikumine, trajektoor, teepikkus, aeg, kiirus, keemiline</p> <p>reaktsioon, põlemine, hingamine, kõdunemine, fotosüntees.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kiiruse mõõtmine; 2) energia ülekanne – erinevate materjalide soojenemise ja jahtumise graafiline kujutamine; 3) keemilise reaktsiooni uurimine igapäevaseid aineid kasutades; 4) erinevate ainete põlemise uurimine; 5) küünla põlemisel vabaneva soojuse kandumine ümbritsevasse keskkonda; 6) keemilise energia muundamine elektrienergiaks; 7) hingamine ja fotosüntees – CO₂ ja O₂ mõõtmine digitaalsete andmekogujatega; 8) udu ja härmalise tekke uurimine. 	<ol style="list-style-type: none"> 2) mõõdab keha kiirust ja läbitud teepikkust; 3) toob näiteid liikumise kohta elus- ja eluta looduses; 4) toob näiteid igapäevaelust, kuidas energia muundub või muundatakse ühest liigist teise; 5) liigitab erinevaid materjale soojusjuhtivuse põhjal ning seostab materjalide soojusjuhtivust nende kasutusalaadega; seostab vee olekute muutused erinevate sademetega (vihm, lumi, kaste, udu, härmatis); 6) selgitab fotosünteesi, hingamise ja põlemise näitel, et keemilistes reaktsioonides võib eralduda või neelduda energiat; 7) selgitab füüsikaliste tegurite (soojus, valgus, niiskus) mõju elusorganismide kasvule ja arengule.
<p>Elus- ja eluta looduse seosed</p> <p>Inimene uurib ökosüsteeme. Süsinikuringe ökosüsteemides. Kohastumine füüsikaliskeemiliste tingimustega/elukeskkonnaga. Inimtegevus, tehnoloogia ja looduslik tasakaal.</p> <p>Energia tarbimine ja materjalide taaskasutamine.</p> <p>Mõisted: süsinikuringe, kohanemine ja</p>	<p>Elus- ja eluta looduse seosed</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kirjeldab elusa ja eluta looduse vahelisi seoseid süsinikuringe näitel; 2) põhjendab energiasäästu vajadust; 3) seostab kohastumisi füüsikaliste ja keemiliste keskkonnatingimustega; 4) esitab ideid materjalide taaskasutamiseks;

<p>kohastumine, kasvuhooneefekt.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1) süsinikuringe uurimine puu ja puidu näitel, sh puu vanuse määramine aastarõngaste järgi;</p> <p>2) kodu või kooliümbruse ökosüsteemide ja pinnamoe uurimine satelliitpiltide abil;</p> <p>3) füüsikalise-keemiliste keskkonnatingimuste mõju uurimine lihtsamate loodusteaduslike mudelite abil sh kasvuhooneefekti simuleerimine;</p> <p>4) taimede ja loomade kohastumuslike muutuste uurimine veebimaterjalide põhjal;</p> <p>5) ühe toote (näiteks paberi) ringluse uurimine toorainest kuni taaskasutuseni;</p> <p>6) toote valmistamine taaskasutatavatest materjalidest;</p> <p>7) pere ökoloogilise jalajälje arvutamine ja analüüs.</p>	<p>20</p> <p>5) analüüsib enda tegevuse võimalikku keskkonnamõju, ökoloogilist jalajälge.</p>
---	---

Bioloogia

7. klass

Õpitulemused	Õppesisu
<p>BIOLOOGIA UURIMISVALKOND</p> <p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) selgitab bioloogiateaduste seost teiste loodusteaduste ja igapäevaeluga ning tehnoloogia arenguga; 2) analüüsib bioloogiateadmiste ja -oskuste vajalikkust erinevates elukutsetes; 3) võrdleb loomade, taimede, seente, algloomade ja bakterite välistunnuseid; 4) jaotab organisme nende pildi ja kirjelduse alusel loomadeks, taimedeks ning seenteks (meenutatakse varem tundma õpitud liike); 5) seostab eluavaldused erinevate organismirühmadega (selgitab, kuidas elutunnused avalduvad taimedel, loomadel, seentel ja bakteritel); 6) teeb märgpreparaate ning kasutab neid uurides valgusmikroskoopi; 7) väärtustab usaldusväärseid järeldusi tehes loodusteaduslikku meetodit.	<p>BIOLOOGIA UURIMISVALKOND</p> <p>Bioloogia sisu ja seos teiste loodusteadustega ning roll tänapäeva tehnoloogia arendamisel. Bioloogia peamised uurimismeetodid: vaatlused ja eksperimendid. Loodusteadusliku meetodi etapid ja rakendamine. Organismide jaotamine loomadeks, taimedeks, seenteks, algloomadeks ja bakteriteks, nende välistunnuste võrdlus. Eri organismirühmade esindajate eluavaldused.</p>

SELGROOGSETE LOOMADE TUNNUSED	SELGROOGSETE LOOMADE TUNNUSED
<p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) seostab imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade välistunnuseid nende elukeskkonnaga; 2) analüüsib selgroogsete loomade erinevate meelte tähtsust sõltuvalt nende elupaigast ja -viisist; 3) analüüsib erinevate selgroogsete loomade osa looduses ja inimtegevuses; 4) leiab ning analüüsib infot loomade kaitse, püügi ja jahi kohta; 5) väärtustab selgroogsete loomade kaitsmist. 	<p>Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks. Selgroogsete loomade välistunnuste seos elukeskkonnaga. Selgroogsete loomade peamised meeleorganid orienteerumiseks elukeskkonnas. Selgroogsete loomade juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist. Imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade osa looduses ning inimtegevuses. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Selgroogsete loomade roll ökosüsteemides.</p>

SELGROOGSETE LOOMADE AINE- JA ENERGIAVAHEATUS	SELGROOGSETE LOOMADE AINE- JA ENERGIAVAHEATUS
Õpilane	
1) analüüsib aine- ja energiavahetuse erinevate protsesside omavahelisi seoseid ning selgitab nende avaldumist looduses ja inimese igapäevaelus;	Aine- ja energiavahetuse põhiprotsessid. Toiduobjektidest tingitud erinevused taim- ja loomtoidulistel ning segatoidulistel selgroogsetel loomadel. Toidu hankimise viisid ja nendega seonduvad kohastumused. Selgroogsete loomade
2) seostab toidu hankimise viisi ja seedeelundkonna eripära selgroogse looma toiduobjektidega;	seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg.
3) selgitab erinevate selgroogsete loomade hingamiseldite talitlust;	Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiseldite ehituse ja talitluse mitmekesisus:
4) võrdleb hingamist kopsude, naha ning lõpuste kaudu õhk- ja vesikeskkonnas;	lõpused vees ja kopsud õhkeskkonnas elavatel organismidel, kopsude eripära lindudel, naha kaudu hingamine.
5) võrdleb püsi- ja kõigusoojaseid organisme ning toob nende kohta näiteid;	Püsi- ja kõigusoojaste loomade kehatemperatuuri muutused. Selgroogsete loomade eri rühmade südame ja vereringe võrdlus ning ebasoodsate aastaegade
6) analüüsib selgroogsete eri rühmade südame ehituse ja vereringe eripära ning seostab neid püsi- ja kõigusoojasusega;	üleelamise viisid.
7) võrdleb selgroogsete loomade kohastumusi püsiva kehatemperatuuri tagamisel;	
8) hindab ebasoodsate aastaegade üleelamise viise selgroogsetel loomadel.	

<p>SELGROOGSETE LOOMADE PALJUNEMINE JA ARENG</p> <p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analüüsib selgroogsete loomade rühmade kehasisese ja kehavälise viljastumise ning lootelise arengu eeliseid ning toob selle kohta näiteid; 2) toob näiteid selgroogsete loomade kohta, kel esineb kehasisene või kehaväliline viljastumine; 3) hindab otsese ja moondega arengu tähtsust ning toob selle kohta näiteid; 4) võrdleb noorte selgroogsete loomade eri rühmade toitmise, kaitsmise ja õpetamise olulisust. 	<p>SELGROOGSETE LOOMADE PALJUNEMINE JA ARENG</p> <p>Selgroogsete loomade paljunemist mõjutavad tegurid. Kehasisese viljastumise võrdlus kehavälisega. Erinevate selgroogsete loomade kehasisese ja kehavälise lootelise arengu võrdlus. Sünnitus ja lootejärgne areng. Moondega ja otsese arengu võrdlus. Järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel ning hoolitsemisvajaduse seos paljunemise ja arengu eripäraga.</p>
--	---

8. klass

Õpitulemused	Õppesisu
<p>TAIMEDE TUNNUSED JA ELUPROTSESSID</p> <p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> · võrdleb eri taimerühmadele iseloomulikku välisehitust, paljunemisviisi, kasvukohta ja levikut; · analüüsib taimede osa looduse kui terviksüsteemi jätkusuutlikkuse tagamisel ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid; · selgitab, kuidas on teadmised taimedest vajalikud paljude elukutsete esindajatele; · eristab looma- ja taimerakku ning nende peamisi osi joonistel ja mikrofotodel; · analüüsib õistaimede organite ehituse sõltuvust nende ülesannetest, taime kasvukohast ning paljunemis- ja levimisviisist; seostab taimeorganite talitlust ainete liikumisega taimes; · koostab ja analüüsib skeeme fotosünteesi lähteainetest, lõpp-produktidest ja protsessi mõjutavatest tingimustest ning selgitab fotosünteesi osa taimede, loomade, seente ja bakterite elutegevuses; · analüüsib sugulise ja mittesuguliste paljunemise eeliseid erinevate taimede näitel, võrdleb erinevaid paljunemis-, tolmlemis- ja levimisviise ning toob nende kohta näiteid; · suhtub taimedesse kui elusorganismidesse vastutustundlikult.	<p>TAIMEDE TUNNUSED JA ELUPROTSESSID</p> <p>Taimede peamised ehituslikud ja talitluslikud erinevused võrreldes selgroogsete loomadega. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Eri taimerühmadele iseloomuliku paljunemise, kasvukoha ja leviku võrdlus.</p> <p>Taimeraku võrdlus loomarakuga. Taime- ja loomaraku peamiste osade ehitus ning talitus.</p> <p>Õistaimede organite ehituse ja talitluse kooskõla. Fotosünteesi üldine kulg, selle tähtsus ja seos hingamisega. Tõusev ja laskuv vool taimedes. Suguline ja mittesuguline paljunemine, putuk- ja tuultolmlejate taimede võrdlus, taimede kohastumus levimiseks, sh loom- ja tuulleviks. Seemnete idanemiseks ja taimede arenguks vajalikud tingimused.</p>

SEENTE TUNNUSED JA ELUPROTSSESSID

Õpilane

- 1) võrdleb seeni taimede ja selgroogsete loomadega;
- 2) iseloomustab seente ehituslikku ja talituslikku mitmekesisust ning toob selle kohta näiteid;
- 3) selgitab seente ja samblike paljunemise viise ning arenguks vajalikke tingimusi;
- 4) analüüsib parasiitluse ja sümbioosi osas looduses;
- 5) selgitab samblikke moodustavate seente ja vetikate vastastikmõju;
- 6) põhjendab, miks samblikud saavad asustada kasvukohti, kus taimed ei kasva;
- 7) analüüsib seente ja samblike osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid;
- 8) väärtustab seeni ja samblikke eluslooduse oluliste osadena.

SEENTE TUNNUSED JA ELUPROTSSESSID

Seente välisehituse ja peamiste talitluste võrdlus taimede ja loomadega. Seente välisehituse mitmekesisus tavalisemate kott- ja kandseente näitel. Seente paljunemine eoste ja pungumise teel. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Eoste levimisviisid ja idanemiseks vajalikud tingimused. Käärimiseks vajalikud tingimused. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine.

Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike mitmekesisus, nende erinevad kasvuvormid ja kasvukohad. Samblike toitumise eripära, uute kasvukohtade esmaasustamine. Seente ja samblike osa looduses ning inimtegevuses.

SELGROOTUTE LOOMADE TUNNUSED JA ELUPROTSSESSID	SELGROOTUTE LOOMADE TUNNUSED JA ELUPROTSSESSID
<p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) võrdleb erinevate selgrootute loomade kohastumusi seoses elukeskkonnaga; 2) analüüsib erinevate selgrootute loomade osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid; 3) seostab liikumisorganite ehitust selgrootute loomade eri rühmadele iseloomulike liikumisviiside ja elupaigaga; 4) analüüsib selgrootute loomade rühmade esindajate erinevate meelte arengutaset seonduvalt elupaigast ja toitumisviisist; 5) analüüsib lahk- ja liitsugulisuse eeliseid selgrootute loomade erinevatel rühmadel; 6) hindab otsese, täis- ja vaegmoondelise arengu eeliseid ning toob nende kohta näiteid; 7) selgitab parasiitse eluviisiga organismide arengu vältel peremeesorganismi, toiduobjekti ja/või elupaiga vahetamise vajalikkust; 8) väärtustab selgrootuid loomi eluslooduse olulise osana. 	<p>Selgrootute loomade üldiseloomustus ja võrdlus selgroogsetega. Käsnade, ainuõõssete, usside, limuste, lüljalgsete ja okasnahksete peamised välistunnused, levik ning tähtsus looduses ja inimese elus. Lüljalgsete (koorikloomade, ämblikulaadsete ja putukate) välisehituse võrdlus. Tavalisemate putukarühmade ja limuste välistunnuste erinevused.</p> <p>Vabalt elavate ning parasiitse eluviisiga selgrootute loomade kohastumused hingamiseks ja toitumiseks. Selgrootute hingamine lõpuste, kopsude ja trahheedega. Selgrootute loomade erinevad toiduhankimise viisid ja organid.</p> <p>Usside, limuste ning lüljalgsete liit- ja lahksugulisus. Peremeesorganismi ja vaheperemehe vaheldumine usside arengus. Paljunemise ja arengu eripära otsese, täismoondelise ning vaegmoondelise arenguga loomadel.</p>

<p>MIKROORGANISMIDE EHITUS JA ELUPROTSESSID</p> <p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) võrdleb bakterite ja algloomade ehitust loomade ja taimedega ning viiruste ehituslikku eripära rakulise ehitusega; 2) selgitab bakterite ja algloomade levikut erinevates elupaikades, sh aeroobses ja anaeroobses keskkonnas; 3) analüüsib ning selgitab bakterite ja algloomade tähtsust looduses ja inimtegevuses; 4) selgitab toidu bakteriaalse riknemise eest kaitsmise viise; 5) hindab kiire paljunemise ja püsieoste moodustumise tähtsust bakterite levikul; 6) teab, kuidas vältida inimese sagedasemaid bakter- ja viirushaigusi, ning väärtustab tervislikke eluviise; 7) selgitab mikroorganismidega seotud elukutseid; 8) väärtustab bakterite tähtsust looduses ja inimese elus. 	<p>MIKROORGANISMIDE EHITUS JA ELUPROTSESSID</p> <p>Bakterite ja algloomade põhitunnuste võrdlus loomade ning taimedega. Vabalt elavate ja parasiitse eluviisiga mikroorganismide levik ning tähtsus. Bakterite aeroobne ja anaeroobne eluviis ning parasitism. Käärimiseks vajalikud tingimused. Bakterite paljunemine ja levik. Bakterhaigustesse nakatumine ja haiguste vältimine. Bakterite osa looduses ja inimtegevuses.</p> <p>Viiruste ehituslik ja talitluslik eripära. Viirustega nakatumine, peiteaeg, haigestumine ja tervenemine.</p> <p>Mikroorganismidega seotud elukutsed.</p>
---	---

ÖKOLOOGIA JA KESKKONNAKAITSE

Õpilane

- 1) selgitab populatsioonide, liikide, ökosüsteemide ja biosfääri struktuuri ning toob selle kohta näiteid;
- 2) selgitab loodusliku tasakaalu kujunemist ökosüsteemides, hindab inimtegevuse positiivset ja negatiivset mõju populatsioonide ja ökosüsteemide muutumisele ning võimalusi lahendada keskkonnaprobleeme;
- 3) analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot ökoloogiliste tegurite mõju kohta organismide arvukusele;
- 4) hindab liigisisese ja liikidevahelise konkurentsi tähtsust loomade ning taimede näitel;
- 5) lahendab biomassi püramiidi ülesandeid;
- 6) lahendab bioloogilise mitmekesisuse kaitsega seotud dilemmaprobleeme;
- 7) väärtustab bioloogilist mitmekesisust ning suhtub vastutustundlikult ja säästvalt erinevatesse ökosüsteemidesse ning elupaikadesse.

ÖKOLOOGIA JA KESKKONNAKAITSE

Organismide jaotamine liikidesse.

Populatsioonide, ökosüsteemi ja biosfääri struktuur. Looduslik tasakaal.

Eluta ja eluslooduse tegurid (ökoloogilised tegurid) ning nende mõju eri organismirühmadele. Biomassi juurdekasvu püramiidi moodustumine ning toiduahela lülide arvukuse leidmine.

Inimmõju populatsioonidele ja ökosüsteemidele. Bioloogilise mitmekesisuse tähtsus. Liigi- ja elupaigakaitse Eestis. Inimtegevus keskkonnaprobleemide lahendamisel.

9. klass

Õpitulemused	Õppesisu
<p>INIMESE ELUNDKONNAD</p> <p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) seostab inimese elundkondi nende põhiülesannetega; 2) selgitab naha ülesandeid; 3) analüüsib naha ehituse ja talitluse kooskõla kompimis-, kaitse-, termoregulatsiooni- ja eritusfunktsiooni täites; 4) väärtustab naha tervishoiuga seotud tervislikku eluviisi.	<p>INIMESE ELUNDKONNAD</p> <p>Inimese elundkondade põhiülesanded. Naha ehitus ja ülesanded infovahetuses väliskeskkonnaga.</p>
<p>LUUD JA LIHASED</p> <p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> · eristab joonisel või mudelil inimese skeleti peamisi luid ja lihaseid; · võrdleb imetaja, linnu, kahepaikse, roomaja ja kala luustikku; · seostab luude ja lihaste ehitust ning talitlust; · selgitab luudevaheliste ühenduste tüüpe ja toob nende kohta näiteid; · võrdleb sile-, vööt- ja südamelihaste ehitust ning talitlust;	<p>LUUD JA LIHASED</p> <p>Luude ja lihaste osa inimese ning teiste selgroogsete loomade tugi- ja liikumiselundkonnas. Luude ehituslikud iseärasused. Luudevaheliste ühenduste tüübid ja tähtsus. Inimese luustiku võrdlus teiste selgroogsete loomadega.</p> <p>Lihaste ehituse ja talitluse kooskõla. Luu- ja lihaskoe mikroskoopiline ehitus ning selle seos talitlusega. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Luumurdude, lihasevenituste ja -rebendite olemus ning tekkpõhjused.</p>

· selgitab luumurru ning lihase venituse ja rebendi olemust ning nende tekkepõhjusti; · analüüsib treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale; · peab tähtsaks enda tervislikku treenimist.	

VERERINGE

Õpilane

- analüüsib inimese vereringeelundkonna jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel elundkonna talitlust;
- seostab erinevate veresoonte ja vere koostisosade ehituslikku eripära nende talitlusega;
- selgitab viiruste põhjustatud muutusi raku elutegevuses ning immuunsüsteemi osa bakter- ja viirushaiguste tõkestamisel ning neist tervenemisel;
- väärtustab tervislikke eluviise, mis väldivad HIV-iga nakatumist;
- selgitab treeningu mõju vereringeelundkonnale;
- seostab inimese sagedasemaid südame- ja veresoonehaigusi nende tekkepõhjustega;
- väärtustab südant, vereringeelundkonda ja immuunsüsteemi tugevdavat ning säästvat eluviisi.

VERERINGE

Südame ning suure ja väikese vereringe osa inimese aine- ja energiavahetuses. Inimese ja teiste imetajate vereringeelundkonna erisused võrreldes teiste selgroogsete loomadega. Erinevate veresoonte ehituslik ja talitluslik seos. Vere koostisosade ülesanded.

Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Immuunsüsteemi ja vaktsineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS.

Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Südamelihase ala- ja ülekoormuse tagajärjed. Veresoonte lupjumise ning kõrge ja madala vererõhu põhjused ja tagajärjed.

<p>SEEDIMINE JA ERITAMINE</p> <p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> · koostab ja analüüsib seedeelundkonna ehituse jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel toidu seedimist ja toitainete imendumist; · selgitab valkude, rasvade, süsivesikute, vitamiinide, mineraalainete ja vee ülesandeid inimorganismis ning nende üle- või alatarbimisega kaasnevaid probleeme; · hindab neerude, kopsude, naha ja soolestiku osa jääkainete eritamisel; · järgib tervisliku toitumise põhimõtteid. 	<p>SEEDIMINE JA ERITAMINE</p> <p>Inimese seedeelundkonna ehitus ja talitus. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Neerude üldine tööpõhimõte vere püsiva koostise tagamisel. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisülesanne.</p>
<p>HINGAMINE</p> <p>Õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> · analüüsib hingamiselundkonna ehituse ja talitluse kooskõla; · koostab ning analüüsib jooniseid ja skeeme hingamiselundkonna ehitusest ning sisse- ja väljahingatava õhu koostisest ning selgitab nende alusel hingamise olemust; · analüüsib treeningu mõju hingamiselundkonnale; · selgitab hingamiselundite levinumate haiguste tekkepõhjusi ja haiguste vältimise võimalusi; · suhtub vastutustundlikult oma hingamiselundkonna tervisesse. 	<p>HINGAMINE</p> <p>Hingamiselundkonna ehituse ja talitluse seos. Sisse- ja väljahingatava õhu koostise võrdlus. Hapniku ülesanne rakkudes. Organismi hapnikuvajadust määravad tegurid ja hingamise regulatsioon. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine.</p>

<p>PALJUNEMINE JA ARENG</p> <p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) võrdleb naise ja mehe suguelundkonna ehitust ning talitlust; 2) võrdleb inimese muna- ja seemnerakkude ehitust ning arengut; 3) selgitab sagedasemate suguhaiguste levimise viise ja neisse haigestumise vältimise võimalusi; 4) analüüsib munaraku viljastumist mõjutavaid tegureid; 5) lahendab pereplaneerimisega seotud dilemmaprobleeme; 6) selgitab muutusi inimese loote arengus; 7) seostab inimorganismi anatoomilisi vanuselisi muutusi talitluslike muutustega; 8) hindab ennast ja teisi säästvat seksuaalelu. 	<p>PALJUNEMINE JA ARENG</p> <p>Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Pere planeerimine, abordiga kaasnevad riskid. Inimorganismi talitluslikud muutused sünnist surmani.</p>
<p>TALITLUSE REGULATSIOON</p> <p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) selgitab kesk- ja piirdenärvisüsteemi põhiülesandeid; 2) seostab närviraku ehitust selle talitlusega; 3) koostab ja analüüsib refleksikaare skeeme ning selgitab nende alusel selle talitlust; 4) seostab erinevaid sisenõrenäärmeid nende toodetavate hormoonidega; 	<p>TALITLUSE REGULATSIOON</p> <p>Kesk- ja piirdenärvisüsteemi ehitus ning ülesanded. Närviraku ehitus ja rakuosade ülesanded. Refleksikaare ehitus ja talitlus. Närvisüsteemi tervishoid.</p> <p>Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded.</p> <p>Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis.</p>

<p>5) kirjeldab hormoonide ülesandeid ja toob nende kohta näiteid;</p> <p>6) selgitab närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis;</p> <p>7) suhtub kriitiliselt närvisüsteemi kahjustavate ainete tarbimisse.</p>	
<p>INFOVAHETUS VÄLISKESKKONNAGA</p> <p>Õpilane</p> <p>1) analüüsib silma osade ja suuraju nägemiskeskuse koostööd nägemisaistingu tekkimisel ning tõlgendamisel;</p> <p>2) selgitab lühi- ja kaugelenägevuse tekkepõhjusi ning nägemishäirete vältimise ja korrigeerimise viise;</p> <p>3) seostab kõrva ehitust kuulmis- ja tasakaalumeelega;</p> <p>4) võrdleb ning seostab haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehitust ning talitlust;</p> <p>5) väärtustab meeleelundeid säästvat eluviisi.</p>	<p>INFOVAHETUS VÄLISKESKKONNAGA</p> <p>Silma ehituse ja talitluse seos. Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine. Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega.</p> <p>Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine.</p> <p>Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed.</p>

PÄRILIKKUS JA MUUTLIKKUS	PÄRILIKKUS JA MUUTLIKKUS
<p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analüüsib pärilikkuse ja muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel; 2) selgitab DNA, geenide ning kromosoomide seost ja osa pärilikkuses ning geenide pärandumist ja avaldumist; 3) lahendab dominantsete ja retsessiivsete geenialleelide avaldumisega seotud lihtsamaid geneetikaülesandeid; 4) hindab päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel ning analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot mittepäriliku muutlikkuse ulatusest; 5) hindab organismide geneetilise muutmise võimalusi, tuginedes teaduslikele ja teistele olulistele seisukohtadele; 6) analüüsib pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste vältimise võimalusi; 7) kirjeldab geenitehnoloogia tegevusvaldkondi ning sellega seotud elukutseid; 8) suhtub mõistvalt inimeste pärilikku ja mittepärilikku mitmekesisusse. 	<p>Pärilikkus ja muutlikkus organismide tunnuste kujunemisel. DNA, geenide ja kromosoomide osa pärilikkuses. Geenide pärandumine ja nende määratud tunnuste avaldumine. Lihtsamate geneetikaülesannete lahendamine. Päriliku muutlikkuse tähtsus.</p> <p>Mittepäriliku muutlikkuse tekkepõhjused ja tähtsus. Organismide pärilikkuse muutmise võimalused ning sellega kaasnevad teaduslikud ja eetilised küsimused. Pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste võrdlus ning haigestumise vältimine. Geenitehnoloogia tegevusvaldkond ja sellega seotud elukutsed.</p>

<p>EVOLUTSIOON</p> <p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) selgitab bioloogilise evolutsiooni olemust ja toob selle kohta näiteid; 2) toob näiteid evolutsiooni tõendite kohta; 3) seostab olelusvõitlust loodusliku valikuga; 4) analüüsib liikide tekke ja muutumise üldist kulgu; 5) hindab suuremate evolutsiooniliste muutuste osa organismide mitmekesistumises ja levikus; 6) võrdleb inimese ja teiste selgroogsete evolutsiooni; 7) seostab evolutsiooniteooria seisukohti loodusteaduste arenguga. 	<p>EVOLUTSIOON</p> <p>Bioloogilise evolutsiooni olemus, põhisuunad ja tõendid. Loodusliku valiku kujunemine olelusvõitluse tagajärjel. Liikide teke ja muutumine. Kohastumise tähtsus organismide evolutsioonis. Evolutsiooni olulisemad etapid. Inimese evolutsiooni eripära.</p>
--	--

Geograafia

7. klass

Õppesisu	Õpitulemused
FÜÜSILINE GEOGRAAFIA (2 tundi nädalas)	Õpilane
1.Kaardiõpetus	1) leiab vajaliku kaardi teatmeteostest või internetist ning kasutab atlase kohanimede registrit;
2.Geoloogia	2) määrab suundi kaardil kaardivõrgu ja looduses kompassi järgi;
3.Pinnamood	3) mõõdab vahemaid kaardil erinevalt esitatud mõõtkava kasutades ning looduses sammupaari abil;
4.Rahvastik	4) kirjeldab jooniste abil Maa siseehitust ja toob näiteid selle uurimise võimalustest;
5.Kliima	5) iseloomustab etteantud jooniste ja kaartide järgi laamade liikumist ning laamade servaaladel esinevaid geoloogilisi protsesse: vulkanismi, maavärinaid, pinnavormide ja kivimite teket ning muutumist;
6.Veestik	6) teab maavärinate ja vulkaanipursete tekkepõhjust, näitab kaardil nende peamisi esinemispiirkondi, toob näiteid tagajärgede kohta ning oskab võimaliku ohu puhul käituda;
	7) toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades;
	8) selgitab kivimite murenemist, murendmaterjali ärakannet ja settimist ning

sette- ja tordkivimite teket;

9) iseloomustab ja tunneb nii looduses kui ka pildil ära liiva, kruusa, savi, moreeni, graniidi, liivakivi, lubjakivi, põlevkivi ja kivisöe ning toob näiteid nende kasutamise kohta;

10) mõistab geoloogiliste uuringute vajalikkust ja omab ettekujutust geoloogide tööst.

11) on omandanud ülevaate maailma mägisema ja tasasema reljeefiga piirkondadest, nimetab ning leiab kaardil mäestikud, mägismaad, kõrgemad tipud ja tasandikud (kiltmaad, lauskmaad, madalikud, alamikud);

12) iseloomustab suuremõõtkavalise kaardi järgi pinnavorme ja pinnamoodi;

13) iseloomustab piltide, jooniste ja kaardi järgi etteantud koha pinnamoodi ning pinnavorme;

14) kirjeldab joonise ja kaardi järgi maailmamere põhjareljeefi ning seostab ookeani keskaheliku ja süvikute paiknemise laamade liikumisega;

15) toob näiteid pinnavormide ja pinnamoe muutumisest erinevate tegurite (murenemise, tuule, vee, inimtegevuse) toimel;

16) toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta mägistel ja tasastel aladel, mägedes liikumisega kaasnevatest riskidest ning nende vältimise võimalustest

17) iseloomustab etteantud riigi geograafilist asendit;

- 18) nimetab ning näitab maailmakaardil suuremaid riike ja linnu;
- 19) toob näiteid rahvaste kultuurilise mitmekesisuse kohta ning väärtustab eri rahvaste keelt ja traditsioone;
- 20) leiab kaardilt ja nimetab maailma tihedamalt ja hõredamalt asustatud alad ning iseloomustab rahvastiku paiknemist etteantud riigis;
- 21) iseloomustab kaardi ja jooniste järgi maailma või mõne piirkonna rahvaarvu muutumist;
- 22) kirjeldab linnastumist, toob näiteid linnastumise põhjuste ja linnastumisega kaasnevate probleemide kohta.
- 23) teab, mis näitajatega iseloomustatakse ilma ja kliimat;
- 24) leiab teavet Eesti ja muu maailma ilmaolude kohta ning teeb selle põhjal praktilisi järeldusi oma tegevust ja riietust planeerides;
- 25) selgitab päikesekiirguse jaotumist Maal ning teab aastaegade vaheldumise põhjusi;
- 26) iseloomustab joonise järgi üldist õhuringlust;
- 27) selgitab ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale;
- 28) leiab kliimavõtmete kaardil põhi- ja vahekliimavõtmed ning viib tüüpilise kliimadiagrammi kokku vastava kliimavõtmega;
- 29) iseloomustab ja võrdleb temaatiliste

	<p>kaartide ja kliimadiagrammide järgi etteantud kohtade kliimat ning selgitab erinevuste põhjusi;</p> <p>30) toob näiteid ilma ja kliima mõjust inimtegevusele.</p> <p>31) seostab etteantud piirkonna veekogude arvukuse ja veetaseme muutusi kliimaga;</p> <p>32) iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi meresid, sh Läänemerd, ning toob esile erinevuste põhjused;</p> <p>33) iseloomustab ja võrdleb jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide põhjal jõgesid ning vee kulutavat, edasikandvat ja kuhjavat tegevust erinevatel lõikudel;</p> <p>34) põhjendab teabeallikate, sh kliimadiagrammide abil veetaseme muutumist jões;</p> <p>35) iseloomustab teabeallikate põhjal järvi ja veehoidlad ning nende kasutamist;</p> <p>36) iseloomustab veeringet, selgitab vee ja veekogude tähtsust looduses ja inimtegevusele ning toob näiteid vee kasutamise ja kaitse vajaduse kohta.</p>
--	---

8.Klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>LOODUSVÖÖNDITE GEOGRAAFIA (1 tund nädalas)</p> <p>Loodusvööndid (jäävöönd, tundra, okas-ja lehtmets, parasvöötme rohtla, vahemereline taimkate, kõrb,</p>	<p>1) tunneb joonistel ja piltidel ära loodusvööndid ning iseloomustab kaardi abil nende paiknemist;</p> <p>2) seostab jäävööndi paiknemise põhja- ja</p>

savann, vihmamets)

lõunapolaaralaga, võrdleb Arktika ja Antarktika asendit, kliimat ja loodust ning toob näiteid inimtegevuse võimalustest ja mõjust keskkonnale polaaraladel;

3) iseloomustab tundrate paiknemist mandrite, ookeanide ja põhjapolaarjoone suhtes, iseloomustab kliimaolusid tundras, selgitab olulisemate tegurite mõju kliima kujunemisele, tunneb ära tundrale tüüpilise kliimadiagrammi, selgitab polaaröö ja polaarpäeva tekkimist ning selle mõju elutingimustele tundras, nimetab tundrale iseloomulikke taimi ja loomi ning toob näiteid nende kohastumuste kohta, põhjendab soode ulatuslikku esinemist tundrates, analüüsib kliima, igikeltsa, taimestiku ja loomastiku mõju inimtegevuse võimalustele tundras, kirjeldab inimtegevust tundras,

Geograafia õppeprotsessi kirjeldus 8. klass

toob näiteid inimtegevuse mõjust tundra loodusele, iseloomustab tundrat kui inimtegevuse mõju suhtes väga tundlikku ökosüsteemi;

4) seostab okasmetsade leviku parasvöötme põhjapoolsema ja kontinentaalsema kliimaga ning lehtmetsade leviku parasvöötme merelise kliimaga, tunneb ära okasmetsale ja lehtmetsale tüüpilise kliimadiagrammi, nimetab okasmetsale iseloomulikke taimi ja loomi, teab leetmuldade eripära ja analüüsib keskkonnatingimuste mõju nende kujunemisele, nimetab lehtmetsale iseloomulikke taimi ja loomi, analüüsib inimtegevuse võimalusi ja mõju keskkonnale okas- ja

lehtmetsavööndis;

5) seostab parasvöötme rohtlate paiknemise mandrilise kliimaga, kirjeldab mustmuldade eripära ja selgitab keskkonnatingimuste mõju mustmuldade kujunemisele, nimetab rohtlale iseloomulikke taimi ja loomi ning toob näiteid nende kohastumuste kohta, nimetab rohtlates kasvatatavaid tüüpilisi kultuurtaimi, selgitab vee- ja tuuleerosiooni mõju maastike kujundajana rohtlates, toob näiteid erosiooni takistamise abinõude kohta;

6) näitab kaardil kuivade ja niiskete lähistroopiliste metsade paiknemist, võrdleb loodust ja inimtegevuse võimalusi kuivas ja niiskes lähistroopikas, nimetab vahemerelistel aladel ja niiskes lähistroopikas kasvatatavaid tüüpilisi kultuurtaimi;

7) seostab kõrbete paiknemise põhja- ja lõunapöörjoone, parasvöötme ja lähistroopika teravalt mandrilise kliima, külmade hoovuste (hoovuste olemus ja mõju kliimale on põhikoolis ainult tugevamatele õpilastele jõukohane teema) ning mäestike mõjuga, iseloomustab kliimaolusid kõrbes, tunneb ära kõrbele tüüpilise kliimadiagrammi, iseloomustab murenemise ja tuule mõju kõrbemaastike kujundajana, seostab soolajärvede tekke ja pinnase sooldumise keskkonnatingimustega kõrbes, nimetab kõrbele iseloomulikke taimi ja loomi, toob näiteid nende kohastumuste kohta, iseloomustab oaaside kujunemiseks vajalikke eeldusi ja kõrbes kasvatatavaid kultuurtaimi, analüüsib keskkonnatingimuste mõju inimtegevuse võimalustele kõrbes, selgitab veeprobleemi teket kõrbes, toob

näiteid inimtegevuse mõjust kõrbe loodusele (niisutussüsteemid, nafta ammutamine);

8) iseloomustab savannide paiknemist lähisekvatoriaalsetel aladel, selgitab tähtsamate tegurite mõju (troopilise ja ekvatoriaalse õhumassi vahetumine) kliima kujunemisele, tunneb ära tüüpilise savanni kliimadiagrammi, nimetab savannile iseloomulikke taimi ja loomi ning toob näiteid nende kohastumuste kohta, analüüsib keskkonnatingimuste mõju inimtegevuse võimalustele savannis, selgitab veeprobleemi teket savannis, teab savannis kasvatatavaid kultuurtaimi, selgitab alepõllunduse ja rändkarjanduse mõju savanni loodusele, selgitab kõrbestumise põhjusi;

9) seostab vihmametsade paiknemise ekvaatoriga, iseloomustab kliimaolusid vihmametsas, selgitab olulisemate tegurite mõju kliima kujunemisele, tunneb ära vihmametsale tüüpilise kliimadiagrammi, nimetab vihmametsale iseloomulikke taimi ja loomi ning toob näiteid nende kohastumuste kohta, selgitab vihmametsade tähtsust Maa ökosüsteemis ja teab nende hävimise põhjusi, toob näiteid vihmametsade intensiivse raiumise tagajärjedest, teab punamuldade eripära ja analüüsib

keskkonnatingimuste mõju nende kujunemisele, iseloomustab vee-erosiooni mõju ekvatoriaalaladel, analüüsib keskkonnatingimuste mõju inimtegevuse võimalustele vihmametsas, teab vihmametsas kasvatatavaid kultuurtaimi;

10) teab kõrgusvööndilisuse tekkepõhjust ja

	<p>võrdleb kõrgusvööndilisust eri mäestikes, selgitab mägiliustike tekkepõhjust ja keskkonnatingimuste erinevust tuulepealsel ja tuulealusel nõlval;</p> <p>11) toob näiteid looduse ja inimtegevuse vastastikusest mõjust erinevates loodusvööndites ja mäestikes;</p> <p>12) iseloomustab ja võrdleb üldgeograafiliste ja temaatiliste kaartide abil geograafilisi objekte, piirkondi ja nähtusi (geograafiline asend, pinnamood, kliima, veestik, mullastik, taimestik, maakasutus, loodusvarad, rahvastik, asustus, teedevõrk ja majandus) ning analüüsib nende seoseid;</p> <p>13) koostab teabeallikate abil etteantud piirkonna iseloomustuse.</p>
--	---

9. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>-EESTI JA EUROOPA LOODUSGEOGRAAFIA (2 tundi nädalas)</p> <p>1.Asend,pinnamood ja geoloogia</p> <p>2.Euroopa ja Eesti kliima</p> <p>3.Euroopa ja Eesti veestik</p> <p>4.Euroopa ja Eesti rahvastik</p> <p>5.Euroopa ja Eesti asustus</p> <p>6. Euroopa ja Eesti majandus</p> <p>7.Põllumajandus ja toiduainetetööstus</p> <p>8.Euroopa ja Eesti teenindus</p>	<p>1) iseloomustab etteantud Euroopa riigi, sh Eesti geograafilist asendit;</p> <p>2) iseloomustab ja võrdleb kaardi järgi etteantud piirkonna, sh Eesti pinnavorme ja pinnamoodi;</p> <p>3) seostab Euroopa suuremaid pinnavorme geoloogilise ehitusega;</p> <p>4) iseloomustab jooniste, temaatiliste kaartide ning geokronoloogilise skaala järgi Eesti geoloogilist ehitust;</p> <p>5) iseloomustab kaardi järgi maavarade paiknemist Euroopas, sh Eestis;</p>

- 6) iseloomustab mandrijää tegevust pinnamoe kujundajana Euroopas, sh Eestis;
- 7) nimetab ning leiab Euroopa ja Eesti kaardil mäestikud, kõrgustikud, kõrgemad tipud, tasandikud: lauskmaad, lavamaad, madalikud, alamikud.
- 8) iseloomustab Euroopa, sh Eesti kliima regionaalseid erinevusi ja selgitab kliimat kujundavate tegurite mõju etteantud koha kliimale;
- 9) iseloomustab ilmakaardi järgi etteantud koha ilma (õhurõhk, kõrg- või madalrõhuala, soe ja külm front, sademed, tuuled);
- 10) mõistab kliimamuutuste uurimise tähtsust ja toob näiteid tänapäevaste uurimisvõimaluste kohta;
- 11) toob näiteid kliimamuutuste võimalike tagajärgede kohta.
- 12) iseloomustab Läänemere eripära ja keskkonnaprobleeme ning toob näiteid nende lahendamise võimaluste kohta;
- 13) kirjeldab ja võrdleb eriilmelisi Läänemere rannikulõike: pank-, laid- ja skäärannikut;
- 14) selgitab põhjavee kujunemist ja liikumist, põhjavee kasutamist kodukohas ning põhjaveega seotud probleeme Eestis;
- 15) teab soode levikut Euroopas, sh Eestis, ning selgitab soode ökoloogilist ja majanduslikku tähtsust;
- 16) iseloomustab Euroopa, sh Eesti

rannajoont ja veestikku, nimetab ning näitab Euroopa ja Eesti kaardil suuremaid lahtesid, väinu, saari, poolsaari, järvi ja jõgesid.

17) leiab teabeallikatest infot riikide rahvastiku kohta, toob näiteid rahvastiku uurimise ja selle tähtsuse kohta;

18) analüüsib teabeallikate järgi Euroopa või mõne piirkonna, sh Eesti rahvaarvu, selle muutumist;

19) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate, sh rahvastikupüramiidi järgi etteantud riigi, sh Eesti rahvastikku ja selle muutumist;

20) toob näiteid rahvastiku vananemisega kaasnevatest probleemidest Euroopas, sh Eestis, ning nende lahendamise võimaluste kohta;

21) selgitab rännete põhjusi, toob konkreetseid näiteid Eestist ja mujalt Euroopast;

22) iseloomustab Eesti rahvuslikku koosseisu ning toob näiteid Euroopa kultuurilise mitmekesisuse kohta.

23) analüüsib kaardi järgi rahvastiku paiknemist Euroopas, sh Eestis;

24) analüüsib linnade tekke, asukoha ja arengu vahelisi seoseid Euroopa, sh Eesti näitel;

25) nimetab linnastumise põhjusi, toob näiteid linnastumisega kaasnevate probleemide kohta Euroopas, sh Eestis, ja nende lahendamise võimalustest;

- 26) võrdleb linna ja maa-asulaid ning analüüsib linna- ja maaelu erinevusi;
- 27) nimetab ja näitab kaardil Euroopa riike ja pealinnu ning Eesti suuremaid linnu
- 28) analüüsib loodusressursside, tööjõu, kapitali ja turgude mõju Eesti majandusele ning toob näiteid majanduse spetsialiseerumise kohta;
- 29) rühmitab majandustegevused esmasektori, tööstuse ja teeninduse vahel;
- 30) selgitab energiamajanduse tähtsust, toob näiteid energiaallikate ja energiatootmise mõju kohta keskkonnale;
- 31) analüüsib soojus-, tuuma- ja hüdroelektrijaama või tuulepargi kasutamise eeliseid ja puudusi elektrienergia tootmisel;
- 32) analüüsib teabeallikate järgi Eesti energiamajandust, iseloomustab põlevkivi kasutamist energia tootmisel;
- 33) toob näiteid Euroopa, sh Eesti energiaprobleemide kohta;
- 34) teab energia säästmise võimalusi ning väärtustab säästlikku energia tarbimist;
- 35) toob näiteid Euroopa peamiste majanduspiirkondade kohta.
- 36) toob näiteid taime- ja loomakasvatuse kohta;
- 37) iseloomustab põllumajanduse arengueeldusi Eestis ja põhjendab spetsialiseerumist;

38) iseloomustab mulda kui ressurssi;

39) toob näiteid eri tüüpi

põllumajandusettevõtete kohta Euroopas, sh Eestis;

40) toob näiteid kodumaise toidukauba eeliste kohta ja väärtustab Eesti tooteid;

41) toob näiteid põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta.

42) toob näiteid mitmesuguste teenuste kohta;

43) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi etteantud Euroopa riigi, sh Eesti turismi arengueeldusi ja turismimajandust;

44) toob näiteid turismi positiivsete ja negatiivsete mõjude kohta riigi või piirkonna majandus- ja sotsiaalelule ning looduskeskkonnale;

45) analüüsib transpordiliikide eeliseid ja puudusi reisijate ja mitmesuguste kaupade veol;

46) toob näiteid Euroopa peamiste transpordikoridoride kohta;

47) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi eri transpordiliikide osa Eesti-sisestes reisijate ja kaupade vedudes;

48) toob näiteid transpordiga seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta ning väärtustab keskkonnasäästlikku transpordi kasutamist.

49) toob näiteid mitmesuguste teenuste

kohta;

50) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi etteantud Euroopa riigi, sh Eesti turismi arengueeldusi ja turismimajandust;

51) toob näiteid turismi positiivsete ja negatiivsete mõjude kohta riigi või piirkonna majandus- ja sotsiaalelule ning looduskeskkonnale;

52) analüüsib transpordiliikide eeliseid ja puudusi reisijate ja mitmesuguste kaupade veol;

53) toob näiteid Euroopa peamiste transpordikoridoride kohta;

54) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi eri transpordiliikide osa Eesti-sisestes reisijate ja kaupade vedudes;

55) toob näiteid transpordiga seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta ning väärtustab keskkonnasäästlikku transpordi kasutamist.

8. klass

Õpitulemused	Õppesisu
<p>VALGUS JA VALGUSE SIRGJOONELINE LEVIMINE</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) selgitab objekti Päike kui valgusallikas olulisi tunnuseid; 2) selgitab mõistete: valgusallikas, valgusallikate liigid, liitvalgus, olulisi tunnuseid; 3) loetleb valguse spektri, varju ja varjutuste olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega; 4) teab seose, et optiliselt ühtlases keskkonnas levib valgus sirgjooneliselt, tähendust. 	<p>VALGUS JA VALGUSE SIRGJOONELINE LEVIMINE</p> <p>Valgusallikas. Päike. Täht. Valgus kui energia. Valgus kui liitvalgus. Valguse spektraalne koostis. Valguse värvustega seotud nähtused looduses ja tehnikas. Valguse sirgjooneline levimine. Valguse kiirus. Vari. Varjutused.</p>

VALGUSE PEEGELDUMINE

Õpilane:

- 1) teab peegeldumise ja valguse neeldumise olulisi tunnuseid, kirjeldab seost teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas;
- 2) nimetab mõistete: langemisnurk, peegeldumisnurk ja mattpind olulisi tunnuseid;
- 3) selgitab peegeldumisseadust, s.o valguse peegeldumisel on peegeldumisnurk võrdne langemisnurgaga, ja selle tähendust, kirjeldab seose õigsust kinnitavat katset ning kasutab seost praktikas;
- 4) toob näiteid tasapeegli, kumer- ja nõguspeegli kasutamise kohta.

VALGUSE PEEGELDUMINE

Peegeldumisseadus. Tasapeegel, eseme ja kujutise sümmeetrilisus. Mattpind. Esemete nägemine. Valguse peegeldumise nähtus looduses ja tehnikas. Kuu faaside teke. Kumer- ja nõguspeegel.

VALGUSE MURDUMINE

Õpilane:

- 1) kirjeldab valguse murdumise olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid probleemide lahendamisel;
- 2) selgitab fookuskauguse ja läätse optilise tugevuse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavat mõõtühikut;
- 3) kirjeldab mõistete: murdumisnurk, fookus, tõeline kujutis ja näiv kujutis, olulisi tunnuseid;
- 4) selgitab valguse murdumise seaduspärasust, s.o valguse üleminekul ühest keskkonnast teise murdub valguskiir sõltuvalt valguse kiirusest ainetes kas pinna ristsirge poole või pinna ristsirgest eemale;
- 5) selgitab seose tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel;
- 6) kirjeldab kumerlääts, nõguslääts, prillide, valgusfiltrite otstarvet ning toob kasutamise näiteid;
- 7) viib läbi eksperimendi, mõõtes kumerlääts fookuskaugust või tekitades kumerläätsesga esemest suurendatud või vähendatud kujutise, oskab kirjeldada tekkinud kujutist, konstrueerida katseseadme joonist, millele kannab eseme, läätse ja ekraani omavahelised kaugused, ning töödelda katseandmeid.

VALGUSE MURDUMINE

Valguse murdumine. Prisma.

Kumerlääts. Nõguslääts. Lääts
fookuskaugus. Lääts optiline tugevus.
Kujutised. Luup. Silm. Prillid. Kaug- ja
lühinägelikkus. Fotoaparaat. Valguse
murdumise nähtus looduses ja tehnikas.
Kehade värvus. Valguse neeldumine,
valgusfilter.

MEHAANIKA

LIIKUMINE JA JÕUD

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuse– liikumine, – olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega;
- 2) selgitab pikkuse, ruumala, massi, pindala, tiheduse, kiiruse, keskmise kiiruse ja jõu tähendust ning mõõtmisviise, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 3) teab seose tähendust ja kasutab seost probleemide lahendamisel;
- 4) kasutab liikumisgraafikuid liikumise kirjeldamiseks;
- 5) teab seose vastastikmõju tõttu muutuvad kehade kiirused seda vähem, mida suurem on keha mass;
- 6) teab seose tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel;
- 7) selgitab mõõteriistade: mõõtejoonlaud, nihik, mõõtesilinder ja kaalud otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab mõõteriistu praktikas;
- 8) viib läbi eksperimendi, mõõtes proovikeha massi ja ruumala, töötleb katseandmeid, teeb katseandmete põhjal vajalikud arvutused ning teeb järelduse tabeliandmete põhjal proovikeha materjali kohta;
- 9) teab, kui kehale mõjuvad jõud on võrdsed siis keha on paigal või liigub ühtlaselt sirgjooneliselt;

MEHAANIKA

LIIKUMINE JA JÕUD

Mass kui keha inertsuse mõõt. Aine tihedus. Kehade vastastikmõju. Jõud kui keha kiireneva või aeglustuva liikumise põhjustaja. Kehale mõjuva jõu rakenduspunkt. Jõudude tasakaal ja keha liikumine. Liikumine ja jõud looduses ning tehnikas.

10) teab jõudude tasakaalu kehade ühtlasel liikumisel.

MEHAANIKA

KEHADE VASTASTIKMÕJU

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuste, vastastikmõju, gravitatsioon, hõõrdumine, deformatsioon, olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid nähtusi probleemide lahendamisel;
- 2) selgitab Päikesesüsteemi ehitust;
- 3) nimetab mõistete raskusjõud, hõõrdejõud, elastsusjõud olulisi tunnuseid;
- 4) teab seose $F = m g$ tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel;
- 5) selgitab dünamomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab dünamomeetrit jõudude mõõtmisel;
- 6) viib läbi eksperimendi, mõõtes dünamomeetriga proovikehade raskusjõudu ja hõõrdejõudu kehade liikumisel, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta;
- 7) toob näiteid jõududest looduses ja tehnikas ning loetleb nende rakendusi.

MEHAANIKA

KEHADE VASTASTIKMÕJU

Gravitatsioon. Päikesesüsteem.
Raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud.
Kehade elastsus ja plastsus.
Deformeerimine, elastsusjõud.
Dünamomeetri tööpõhimõte.
Vastastikmõju esinemine looduses ja selle rakendamine tehnikas.

MEHAANIKA

RÕHUMISJÕUD LOODUSES JA TEHNIKAS

Õpilane:

- 1) nimetab nähtuse, ujumine, olulisi tunnuseid ja seoseid teiste nähtustega ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas;
- 2) selgitab rõhu tähendust, nimetab mõõtühikuid ja kirjeldab mõõtmise viisi;
- 3) kirjeldab mõisteid õhurõhk ja üleslükkejõud;
- 4) sõnastab seosed, et rõhk vedelikes ja gaasides antakse edasi igas suunas ühteviisi (Pascali seadus);
- 5) ujumisel ja heljumisel on üleslükkejõud võrdne kehale mõjuva raskusjõuga
- 6)
- 7) selgitab seoste ; ; tähendust ja kasutab neid probleemide lahendamisel;
- 8) selgitab baromeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;
- 9) viib läbi eksperimendi, mõõtes erinevate katsetingimuste korral kehale mõjuva üleslükkejõu.

MEHAANIKA

RÕHUMISJÕUD LOODUSES JA TEHNIKAS

Rõhk. Pascali seadus. Manomeeter. Maa atmosfäär. Õhurõhk. Baromeeter. Rõhk vedelikes erinevatel sügavustel.

Üleslükkejõud. Keha ujumine, ujumise ja uppumise tingimus. Areomeeter. Rõhk looduses ja selle rakendamine tehnikas.

MEHAANIKA

MEHAANILINE TÖÖ JA ENERGIA

Õpilane:

- 1) selgitab mehaanilise töö, mehaanilise energia ja võimsuse tähendust ning määramisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 2) selgitab mõisteid potentsiaalne energia, kineetiline energia ja kasutegur;
- 3) selgitab seoseid, et:
- 4) keha saab tööd teha ainult siis, kui ta omab energiat;
- 5) sooritatud töö on võrdne energia muutusega,
- 6) keha või kehade süsteemi mehaaniline energia ei teki ega kao, energia võib vaid muunduda ühest liigist teise (mehaanilise energia jäävuse seadus);
- 7) Kogu tehtud töö on alati suurem kasulikust tööst;
- 8)
- 9) ükski lihtmehhanism ei anna võitu töös (energia jäävuse seadus lihtmehhanismide korral);
- 10) selgitab seoste ; tähendust ning kasutab neid probleemide lahendamisel;
- 11) selgitab lihtmehhanismide: kang, kaldpind, pöör, hammasülekanne otstarvet, kasutamise viise ning ohutusnõudeid.

MEHAANIKA

MEHAANILINE TÖÖ JA ENERGIA

Töö. Võimsus. Energia, kineetiline ja potentsiaalne energia. Mehaanilise energia jäävuse seadus. Lihtmehhanism, kasutegur. Lihtmehhanismid looduses ja nende rakendamine tehnikas.

MEHAANIKA

VÖNKUMINE JA LAINE

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuste, võnkumine, heli ja laine, olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega;
- 2) selgitab võnkeperioodi ja võnkesageduse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 3) nimetab mõistete, võnkeamplituud, heli valjus, heli kõrgus, heli kiirus, olulisi tunnuseid;
- 4) viib läbi eksperimendi, mõõtes niitpendli (vedrupendli) võnkeperioodi sõltuvust pendli pikkusest, proovikeha massist ja võnkeamplituudist, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kohta.

MEHAANIKA

VÖNKUMINE JA LAINE

Võnkumine. Võnkumise amplituud, periood, sagedus. Lained. Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Heli valjus. Elusorganismide hääleaparaat. Kõrv ja kuulmine. Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas.

Õppesisu	Õpitulemused
<p><u>Elektriõpetus.</u></p> <p>Elektriline vastastikmõju</p> <p>Kehade elektriseerimine. Elektrilaeng. Elementaarlaeng. Elektriväli. Juht. Isolaator. Laetud kehadega seotud nähtused looduses ja tehnikas.</p>	<p><u>Elektriõpetus.</u></p> <p>Elektriline vastastikmõju</p> <p>Õpilane: 1) kirjeldab nähtuste kehad elektriseerimine ja elektriline vastastikmõju tähtsaid tunnuseid ning selgitab seost teiste nähtustega;</p> <p>2) loetleb mõistete elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, keha elektrilaeng ja elektriväli olulisi tunnuseid; 3) selgitab seoseid, et samanimeliste elektrilaengutega kehad tõukuvad, erinimeliste elektrilaengutega kehad tõmbuvad, ning seoste õigsust kinnitavat katset;</p> <p>4) korraldab eksperimendi, et uurida kehad elektriseerumist ja nendevahelist mõju, ning teeb järeldusi elektrilise vastastikmõju suuruse kohta.</p>
<p>Elektrivool</p> <p>Vabad laengukandjad. Elektrivool metallis ja ioone sisaldavas lahuses. Elektrivoolu toimed. Voolutugevus, ampermeeter. Elektrivool looduses ja tehnikas.</p>	<p>Elektrivool</p> <p>Õpilane: 1) loetleb mõistete elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht ja isolaator olulisi tunnuseid; 2) nimetab nähtuste elektrivool metallis ja elektrivool ioone sisaldavas lahuses tähtsaid tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas; 3) selgitab mõiste voolutugevus tähendust, nimetab voolutugevuse mõõtühiku ning selgitab ampermeetri otstarvet ja kasutamise reegleid; 4) selgitab seoseid, et juht soojeneb elektrivoolu toimel, elektrivooluga juht avaldab magnetilist mõju, elektrivool avaldab keemilist toimet, ning selgitab seost teiste</p>

	nähtustega ja kasutamist praktikas.
<p>Vooluring</p> <p>Vooluallikas. Vooluringi osad. Pinge, voltmeeter. Ohmi seadus. Elektritakistus. Eritakistus. Juhi takistuse sõltuvus materjalist ja juhi mõõtmetest. Takisti. Juhtide jada- ja rööpühendus. Jada- ja rööpühenduse kasutamise näited.</p>	<p>Vooluring</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) selgitab füüsikaliste suuruste pinget, elektritakistus ja eritakistus tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid; 2) selgitab mõiste vooluring olulisi tunnuseid; 3) selgitab seoseid, et: a) voolutugevus on võrdeline pingega (Ohmi seadus) $R U I =$; b) jadamisi ühendatud juhtides on voolutugevus ühesuurune $I = I_1 = I_2 = \dots$ ja ahela kogupinge on üksikjuhtide otstel olevate pingete summa $U = U_1 + U_2$; c) rööbiti ühendatud juhtide otstel on pinget ühesuurune $U = U_1 = U_2 = \dots$ ja ahela kogu voolutugevus on üksikjuhte läbivate voolutugevuste summa $I = I_1 + I_2$; d) juhi takistus $S I R = \rho$; 4) kasutab eelnimetatud seoseid probleeme lahendades; 5) selgitab voltmeetri otstarvet ja kasutamise reegleid; 6) selgitab takisti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid takistite kasutamise kohta; 7) selgitab elektritarviti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid elektritarvite kasutamise kohta; 8) leiab jada- ja rööpühenduse korral vooluringi osal pinget, voolutugevuse ning takistuse; 9) korraldab eksperimendi, mõõtes otseselt

	<p>voolutugevust ja pinget, arvutab takistust, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi voolutugevuse ja pinge vahelise seose kohta.</p>
<p>Elektrivoolu töö ja võimsus</p> <p>Elektrivoolu töö. Elektrivoolu võimsus. Elektrisoojendusriist. Elektriohutus. Lühis. Kaitse. Kaitsemaandus.</p>	<p>Elektrivoolu töö ja võimsus</p> <p>Õpilane: 1) selgitab elektrivoolu töö ja elektrivoolu võimsuse tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavaid mõõdetühikuid;</p> <p>2) loetleb mõistete elektrienergia tarviti, lühis, kaitse ja kaitsemaandus olulisi tunnuseid;</p> <p>3) selgitab valemite $A = I \cdot U \cdot t$, $N = I \cdot U$ ja $A = N \cdot t$ tähendust ja seost vastavate nähtustega ning kasutab seoseid probleeme lahendades;</p> <p>4) kirjeldab elektriliste soojendusseadmete otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ja ohutusnõudeid; 48</p> <p>5) leiab kasutatavate elektritarvitite koguvõimsuse ning hindab selle vastavust kaitsme väärtusega.</p>
<p>Magnetnähtused</p> <p>Püsomagnet. Magnetnõel. Magnetväli. Elektromagnet. Elektrimootor ja elektrigeneraator kui energiamuundurid. Magnetnähtused looduses ja tehnikas.</p> <p>Põhimõisted: elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, elektriväli, elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht, isolaator, elektritakistus, vooluallikas, vooluring, juhtide jada- ja rööpühendus, voolutugevus, pinge, lüliti, elektrienergia tarviti, elektrivoolu töö, elektrivoolu võimsus, lühis, kaitse, kaitsemaandus, magnetväli.</p>	<p>Magnetnähtused</p> <p>Õpilane: 1) loetleb magnetvälja olulisi tunnuseid;</p> <p>2) selgitab nähtusi Maa magnetväli ja magnetpoolused;</p> <p>3) teab seoseid, et magnetite erinimelised poolused tõmbuvad, magnetite samanimelised poolused tõukuvad, et magnetvälja tekitavad liikuvad elektriliselt laetud osakesed, ning selgitab nende seoste tähtsust praktikas, kirjeldades või kasutades sobivaid nähtusi;</p> <p>4) selgitab voolu magnetilise toime avaldumist elektromagneti ja elektrimootori näitel, kirjeldab</p>

<p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1) kehade elektriseerimise nähtuse uurimine; 2) juhtide jada- ja rööpühenduse uurimine; 3) voolutugevuse ja pinge mõõtmine ning takistuse arvutamine;</p> <p>4) elektromagneti valmistamine ja uurimine.</p>	<p>elektrimootori ja elektrigeneraatori töö energeetilisi aspekte ning selgitab ohutusnõudeid neid seadmeid kasutades;</p> <p>5) korraldab eksperimendi, valmistades elektromagneti, uurib selle omadusi ning teeb järeldusi elektromagneti omaduste vahelise seose kohta.</p>
<p><u>Soojusõpetus. Tuumaenergia</u></p> <p>Aine ehituse mudel. Soojusliikumine.</p> <p>Gaas, vedelik, tahkis. Aineosakeste kiiruse ja temperatuuri seos. Soojuspaisumine. Temperatuuriskaalad</p>	<p><u>Soojusõpetus. Tuumaenergia</u></p> <p>Aine ehituse mudel. Soojusliikumine.</p> <p>Õpilane: 1) kirjeldab tahkise, vedeliku, gaasi ja osakestevahelise vastastikmõju mudeleid; 2) kirjeldab soojusliikumise ja soojuspaisumise olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas; 3) kirjeldab Celsiuse temperatuuriskaala saamist; 4) selgitab seost, et mida kiiremini liiguvad aineosakesed, seda kõrgem on temperatuur; 5) selgitab termomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.</p>
<p>Soojusülekanne</p>	<p>Soojusülekanne</p>
<p>Keha soojenemine ja jahtumine. Siseenergia. Soojushulk. Aine erisoojus. Soojusülekanne. Soojusjuhtivus. Konvektsioon. Soojuskiirguse seaduspärasused. Termos. Päikeseküte. Energia jäävuse seadus soojusprotsessides. Aastaaegade vaheldumine. Soojusülekanne looduses ja tehnikas.</p>	<p>Õpilane: 1) kirjeldab soojusülekannde olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ja selle kasutamist praktikas;</p> <p>2) selgitab soojushulga tähendust ja mõõtmise viisi ning teab kasutatavaid mõõtühikuid;</p> <p>3) selgitab aine erisoojuse tähendust, teab seejuures kasutatavaid mõõtühikuid; 49</p> <p>4) nimetab mõistete siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon ja soojuskiirgus tähtsaid tunnuseid;</p>

	<p>5) sõnastab järgmised seosed ning kasutab neid soojusnähtusi selgitades: a) soojusülekande korral levib siseenergia soojemalt kehalt külmemale; b) keha siseenergiat saab muuta kahel viisil: töö ja soojusülekande teel; c) kahe keha soojusvahetuse korral suureneb ühe keha siseenergia täpselt niisama palju, kui väheneb teise keha siseenergia; d) mida suurem on keha temperatuur, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab; e) mida tumedam on keha pind, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab ja ka neelab;</p> <p>6) selgitab seose $Q = c m (t_2 - t_1)$ või $Q = c m \Delta t$, kus $\Delta t = t_2 - t_1$, tähendust ja seost soojusnähtustega ning kasutab seoseid probleeme lahendades;</p> <p>7) selgitab termose, päikesekütte ja soojustusmaterjalide otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid;</p> <p>8) korraldab eksperimendi, mõõtes katseliselt keha erisoojuse, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi keha materjali kohta.</p>
<p>Aine olekute muutused. Soojustehnilised rakendused.</p> <p>Sulamine ja tahkumine, sulamissoojus. Aurumine ja kondenseerumine, keemissoojus. Kütuse kütteväärtus. Soojustehnilised rakendused.</p>	<p>Aine olekute muutused. Soojustehnilised rakendused.</p> <p>1) loetleb sulamise, tahkumise, aurumise ja kondenseerumise olulisi tunnuseid, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas; 2) selgitab sulamissoojuse, keemissoojuse ja kütuse kütteväärtuse tähendust ning teab kasutatavaid mõõtühikuid; 3) selgitab seoste $Q = \lambda \cdot m$, $Q = L \cdot m$ ja $Q = r \cdot m$ tähendust, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid probleeme lahendades; 4) lahendab rakendussisuga</p>

	osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid.
<p>Tuumaenergia</p> <p>Aatomi mudelid. Aatomituuma ehitus. Tuuma seoseenergia. Tuumade lõhustumine ja süntees. Radioaktiivne kiirgus. Kiirguskaitse. Dosimeeter. Päike. Aatomielektri jaam.</p> <p>Põhimõisted: soojusliikumine, soojuspaisumine, Celsiuse skaala, siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus, sulamissoojus, keemissoojus; kütuse kütteväärtus, prooton, neutron, isotoop, radioaktiivne lagunemine, α-, β- ja γ-kiirgus, tuumareaktsioon.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine: kalorimeetri tundmaõppimine ja keha erisoojuse määramine.</p>	<p>Tuumaenergia</p> <p>Õpilane: 1) nimetab aatomi tuuma, elektronkatte, prootoni, neutroni, isotoobi, radioaktiivse lagunemise ja tuumareaktsiooni olulisi tunnuseid; 2) selgitab seose, et kergete tuumade ühinemisel ja raskete tuumade lõhustamisel vabaneb energiat, tähendust, seostab seda teiste nähtustega; 3) iseloomustab α-, β- ja γ-kiirgust ning nimetab kiirguste erinevusi; 4) selgitab tuumareaktori ja kiirguskaitse otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid; 5) selgitab dosimeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.</p>

Keemia

8. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Millega tegeleb keemia?</p> <p>Keemia meie ümber. Ainete füüsikalised omadused (7. klassi loodusõpetuses õpitu rakendamine ainete omaduste uurimisel).</p> <p>Keemilised reaktsioonid, reaktsioonide esilekutsumise ja kiirendamise võimalused.</p> <p>Põhilised ohutusnõuded. Kemikaalide kasutamine laboritöodes ja argielus. Ohutusnõuete järgimise vajalikkus.</p> <p>Tähtsamad laborivahendid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer, portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ja nende kasutamine praktilistes töodes.</p> <p>Lahused ja pihused, pihuste alaliigid (vaht, aerosool, emulsioon, suspensioon), tarded. Lahused ja pihused looduses ning igapäevaelus.</p> <p>Lahuste protsendilise koostise arvutused (massi järgi).</p> <p>Põhimõisted: kemikaal, lahusti, lahustunud aine, pihus, emulsioon, suspensioon, aerosool, vaht, tarre, lahuse massiprotsent.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</p> <p>1. Ainete füüsikaliste omaduste uurimine ja kirjeldamine (agregaatolek, sulamis- ja</p>	<p>Millega tegeleb keemia?</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) võrdleb ja liigitab aineid füüsikaliste omaduste põhjal: sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus, kõvadus, elektrijuhtivus, värvus jms (seostab varem loodusõpetuses õpituga);</p> <p>2) põhjendab keemiliste reaktsioonide esilekutsumise ja kiirendamise võimalusi;</p> <p>3) järgib põhilisi ohutusnõudeid, kasutades kemikaale laboritöodes ja argielus, ning mõistab ohutusnõuete järgimise vajalikkust;</p> <p>4) tunneb tähtsamaid laborivahendeid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer, portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ja kasutab neid praktilisi töid tehes õigesti;</p> <p>5) eristab lahuseid ja pihuseid, toob näiteid lahuste ning pihuste kohta looduses ja igapäevaelus;</p> <p>6) lahendab arvutusülesandeid, rakendades lahuse ja lahustunud aine massi ning lahuse massiprotsendi seost; põhjendab lahenduskäiku</p>

<p>keemistemperatuur, tihedus vee suhtes, värvus jt).</p> <p>2. Eri tüüpi pihuste valmistamine (suspensioon, emulsioon, vaht jms), nende omaduste uurimine.</p>	<p>(seostab osa ja terviku suhtega).</p>
<p>Aatomiehitus, perioodilisustabel. Ainete ehitus.</p> <p>Aatomi ehitus. Keemilised elemendid, nende tähised. Keemiliste elementide omaduste perioodilisus, perioodilisustabel. Perioodilisustabeli seos aatomite elektronstruktuuriga:</p> <p>tuumalaeng, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv (elektronskeemid). Keemiliste elementide metallilised ja mittemetallilised omadused, metallilised ja mittemetallilised elemendid</p> <p>perioodilisustabelis, metallid ja mittemetallid ning nende kasutamine igapäevaelus.</p> <p>Liht- ja liitained (keemilised ühendid). Molekulid, aine valem. Ettekujutus keemilisest sidemest aatomite vahel molekulis (kovalentne side).</p> <p>Aatommass ja molekulmass (valemass).</p> <p>Ioonide teke aatomitest, ioonide laengud. Aatomite ja ioonide erinevus. Ioonidest koosnevad ained (ioonsed ained). Ettekujutus ioonilisest sidemest (tutvustavalt).</p> <p>Molekulaarsed ja mittemolekulaarsed ained (metallide ja soolade näitel).</p> <p>Põhimõisted: keemiline element, elemendi aatomnumber (järjenumbr), väliskihi elektronide</p>	<p>Aatomiehitus, perioodilisustabel. Ainete ehitus.</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) selgitab aatomiehitust (seostab varem loodusõpetuses õpituga);</p> <p>2) seostab omavahel tähtsamate keemiliste elementide nimetusi ja tähiseid (sümboleid) (~25, nt H, F, Cl, Br, I, O, S, N, P, C, Si, Na, K, Mg, Ca, Ba, Al, Sn, Pb, Fe, Cu, Zn, Ag, Au, Hg); loeb õigesti keemiliste elementide sümboleid aine valemis;</p> <p>3) seostab keemilise elemendi asukohta perioodilisustabelis (A-rühmades) elemendi aatomi ehitusega (tuumalaeng ehk prootonite arv tuumas, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv) ning koostab keemilise elemendi järjenumbril põhjal elemendi elektronskeemi (1.–4. perioodi A-rühmade elementidel);</p> <p>4) eristab metallilisi ja mittemetallilisi keemilisi elemente ning põhjendab nende paiknemist</p>

<p>arv, perioodilisustabel, lihtaine, liitaine (keemiline ühend), aatommass, molekulmass (valemass), metall, mittemetall,ioon, katioon, anioon, kovalentne side, iooniline side, molekulaarne aine, mittemolekulaarne aine.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</p> <p>1. Internetist andmete otsimine keemiliste elementide kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine.</p> <p>2. Molekulimudelite koostamine ja uurimine.</p>	<p>perioodilisustabelis; toob näiteid metallide ja mittemetallide kasutamise kohta</p> <p>igapäevaelus;</p> <p>5) eristab liht- ja liitaineid (keemilisi ühendeid), selgitab aine valemi põhjal aine koostist ning</p> <p>arvutab aine valemi põhjal tema molekulmassi (valemassi) perioodilisustabelit kasutades;</p> <p>6) eristab ioone neutraalsetest aatomitest ning selgitab ionide tekkimist ja iooni laengut;</p> <p>7) eristab kovalentset ja ioonilist sidet ning selgitab nende erinevust;</p> <p>8) eristab molekulaarseid (molekulidest koosnevaid) ja mittemolekulaarseid aineid ning toob nende kohta näiteid.</p>
<p>Hapnik ja vesinik, nende tuntumaid ühendeid.</p> <p>Hapnik, selle omadused ja roll põlemisreaktsioonides ning eluslooduses. Kasvuhoonegaasid, osoonikihi hõrenemine.</p> <p>Põlemisreaktsioonid, oksiidide teke. Oksüdatsiooniaste. Oksiidide nimetused ja valemite koostamine. Oksiidid igapäevaelus.</p> <p>Ühinemisreaktsioon. Lihtsamate põlemisreaktsioonide võrrandite koostamine ja tasakaalustamine.</p> <p>Gaasid, nende omadused ja kogumiseks sobivaid võtteid.</p>	<p>Hapnik ja vesinik, nende tuntumaid ühendeid.</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) põhjendab hapniku rolli põlemisreaktsioonides ning eluslooduses (seostab varem loodusõpetuses ja bioloogias õpituga);</p> <p>2) kirjeldab hapniku ja vesiniku põhilisi omadusi;</p> <p>3) seostab gaasi (hapniku, vesiniku, süsinikdioksiidi jt) kogumiseks sobivaid võtteid vastava gaasi omadustega (gaasi tihedusega õhu suhtes</p>

<p>Vesinik, selle füüsikalised omadused. Vesi, vee erilised omadused, vee tähtsus. Vesi lahustina.</p> <p>Vee toime ainetesse, märgumine (veesõbralikud ja vett-tõrjuvad ained).</p> <p>Põhimõisted: põlemisreaktsioon, oksiid, oksüdeerija, oksüdeerumine, oksüdatsiooniaste, ühinemisreaktsioon, märgumine.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hapniku saamine ja tõestamine, küünla põletamine kupli all. 2. Põlemisreaktsiooni kujutamine molekulimudelite abil. 3. CO₂ saamine ja kasutamine tule kustutamisel. 4. Vesiniku saamine ja puhtuse kontrollimine. 	<p>ja lahustuvusega vees);</p> <p>4) määrab aine valemi põhjal tema koostiselementide oksüdatsiooniastmeid ning koostab elemendi oksüdatsiooniastme alusel vastava oksiidi valemi ja nimetuse;</p> <p>5) koostab reaktsioonivõrrandeid tuntumate lihtainete (nt H₂, S, C, Na, Ca, Al jt) ühinemisreaktsioonide kohta hapnikuga ning toob näiteid igapäevaelus tuntumate oksiidide kohta (nt H₂O, SO₂, CO₂, SiO₂, CaO, Fe₂O₃);</p> <p>6) põhjendab vee tähtsust, seostab vee iseloomulikke füüsikalisi omadusi (paisumine jäätudes, suur erisoojus ja aurustumissoojus) vee rolliga Maa kliima kujundajana (seostab varem loodusõpetuses ja geograafias õpituga);</p> <p>7) eristab veesõbralikke (hüdrofiilseid) ja vett-tõrjuvaid (hüdrofoobseid) aineid ning toob nende kohta näiteid igapäevaelust.</p>
<p>Happed ja alused – vastandlike omadustega ained</p> <p>Happed, nende koostis. Tähtsamad happed. Hapete valemid. Ohutusnõuded tugevate hapete kasutamise korral.</p> <p>Hapete reageerimine alustega, neutralisatsioonireaktsioon. Hüdroksiidide (kui tuntumate aluste)</p> <p>koostis ja nimetused. Ohutusnõuded tugevaid</p>	<p>Happed ja alused – vastandlike omadustega ained</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) tunneb valemi järgi happeid, hüdroksiide (kui tuntumaid aluseid) ja soolasid ning koostab hüdroksiidide ja soolade nimetuste alusel nende valemid (ja vastupidi);</p> <p>2) mõistab hapete ja aluste vastandlikkust</p>

<p>aluseid (leelisi) kasutades. Lahuste pH-skaala, selle kasutamine ainete lahuste happelisust/aluselisust iseloomustades. Soolad, nende koostis ja nimetused. Happed, alused ja soolad igapäevaelus.</p> <p>Põhimõisted: hape, alus, indikaator, neutralisatsioonireaktsioon, lahuste pH-skaala, sool.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</p> <p>Hapete ja aluste kindlakstegemine indikaatoriga, neutralisatsioonireaktsiooni uurimine.</p>	<p>(võimet teineteist neutraliseerida);</p> <p>3) hindab lahuse happelisust, aluselisust või neutraalsust lahuse pH väärtuse alusel; määrab indikaatoriga keskkonda lahuses (neutraalne, happeline või aluseline);</p> <p>4) toob näiteid tuntumate hapete, aluste ja soolade kasutamise kohta igapäevaelus;</p> <p>5) järgib leeliste ja tugevate hapetega töötades ohutusnõudeid;</p> <p>6) koostab ning tasakaalustab lihtsamate hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide võrrandeid;</p> <p>7) mõistab reaktsioonivõrrandite tasakaalustamise põhimõtet (keemilistes reaktsioonides elementide aatomite arv ei muutu).</p>
---	--

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Tuntumaid metalle</p> <p>Metallid, metallide iseloomulikud omadused, ettekujutus metallilisest sidemest (tutvustavalt).</p> <p>Metallide füüsikaliste omaduste võrdlus.</p> <p>Metallide reageerimine hapnikuga jt lihtainetega.</p> <p>Metallid kui redutseerijad. Keemiliste elementide oksüdatsiooniastmete muutumine keemilistes reaktsioonides. Metallide reageerimine hapete lahustega. Ettekujutus reaktsiooni kiirusest (metalli ja happelahuse vahelise reaktsiooni näitel). Erinevate metallide aktiivsuse võrdlus (aktiivsed, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivsed metallid), metallide pingerea tutvustus.</p> <p>Tähtsamad metallid ja nende sulamid igapäevaelus (Fe, Al, Cu jt). Metallide korrosioon (raua näitel).</p> <p>Põhimõisted: aktiivne, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivne metall, metallide pingerida, redutseerija, redutseerumine, redoksreaktsioon, reaktsiooni kiirus, sulam, metalli korrosioon.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</p> <p>1. Metallide füüsikaliste omaduste võrdlemine (kõvadus, tihedus, magnetilised omadused vms).</p> <p>2. Internetist andmete otsimine metallide omaduste ja rakendusvõimaluste kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine.</p>	<p>Tuntumaid metalle</p> <p>Õpilane</p> <p>1) seostab metallide iseloomulikke füüsikalisi omadusi (hea elektri- ja soojusjuhtivus, läige, plastilisus) metallilise sideme iseärasustega;</p> <p>2) eristab aktiivseid, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivseid metalle; hindab metalli aktiivsust (aktiivne, keskmise aktiivsusega või väheaktiivne) metalli asukoha järgi metallide pingereas;</p> <p>3) teeb katseid metallide ja hapete vaheliste reaktsioonide uurimiseks, võrdleb nende reaktsioonide kiirust (kvalitatiivselt) ning seostab kiiruse erinevust metallide aktiivsuse erinevusega;</p> <p>4) seostab redoksreaktsioone keemiliste elementide oksüdatsiooniastmete muutumisega reaktsioonis;</p> <p>5) teab metallide käitumist keemilistes reaktsioonides redutseerijana; hapniku käitumine oksüdeerijana</p> <p>6) koostab reaktsioonivõrrandeid metallide iseloomulike keemiliste reaktsioonide kohta (metall + hapnik, metall + happelahus);</p> <p>7) hindab tuntumate metallide ja nende sulamite (Fe, Al, Cu jt) rakendamise võimalusi</p>

<p>3. Metallide aktiivsuse võrdlemine reageerimisel happe lahusega (nt Zn, Fe, Sn, Cu).</p> <p>4. Raua korrosiooni uurimine erinevates tingimustes.</p>	<p>igapäevaelus, seostades neid vastavate metallide iseloomulike füüsikaliste ja keemiliste omadustega;</p> <p>8) seostab metallide, sh raua korrosiooni aatomite üleminekuga püsivamasse olekusse (keemilisse ühendisse); nimetab põhilisi raua korrosiooni (roostetamist) soodustavaid tegureid ja selgitab korrosioonitõrje võimalusi.</p>
<p>Anorgaaniliste ainete põhiklassid</p> <p>Oksiidid. Happelised ja aluselised oksiidid, nende reageerimine veega.</p> <p>Happed. Hapete liigitamine (tugevad ja nõrgad happed, ühe- ja mitmeprootonihapped, hapnikhapped ja hapnikuta happed). Hapete keemilised omadused (reageerimine metallide, aluseliste oksiidide ja alustega). Happed argielus.</p> <p>Alused. Aluste liigitamine (tugevad ja nõrgad alused, hästi lahustuvad ja rasklahustuvad alused) ning keemilised omadused (reageerimine happeliste oksiidide ja hapetega). Hüdroksiidide koostis ja nimetused. Hüdroksiidide lagunemine kuumutamisel. Lagunemisreaktsioonid.</p> <p>Soolad. Soolade saamise võimalusi (õpitud reaktsioonitüüpide piires), lahustuvustabel.</p> <p>Vesiniksoolad (söögisooda näitel). Seosed anorgaaniliste ainete põhiklasside vahel.</p> <p>Anorgaanilised ühendid igapäevaelus. Vee karedus, väetised, ehitusmaterjalid.</p>	<p>Anorgaaniliste ainete põhiklassid</p> <p>1) seostab omavahel tähtsamate hapete ning happeanioonide valemite ja nimetusi (HCl, H₂SO₄, H₂SO₃, H₂S, HNO₃, H₃PO₄, H₂CO₃, H₂SiO₃);</p> <p>2) analüüsib valemite põhjal hapete koostist, eristab hapnikhappeid ja hapnikuta happeid ning ühe- ja mitmeprootonilisi happeid;</p> <p>3) eristab tugevaid ja nõrku happeid ning aluseid; seostab lahuse happelisi omadusi H⁺-ioonide ja aluselisi omadusi OH⁻-ioonide esinemisega lahuses;</p> <p>4) kasutab aineklasside vahelisi seoseid ainetevahelisi reaktsioone põhjendades ja vastavaid reaktsioonivõrrandeid koostades (õpitud reaktsioonitüüpide piires: lihtaine + O₂, happeline oksiid + vesi, (tugevalt) aluseline oksiid + vesi, hape + metall, hape + alus, aluseline oksiid</p>

<p>Põhilised keemilise saaste allikad, keskkonnaprobleemid: happelihmad (happesademed), keskkonna saastumine raskmetallide ühenditega, veekogude saastumine, kasvuhoonegaasid, osoonikihi hõrenemine.</p> <p>Põhimõisted: happeline oksiid, aluseline oksiid, tugev hape, nõrk hape, hapnikhape, tugev alus (leelis), nõrk alus, lagunemisreaktsioon, vee karedus, raskmetalliühendid.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Erinevate oksiidide ja vee vahelise reaktsiooni uurimine (nt CaO, MgO, $\text{SO}_2 + \text{H}_2\text{O}$). 2. Erinevate oksiidide ja hapete või aluste vaheliste reaktsioonide uurimine (nt $\text{CuO} + \text{H}_2\text{SO}_4$, $\text{CO}_2 + \text{NaOH}$). 3. Internetist andmete otsimine olmekemikaalide happelisuse/aluselise kohta, järelduste tegemine. 4. Erinevat tüüpi hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide uurimine. 5. Rasklahustuva hüdroksiidi saamine; hüdroksiidi lagundamine kuumutamisel. 6. Lahuste elektrijuhtivuse võrdlemine. 	<p>+ hape, happeline oksiid + alus, hüdroksiidi lagunemine kuumutamisel); korraldab neid reaktsioone praktiliselt;</p> <p>5) kasutab vajaliku info saamiseks lahustuvustabelit;</p> <p>6) kirjeldab ja analüüsib mõnede tähtsamate anorgaaniliste ühendite (H_2O, CO, CO_2, SiO_2, CaO, HCl, H_2SO_4, NaOH, Ca(OH)_2, NaCl, Na_2CO_3, NaHCO_3, CaSO_4, CaCO_3 jt) peamisi omadusi ning selgitab nende ühendite kasutamist igapäevaelus;</p> <p>7) analüüsib peamisi keemilise saaste allikaid ja saastumise tekkepõhjust, saastumisest tingitud keskkonnaprobleeme (happesademed, raskmetallide ühendid, üleväetamine, osoonikihi lagunemine, kasvuhooneefekt) ja võimalikke keskkonna säästmise meetmeid.</p>
<p>Lahustumisprotsess, lahustuvus.</p> <p>Lahustumisprotsess, lahustumise soojusefekt (kvalitatiivselt). Ainete lahustuvus vees (kvantitatiivselt), selle sõltuvus temperatuurist</p>	<p>Lahustumisprotsess, lahustuvus.</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kasutab ainete lahustuvuse graafikut vajaliku</p>

<p>(gaaside ja soolade näitel).</p> <p>Lahuste koostise arvutused (tiheduse arvestamisega).</p> <p>Mahuprotsent (tutvustavalt).</p> <p>Põhimõisted: lahustumise soojusefekt (kvalitatiivselt), lahustuvus (kvantitatiivselt), lahuse tihedus, mahuprotsent.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</p> <p>Soolade lahustuvuse uurimine erinevatel temperatuuridel.</p>	<p>info leidmiseks ning arvutuste ja järelduste tegemiseks;</p> <p>2) seostab ainete lahustumise soojusefekti aineosakeste vastastiktoime tugevusega lahustatavas aines ja lahuses (lahustatava aine ja lahusti osakeste vahel);</p> <p>3) selgitab temperatuuri mõju gaaside ning (enamiku) soolade lahustuvusele vees;</p> <p>4) lahendab lahuse protsendilisel koostisel põhinevaid arvutusülesandeid (kasutades lahuse, lahusti, lahustunud aine massi, lahuse ruumala ja tiheduse ning lahuse massiprotsendi vahelisi seoseid); põhjendab lahenduskäiku.</p>
<p>Aine hulk. Moolarvutused (soovitav käsitleda põimitult anorgaaniliste ainete põhiklasside ja lahuste teemaga)</p> <p>Aine hulk, mool. Molaarmass ja gaasi molaarruumala (normaaltingimustel). Ainekoguste ühikud ja nende teisendused.</p> <p>Aine massi jäävus keemilistes reaktsioonides. Reaktsioonivõrrandi kordajate tähendus.</p> <p>Keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduva (kvalitatiivne ja kvantitatiivne) info analüüs.</p> <p>Arvutused reaktsioonivõrrandite põhjal (moolides, vajaduse korral teisendades lähteainete või saaduste koguseid).</p> <p>Põhimõisted: ainehulk, mool, molaarmass, gaasi</p>	<p>Aine hulk. Moolarvutused (soovitav käsitleda põimitult anorgaaniliste ainete põhiklasside ja lahuste teemaga).</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) tunneb põhilisi aine hulga, massi ja ruumala ühikuid (mol, kmol, g, kg, t, cm³, dm³, m³, ml, l) ning teeb vajalikke ühikute teisendusi;</p> <p>2) teeb arvutusi aine hulga, massi ja gaasi ruumala vaheliste seoste alusel, põhjendab neid loogiliselt;</p> <p>3) mõistab ainete massi jäävust keemilistes reaktsioonides ja reaktsioonivõrrandi kordajate tähendust (reageerivate ainete hulkade ehk moolide arvude suhe);</p>

<p>molaarruumala, normaaltingimused.</p>	<p>4) analüüsib keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduvat (kvalitatiivset ja kvantitatiivset) infot;</p> <p>5) lahendab reaktsioonivõrranditel põhinevaid arvutusülesandeid, lähtudes reaktsioonivõrrandite kordajatest (ainete moolisuhetest) ja reaktsioonis osalevate ainete hulkadest (moolide arvust), tehes vajaduse korral ümberarvutusi ainehulga, massi ja (gaasi) ruumala vaheliste seoste alusel; põhjendab lahenduskäiku;</p> <p>6) hindab loogiliselt arvutustulemuste õigsust ning teeb arvutustulemuste põhjal järeldusi ja otsustusi.</p>
<p>Süsinik ja süsinikuühendid</p> <p>Süsinik lihtainena. Süsinikuoksiidid. Süsivesinikud. Süsinikuühendite paljusus. Süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid, kordseid sidemeid. Molekulimudelid ja struktuurivalemid. Ettekujutus polümeeridest. Polümeerid igapäevaelus.</p> <p>Süsivesinike esinemisvormid looduses (maagaas, nafta) ja kasutusala (kütused, määrdeained) ning nende kasutamise võimalused.</p> <p>Süsivesinike täielik põlemine (reaktsioonivõrrandide koostamine ja tasakaalustamine).</p> <p>Tähtsamatele süsinikuühenditele (CH₄, C₂H₅OH, CH₃COOH) iseloomulikud keemiliste</p>	<p>Süsinik ja süsinikuühendid</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) võrdleb ning põhjendab süsiniku lihtainete ja süsinikuoksiidide omadusi;</p> <p>2) analüüsib süsinikuühendite paljususe põhjust (süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid, kordseid sidemeid);</p> <p>3) koostab süsinikuühendite struktuurivalemeid etteantud aatomite (C, H, O) arvu järgi (arvestades süsiniku, hapniku ja vesiniku aatomite moodustatavate kovalentsete sidemete arvu);</p> <p>4) kirjeldab süsivesinike esinemisvorme looduses (maagaas, nafta) ja kasutusalasid</p>

<p>reaktsioonide võrrandid (õpitud reaktsioonitüüpide piires).</p> <p>Alkoholide ja karboksüülhapete tähtsamad esindajad (etanool, etaanhape), nende tähtsus igapäevaelus, etanooli füsioloogiline toime.</p> <p>Põhimõisted: süsivesinik, struktuurivalem, polümeer, alkohol, karboksüülhape.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lihtsamate süsivesinike jt süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine. 2. Süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine ja uurimine arvutikeskkonnas (vastava tarkvara abil). 3. Süsivesinike omaduste uurimine (lahustuvus, määrguvus veega). 4. Erinevate süsinikuühendite (nt etanooli ja parafiini) põlemisreaktsioonide uurimine. 5. Etaanhappe happeliste omaduste uurimine (nt etaanhape + sooda, etaanhape + leeliselahus). 	<p>(kütused, määrdeained) ning selgitab nende kasutamise võimalusi praktikas;</p> <p>5) koostab süsivesinike täieliku põlemise reaktsioonivõrrandeid;</p> <p>6) eristab struktuurivalemi põhjal süsivesinikke, alkohole ja karboksüülhappeid;</p> <p>7) koostab mõnedele tähtsamatele süsinikuühenditele (CH₄, C₂H₅OH, CH₃COOH) iseloomulike keemiliste reaktsioonide võrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires) ja teeb katseid nende reaktsioonide uurimiseks;</p> <p>8) hindab etanooli füsioloogilist toimet ja sellega seotud probleeme igapäevaelus.</p>
<p>Süsinikuühendite roll looduses, süsinikuühendid materjalidena.</p> <p>Energia eraldumine ja neeldumine keemilistes reaktsioonides, ekso- ja endotermilised reaktsioonid.</p> <p>Eluks olulised süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis. Tervisliku toitumise põhimõtted, tervislik eluviis.</p> <p>Süsinikuühendid kütusena. Tarbekeemia saadused,</p>	<p>Süsinikuühendite roll looduses, süsinikuühendid materjalidena.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) selgitab keemiliste reaktsioonide soojusefekti (energia eraldumist või neeldumist); 2) hindab eluks oluliste süsinikuühendite (sahhariidide, rasvade, valkude) rolli elusorganismides ja põhjendab nende muundumise lõppsaadusi organismis (vesi ja süsinikdioksiid) (seostab varem loodusõpetuses

<p>plastid ja kiudained. Olmekemikaalide kasutamise ohutusnõuded. Keemia ja elukeskkond.</p> <p>Põhimõisted: eksotermiline reaktsioon, endotermiline reaktsioon, reaktsiooni soojusefekt (kvalitatiivselt), taastuvad ja taastumatud energiaallikad.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine</p> <p>Rasva sulatamine, rasva lahustuvuse uurimine erinevates lahustites.</p>	<p>ja bioloogias õpituga);</p> <p>3) analüüsib süsinikuühendite kasutusvõimalusi kütusena ning eristab taastuvaid ja taastumatuid energiaallikaid (seostab varem loodusõpetuses õpituga);</p> <p>4) iseloomustab tuntumaid süsinikuühenditel põhinevaid materjale (kiudained, plastid) ning analüüsib nende põhiomadusi ja kasutusvõimalusi;</p> <p>5) mõistab tuntumate olmekemikaalide ohtlikkust ning järgib neid kasutades ohutusnõudeid;</p> <p>6) mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust, analüüsib keskkonna säästmise võimalusi.</p>
--	--

V Ainevaldkond „Sotsiaalained”

Inimeseõpetus

2. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
PERE JA KODU	PERE JA KODU
<ul style="list-style-type: none"> • Minu kodu. • Lähedased inimesed. • Sõbrad. 	<p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab enda aadressi ja sünniaega; • teab, mis on perekond, kodu, kodukoht;

<ul style="list-style-type: none"> • Naabrid. • Maal või linnas. • Tähtsad päevad minevikust. • Mineviku jäljed. • Rahvakalender. <p><u>Mõisted:</u> asula, alev, küla, linn, sõber, naaber, pereliige, sugulane- tädi, onu, lell, sõtse, põlvkond, vanavanemad, minevik, olevik, tulevik, ajatelg, rahvakalendri tähtpäevad, rahvakombed, pööripäev.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u> linnaplaanilt kohtade leidmine. enda elu tähtsamate sündmuste kandmine ajateljele.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • teeb vahet pereliikmel, sugulasel, sõbral; • teab tuntumaid rahvakalendri tähtpäevi ja rahvakombeid; • oskab suhelda, teha koostööd, arvestada teistega.
<p>INIMENE</p>	<p>INIMENE</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Tervis. • Esmaabi. • Õigus. <p><u>Mõisted:</u> ravimid, nakkushaigused, allergia, tervislik toitumine, tervislik ja ebatervislik eluviis, õigused, kohustused.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u> klassi reeglite koostamine, tervisliku menüü koostamine.</p>	<p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, milline on tervist hoidev käitumine; • oskab ohuolukorras abi kutsuda; • teab õpilase õigusi ja kohustusi, kõlbelise käitumise norme ja käitumisreegleid.
<p>EESTI</p>	<p>EESTI</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Kodukoha ümbrus: raamatukogu, muuseum, park, transport, post, vabrik, turg, teater, kino, meierei ehk piimatööstus. • Plaan ja kaart. <p><u>Mõisted:</u> kodukoht, teenindus, tööstus, ühistransport, teabeallikad, leppemärgid, leppevärvused.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u> õppekäigud kodukoha erinevatesse ettevõtetesse. teatrietenduse külastus.</p>	<p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab näidata kodukoha asendit Eesti kaardil; • oskab kasutada plaani ja kaarti, tunneb plaani lihtsamaid leppemärke; • oskab nimetada kodukoha ettevõtteid; • oskab käituda erinevates kohtades.

3. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
EESTI	EESTI
<ul style="list-style-type: none"> • Talu. • Rahvariided. • Rahvuslik ärkamine. • Mineviku pärand. • Kool. • Traditsioonid. • Eestimaa. • Toompea. • Okupeeritud Eesti. • Eesti naaberriigid. <p><u>Mõisted:</u> rahvus, ärkamisaeg, laulupidu, eepos, haridus, lugemisoskus, rahvakalender, tava, rehemaja, ait, laut, saun, suveköök, sepikoda, sõlg, põll, sukad, särk, kuub, kübar, vill, lina, minevik, Euroopa Liit, liikmesriigid, maakond, vald, linn, kohalik omavalitsus, riigivõim, riigipiir, politsei, kaitseväge, valitsus, parlament, president, demokraatlik riik, okupatsioon, maismaapiir, Baltimaad.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Maakondade nimetuste kandmine kaardile. • Talu plaani joonistamine, abihoonete nimetuste kirjutamine. • Rahvusliku vöökirja joonistamine. • Baltimaade ja Euroopa Liidu liikmesriikide	<p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab Eesti pealinna, sümboolikat, presidenti, kodu- ja naabermaakondi, rahvatraditsioone; • oskab nimetada Eestis elavaid rahvuseid; • oskab nimetada ja näidata kaardil Baltimaid, Eesti naaberriike, lähemal asuvaid Euroopa Liidu liikmesriike; • tunneb piltidelt Eesti rahvariideid; • teab, et Eesti on demokraatlik riik ja kuulub Euroopa Liitu.

<p>nimede kandmine kaardile. • Info otsimine erinevatest teabeallikatest Eesti rahvatraditsioonide ja naaberriikide kohta.</p> <p>• Võimalusel õppeekskursioon Tallinna koos vabaõhumuuseumi, Riigikogu või Stenbocki maja külastusega.</p>	
TEAVE	TEAVE
<p>• Informatsioon.</p> <p>• Reklaam.</p> <p>• Internet.</p> <p><u>Mõisted:</u> infoallikas, infovahetus, reklaamiseadus, tarbimine, otsingumootorid, arvutiviirused, Internetiohud.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <p>• Reklaamplakati joonistamine ja – lausete koostamine.</p> <p>• Internetist info otsimine.</p> <p>• Internetikasutaja meelespea koostamine.</p>	<p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab kasutada erinevaid infoallikaid; • oskab Internetist infot otsida ja ohte vältida; • tunneb ära eksitava reklaami ega lase end sellest mõjutada.
INIMENE	INIMENE
<p>• Inimese ja looduse seosed.</p> <p>• Tervislik eluviis.</p> <p>• Kultuur.</p> <p>• Seadused.</p> <p>• Raha.</p> <p><u>Mõisted:</u> toiduained, liikumine, toitumine, puhkus, keha puhtus, kirjutatud ja kirjutamata seadused, kultuur, paberraha, mündid, vahetusväärus.</p>	<p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab hoida oma tervist; • oskab jutustada looduse ja inimese vahelistest seostest.

Praktilised tööd:

- Päevaplaani koostamine.

5. klass

õpitulemused	Õppesisu ja –tegevus
<p>Tervis</p> <p>1) kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt;</p> <p>2) teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet;</p> <p>3) nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;</p> <p>4) eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi;</p> <p>5) väärtustab oma tervist.</p> <p>Tervislik eluviis</p>	<p>Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis. Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid.</p> <p>Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.</p>

- 1) oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus;
- 2) koostab endale tervisliku toidumenüü ja analüüsib seda, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest;
- 3) kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid;
- 4) selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega;
- 5) kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut;
- 6) teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid;
- 7) oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest;
- 8) hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses;
- 9) väärtustab tervislikku eluviisi.

Murdeiga ja kehalised muutused

- 1) kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha

Tervisliku eluviisi komponendid. Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid. Kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse vormid. Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted. Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.

ning tunnetega;

2) aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda;

3) teab, et murdeiga on varieeruv ning igaühel oma arengutempo;

4) teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.

Turvalisus ja riskikäitumine

1) kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid;

2) selgitab, miks liikluseeskiri on kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida;

3) teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada, ning kuidas abi kutsuda;

4) nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele;

5) suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma

sõnade ja tegude eest;

6) väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist;

Murdeiga inimese elukaares. Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine.

Suguline küpsus ja soojätkamine.

Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastustus. Vahendatud suhtlemine.

Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides. Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.

7) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid

oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades:

emotsioonidega toimetulek,

enesetunnetamine, kriitiline

mõtlemine, probleemide

lahendamine ja suhtlusoskus;

14

8) kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile;

9) väärtustab mitmekesist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta

Haigused ja esmaabi

1) oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi;

2) selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini

vahenditega;

3) teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest;

Levinumad laste ja noorte haigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused. Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS.

Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades.

Käitumine õnnetusjuhtumi korral.

4) kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral;

5) teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib

õpituatsioonid lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste);

6) nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada;

7) väärtustab enda ja teiste inimeste elu.

Keskkond ja tervis

1) kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast;

2) eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks;

3) kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.

Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond. Tervis heaolu tagajana.

6. klass

õpitulemused	Õppesisu ja -tegevus
<p>Mina ja suhtlemine</p> <p>1) analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, väärtustades positiivseid jooni ja omadusi;</p> <p>2) mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb;</p> <p>3) mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli, saades hakkama vihaga ja teiste emotsioonidega;</p> <p>4) oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga.</p> <p>Suhtlemine teistega</p> <p>1) tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid;</p> <p>2) teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust;</p> <p>3) eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist;</p>	<p>Enesesse uskumine. Enesehinnang. Eneseanalüüs. Enesekontroll. Oma väärtuste selgitamine</p> <p>Minu ja teiste vajadused. Vajaduste hierarhia. Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Aktiivne kuulamine. Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused. Kehtestav,</p>

<p>4) kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;</p> <p>5) demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid;</p> <p>6) mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele;</p> <p>7) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid;</p> <p>8) teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ja toob selle kohta näiteid;</p> <p>9) eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele;</p> <p>10) teab, et „ei” ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning oskab partnerit arvestavalt öelda „ei” ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib partneri „ei” ütlemist ennast ja teisi kahjustava käitumise korral;</p> <p>11) väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse.</p>	<p>agressiivne ja alistuv käitumine. „Ei” ütlemine seoses ennast ja teisi kahjustava käitumisega.</p>
--	---

<p>Suhted teistega</p> <p>1) kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus;</p> <p>2) oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;</p> <p>3) väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist;</p> <p>4) eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu;</p> <p>5) demonstreerib õpitu olukorras oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast;</p> <p>6) tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist;</p> <p>7) väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat;</p> <p>8) kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi;</p> <p>9) mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.</p> <p>Konfliktid</p>	<p>Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. Sõprussuhted. Usaldus suhtes. Empaatiat. Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve. Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Isikuseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed.</p>
---	--

<p>1) selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust;</p> <p>2) teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise;</p> <p>3) kasutab õpituatsioonis konflikte lahendades tõhusaid viise ning väärtustab neid.</p>	
<p>Otsustamine ja probleemilahendus</p> <p>1) teab ja oskab õpituatsioonis otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise;</p> <p>2) kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid;</p> <p>3) mõistab otsustades lahendusviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi;</p> <p>4) selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut;</p> <p>5) väärtustab vastutuse võtmist otsuseid langetades.</p>	<p>Konfliktide olemus ja põhjused. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.</p> <p>Otsustamine ja probleemide lahendamine. Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades. Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel.</p>
<p>Positiivne mõtlemine</p> <p>1) nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi;</p> <p>2) väärtustab positiivset mõtlemist.</p>	

	<p>Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.</p>
--	--

7. klass

õpitulemused	Õppesisu ja –tegevus
<p>Inimese elukaar ja murdeea koht selles</p> <p>1) iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseeast täiskasvanuikka;</p> <p>2) kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid;</p> <p>3) toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundajamisel;</p> <p>4) kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja</p> <p>-karistust ning enesesisendust.</p> <p>Inimese mina</p> <p>1) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;</p>	<p>Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares. Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused. Vastutus seoses valikutega.</p>

<p>2) kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi;</p> <p>3) kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrares;</p> <p>4) väärtustab võimalusi oma iseloomu, huve, võimeid ja väärtusi positiivses suunas kujundada ning toob nende kohta näiteid;</p> <p>5) kirjeldab inimeste erinevaid iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi ning mõistab toetavate suhete rikastavat iseloomu;</p> <p>6) kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi;</p> <p>7) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise.</p>	<p>Minapilt ja enesehinnang. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine. Konfliktide vältimine ja lahendamine.</p>
<p>Inimene ja rühm</p> <p>1) iseloomustab erinevaid rühmi ning liigitab neid suuruse, liikmetevahelise läheduse ja ülesande järgi;</p> <p>2) kirjeldab inimeste erinevaid rolle rühmades ning nende mõju inimese käitumisele;</p> <p>3) mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel;</p> <p>4) võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab nende erinevusi;</p> <p>5) kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi;</p>	<p>Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed.</p>

<p>6) demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;</p> <p>7) selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes;</p> <p>8) väärtustab inimsuhteid toetavaid reegleid ja norme.</p>	<p>Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.</p>
<p>Turvalisus ja riskikäitumine</p> <p>1) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega</p> <p>seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlemisoskus;</p> <p>2) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalda korral koolis;</p> <p>3) eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid;</p> <p>4) kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju inimese füüsilisele tervisele.</p>	<p>Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus. Hakkamasaamine kiusamise ja vägivaldaga. Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju.</p>
<p>Inimese mina ja murdeea muutused</p> <p>1) kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi;</p> <p>2) selgitab, milles seisneb suguküpsus;</p>	

<p>3) kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks;</p> <p>4) selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist;</p> <p>5) kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist;</p> <p>6) kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes;</p> <p>7) selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.</p> <p>Õnn</p> <p>Õpilane mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.</p>	<p>Varane ja hiline küpsemine – igaühel oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus. Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid. Lähedus suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.</p>
--	--

	<p>Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.</p>
--	---

8) selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele;

9) oskab planeerida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana;

10) selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid;

11) kirjeldab stressiga toimetuleku viise ja eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest;

12) kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse Võimalusi

Suhted ja seksuaalsus

1) kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis;

2) demonstreerib õpitu olukorras oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele:

üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine;

3) väärtustab tundeid ja armastust suhetes;

4) selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus;

5) kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise;

<p>6) selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;</p> <p>7) selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele;</p> <p>8) kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele ja millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse;</p> <p>9) kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi;</p> <p>10) teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja võimalusi nakatumise vältimiseks;</p> <p>11) eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest;</p> <p>12) väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ja kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi;</p> <p>13) nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes.</p>	<p>Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine.</p> <p>Armastus. Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng.</p> <p>Seksuaalne orientatsioon. Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalõigused. Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused.</p>
<p>Turvalisus ja riskikäitumine</p> <p>1) kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;</p> <p>2) kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja</p>	<p>Levinumad riskikäitumise liigid.</p> <p>Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul.</p>

<p>sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil;</p> <p>3) kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;</p> <p>4) kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades;</p> <p>5) teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral;</p> <p>6) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südameseiskumise ja uppumise korral.</p> <p>Inimene ja valikud</p> <p>Õpilane analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus.</p>	<p>Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine. Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.</p> <p>Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus. Mina ja teised kui väärtus.</p>
--	---

Ajalugu

5. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Ajaarvamine</p> <p>Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.</p>	<p>Ajaarvamine</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase <i>sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine</i>; 2) kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus; 3) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; 4) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; 5) kasutab ajalookaarti.
<p>Ajalooallikad</p> <p>Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.</p>	<p>Ajalooallikad</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest; 2) töötab lihtsamate allikatega; 3) kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid <i>kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas</i>.
Eluolu	Eluolu

<p>Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kirjeldab mõnda minevikusündmust ning inimeste eluolu minevikus; 2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; 3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; 4) kasutab ajalookaarti.
<p>Ajaloosündmused ja ajaloolised isikud</p> <p>Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul.</p>	<p>Ajaloosündmused ja ajaloolised isikud</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste elu minevikus; 2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; 3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult; 4) kasutab ajalookaarti.

6. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Muinasaeg</p> <p>Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine.</p> <p>Ajalugu ja ajalooallikad. Allikmaterjalide tõlgendamine.</p> <p>Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloostus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutusele võtmine, Eesti muinasaja üldiseloostus, Pulli, Kunda.</p>	<p>Muinasaeg</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid; 2) näitab kaardil ja põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine; 3) teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine; 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kiviaeg</i>, <i>pronksiaeg</i>, <i>rauaaeg</i>, <i>varanduslik ebavõrdsus</i>, <i>sugukond</i>, <i>hõim</i>; 5) teab, et Eesti esimesed asustusala olid Pulli ja Kunda inimasula, ning näitab neid kaardil.
<p>Vanad Idamaad</p> <p>Vanaaja sisu ja üldiseloostus: ajalised piirid, looduslikud olud.</p> <p>Vana-Egiptus, Egiptuse riigikorraldus. Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon; eluolu, religioon, kultuurisaavutused.</p> <p>Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused.</p> <p>Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament.</p>	<p>Vanad Idamaad</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat; 2) selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse ning Mesopotaamia näitel; 3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiini, matemaatikat, astronoomiat, kirjandust, kujutavat kunsti, Egiptuse püramiide

	<p>ja Babüloni rippaedu; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;</p> <p>4) teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon; selgitab, mis on Vana Testament;</p> <p>5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester</i>;</p> <p>6) teab, kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon, Hammurabi, Mooses ja Taavet, ning iseloomustab nende tegevust.</p>
<p>Vana-Kreeka</p> <p>Vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreeta ja Mükeene kultuur.</p> <p>Kreeka linnriigid. Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine.</p> <p>Vana-Kreeka kultuur ja eluolu, kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana, olümpiamängud, religioon ja mütoloogia, Homerose kangelaseepika, ajalookirjutus, Herodotos, teater, kunst, arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal, hellenite igapäevaelu, hellenistlik kultuur, Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.</p>	<p>Vana-Kreeka</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat ning kirjeldab riigi laienemist hellenismi perioodil;</p> <p>2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist;</p> <p>3) tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal;</p> <p>4) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;</p> <p>5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos,</i></p>

	<p><i>olümpiamängud, teater, tragöödia,</i></p> <p><i>komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik;</i></p> <p>6) teab, kes olid Zeus, Herakles, Homeros, Herodotos, Perikles ja Aleksander Suur, ning iseloomustab nende tegevust.</p>
<p>Vana-Rooma</p> <p>Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, Rooma linna tekkimine, kuningad, vabariigi algus,</p> <p>Rooma vabariik, ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, kodusõjad Roomas. Caesar, vabariigi lõpp.</p> <p>Rooma keisririik, ühiskondlik korraldus. Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine.</p> <p>Vana-Rooma kultuur, rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma õigus. Ristiusu teke, Uus Testament.</p>	<p>Vana-Rooma</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;</p> <p>2) teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;</p> <p>3) selgitab Rooma riigikorda eri aegadel;</p> <p>4) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;</p> <p>5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, patriits,</i></p> <p><i>plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda,</i></p> <p><i>kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago,</i></p> <p><i>Konstantinoopol, ladina keel;</i></p> <p>6) teab, kes olid Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus ja Jeesus Kristus, ning iseloomustab nende tegevust.</p>

--	--

7. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Maailm keskajal 476–1492</p> <p>Keskaja koht maailma ajaloos, keskaja ühiskonna üldiseloostus. Keskaja periodiseering, ühiskonnakorraldus, läänikord, eluolu ja maailmapilt.</p> <p>Kirik ja kultuur keskajal, ristiusu õpetuse alused, kiriku osa ühiskonnas, ristisõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.</p> <p>Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa.</p> <p>Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale.</p> <p>Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik.</p> <p>Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine.</p> <p>Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked.</p> <p>Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad.</p> <p>Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik,</p>	<p>Maailm keskajal 476–1492</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi; kiriku osa keskaja ühiskonnas ning kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana; teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu; 2) iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist; 3) iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi; 4) kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi; 5) toob esile ristisõdade eesmärgid ja tulemused; 6) nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust; 7) teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik; 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise</i>

<p>parlamendi</p> <p>kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamine, eluolu keskajal.</p>	<p><i>parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka;</i></p> <p>9) teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, ning iseloomustab nende tegevust.</p>
<p>Maailm varauusajal 1492–1600</p> <p>Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci.</p> <p>Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades.</p> <p>Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther.</p> <p>Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad, Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.</p>	<p>Maailm varauusajal 1492–1600</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;</p> <p>2) iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;</p> <p>3) seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;</p> <p>4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;</i></p> <p>5) teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.</p>

8. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Maailm 1600–1815</p> <p>Uusaja ühiskonna põhjooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia,</p> <p>Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism</p> <p>Preisimaa näitel, Friedrich II.</p> <p>Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvoim ja aadli omavalitsus, Balti erikord,</p> <p>Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna).</p> <p>USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus.</p> <p>Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos.</p> <p>Kultuur: barokk, klassitsism.</p>	<p>Maailm 1600–1815</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile; 2) iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism; 3) selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju; 4) toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad; 5) teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil; 6) teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust; 7) iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni; 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>valgustus, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism</i>; 9) teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende

	tegevust.
<p>Maailm 1815–1918</p> <p>Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.</p> <p>Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik.</p> <p>Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.</p> <p>Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani.</p> <p>Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine.</p>	<p>Maailm 1815–1918</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite; 2) iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas; 3) selgitab Eesti iseseisvumist; 4) teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi; 5) iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi; 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.</i>

9. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939</p> <p>Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda,</p>	<p>Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel

<p>Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.</p> <p>Maailemamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.</p> <p>Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail, demokraatia ja diktatuuri põhijooned, demokraatia</p> <p>Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.</p> <p>Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku</p> <p>parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika.</p> <p>Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng,</p> <p>aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid.</p>	<p>toimunud muutusi (Versailles' süsteem);</p> <p>2) toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail;</p> <p>3) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;</p> <p>4) iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul;</p> <p>5) iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;</p> <p>6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu</i>;</p> <p>7) teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.</p>
<p>Teine maailmasõda 1939–1945</p> <p>Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP.</p> <p>Sõjategevuse üldiseloomustus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled, rinded, holokaust, ÜRO asutamine.</p>	<p>Teine maailmasõda 1939–1945</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi Teise maailmasõja järel;</p>

<p>Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus</p> <p>Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon.</p>	<p>2) iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi;</p> <p>3) selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;</p> <p>4) iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;</p> <p>5) teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja tulemused ja tagajärjed;</p> <p>6) teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitleri vastane koalitsioon;</p> <p>7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>MRP</i>, <i>holokaust</i>, <i>küüditamine</i>, <i>baaside leping</i>, <i>okupatsioon</i>, <i>ÜRO</i>.</p>
<p>Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000</p> <p>Külm sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad.</p> <p>Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted.</p> <p>Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi</p>	<p>Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) iseloomustab külma sõja olemust ning toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid;</p> <p>2) näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;</p> <p>3) iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;</p>

<p>teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon.</p> <p>Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu.</p> <p>Kommunistliku süsteemi lagunemine, <i>perestroika</i> ja <i>glasnost</i>, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine.</p> <p>Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.</p> <p>Maaailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud.</p> <p>Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis.</p>	<p>4) iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus;</p> <p>5) toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;</p> <p>6) analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;</p> <p>7) iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil;</p> <p>8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>perestroika</i>, <i>glasnost</i>, <i>külm sõda</i>, <i>kriisikolle</i>, <i>kollektiviseerimine</i>, <i>industrialiseerimine</i>, <i>plaanimajandus</i>, <i>massirepressioon</i>, <i>Atlandi Harta</i>, <i>Euroopa Liit</i>, <i>NATO</i>, <i>Balti kett</i>, <i>laulev revolutsioon</i>;</p> <p>9) teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust.</p>
---	---

Ühiskonnaõpetus

6. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Sotsiaalsed suhted</p> <p>Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm).</p> <p>Sooline võrdõiguslikkus.</p> <p>Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere.</p> <p>Euroopa riigid, Eesti naaberriigid.</p> <p>Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus.</p> <p>Noorteorganisatsioonid.</p> <p>Eakohased kodanikualgatuse võimalused.</p> <p>Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused.</p>	<p>Sotsiaalsed suhted</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid <i>rahvus, riik, võrdõiguslikkus</i> ja <i>sallivus</i>;</p> <p>2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;</p> <p>3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;</p> <p>4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta Eestis;</p> <p>5) suhtub sallivalt erinevustesse;</p> <p>6) teab ja hoiab kogukonna traditsioone;</p> <p>7) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);</p> <p>8) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis</p>

	<p>mõisteid <i>kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus</i>;</p> <p>2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;</p> <p>3) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;</p> <p>4) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;</p> <p>5) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.</p>
<p>Demokraatia</p> <p>Rahva osalemine ühiskonna valitsemises.</p> <p>Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus.</p> <p>Kohalik omavalitsus.</p> <p>Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon.</p> <p>Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne).</p> <p>Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses.</p> <p>Kooli sisekord (kodukord).</p> <p>Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja</p>	<p>Demokraatia</p> <p>Õpitulemused</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>inimõigus, seadus, demokraatia</i>;</p> <p>2) iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud);</p> <p>3) nimetab ja austab inimõigusi;</p> <p>4) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;</p> <p>5) teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse</p>

<p>vastutuse tasakaal.</p>	<p>kohta;</p> <p>6) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;</p> <p>2) märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;</p> <p>3) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;</p> <p>4) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu.</p>
<p>Töö ja tarbimine</p> <p>Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine.</p> <p>Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe.</p> <p>Elukutsed ja ettevõtted kodukohas.</p> <p>Teadlik, säästev tarbimine.</p> <p>Töökultuur ja tööeetika.</p>	<p>Töö ja tarbimine</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;</p> <p>2) teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida;</p> <p>3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;</p> <p>4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed;</p>

	<p>5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;</p> <p>6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi.</p>
<p>Meedia ja teave</p> <p>Raamatukogu, internet.</p> <p>Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon.</p> <p>Teadlik infotarbimine ja -edastamine.</p> <p>Autoriõiguste kaitse.</p> <p>Sotsiaalmeedia.</p>	<p>Meedia ja teave</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat;</p> <p>2) oskab eristada fakti ja arvamust;</p> <p>3) oskab oma teadmisi ja seisukohti esitada; loob, kasutab ning jagab infot;</p> <p>4) väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb autorina vastutust oma teose eest, teadvustab autoriõiguste kaitsega seonduvaid probleeme internetis;</p> <p>5) tunneb interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi;</p> <p>6) mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus.</p>

9. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Ühiskond ja sotsiaalsed suhted</p> <p>Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.</p> <p>Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur.</p> <p>Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam</p> <p>jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahetõed, tulud ja kulud meedias).</p> <p>Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine.</p> <p>Plagieerimine.</p> <p>Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine.</p> <p>Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm.</p> <p>Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus.</p> <p>Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus.</p> <p>Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.</p>	<p>Ühiskond ja sotsiaalsed suhted</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada; 2) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam ja plagiaat</i>; 3) mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks; 4) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt. <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid <i>sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus</i>; 2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi; 3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust; 4) väärtustab soolist võrdõiguslikkust; 5) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.

<p>erinevused.</p> <p>Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.</p> <p>Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.</p> <p>Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse</p>	<p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;</i></p> <p>2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;</p> <p>3) väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;</p> <p>4) oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu;</p> <p>5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;</i></p>
--	---

<p>moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll.</p> <p>Kohus. Kohalik omavalitsus.</p> <p>Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus.</p> <p>Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused.</p> <p>Euroopa</p> <p>Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.</p> <p>Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.</p> <p>Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine.</p> <p>Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.</p>	<p>2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);</p> <p>3) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);</p> <p>4) suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades;</p> <p>5) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust;</p> <p>6) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana;</p> <p>7) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetab Eesti parlamendierakondi;</p> <p>teab Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.</p>
<p>Kodanikuühiskond</p> <p>Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaihendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused.</p> <p>Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus</p> <p>ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte</p>	<p>Kodanikuühiskond</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodanikuühiskond, vabaihendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus</i>;</p> <p>2) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaihenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli</p>

<p>osalusvõimalused. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid.</p> <p>Käitumine kriisioludes.</p>	<p>demokraatia tagamisel;</p> <p>3) oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi;</p> <p>4) algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel.</p>
<p>Majandus</p> <p>Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum.</p> <p>Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas.</p> <p>Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine.</p> <p>Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.</p> <p>Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul.</p> <p>Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik</p>	<p>Majandus</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investeerimine, tarbijakaitse</i>;</p> <p>2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;</p> <p>3) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel;</p> <p>4) tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka;</p> <p>5) tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;</p> <p>6) iseloomustab tänapäeva turumajanduse</p>

ettevõtlus.	põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.
-------------	--

VI Ainevaldkond „Kunstiained”

Muusika

1.-3. klass

1. Laulmine

Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise vaba tooni tekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi ja rühmas.	1. klass Õpilaste vokaalsete võimete arendamine rühmas laulmisel. Õige keha hoiaku, hingamise ja diktsiooni kujundamine. Hingamisharjutused.
	2. klass Õpilaste vokaalsete võimete arendamine rühmas laulmisel. Õige keha hoiaku, hingamise ja diktsiooni teadlik jälgimine.
	3. klass Õpilaste vokaalsete võimete arendamine rühmas ja individuaalsel laulmisel. Õige keha hoiaku, hingamise ja diktsiooni teadlik jälgimine.
Mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ja meeleolu.	1. klass Tutvumine muusikale iseloomuliku

	<p>väljendusviisidega. Dünaamika põhimõisted: vaikselt, valjult.</p>
	<p>2. klass Dünaamika mõisted forte, piano. Helikõrgused. Laulmine.</p>
	<p>3. klass Erinevat liiki muusika kuulamine ja iseloomustamine. Tempo tajumine.</p>
<p>Laulab meloodiat käemärkide, astmetreppi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi</p>	<p>1. klass Astmete SO, MI, RA, LE, JO tundmaõppimine kuulamise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi</p> <p>2. klass Astmete RA₁, SO₁, JO¹, NA, DI tundmaõppimine kuulamise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.</p> <p>3. klass Astmemudelite (SO-MI, SO-RA, SO-MI-RA jne.) tajumine kuulamise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.</p>

<p>Laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.</p>	<p>1. klass</p> <p>1. klassile eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaulud, kaanonid ning eesti ja teiste rahvaste laulud.</p>
	<p>2. klass</p> <p>2. klassile eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaulud, kaanonid ning eesti ja teiste rahvaste laulud.</p>
	<p>3. klass</p> <p>3. klassile eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaulud, kaanonid ning eesti ja teiste rahvaste laulud.</p>
<p>Laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu koduke“ (A. Kiiss), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tупpa“, „Teele, teele, kurekesed“, „Kevadel“ (Juba linnukesed ...), „Kevadpidu“ (Elagu kõik ...).</p>	<p>1. klass</p> <p>“Eesti hümn” (F .Pacius), “Mu koduke”(A. Kiiss) , lastelaul “Lapsed tупpa”.</p>
	<p>2. klass</p> <p>“Eesti hümn”(F .Pacius), lastelaulud “Teele teele kurekesed”, “Tiliseb tiliseb aisakell” (L.Wirkhaus).</p>
	<p>3. klass</p> <p>“Eesti hümn”(F .Pacius), “Kevadpidu” (Elagu kõik...), “Kevadel” (Juba linnukesed...).</p>

2. Pillimäng

Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või ostinato'des. On omandanud plokkflöödi esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerides	1. klass Orffi pedagoogika – kaasmängud, ostinatod, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid. Rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilismeloodilised küsimus-vastus motiivid.
	2. klass Orffi pedagoogika. Seoses pillimänguga viiulivõtme, tähtnimede ja nende asukoha tundmaõppimine noodijoonestikul. Tähtnimede kasutamine plaatpillide ja plokkflöödi omandamisel.
	3. klass Orffi pedagoogika. Plokkflöödi kasutamine musitseerimisel.
Väljendab pillimängus muusika sisu ja meeleolu.	1. klass Pillimängus muusika sisu ja meeleolu erinevad väljendamise võimalused. Käte ning jalgadega rütmi kaasa löömine.

	<p>2. klass</p> <p>Pillimängus muusika sisu ja meeleolu väljendamine, kasutades dünaamikat: forte-piano.</p> <p>Uued rütmipillid.</p>
	<p>3. klass</p> <p>Pillimängus muusika sisu ja meeleolu väljendamine, kasutades iseseisvalt dünaamikat.</p> <p>Rütmisaate väljamõtlemine.</p>

3. Muusikaline liikumine

<p>Tunnetab ning väljendab muusika sisu , meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu</p>	<p>1. klass</p> <p>Erineva tempo järgi muusika eristamine ja selle järgi tempos liikumine.</p>
	<p>2. klass</p> <p>Liikumine erinevates rütmides: valss, marss, polka.</p>
<p>Tantsib eesti laulu- ja ringmänge.</p>	<p>3. klass</p> <p>liikumine kahelöögilises ning kolmelöögilises taktimõõdus.</p>

	<p>1., 2. ja 3. klass</p> <p>Eesti laulu- ja ringmängude tantsimine, näiteks „Kaks sammu sissepoole“ ja „Plaks plaks“.</p>
--	--

4. Omalooming

<p>Loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel.</p>	<p>1. klass</p> <p>Lihtsate rütmiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja plaatpillidel.</p>
	<p>2. klass</p> <p>Lihtsate rütmiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Rütmilis-meloodilised improvisatsioonid.</p>
	<p>3. klass</p> <p>Lihtsate rütmiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Lihtsate rütmipillide valmistamine.</p>
<p>Kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid.</p>	<p>1., 2. ja 3. klass</p> <p>Käemärkidega erinevate astmenimede näitamine ja kasutamine kaasmängudes õpitu piires.</p>

<p>Loob lihtsamaid tekste: liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne.</p>	<p>1. klass</p> <p>Lihtsamate liisusalvide loomine.</p>
	<p>2. klass</p> <p>Lihtsamate regivärsside loomine.</p>
	<p>3. klass</p> <p>Lihtsamate laulutekstide loomine.</p>
<p>Kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.</p>	<p>1. klass</p> <p>Muusika meeleolu edasi andmine loovliikumise kaudu vabas vormis.</p>
	<p>2. klass</p> <p>Tantsuliikumiste väljamõtlemine eri rütmidele.</p>
	<p>3. klass</p> <p>Loovliikumise kavandamine muusika meeleolu väljendamiseks ja selle kasutamine.</p>

5. Muusika kuulamine ja muusikalugu

<p>On tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus).</p>	<p>1. klass</p> <p>Meloodia, rütm, tempo. Tutvumine erinevate karakterpaladega</p>
	<p>2. klass</p> <p>Uued oskussõnad muusika kirjeldamiseks.</p> <p>Tutvumine erinevate karakterpaladega</p>
	<p>3. klass</p> <p>Meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus. Tutvumine erinevate karakterpaladega</p>
<p>Eristab kuuldelisel laulu ja pillimuusikat.</p>	<p>1. klass</p> <p>Instrumentaal- ja vokaalmuusika eristamine</p>
	<p>2. klass</p> <p>Kuulmise järgi erinevad pillide äratundmine.</p>
	<p>3. klass</p> <p>Peamiste hääleliikide eristamine.</p>
<p>Eristab kuuldeliselt marssi, valssi ja polkat.</p>	<p>1. klass</p> <p>Erinevate žanrite tutvustamine.</p>

	<p>2. klass</p> <p>Kahe- ning kolmelöögilised muusikapalad ja tantsud</p>
	<p>3. klass</p> <p>Kuuldeliselt marsi, valsi ja polka eristamine.</p>
<p>On tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill).</p>	<p>1. klass</p> <p>Eesti rahvalaulud: „Linnukesed“, „Kus on minu koduke?“, „Tihane“. Kannel, Hiiu kannel.</p>
	<p>2. klass</p> <p>Eesti rahvalaulud: „Laula, laula kuukene,“ „Sokukene“, „Päkapikk“. Lõõtspill, torupill.</p>
	<p>3. klass</p> <p>Eesti rahvalaulud: „Karjapoiss“, „Laulu mõju“, „Kaera-Jaan“. Sarvepill, vilepill.</p>
<p>Kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara</p>	<p>1. klass</p> <p>Kuulatud muusika kirjeldamine vabas vormis.</p>
	<p>2. klass</p> <p>Kuulatud muusika meeleolu ja karakteri kirjeldamine, kasutades termineid duur, moll.</p>

	<p>3. klass</p> <p>Kuulatud muusika meeleolu ja karakteri kirjeldamine, tuues esile erinevad kontrastid muusikas.</p>
<p>Väljendab muusika meeleolu ja karakterit kunstiliste vahenditega.</p>	<p>1. klass</p> <p>Tšaikovski „Pähklipureja“, „Laste album“</p>
	<p>2. klass</p> <p>Bach „Nali“, Beethoven „Elisele“, Saint-Saens „Loomade karneval“</p>
	<p>3. klass</p> <p>Vivaldi „Aastaajad“, Kevad, Lepo Sumera „Lugu liblikatest“, Grieg „Mäekuninga tants“</p>

6. Muusikaline kirjaoskus

<p>Mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes</p>	<p>1. klass</p> <p>Noodivältused, paus, rütmifiguurid:</p>
	<p>2 .klass</p> <p>Noodivältused, paus, rütmifiguurid:</p>

	<p>3. klass</p> <p>Rütmifiguurid ja paus:</p>
<p>Mõistab 2-ja 3-osalise taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides</p>	<p>1., 2. ja 3. klass</p> <p>2-ja 3-osalise taktimõõdu kasutamine musitseerimisel</p>
<p>Tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides.</p> <p>Mõistab JO-võtme tähendust ning kasutab seda noodist lauldes.</p> <p>Õpib lauludes tundma JO- ja RAastmerida</p>	<p>1. klass</p> <p>Astmemudelite laulmine erinevates kõrguspositsioonides: astmetel SO, MI, RA, (JO) põhinevad mudelid.</p>
	<p>2. klass</p> <p>Astmemudelite laulmine erinevates kõrguspositsioonides: astmetel SO, MI, RA, LE, JO, RA₁, SO₁ põhinevad mudelid. JO-võtme tähenduse mõistmine ning noodist lauldes kasutamine.</p>
	<p>3. klass</p> <p>Astmemudelite laulmine erinevates kõrguspositsioonides: astmetel SO, MI, RA, LE, JO, RA₁, SO₁, JO¹, NA, DI põhinevad mudelid. JO ja RA-astmerida (duur ja moll) seoses lauludega</p>

<p>Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: meetrum , takt , taktimõõt, taktijoon , kahekordne taktijoon , noodijoonestik , noodipea , noodivars , astmerida , astmetrepp , punkt noodivälduse pikendajana</p>	<p>1. klass</p> <p>Noodijoonestik , noodipea , noodivars.</p>
	<p>2. klass</p> <p>Astmerida , astmetrepp , punkt noodivälduse pikendajana.</p>
	<p>3. klass</p> <p>Meetrum , takt , taktimõõt, taktijoon , kahekordne taktijoon</p>
<p>Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor.</p>	<p>1. klass</p> <p>Rahvalaul, rahvapill, rahvatants.</p>
	<p>2. klass</p> <p>Dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor.</p>
	<p>3. klass</p> <p>Koorijuht, koor, ansambel, eeslaulja.</p>
<p>Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:</p>	<p>1. klass</p> <p>Marss, polka, valss, muusikapala.</p>

muusikapala, salm, refrään, kaanon, marss, polka, valss, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng.	2. klass Eelmäng, vahemäng, kaasmäng, ostinato.
	3. klass Salm , refrään , kaanon
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: rütm, meloodia, tempo, kõlavärv, vaikselt, valjult, piano, forte, fermaat	1. klass Rütm , meloodia
	2. klass Tempo, kõlavärv, vaikel, valjult.
	3. klass Piano, forte, fermaat.
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: laulurepertuaariga tutvustatakse märke latern, segno, volt.	1. klass Latern.
	2. klass Segno
	3. klass Volt.

7. Õppekäigud

Kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil.	1.klass Õppekäikudel kogetud muusikaelamuste kirjeldamine ning nende kohta arvamuse avaldamine suuliselt.
	2.klass Õppekäikudel kogetud muusikaelamuste kirjeldamine ning nende kohta arvamuse avaldamine suuliselt ning mingil kunstilisel viisil
	3. klass Õppekäikudel kogetud muusikaelamuste kirjeldamine ning nende kohta arvamuse avaldamine suuliselt ja kirjalikult ning vabalt valitud looval (kunstilisel) viisil.
Kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.	1. klass Suuliselt arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.
	2. klass Suuliselt arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.
	3. klass Suuliselt ja kirjalikult arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara

4.-6. klass

1. Laulmine

<p>Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt; on teadlik häälehoiu vajadusest.</p> <p>Rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes.</p> <p>Laulab eakohaseid ühe- ja kahehääelseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.</p>	<p>4., 5. ja 6. klass</p> <p>Laulmine klassis oma hääle omapära arvestades ühe- või kahehäälselt (kaanonid ning eesti ja teiste rahvaste laule a cappella ja saatega).</p> <p>Laulmine koolikooris ja/või erinevates vokaalinstrumentaalkoosseisudes tunnis ning tunnivälises tegevuses. Lauulupeo traditsiooni ja tähenduse mõistmine.</p>
<p>Seostab relatiivseid helikõrgusi (astmeid) absoluutsete helikõrgustega g-G2</p>	<p>4. klass</p> <p>Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI).</p>

	<p>5. ja 6. klass</p> <p>Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI). Duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega.</p>
<p>Laulab peast kooliastme ühislaule:</p> <p>„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eesti lipp“ (E. Võrk), „Kas tunned maad“ (J. Berad), „Kui Kungla rahvas“ (K. A. Hermann), „Mu isamaa armas“ (saksa rahvalaul), „Meil aiaäärne tänavas“ (eesti rahvalaul), „Püha öö“ (F. Gruber).</p>	<p>4. klass</p> <p>„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Kas tunned maad“ (J. Beerat), „Kui Kungla rahvas“ (K. A. Hermann).</p>
	<p>5. klass</p> <p>„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eesti lipp“ (E. Võrk), „Mu isamaa armas“ (Saksa rahva laul), „Meil aiaäärne tänavas“ (Eesti rahva laul).</p>
	<p>6. klass</p> <p>„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Püha öö“ (F. Gruber).</p>

2. Pillimäng

<p>Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või ostinato'des.</p> <p>Rakendab musitseerides 6-keelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid.</p> <p>Seostab absoluutseid helikõrgusi pillimänguga.</p> <p>Kasutab pillimängus muusikalisi teadmisi ja oskusi.</p>	<p>4. klass</p> <p>Orffi pedagoogika – kaasmängud, ostinatod, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid.</p> <p>Rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis meloodilised küsimus-vastus motiivid.</p> <p>Absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus.</p> <p>Süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.</p>
	<p>5. klass</p> <p>Helistikke ja toonika kolmkõlade C-duur, a-moll seostamine pillimänguga.</p>
	<p>6. klass</p> <p>Helistikke G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll seostamine pillimänguga.</p>

3. Muusikaline liikumine

<p>Tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi.</p> <p>Tantsib eesti laulu-ja ringmänge.</p> <p>Väljendab liikumise kaudu eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulikke karaktereid.</p>	<p>4. klass</p> <p>Orffi pedagoogika. Eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulike karakterite väljendamine: Eesti, Vene.</p>
	<p>5. klass</p> <p>Orffi pedagoogika. Eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulike karakterite väljendamine: (valikuliselt) Soome, Läti, Leedu, Rootsi, Norra.</p>
	<p>6. klass</p> <p>Orffi pedagoogika. Eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulike karakterite väljendamine: (valikuliselt) Suurbritannia, Iiri, Poola, Austria, Ungari, Saksa.</p>

4. Omalooming

<p>Loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel.</p> <p>Kasutab improvisatsioonides astmemudeleid.</p> <p>Loob tekste: regivärsse , lihtsamaid laulusõnu jne.</p>	<p>4. klass</p> <p>Orffi pedagoogika –omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid.</p> <p>Omaloomingus üksinda ning koos musitseerides omandatud muusikaliste oskuste ja teadmiste kasutamine. Lihtsamate pillide valmistamine.</p>
<p>Kasutab muusika karakteri ja meeolelu väljendamiseks loovliikumist.</p>	<p>5. klass</p> <p>Ideede esitamine ja oma loovuse võimetekohane rakendamine nii sõnaliselt kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes.</p>
	<p>6. klass</p> <p>Infotehnoloogia võimaluste kasutamine ideede esitamisel ja oma loovuse võimetekohasel rakendamisel nii sõnaliselt kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes.</p>

5. Muusika kuulamine ja muusikalugu

Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi. Iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusika oskussõnavara.	4. klass Erinevates muusikapalades muusika väljendusvahendite kuulamine ja eristamine: meloodia, rütm, tempo. Kuulatava muusikapala iseloomustamine ja põhjendamine kasutades õpitut oskussõnavara.
	5. klass Erinevates muusikapalades muusika väljendusvahendite kuulamine ja eristamine: dünaamika, tämber. Kuulatava muusikapala iseloomustamine ja põhjendamine kasutades õpitut oskussõnavara.
	6. klass Erinevates muusikapalades muusika väljendusvahendite kuulamine ja eristamine: vorm. Kuulatava muusikapala iseloomustamine ja põhjendamine kasutades õpitut oskussõnavara.

	<p>4. klass</p> <p>Erinevates muusikapalades muusika väljendusvahendite kuulamine ja eristamine: meloodia, rütm, tempo. Kuulatava muusikapala iseloomustamine ja põhjendamine kasutades õpitut oskussõnavara.</p>
	<p>5. klass</p> <p>Erinevates muusikapalades muusika väljendusvahendite kuulamine ja eristamine: dünaamika, tämber. Kuulatava muusikapala iseloomustamine ja põhjendamine kasutades õpitut oskussõnavara.</p>
	<p>6. klass</p> <p>Erinevates muusikapalades muusika väljendusvahendite kuulamine ja eristamine: vorm. Kuulatava muusikapala iseloomustamine ja põhjendamine kasutades õpitut oskussõnavara.</p>
<p>Kuulab ning võrdleb vokaalmuusikat: hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor); koore</p>	<p>4. klass</p> <p>Sopran metsosopran, alt, tenor, baritone, bass.</p> <hr/> <p>5. klass</p> <p>Kooriliigid (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor).</p>

ja dirigente kodukohas; tuntumaid Eesti koore; teab Eesti laulupidude traditsiooni	6. klass Tuntumad Eesti koorid. Eesti laulupidude traditsioonid.
Kuulab ning eristab instrumentaalmuusikat: pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid) ja sümfooniaorkestrit	4. klass Klahv- ja keelpillid.
	5. klass Puhk- ja löölpillid.
	6. klass Sümfooniaorkester.
Teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust ning on tutvunud sellega kaasnevate õiguste ja kohustustega. Teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust ning on tutvunud sellega kaasnevate õiguste ja kohustustega.	4. klass Eesti rahvalaulud.
	5. klass Eesti rahvapillid ja –tantsud.
	6. klass Eesti rahvamuusika suursündmused.
Teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust ning on tutvunud sellega kaasnevate õiguste ja kohustustega.	4., 5. ja 6. klass Autorluse mõiste. Muusikanäidete leidmine internetist ja nende korrektne kasutamine.

6. Muusikaline kirjaoskus

<p>Mõistab allolevate helivältuste , rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:</p> <p>Mõistab taktimõõtude 2/4 , 3/4 , 4/4 ja eeltakti tähendust ning arvestab neid musitseerides.</p> <p>Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ning seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimedega).</p> <p>Mõistab viulivõtme ja absoluutsete helikõrguste g-G2 tähendust ning kasutab neid musitseerides.</p> <p>Mõistab duur-, moll-helilaadi ja helistike C-a, G-e, F-d tähendust ning kasutab neid musitseerides</p>	<p>4. klass</p> <p>Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid: 2/4,3/4 ja 4/4 taktimõõtude tähenduse mõistmine ja arvestamine musitseerimisel.</p>
	<p>5. klass</p> <p>Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid: Helilaadi ja helistiku eristamine ja kasutamine, helistikud C - a;</p>

	<p>6. klass</p> <p>Rütmifiguurid: Noodist astmetel SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹,</p> <p>LE, NA, DI laulmine, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides. Helistikud G – e, F – d.</p> <p>Kaheksandik taktimõõdu tutvustamine laulurepertuaarist tulenevalt.</p>
<p>Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas: eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, mollhelilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees, bemoll, bekarr, paralleelhelistikud</p>	<p>4. klass</p> <p>Eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, mollhelilaad.</p>
	<p>5. klass</p> <p>Absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid.</p>
	<p>6. klass</p> <p>Diees, bemoll, bekarr, paralleelhelistikud.</p>

<p>Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:</p> <p>vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpreet, improvisatsioon</p> <p>tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid)</p> <p>tempo, andante, moderato, allegro, largo, ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo</p>	<p>4. klass</p> <p>Vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpreet, improvisatsioon.</p>
	<p>5. klass</p> <p>Tempo: andante, moderato, allegro, largo, ritenuto.</p> <p>Tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid).</p>

	<p>6. klass</p> <p>Dünaamika: piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo.</p>
--	--

7. Õppekäigud

<p>Arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil.</p>	<p>4., 5. ja 6. klass</p> <p>Suuliselt, kirjalikult ja muul looval viisil (visuaalne kunst, dramatiseering, loovliikumine jms) oma arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.</p>
---	--

7.-9. klass

1. Laulmine

<p>Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili; järgib häälehoidu häälemurdeperioodil.</p> <p>Kasutab teadlikult muusikalisi teadmisi nii ükski kui ka rühmas lauldes.</p> <p>Laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehääelseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.</p> <p>Osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti.</p>	<p>7., 8. ja 9. klass</p> <p>Õpilaste muusikaliste võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (ansamblid, koorid). Laulude õppimine: noodi järgi astmenimedega, kuulmise ja noodi järgi astmenimedega, kuulmise järgi. Vestlused laulu sisu, helilooja, teksti autori ja kasutatud väljendusvahendite teemal.</p>
<p>Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort),</p>	<p>7. klass</p> <p>„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort)</p>

<p>„Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter), „Saaremaa valss“ (R. Valgre), „Kalevite kants“ (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär).</p>	<p>8. klass</p> <p>„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter).</p>
	<p>9. klass</p> <p>„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Saaremaa valss“ (R. Valgre), „Kalevite kants“ (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär).</p>

<p>Mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist lauldes ning kasutab neid meloodiat õppides.</p>	<p>7., 8. ja 9. klass</p> <p>Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI). Absoluutsete helikõrguste seostamine relatiivsete helikõrgustega (g-G²).</p> <p>Duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega.</p>
---	--

2. Pillimäng

<p>Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti või 6-keelset väikekannelt kaasmängudes ja/või ostinato'des.</p> <p>Rakendab musitseerides kitarril lihtsamaid akordmänguvõtteid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus.</p> <p>Kasutab muusikat esitades muusikalisi teadmisi ja oskusi.</p>	<p>7., 8. ja 9. klass</p> <p>Orffi pedagoogika – kaasmängud, ostinatod, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid.</p> <p>Rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilismeloodilised</p> <p>küsimus-vastus motiivid.</p> <p>Absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus.</p> <p>Helistike C-duur, a-moll; G-duur, e-moll ning Fduur ja d-moll seostamine pillimänguga; D-h repertuaarist lähtuvalt. Süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.</p>
---	---

3. Muusikaline liikumine

<p>Tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid.</p>	<p>7., 8. ja 9. klass</p> <p>Orffi pedagoogika. Üksi ja rühmas musitseerides omandatud muusika teadmiste rakendamine ning erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideede väljendamine (nt liikumises).</p>
	<p>7. klass</p> <p>Prantsuse, Itaalia, Hispaania (valikuliselt)</p>
<p>Väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke</p>	<p>8. klass</p> <p>Põhja- ja Ladina-Ameerika (valikuliselt)</p>

karaktereid.	9. klass Aafrika ja Idamaad (valikuliselt)
--------------	---

4. Omalooming

<p>Loob improvisatsioone keha-, rütmija plaatpillidel.</p> <p>Loob kindlas vormis rütmilismeloodilisi kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel.</p> <p>Kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid).</p> <p>Loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne.</p> <p>Väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu.</p>	<p>7., 8. ja 9. klass</p> <p>Orffi pedagoogika –omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid. Rondoja variatsioonivorm. Lihtsamate pillide valmistamine. Loominguliste ideede rakendamine arvutil olemasolevaid muusikaprogramme (noodistusprogramme) kasutades.</p>
---	--

5. Muusika kuulamine ja muusikalugu

<p>Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust.</p>	<p>7., 8. ja 9. klass</p> <p>Erinevate muusikavormide kuulamine ning neis esinevate väljendusvahendite ning ülesehituse (2- ja 3- osaline lihtvorm, variatsiooni- ja rondovorm) analüüsimine. Kirjalike tööde (essee, analüüs, uurimus, retsensioon, referaat, plakat) ja powerpoint esitluste koostamine ja ettekandmine.</p>
---	--

	<p>7. klass</p> <p>Eristab kõla ja kuju järgi:</p> <p>keelpillid: poogenpillid viiul, vioola e altviiul, tšello, kontrabass, näppepillid harf, kitarr;</p> <p>puhkpillid: puupuhkpillid flööt, klarnet, saksofon, oboe, fagott; vaskpuhkpillid: trompet, metsasarv, tromboon, tuuba; löökpillid: kindla helikõrgusega timpan, ksülofon; ebamäärase helikõrgusega (rütmipillid) suur trumm, väike trumm, taldrikud jt;</p> <p>klahvpillid: klaver, klavessiin, orel, akordion;</p> <p>elektrofonid: süntesaator, elektriklaver.</p> <p>Teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete.</p>
<p>Eristab kõla ja kuju järgi keel-, puhk-, löök- ja klahvpille ning elektrofone ja pillikoosseise</p> <p>Teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi.</p>	<p>8. klass</p> <p>Eristab kõla järgi pillikoosseise:</p> <p>orkestrid: (sümfoonia, puhkpilli-, keelpilli-, rahvapilliorkester);</p> <p>ansamblid: (keelpillikvartett, pop- ja džässansambel).</p> <p>Teab nimetada tuntud dirigente, ansambleid ja orkestreid.</p>
	<p>9. klass</p> <p>Eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat (ooperi, opereti, muusikali ja balleti).</p>

	Teab nimetada tuntud muusika suursündmusi.
On tutvunud Eesti ning Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika või Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt. Tunneb eesti pärimusmuusika tänapäevaseid tõlgendusi.	7. klass Eesti, Prantsuse, Itaalia, Hispaania
	8. klass Eesti (kaasaegne), Põhja- ja Ladina-Ameerika
	9. klass Eesti pärimusmuusika kaasaegsed tõlgendused, Aafrika ja Idamaad
Arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades; võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda oma nii suuliselt kui ka kirjalikult. Eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat.	7. klass Pop- ja rokkmuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara.
	8. klass Filmi- ja lavamuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara
	9. klass Džässmuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara.
Tunneb autoriõigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi intellektuaalse omandi kasutamisel (sh internetis).	7., 8. ja 9. klass Eestis kehtiva autorikaitse seaduse põhipunktidega tutvumine. Intellektuaalse

	omandi kasutamine internetis.
--	-------------------------------

6. Muusikaline kirjaoskus

<p>Mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: Mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja</p> <p>laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides. Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed).</p> <p>Mõistab helistike C-a, G-e, F-d (repertuaarist tulenevalt D-h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides.</p> <p>Teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt.</p>	<p>7. klass</p> <p>Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid: 2/4, 3/4, 4/4 taktimõõt.</p>
<p>laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides. Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed).</p> <p>Mõistab helistike C-a, G-e, F-d (repertuaarist tulenevalt D-h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides.</p> <p>Teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt.</p>	<p>8. klass</p> <p>Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid: Helistikud C-a, G-e, F-d (repertuaarist tulenevalt D-h).</p>
<p>Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: elektrofonid, sümfooniaorkester,</p>	<p>9. klass</p> <p>Laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandiktaktimõõt ja D-h helistik. Bassivõti ja selle rakendamine musitseerimisel.</p>
<p>Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: elektrofonid, sümfooniaorkester,</p>	<p>7. klass</p> <p>Pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika, rondo, variatsioon.</p>

<p>kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused; ooper, operett, ballett, muusikal,</p>	<p>8. klass Ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel.</p>
<p>sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel; rondo, variatsioon; pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika.</p>	<p>9. klass Elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused.</p>

7. Õppekäigud

<p>Arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil.</p> <p>Kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusikalist oskussõnavara.</p>	<p>7., 8. ja 9.klass</p> <p>Suuliselt, kirjalikult ja muul looval viisil (visuaalne kunst, dramatiseering, loovliikumine jms) oma arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.</p>
---	---

Kunstiõpetus

1. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>Kujutamise- ja vormiõpetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Objekti kujutamine šabloonile või orientiiride abil (vaatlus- ja võrdlusoskuse, koordinatsiooni arendamine) . • Portree eest vaates ja miimika (oma pere ja sõprade kujutamine, erinevate emotsioonide väljendamine töös). • Modelleerimine ja erinevad materjalid (voolimine ja modelleerimine erinevatest materjalidest, sh jääkmaterjalid). • Keskkond ja selle kujutamine (looduskeskkond ja aastaajad, linnaruum, kodukoht jne) <p>Värvus-kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuuevärviring: põhivärvid (kollane, punane, sinine) ja nende segamisel saadud II astme värvid (tööd piiratud värvide arvuga) • Värvide helestamine ja tumestamine (loodus- ja pildivaatlused, tajukujutluste arendamine, lähiümbruse värvitoonide leidmine ja nimetamine) • Rütm ja liikumine (erinevate mustrite kujundamine, mängulised rütmiharjutused) • Meeleolu väljendamine värvidega. Disain ja kirjaõpetus • Ruumikujundus (klassi kaunistamine)	<p>1. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab kasutada ohutult töömaterjale, -vahendeid ja kunstitehnikaid loominguliseks eneseväljenduseks; • oskab kasutada kääre ja paberist šabloonile järgi ise detaile välja lõigata; • oskab liimiga katta pindu ja teeb liimimistöid korrektselt, hoides puhta töö ja töölaua; • oskab kujutada figuure; • peab silmas pildi kompositsioonireegleid; • oskab teha kollaaži ja voltida paberit; • oskab kunstiteoseid lihtsas vormis kirjeldada ja oma eelistusi põhjendada; • märkab kujunduselemente ümbritsevas keskkonnas; • kujutab esemeid/olendeid orientiiride abil; • kasutab šabloonile abivahendina; • eristab kurba ja rõõmsat nägu; • eristab näidistelt nelja aastaega ja suudab neid töös kujutada õpitu piires; • voolib pehmest materjalist palli ja silindrit kasutades mõlemat kätt; • tunneb ära ja nimetab õpitud värvusi;

<p>tähtpäevadeks, koostööoskuste arendamine).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunstnik ja kujunduskunst (raamatuillustratsioonide, kunstitööde vaatlus ja analüüs, kujundusnäiteid lähiümbrusest). • Kirjakunst (tähemustrid ja täht, kui mustrielement) <p>Vestlused kunstist</p> <ul style="list-style-type: none"> •Kunsti töövahendid ja nende korrashoid (pintslite jt vahendite õige hoidmine, kasutamine ja puhastamine, turvalisus). • Kunstide seosed (maalikunst, tantsukunst, teatrikunst jne ning süžee mängud rühmas). • Kunst (arhitektuur, skulptuur, maal, graafika) ümbritsevas keskkonnas. • Plakatikujundus. • Kaaslaste tööde analüüs, tolerantne suhtumine kaasõpilaste töödese. Tehnikad ja materjalid <p>Skulptuur. Voolimine savist või muust pehmest materjalist. Erinevate tekstuuride loomine. Meisterdamine loodus- ja tehismaterjalist (pakendid, plastid, traat jne). Voltimine: karbid, loomad, inimesed jne.</p> <p>Maal. Kattevärvidega (guašš jt) maalimine spontaanselt ja läbimõeldult. Maalilise pinna saamine kriidi- ja õlipastellidega. Töötamine värvi ja viltpliiatsitega. Kollaaž rebituna värvipaberitest ja/või makulatuurist.</p> <p>Graafika. Joonistamine pliiatsi ja viltpliiatsitega. Punkti ja joone kasutamine faktuuri loomiseks. Paljundusgraafika: templit-, materjali- ja papitrükk.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • helestab värve; • tõmbab jooni pintsli ja pliiatsiga vasakult paremale ja ülevalt alla; • kujundab mustrit orientiiride abil; • täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses, eeskuju ja näidise järgi. • moodustab tähtedest mustreid orientiiride abil; • leiab õpetaja suunamisel tekstile vastava kujunduse; • valmistab ette ja korrastab õpetaja juhendamisel oma töökoha; • osaleb rühmatöös ja õpetaja suunamisel oskab arvestada kaaslasega; • õpetaja abiga oskab jäljendada mõnada tuttavat looma hääle või kehakeele kaudu; • võrdleb erinevaid materjale ja värvusi (pehme, kõva, hele, tume) ja nimetab nende nähtavaid ja kombitavaid omadusi õpetaja suunamisel.
--	--

2. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>Kujutamise- ja vormiõpetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Objekti kujutamine šablooni või orientiiride abil (vaatlus- ja võrdlusoskuse, koordinatsiooni arendamine). • Portree ja miimika (oma pere ja sõprade kujutamine, erinevate emotsioonide väljendamine töös). • Modelleerimine ja erinevad materjalid (voolimine ja Modelleerimine erinevatest materjalidest, sh jääkmaterjalid). • Keskkond ja selle kujutamine (looduskeskkond ja aastaajad, linnaruum, kodukoht jne) <p>Värvus-kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Põhivärvid ja nende segamisel saadud II astme värvid (tööd piiratud värvide arvuga). • Värvide helestamine ja tumestamine (loodus- ja pildivaatlused, tajukujutluste arendamine, lähiümbruse värvitoonide leidmine ja nimetamine). • Rütm ja liikumine (erinevate mustrite kujundamine, mängulised rütmiharjutused). <p>Disain ja kirjaõpetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ruumikujundus (klassi kaunistamine tähtpäevadeks, koostööoskuste arendamine). • Kunstnik ja kujunduskunst (raamatuillustatsioonide, kunstitööde vaatlus ja analüüs, kujundusnäiteid lähiümbrusest). • Kirjakunst (tähemustrid ja täht, kui	<p>2. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab kasutada ohutult töömaterjale, -vahendeid ka kunstitehnikaid loominguliseks eneseväljendamiseks; • peab silmas kompositsioonireegleid; • oskab kunstiteoseid lihtsas vormis kirjeldada ja oma eelistusi põhjendada; • väärtustab oma töödes erinevaid lahendusi; • kavandada ja teostada töid; • töötada iseseisvalt tööjuhendi järgi; • teab ja tunneb põhivärve; • võrdleb 2-3 tajutava tunnuse alusel (värvus, kuju, suurus) näidiseid ja valminud kujutisi; • kujutab kõrvuti asetsevaid sarnaseid figuure väiksemana ja suuremana; • eristab kurba ja rõõmsat nägu ning oskab neid emotsioone töös edastada; • kujutab tuttavat keskkonda sellele omaste objektide kaudu; • voolib/meisterdab tuttavast materjalist õpetaja suunamisel; • segab põhivärvide II astme värve näidise järgi; • leiab lähiümbruses erineva heledusastmega värvitoone ja nimetab neid; • kujundab mustrit erinevates tehnikates eeskuju ja näidiste järgi; • täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses,

<p>mustrielement)</p> <p>Vestlused kunstist</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunsti töövahendid ja nende korrashoid (pintslite jt vahendite õige hoidmine, kasutamine ja puhastamine, turvalisus). • Kunstide seosed (maalikunst, tantsukunst, teatrikunst jne ning süžee mängud rühmas). <p>Tehnikad ja materjalid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skulptuur (voolimine ja meisterdamine, tutvumine erinevate materjalidega, sh looduslik materjal). • Maal (maalimine kattevärvidega individuaalsete ja ühistöödena). • Graafika (templitrükk, materjalitrükk ja trükkimine näidise järgi). 	<p>eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piires suulise korralduse järgi;</p> <ul style="list-style-type: none"> • kujundab piiratud pinnale mustrit; • kujundab teemakohast õnnitluskaarti; • tunneb (nimetab) kasutatavaid töövahendeid ja materjale; • valmistab ette ja korrastab oma töökoha; • võrdleb erinevaid materjale ja värvusi (pehme, kõva, hele, tume) ja nimetab nende omadusi; • osaleb ühistöös teisi arvestades.
--	---

3. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>Kujutamise- ja vormiõpetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inimene kui graafilise kujutamise keskne objekt. • Lihtsamate anatoomiliste vormide kujutamine. • Inimfiguuri põhiproportsioonid ja mahtude jaotumine. • Näotüüp ja näoosade põhiproportsioonid. • Eluslooduse (loomad, linnud, liblikad jne) iseloomulikus asendis ja liikumises, eluta looduse (kivid, vesi) ja tehismõõtude (ehitised, sõidukid jne) kujutamine joone ja silueti abil. • Töö geomeetriliste põhivormidega seoses igapäevaeluga. • Joonte omadustega tutvumine. Tegelikud ja illusoorid jooned. Joonekompositsioon. Heledad jooned tumedal pinnal. Joonte orientatsioon (vertikaal- ja horisontaaljooned, sirg- ja kõverjooned). Joonte kvaliteet. Joonetugevus väljendusvahendina. Pidev- ja katkendjoon. Joonlaua kasutamine. <p>Värvus-kompositsiooni- ja perspektiiviõpetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuuevärviring: põhivärvid (kollane, punane, sinine) ja nende segamisel saadavad II astme värvid (oranž, roheline, violet). • Helestamine ja tumestamine ning külmad ja soojad toonid. Meeleolu väljendamine värvidega. Pildi pinna organiseerimine (kujutatava suuruse ja paberiformaadi erinevad suhted). • Pea- ja kõrvalelemendid ning taust. Pildi	<p>3. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kujutab inimest (täisfiguuri ja nägu, paigal ja liikumises) omal viisil temaatilistes kompositsioonides; • valib ümbritsevate objektide (inimesed, loomad, linnud, taimed, kivid, ehitised, sõidukid jne) iseloomulikud jooned ja kujutab neid oma võtetega; • ehitab (joonistades, voolides) keerulisemad vormid üles lihtsamate geomeetriliste kujundite abil; • segab põhivärvide II astme värvid ja põhjendab sellele toetudes põhivärvide mõistet; • segab valge ja musta abil värvide heledamad ja tumedamad astmed; • leiab vaadeldavatel pildidel peamised tegelased ja objektid; • organiseerib pildi pinda arvestades paberi suurust ja kuju kasutades erinevaid paberiformaate; • arvestab meisterdades teose otstarvet, materjali, tehnoloogiat ja välimust • nimetab etenduse ja filmi kujunduse elemente (kostüümid, lava-, valgus-, helikujundus); • võrdleb raamatu teksti ja selle illustratsiooni; • tunneb ümbritsevas keskkonnas ära ja liigitab (nimetab õige nimega) järgmised kunstiliigid: arhitektuur, skulptuur, maal; • räägib oma loomingust (tegevusest) kasutades lihtsamaid ainealaseid mõisteid;

<p>üksikosade tasakaal.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rütm, rühmitamine ning osaline kattumine. • Ribaornament. • Suuruse vähenemine kauguses. Disain ja kirjaõpetus. • Meisterdamine, lähtudes otstarbest, materjalist, tehnoloogiast (mänguasjad, pakendid, ruumikaunistused, maketid jne looduslikest ja tehismaterjalidest). • Rütmiharjutused ja mängud kirjaelementide ja tähtedega (joonistatult, maalitult, rebitult, volditult). • Tööd joonlaua ja sirkliga <p>Vestlused kunstist</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunst meie ümber. Oma kodulinna/asula, kodumaja/korteri, toa, suvekodu, aia/pargi kujundus. • Kunst ruumis- (võimalusel toimuvad muuseumitunnid) kunstimuseumis, - galeriis. • Maailmakuulsad maalid. Tuntumad ajaloolised vaatamisväärsused maailmas. • Raamatukujundus. • Kujundamine teatris. Multifilmid. • Virtuaalne maailm. Tegelikkuse ja virtuaalsete keskkondade võrdlus. Tehnikad ja materjalid <p><u>Skulptuur</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Voolimine savist või muust pehmest materjalist. • Meisterdamine loodus- ja tehismaterjalist 	<ul style="list-style-type: none"> • võrdleb oma ja kaaslaste töid, toob esile lahenduste erinevusi. Kirjeldab kunstiteoseid ning põhjendab oma eelistusi; • austab enda ja kaasõpilaste loomingut.
--	---

(pakendid, plastid, traat jne).

- Voltimine: karbid, loomad, inimesed jne.
- Papjeemašee tehnikas maski valmistamine.

Maalimine

- Kattevärvidega (guašš jt) maalimine spontaanselt ja läbimõeldult.
- Maalilise pinna saamine kriidi- ja õlipastellidega.
- Töötamine värvi- ja viltpliiatsitega.
- Kollaaž rebituna värvipaberitest ja/või makulatuurist;

Graafika

- joonistamine pliiatsi ja viltpliiatsitega.
- Punkti ja joone kasutamine faktuuri loomiseks.
- Paljundusgraafika: natuur-, papi- ja materjalitrükk guaši või temperaga.

4. klass

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
<p>Kujutamise- ja vormiõpetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ümbruse kujutamine. • Erinevate objektide kujutamine: erinevad majad linnas ja maal. • Pildiruum-ruumilisuse edastamine (esemete suurussuhted). • Kompositsioon-tasakaal, domineeriv osa pildil, koloriit, liikuvus. • Inimene tegevuses, nägu, meeleolu, liikumise kujutamine. • Geomeetria. <p>Värviõpetus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ühe värvi erinevad toonid (nt kollakas-, sinakas pruunikasroheline); kolmanda astme värvide saamine esimese ja teise astme värvide segamise teel; piiratud arvu värvidega maalimine (ka monokroomselt); koloriit (soe ja külm). Disain • Märgid - liiklusmärgid ja nendest tulenevalt uute märkide kujundamine. • Nimetähtede kujundamine. • Foto, digitaalgraafika ja video kasutamine lähiümbruse uurimisel. • Ilmastikunähtuste jäädvustamine. • Trükiste, filmide, koomiksiste, arvutimängude, reklaamide pildikeele ja kujundamise uurimine ja võrdlemine. • Kunstiteoste analüüs, kunstiürituste külastamine,	<p>4. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hindab mõõtmise ja võrdlemise abil objektide ning objekti elementide vahelisi suurussuhteid; • kujutab vaatluse järgi ees asetsevaid objekte arvestades nende kuju, suurussuhteid ja paiknemist üksteise suhtes; • arvestab täisfiguuri kujutamisel pea suurust ja jalgade pikkust terve kehapikkuse suhtes, näo kujutamisel silmade asukohta sellel; • kujutab inimest erinevas asendis ja tegevuses; • segab ja kasutab maalimisel erinevaid toone; • saab kolmanda astme värvid esimese ja teise astme värvide segamise teel; • eristab sooja ja külma koloriiti; • kujundab oma lähemat ümbrust (stend, klassiruum, oma tuba, mänguväljak jne) lähtudes otstarbest; • analüüsib trükise kujunduse osi (kaanekujundus, kirjastiil, initsiaal, vinjett jne) ja terviklahendust; • kasutab õpitud ainealaseid mõisteid kõnes ja kirjas; • loob erinevaid tekstuure ja faktuure; • kasutab tehnilisi abivahendeid (joonlaud, sirkel).

nähtu põhjal arutelu.

- Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed Eestis ja maailmas, kultuuride eripärad.
- Värv roll suurteostes.
- Rahvakunstkandid, vöökirjad.
- Võimalusel toimuvad muuseumitunnid KUMU-s või Kadrioru Kunstimuuseumis.

Vestlused kunstist

- Kunstiliigid (arhitektuur, skulptuur, graafika maal, tarbekunst).
- Koomiks.
- Rahvakunst.
- Kunsti väljendusvahendid (punkt, joon, pind, värv jne.)
- Kunstimõisted (originaal, koopia, jne).
- Ainetevahelised seosed.
- Kunstimälestised.

Kasutatavad tehnikad ja materjalid

Maalimine kattevärvide ja akvarellidega; tööd kriidi- ja õlipastellidega, värvi- ja viltpliiatsitega; kollaaž värvipaberist ja/või makulatuurist. Joonistamine grafiit-, värvi-, vilt- ja pastapliiatsiga; graafikatehnikad: kõrgrükk (nt papi-, materjali-, linoолrükk) ja lametrükk (mono- ja diatüüpia).

5.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Kavandamine kui protsess ideede arendamiseks.</p> <p>Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted.</p> <p>Kompositsiooni tasakaal ja koloriit.</p> <p>Liikumise kujutamine.</p> <p>Maali, joonistuse, graafika, kollaaži, skulptuuri, animatsiooni tehnikad ning töövõtted.</p> <p>Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani.</p> <p>Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid kunstis.</p> <p>Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. Kunstiterminid.</p> <p>Muuseumide ja galeriide funktsioonid.</p> <p>Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis. Eesti rahvakunst ja ehituskultuur.</p> <p>Loodust säästva tarbimise põhimõtted.</p> <p>Piltide, teksti, heli koosmõju. Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis.</p>	<p>1) tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid</p> <p>ja teadmisi; loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab;</p> <p>2) kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;</p> <p>3) rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur);</p> <p>4) märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga;</p> <p>5) mõistab tehismaailma ja selle kasutaja suhet; peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust;</p> <p>6) mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;</p> <p>7) leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest;</p> <p>8) märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami;. Tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas.</p>

6.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Kavandamine kui protsess ideede arendamiseks.</p> <p>Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted.</p> <p>Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit.</p> <p>Liikumise kujutamine.</p> <p>Maali, joonistuse, graafika, kollaaži, skulptuuri, installatsiooni, foto, video, digitaalgraafika ja animatsiooni tehnikad ning töövõtted.</p> <p>Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani.</p> <p>Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid, konkreetne ja abstraktne kunstis.</p> <p>Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. Kunstiteose analüüs. Kunstiterminid. Muuseumide ja galeriide funktsioonid.</p> <p>Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis. Eesti rahvakunst ja ehituskultuur.</p> <p>Loodust säästva tarbimise põhimõtted, elukeskkonna parandamine kunsti, disaini ja arhitektuuri kaudu.</p> <p>Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju. Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis.</p>	<p>1) tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid</p> <p>ja teadmisi; loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab;</p> <p>2) kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;</p> <p>3) rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, video, digitaalgraafika, animatsioon jne);</p> <p>4) analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes;</p> <p>5) mõistab tehismaailma ja selle kasutaja suhet; peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust;</p> <p>6) mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;</p> <p>7) leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest, uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid;</p> <p>8) märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas. Tegutseb eetilisel ja ohutult nii reaalses kui ka</p>

<p>Uurimuslikud ja loovad rühma- ja individuaalsed tööd, ühise tulemuse nimel koostöö.</p> <p>Visandamine ja kavandamine. Kujutamine ja kujundamine.</p> <p>Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega. Oma teoste esitlemine, valikute põhjendamine.</p> <p>Ruumiliste kompositsioonide, mudelite või makettide valmistamine.</p> <p>Kunstitehnikate loov kasutamine. Digitaalsete tehnikatega tutvumine ja katsetamine.</p> <p>Kunstiteoste analüüsimine, võrdlemine, nende üle arutlemine.</p> <p>Filmide, arvutimängude, koomiksita ja reklaamide pildikeele uurimine ja kriitiline võrdlemine.</p> <p>Muuseumide, kunstürituste, nüüdiskunsti näituste</p>	<p>virtuaalsetes kultuurikeskkondades</p>
--	---

7.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Kunstiteosed ja stiilid, lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina.</p> <p>Kunstiteose vorm ja kompositsioon, materjalid ja tehnika, sõnum ja kontekst. Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile. Sümbol, allegooria ja tsitaat kui sõnumikandjad.</p> <p>Kujutamise viisid: stiliseerimine.</p> <p>Mitmesugused kunstmaterjalid ja tehnikad (nt joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur, installatsioon jne). Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon).</p> <p>Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Arhitektuur ja disain Eestis ning rahvusvahelised suundumused.</p> <p>Teksti ja pildi koosmõju graafilises disainis.</p> <p>Eesti kunsti suurkujud ja teosed.</p> <p>Kunstnike ja arhitektide erialane töö.</p>	<p>1) tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid; loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi, esitleb tulemusi ning põhjendab valikuid;</p> <p>2) kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid. Kasutab kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid;</p> <p>3) tunneb Eesti kultuuripärandi olulisi kunstiteoseid. Võrdleb eri ajastute kunsti näiteid;</p> <p>4) analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning nendevahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest vaatepunktist;</p> <p>5) kasutab visuaalse kommunikatsiooni vahendeid, arutleb pildikeele kultuuriliste märkide üle;</p> <p>6) teadvustab kunsti rolli ühiskonnas. Seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;</p> <p>7) mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis.</p>
<p>Õppetegevus</p> <p>1. Loovad ülesanded, individuaalsed ja rühmatööd.</p> <p>2. Ideest ja eesmärgist lähtuvalt loovtööde materjalide, tehnikate ja väljendusvahendite valimine. Töö teostamine ja esitlemine.</p> <p>3. Praktiline disainiprotsess probleemi püstitusest lahendi leidmiseni.</p> <p>4. Muuseumide, näituste ja kunstisündmuste</p>	

külastamine ja arutelud, ainealase terminoloogia

kasutamine.

5. Infootsing erinevatest teabeallikatest.

8.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Kunstiteosed ja stiilid, lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina.</p> <p>Kunstiteose vorm ja kompositsioon, materjalid ja tehnika, sõnum ja kontekst. Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile. Sümbol, allegooria ja tsitaat kui sõnumikandjad.</p> <p>Kujutamise viisid: stiliseerimine, abstraherimine.</p> <p>Mitmesugused kunstimaterjalid ja tehnikad (nt joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur, installatsioon jne). Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).</p> <p>Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted, disain kui probleemilahendus. Arhitektuur ja disain Eestis ning rahvusvahelised suundumused.</p> <p>Teksti ja pildi koosmõju graafilises disainis. Kirjatüübid ja graafilise kujunduse baasvõtted.</p> <p>Eesti kunsti suurkujud ja teosed. Erinevate kultuuride kunstiajaloo tuntumate teoste näiteid.</p> <p>Kunst peegeldamas ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengut.</p> <p>Kunstnike, kunstiajaloolaste, disainerite ja arhitektide erialane töö.</p>	<p>1) tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid; loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi, esitleb tulemusi ning põhjendab valikuid;</p> <p>2) kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid. Kasutab kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid;</p> <p>3) tunneb Eesti ja maailma kultuuripärandi olulisi kunstiteoseid. Võrdleb eri ajastute kunsti näiteid, kirjeldades ning mõtestades sõnumite, väljendusvahendite ja hinnangute muutumist kultuuriajaloo vältel;</p> <p>4) analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning nendevahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilisest vaatepunktist. Mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ja parem lahendus;</p> <p>5) kasutab visuaalse kommunikatsiooni vahendeid, arutleb pildikeele kultuuriliste märkide üle;</p> <p>6) teadvustab kunsti rolli ühiskonnas.</p> <p>7) mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis.</p>
Õppetegevus	
1. Uurimuslikud ja loovad ülesanded,	

<p>individuaalsed ja rühmatööd.</p> <p>2. Ideest ja eesmärgist lähtuvalt loovtööde materjalide, tehnikate ja väljendusvahendite valimine. Töö teostamine ja esitlemine.</p> <p>3. Praktiline disainiprotsess probleemi püstitusest lahendi leidmiseni.</p> <p>4. Muuseumide, näituste ja kunstisündmuste külastamine ja arutelud, ainealase terminoloogia kasutamine.</p> <p>5. Infootsing erinevatest teabeallikatest. Uurimuste ja visualiseeritud esitluste koostamine ja kujundamine.</p> <p>6. Mitmesuguste looduslike ja tehisobjektide ning keskkondade analüüsimine erinevatest vaatepunktidest.</p>	
--	--

9.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Kunstiteosed ja stiilid, lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina.</p> <p>Kunstiteose vorm ja kompositsioon, materjalid ja tehnika, sõnum ja kontekst. Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile. Sümbol, allegooria ja tsitaat kui sõnumikandjad.</p> <p>Kujutamise viisid: stiliseerimine, abstraheerimine, deformeerimine jne.</p> <p>Mitmesugused kunstmaterjalid ja tehnikad (nt joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur, installatsioon jne). Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).</p> <p>Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted, disain kui probleemilahendus. Arhitektuur ja disain Eestis ning rahvusvahelised suundumused.</p> <p>Teksti ja pildi koosmõju graafilises disainis. Kirjatüübid ja graafilise kujunduse baasvõtted.</p> <p>Eesti kunsti suurkujud ja teosed. Erinevate kultuuride kunstiajaloo tuntumate teoste näiteid.</p> <p>Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad.</p> <p>Kunst peegeldamas ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengut.</p> <p>Kunstnike, kunstiajaloolaste, disainerite ja</p>	<p>1) tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid; loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi, esitleb tulemusi ning põhjendab valikuid;</p> <p>2) kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid. Kasutab kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid;</p> <p>3) tunneb Eesti ja maailma kultuuripärandi olulisi kunstiteoseid. Võrdleb eri ajastute kunsti näiteid, kirjeldades ning mõtestades sõnumite, väljendusvahendite ja hinnangute muutumist kultuuriajaloo vältel;</p> <p>4) analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning nendevahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilisest vaatepunktist. Mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ja parem lahendus;</p> <p>5) kasutab visuaalse kommunikatsiooni vahendeid, arutleb pildikeele kultuuriliste märkide üle;</p> <p>6) teadvustab kunsti rolli ühiskonnas. Seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;</p> <p>7) mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes</p>

arhitektide erialane töö.	erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis.
---------------------------	--

VII Ainevaldkond „Tehnoloogiaõpetus“

Käsitöö ja kodunduse ainekava

Õppesisu jaotus käsitöö, kodunduse, tehnoloogiaõpetuse ja projektitööde vahel:

Klass	Käsitöö teemad	Kodunduse teemad	Tehnoloogiaõpetuse teemad	Projektitöö	Kokku
4. klass	30	16	8	16	70
5. klass	30	16	8	16	70
6. klass	30	16	8	16	70
Kokku II kooliaste	90	48	24	48	210

Käsitöö

4.-6. klass

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
1. Kavandamine Õpilane: 1) kavandab omandatud töövõtete baasil jõukohaseid käsitööesemeid; 2) leiab käsitööeseme kavandamiseks ideid eesti rahvakunstist; 3) leiab võimalusi taaskasutada tekstiilmaterjale.	4. klass Idee ja kavandi tähtsus eset valmistades. Kujunduse põhimõtted ja nende rakendamine. Ideede leidmine ja edasiarendamine kavandiks. 5. klass Kavandamise graafilised võimalused. Tekstiilide ja käsitöömaterjalide valiku ning sobivuse põhimõtted lähtuvalt kasutusala.

	<p>6. klass</p> <p>Värvusõpetuse põhitõdede arvestamine esemeid disainides.</p>
<p>2. Töö kulg</p> <p>Õpilane:</p> <hr/> <p>1) töötab iseseisvalt lihtsama tööjuhendi järgi;</p> <p>2) järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha;</p> <p>3) hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.</p>	<p>4. klass</p> <p>Töötamine suulise juhendamise järgi.</p> <p>Ühise töö analüüsimine ja hindamine.</p> <hr/> <p>5. klass</p> <p>Töötamine tööjuhendi järgi. Tööjaotus rühmas, hooliv, arvestav ja üksteist abistav käitumine.</p> <hr/> <p>6. klass</p> <p>Lihtsama tööjuhendi koostamine. Ühistöö kavandamine.</p>
<p>3. Rahvakunst</p> <p>Õpilane:</p> <hr/> <p>1) märkab rahvuslikke kujunduselemente tänapäevastel esemetel;</p> <p>2) kirjeldab muuseumis olevaid rahvuslikke esemeid.</p>	<p>4. klass</p> <p>Rahvakultuur ja selle tähtsus. Esemeline rahvakunst.. Muuseumide roll rahvakunsti säilitajana.</p> <p>Rahvuslike detailide kasutamine tänapäevast tarbeeset kavandades.</p> <hr/> <p>5. klass</p> <p>Tavad ja kombed. Rahvuslikud mustrid ehk kirjad</p>

	<p>ajaloolistel esemetel. Rahvuslike detailide kasutamine tänapäevast tarbeeset kavandades.</p>
	<p>6. klass</p> <p>Rahvuslikud mustrid ehk kirjad tänapäevastel esemetel. Rahvuslike detailide kasutamine tänapäevast tarbeeset kavandades.</p>
<p>4. Materjalid</p> <p>Õpilane:</p> <hr/> <p>1) kirjeldab looduslike kiudainete saamist, põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist;</p> <p>2) eristab telgedel kootud kangaid trikotaažist ning võrdleb nende omadusi;</p> <p>3) seostab käsitöölõnga jämedust ja eseme valmimiseks kuluvat aega.</p>	<p>4. klass</p> <p>Tekstiilkiudained. Looduslikud kiud, nende saamine ja omadused.</p> <p>5. klass</p> <p>Kanga kudumise põhimõte. Kanga liigid: telgedel kootud, silmuskoelised, mittekoatud kangad.</p> <p>6. klass</p> <p>Õmblusniidid, käsitööniidid ja -lõngad. Erinevatest tekstiilmaterjalidest esemete hooldamine.</p>

<p>5. Tööliigid</p> <p>Õpilane:</p> <p>_____</p> <p>ühe- ja kaherealisi pisteid;</p> <p>2) seab õmblusmasina töökorda, traageldab ning õmbleb lihtõmblust ja paalistust;</p> <p>3) lõikab välja ja õmbleb valmis lihtsama eseme;</p> <p>4) mõistab täpsuse vajalikkust õmblusmisel ning järgib seda oma töös;</p> <p>5) heegeldab ja koob põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke;</p> <p>6) heegeldab ja koob lihtsa skeemi järgi.</p>	<p>4. klass</p> <p>Tikkimine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Tarbe- ja kaunistuspisted. Üherealised ja kaherealised pisted. Mustri kandmine riidele. Töö viimistlemine.</p> <hr/> <p>5. klass</p> <p>Õmblemine. Töövahendid. Täpsuse vajalikkus _____ õmblustöös. Õmblemine käsitsi ja õmblusmasinaga. Õmblusmasina niiditamine. Lihtõmblus. Äärestamine. Palistused. Lõike paigutamine riidele, õmblusvarud. Õmblustöö viimistlemine.</p> <p>Kudumine. Töövahendid ja sobivad materjalid. _____ Silmuste loomine. Parem- ja pahempidine silmus. Ääresilmused. Kudumi lõpetamine. Lihtsa koekirja lugemine. Kudumi viimistlemine ja hooldamine.</p>
	<p>6. klass</p>

Heegeldamine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Põhisilmuste heegeldamine. Edasi-tagasi heegeldamine. Heegelkirjade ülesmärkimise viisid. Skeemi järgi heegeldamine. Ringheegeldamine. Motiivide heegeldamine ja ühendamine. Heegeldustöö viimistlemine.

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>1. Toit ja toitumine</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) teab erinevaid toiduainerühmi ning tunneb neisse kuuluvaid toiduaineid ja nende omadusi,</p> <p>2) võrdleb pakendiinfo järgi erinevate toiduainete toiteväärtust;</p> <p>3) teab, mis toiduained riknevad ker- gesti, ning säilitab toiduaineid sobival viisil;</p> <p>4) hindab oma toitumisharjumuste vastavust toitumisõpetuse põhitõedele ning teeb ettepanekuid tervislikumaks toiduvalikuks.</p>	<p>4. klass</p> <p>Toiduained ja toitained. Tervisliku toitumise põhitõed. Toidupüramiid.</p> <hr/> <p>5. klass</p> <p>Toiduainerühmade üldiseloomustus: teravili ja teraviljasaadused, piim ja piimasaadused, aedvili, liha ja lihasaadused, kala ja kalasaadused, munad, toidurasvad.</p> <hr/> <p>6. klass</p> <p>Toiduainete säilitamine.</p>
<p>2. Töö organiseerimine ja hügieen</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) teadvustab hügieenireeglite järgimise vajadust köögis töötades;</p> <p>2) koostab koos kaaslastega</p>	<p>4. klass</p> <p>Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Toiduohutus. Tööjaotus rühmas, hooliv ja arvestav käitumine.</p> <hr/> <p>5. klass</p>

<p>tööplaani, lepib kokku tööjaotuse, täidab ülesande, hindab rühma töötule-</p>	<p>Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Ühistöö kavandamine.</p>
<p>must ja igaühe rolli tulemuse saavutamisel;</p> <p>3) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ning arvestab teiste arvamust.</p>	<p>6. klass</p> <p>Tööde järjekord toitu valmistades. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.</p>

<p>3. Toidu valmistamine</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kasutab mõõtenõusid ja kaalu ning oskab teisendada mahu- ja massiühikuid;</p> <p>2) valib töövahendid ja seadmed tööeesmärgi järgi ning kasutab neid ohutuse nõudeid arvestades;</p> <p>3) valmistab lihtsamaid tervislikke toite, kasutades levinumaid toiduaineid ning külma- ja kuumtöötlemistehnikaid.</p>	<p>4. klass</p> <p>Retsept. Mõõtühikud. Töövahendid köögis. Ohutushoid. Toiduainete eeltöötlemine ja külmtöötlemine. Võileivad. Kuumtöötlemata magustoidud.</p>
	<p>5. klass</p> <p>Toiduainete kuumtöötlemine. Külmad ja kuumad joogid. Kartulite, munade ja makarontoodete keetmine.</p>
	<p>6. klass</p> <p>Toor- ja segasalatid. Külmad kastmed. Pudrud ja teised teraviljatoidud.</p>
<p>4. Lauakombed</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) katab toidukorra järgi laua, valides ning paigutades sobiva lauapesu, -nõud ja -kaunistused;</p> <p>2) peab kinni üldtuntud lauakommetest ning hindab laua ja toitade kujun-</p>	<p>4. klass</p> <p>Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused.</p>
	<p>5. klass</p> <p>Lauapesu, -nõud ja -kaunistused.</p>
	<p>6. klass</p>

dust.	Sobivate nõude valimine toidu serveerimiseks.
5. Kodu korrashoid Õpilane: 1) teeb korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid; 2) planeerib rõivaste pesemist, kuivatamist ja triikimist hooldusmärkide järgi; 3) näeb kodutööde jaotamises pere liikmete heade suhete eeldust.	4. klass Puhastus- ja korrastustööd. Kodutööde planeerimine ja jaotamine. Töövahendid.
	5. klass Rõivaste pesemine käsitsi ja masinaga. Hooldusmärgid. Triikimine.
	6. klass Jalatsite hooldamine.

7.-9. klass

Käsitöö ja kodunduse õppesisu ja õpitulemused III kooliastmes

Õppesisu jaotus käsitöö, kodunduse, tehnoloogiaõpetuse ja projektitööde vahel:

Klass	Käsitöö teemad	Kodunduse teemad	Tehnoloogia-õpetuse teemad	Projekti-töö	Kokku

7. klass	30	16	8	16	70
8. klass	41	24	8	32	105
Kokku III kooliaste	71	40	16	48	175

Käsitöö ja kodunduse õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel III
kooliastmes klassiti

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>1. Disain ja kavandamine</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) valib sobivaid rõivaid, lähtudes nende materjalist, otstarbest, lõikest, stiilist ja oma figuurist;</p> <p>2) arutleb moe muutumise üle;</p> <p>3) märkab originaalseid ja leidlikke lahendusi esemete ning rõivaste disainis;</p> <p>4) kavandab isikupäraseid esemeid.</p>	<p>7. klass</p> <p>Tekstiilid rõivastuses ja sisekujunduses. Rõivastus kui ajastu vaimu peegeldaja - sotsiaalsed märksüsteemid.</p> <p>Moelooming. Komplektide ja kollektsioonide koostamise põhimõtted. Ideekavand ja selle vormistamine. Kompositsiooni seaduspärasuste arvestamine käsitööeset kavandades.</p>
	<p>8. klass</p> <p>Moe, isikupära ja proportsiooni põhimõtete arvestamine kavandades. Sobivate lisandite valik</p>

	<p>stiili kujundades. Ideekavand ja selle vormistamine. Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamisviisid erinevates tekstiilitehnoloogiates.</p> <p>Ornamentika alused. Ideekavand ja selle vormistamine. Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamisviisid erinevates tekstiilitehnoloogiates.</p>
<p>2. Rahvakunst</p> <p>Õpilane:</p> <p>_____</p> <p>1) tunneb peamisi eesti rahvuslikke käsitöötavasid;</p> <p>2) kasutab inspiratsiooniallikana etnograafilisi esemeid;</p> <p>3) näeb rahvaste kultuuripärandit kui väärtust.</p>	<p>7. klass</p> <p>Kultuuridevahelised seosed, erinevused ja sarnasused. Mitmekultuuriline keskkond. Sümbolid ja märgid rahvakunstis.</p> <p>8. klass</p> <p>Kudumine, heegeldamine ja tikkimine eesti rahvakunstis. Rahvarõivad.</p> <p>Eesti etnograafiline ornament tänapäevase rõivastuse ja esemelise keskkonna kujundamisel. Teiste rahvaste etnograafia inspiratsiooniallikana.</p>
<p>3. Töö organiseerimine</p> <p>Õpilane:</p> <p>_____</p> <p>1) arutleb töö ja tehnoloogia muutu-</p>	<p>7. klass</p> <p>Käsitöötehnicate ja tekstiilitööstuse areng ning seda mõjutanud tegurid ajaloos. Nüüdisaegsed</p>

mise üle ühiskonna arengus;

2) otsib ülesandeid täites abi nüüdisaegsest teabelevist;

3) esitleb või eksponeerib oma tööd;

4) täidab iseseisvalt ja koos teistega endale võetud ülesandeid ning planeerib tööd ajaliselt;

5) analüüsib enda loomingu- ja tehnoloogiaalaseid võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks ja hobi- deks.

tehnoloogilised võimalused ning uudsed võtted rõivaste ja tarbeesemete valmistamisel. Käsitöö väärtustamine tarbekunsti osana või isikupärase eneseväljendusena. Õmblemise ja käsitööga seotud elukutsed ning võimalused ettevõtluseks.

8. klass

Töövahendite ja tehnoloogia valik sõltuvalt materiaalist ja valmistatavast esemest. Töö planeerimine üksi ja rühmas töötades. Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine. Elektriliste töövahenditega töötamine ja nende hooldamine kasutusjuhendi järgi. Iseseisvalt tööjuhendi järgi töötamine.

	<p>Oma töö ja selle tulemuse analüüsimine ning hindamine. Töö esitlemine ja eksponeerimine. Näituse kujundamine ning virtuaalkeskonna kasutamine oma töö eksponeerimiseks.</p>
<p>4. Materjalid</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab keemiliste kiudainete põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist;</p> <p>2) võrdleb materjalide valikul nende mõju tervisele;</p> <p>3) kombineerib oma töös erinevaid materjale.</p>	<p>7. klass</p> <p>Tekstiilkiudained. Keemilised kiud. Tehiskiudude ja sünteetiliste kiudude saamine ning omadused.</p> <hr/> <p>8. klass</p> <p>Tänapäeva käsitöömaterjalid.</p> <p>Mitmesuguste materjalide kooskasutamise</p> <p>võimaluste leidmine.</p>

5. Tööliigid

Õpilane:

1) valib tööeseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid;

2) võtab lõikelehelts lõikeid, valib õpetaja abiga sobiva tehnoloogia ja õmbleb endale rõivaeseme;

3) koob kirjalist pinda ning koekirju

koeskeemi kasutades; koob ringselt;

4) leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid.

7. klass

Tikkimine. Tutvumine erinevate tikanditega. Tikand

loomingulise väljendusvahendina. Sümbolid ja märgid. Võimaluse korral tikandi kavandamine ja loomine arvutiga.

Heegeldamine. Tutvumine heegeltehnika loomingu

list võimalustega.

8. klass

Kudumine. Silmuste kahandamine ja kasvamine.

Ringselt kudumine. Kirjamine. Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi. Silmuste arvestamine, eseme kudumine ja viimistlemine.

Õmblemine. Kanga kuumniiske töötlemine. Rõivaeseme õmblemine. Mõõtude võtmine, rõiva suu-

	<p>rusnumbri määramine, lõikelehe kasutamine ja lõigete paigutamine riidele. Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine. Esemee õmblemise tehnoloogilise järjekorra määramine. Õmblustöö viimistlemine.</p>
--	--

Kodundus

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>1. Toit ja toitumine</p> <p>Õpilane :</p> <hr/> <p>1) teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust oma tervisele ning põhiliste makro- ja mikro-toitainete vajalikkust ja allikaid;</p> <p>2) analüüsib toiduainete toiteväärtust, hindab nende kvaliteeti, tunneb toidu erinevaid säilitus-viise ning riknemisega seotud riskitegureid;</p> <p>3) analüüsib menüü tervislikkust ning</p>	<p>7. klass</p> <p>Makro- ja mikrotoitained, nende vajalikkus ning allikad. Lisaained toiduainetes. Toiduainete toitainelise koostise hinnang. Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest. Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad.</p>
	<p>8. klass</p> <p>Toitumisteave meedias -analüüs ja hinnangud.</p> <p>Toiduallergia ja toidutalumatuse. Taimetoitluse ja dieetide mõju organismile. Toitumishäired. Eest-</p>

<p>koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü;</p> <p>4) teab toidu valmistamisel toimuvaid muutusi ning oskab neid teadmisi rakendada;</p>	<p>laste toit läbi aegade. Eri rahvaste toitumistraditsioonid ja toiduvalikut mõjutavad tegurid (asukoht, usk jm).</p> <p>Toiduainete muutused kuumtöötlemisel, toitainete kadu. Mikroorganismid toidus. Toiduainete rikne-</p>
---	---

Tehnoloogiaõpetus

4. klass

Teema	Puidutööd, metallitööd.
Õpetamise eesmärgid	<ul style="list-style-type: none"> 4 Tänapäeval on neid esemeid, mis tasuksid (majanduslikus mõttes) käsitsi valmistamist, väga raske üldse nimetada. Sellepärast on selle aine otstarve tunduvalt teisenenud. See kajastub selle aine eesmärkides. 4 Isiksuse igakülgne/kõigekülgne arendamine 4 Vajalike isikuomaduste kujundamine 4 Üldtehniliste teadmiste omandamine 4 Esmaste tööoskuste omandamine 4 Kujundliku mõtlemise ja loovuse arendamine 4 Ettevalmistus teadlikuks kutsevalikuks 4 Maailma tehnoloogilise arengu tutvustamine 4 Hoiab käsitööd elus 4 Õpib olema säästlik ettevõtetud töös/materjali otstarbekohane kasutamine/säästlik suhtumine loodusvaradesse
Õpitulemused	Tunneb lihtsamaid puidu töötlemise töövõtteid. Tunneb ohutuid töövõtteid noaga vestmisel. Tunneb lihtsamaid puitpinna kaunistamise võtteid.

5.klass

Teema	Puidutööd, metallitööd, metallehistööd.
Õpetamise eesmärgid	<ul style="list-style-type: none"> 4 Tänapäeval on neid esemeid, mis tasuksid (majanduslikus mõttes) käsitsi valmistamist, väga raske üldse nimetada. Sellepärast on selle aine otstarve tunduvalt teisenenud. See kajastub selle aine eesmärkides. 4 Isiksuse igakülgne/kõigekülgne arendamine 4 Vajalike isikuomaduste kujundamine 4 Üldtehniliste teadmiste omandamine 4 Esmaste tööoskuste omandamine 4 Kujundliku mõtlemise ja loovuse arendamine 4 Ettevalmistus teadlikuks kutsevalikuks 4 Maailma tehnoloogilise arengu tutvustamine 4 Hoiab käsitööd elus 4 Õpib olema säästlik ettevõetud töös/materjali otstarbekohane kasutamine/säästlik suhtumine loodusvaradesse
Õpitulemused	Tunneb lihtsamaid puidu töötlemise töövõtteid.

<p>Õppesisu alateemad</p>	<p>Puidutöö elukutsed. Vineer. Puidu vestmine noaga. Puidu katteviimistlus (värv, lakk). Puidu saagimine. Puidu liimimine. Naelliited.</p> <p>Puitmaterjalid ja nende omadused. Spoon ja vineer. Lihvmaterjalid ja lihvimine. Puurimine. Ohutus. Hõõveldamine. Kruviliide, naelliide, liimliide. Ohutus.</p> <p>Traaditööd. Traadi õgvendamine. Traadi lihvimine.</p>	<p>Põhimõisted</p> <p>Õppetöökoda, töökoht, õppetöökoja sisekord, ohutusnõuded, tööprotsess.</p> <p>Märkimine, saagimine, joonlaud, pliats.</p> <p>Toorik, toode, tööese, puu, puit.</p> <p>Lihvpaber, tehnoloogiline kirjaoskus, PVA liim.</p> <p>Tehniline joonestamine, jooned, vabakäejoon, mõõtmed.</p> <p>Disain, tehnoloogiline protsess.</p>
<p>Õppevahendid</p>	<p>Joonlaud, nurgik, mall, miiunurgik, puusepa pliats</p>	

6.klass

Teema	Puidutööd, metallitööd, metallehistööd.
Õpetamise eesmärgid	<p>4 Tänapäeval on neid esemeid, mis tasuksid (majanduslikus mõttes) käsitsi valmistamist, väga raske üldse nimetada. Sellepärast on selle aine otstarve tunduvalt teisenenud. See kajastub selle aine eesmärkides.</p> <p>4 Isiksuse igakülgne/kõigekülgne arendamine</p> <p>4 Vajalike isikuomaduste kujundamine</p> <p>4 Üldtehniliste teadmiste omandamine</p> <p>4 Esmaste tööoskuste omandamine</p> <p>4 Kujundliku mõtlemise ja loovuse arendamine</p> <p>4 Ettevalmistus teadlikuks kutsevalikuks</p> <p>4 Maailma tehnoloogilise arengu tutvustamine</p> <p>4 Hoiab käsitööd elus</p> <p>4 Õpib olema säästlik ettevõetud töös/materjali otstarbekohane kasutamine/säästlik suhtumine loodusvaradesse</p>

<p>Õpitulemused</p>	<p>Puurpingi ehitust, tööpõhimõtet ja tööohutuse nõudeid.</p> <p>Tunneb erinevaid liiteid.</p> <p>Õpitud tööliikide juures kasutatavaid põhilisi tööriistu ja tööohutuse nõudeid.</p> <p>Õpilane oskab:</p> <p>Eristada ristprojektsioonis kujutatud lihtsa tehnilise detaili kuju ja mõõtmeid.</p> <p>Määrata kindlaks tööjärjekorda lihtsa tööeseme valmistamisel.</p> <p>Käsitseda õpitud tööliikide juures kasutatavaid põhilisi tööriistu.</p> <p>Hinnata objektiivselt tehtu kvaliteeti.</p> <p>Lahendada lihtsaid õpitud materjalide töötlemisega seotud probleemülesandeid.</p>	
<p>Õppesisu alateemad</p>	<p>Tappliide, puurimine, vestmine-sälkamine, katteviimistlus.</p> <p>Puidutremine. Tsenterpuur. Liimliited. Saagimine tikksaega.</p> <p>Ülafrees. Otsfrees</p>	

7.klass

Teema	Puidutööd, metallitööd.
Õpetamise eesmärgid	<p>4 Tänapäeval on neid esemeid, mis tasuksid (majanduslikus mõttes) käsitsi valmistamist, väga raske üldse nimetada. Sellepärast on selle aine otstarve tunduvalt teisenenud. See kajastub selle aine eesmärkides.</p> <p>4 Isiksuse igakülgne/kõigekülgne arendamine</p> <p>4 Vajalike isikuomaduste kujundamine</p> <p>4 Üldtehniliste teadmiste omandamine</p> <p>4 Esmaste tööoskuste omandamine</p> <p>4 Kujundliku mõtlemise ja loovuse arendamine</p> <p>4 Ettevalmistus teadlikuks kutsevalikuks</p> <p>4 Maailma tehnoloogilise arengu tutvustamine</p> <p>4 Hoiab käsitööd elus</p> <p>4 Õpib olema säästlik ettevõetud töös/materjali otstarbekohane kasutamine/säästlik suhtumine loodusvaradesse</p>

<p>Õpitulemused</p>	<p>Õpilane teab:</p> <p>Nimetada kolm erinevat tapiliiki.</p> <p>Tikksae ja taldlihvija kasutamise võimalusi.</p> <p>Puidu treipeitlite nimetusi ja kasutamise erinevusi.</p> <p>Inimese ja keskkonna vahelisi seoseid.</p> <p>Õpilane oskab:</p> <p>Valmistada keeltappi.</p> <p>Treida viilikäepidet.</p> <p>Ohutult kasutada taldlihvijat, erinevaid treipeitleid.</p> <p>Vahetada saelehte tikksael.</p> <p>Kasutada nihikut ümardetailide läbimöötmise määramisel.</p>
<p>Õppesisu alateemad</p>	<p>Jooniste lugemine ja selle järgi puidu töötlemine. Treimine, õõnesvormid, erinevad tappliited, freesimine, tikksaag, taldlihvija.</p>

8.klass

Teema	Puidutööd, metallitööd.
Õpetamise eesmärgid	<p>4 Tänapäeval on neid esemeid, mis tasuksid (majanduslikus mõttes) käsitsi valmistamist, väga raske üldse nimetada. Sellepärast on selle aine otstarve tunduvalt teisenenud. See kajastub selle aine eesmärkides.</p> <p>4 Isiksuse igakülgne/kõigekülgne arendamine</p> <p>4 Vajalike isikuomaduste kujundamine</p> <p>4 Üldtehniliste teadmiste omandamine</p> <p>4 Esmaste tööoskuste omandamine</p> <p>4 Kujundliku mõtlemise ja loovuse arendamine</p> <p>4 Ettevalmistus teadlikuks kutsevalikuks</p> <p>4 Maailma tehnoloogilise arengu tutvustamine</p> <p>4 Hoiab käsitööd elus</p> <p>4 Õpib olema säästlik ettevõetud töös/materjali otstarbekohane kasutamine/säästlik suhtumine loodusvaradesse</p>

VIII Ainevaldkond „Kehaline kasvatus”

Kehaline kasvatus

1. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Teadmised spordist ja liikumisviisidest. Sportimise ja liikumise tähtsus inimese tervisele. Hinnangu andmine oma ja kaaslaste sooritusele. Ohutu liiklemise juhised, käitumisreeglid kehalise kasvatuses tunnis, ohutu ja kaaslaste arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeledes.</p> <p>Hügieenireeglid kehalise harjutuse tehes, teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietusest, pesemise vajalikkus peale kehalise kasvatuses tundi.</p> <p>Elementaarsed teadmised spordialadest, Eesti sportlastest ning Eestis toimuvates spordivõistlustest ja tantsuüritustest.</p> <p>Võimlemine. Rivi- ja korraharjutused.</p> <p>Tervitamine ravis, rivistumine ühte viirgu, kolonni, joondumine, põhiseisang, pöörded paigal, harvenemine, koondumine.</p> <p>Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused. Õige jooksuasend ja liigutused, jooksu alustamine ja lõpetamine, pendelteatejooks, püstilähe, kestvusjooks, päkkkõnd., kõnd kandadel.</p> <p>Üldkoormavad ja koordineerimise arendavad hüplemisharjutused. Harki ja käärhüplemine, hüpitaga hüplemine jalalt jalale,</p>	<p>1.klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab sportimise/liikumise tähtsust tervisele • oskab käituda kehalise kasvatuses tunnis, erinevates sportimispaikades ja tänaval; • järgib reegleid ja ohutusnõudeid; • täidab mängureegleid ja hügieenireegleid; • oskab anda hinnangut oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge, raske); • tunneb erinevaid spordialasid ja oskab nimetada tuntud Eesti sportlasi; • täidab ohutusnõudeid kehaliste harjutuste sooritamisel; • riietuda vastavalt olukorrale; • oskab tõsta, kanda ja paigaldada spordivahendeid; • täidab rivi- ja korraharjutusi; • sooritab lihtsaid võimlemisharjutusi kindla rütmi järgi;

<p>koordinatsiooniharjutused. Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega, harjutused vahendita ja vahenditega saatelugemise ning muusika saatel.</p> <p>Rakendusvõimlemine. Ronimine varbseinal, kaldpingil, üle takistuste ja takistuste alt. Akrobaatilised harjutused. Veere kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks, tirel ette.</p> <p>Tasakaaluharjutused. Liikumine joonel, pingil ja poomil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksumasse, päkkõnd ja pöörded päkkadel, võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumistega, tasakaalu arendavad liikumismängud.</p> <p>Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks. Sirutus-mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolauvalt.</p> <p>Jooks.</p> <p>Jooksuasend, jooksu liigutused, jooksu alustamine ja lõpetamine, jooks erinevatest lähteasenditest, mitmesugused jooksuharjutused, jooks erinevas tempos. Kiirendusjooks, kestvaajajooks, võimetekohase jooksutempo valimine. Püstistart koos stardikäsklustega. Teatevahetuse õppimine lihtsates teatevõistlustes, pendelteatejooks teate pulgaga.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • sooritab erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi; • sooritab hüplemisharjutusi hüpitsaga; • sooritab tireli ette; • hüpleb hüpitsat tiirutades jalalt jalale; • jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklusega; • läbib joostes võimetekohase tempoga staadioniringi (400m); • sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus; • sooritab palliviske paigalt ja kahesammulise hoovõtuga; • sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamata; • mängib rahvastepalli lihtsustatud reeglite järgi, on kaas mängijatega sõbralik, austab kohtuniku otsust; • sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge; • suusatab paaristõukelise sammuta ja vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviisiga; • tantsib õpitud paaris- ja rühma tantse, sh. Eesti ja teiste rahvaste tantse; • kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist; • suudab sukelduda vees, hingata vette välja;
--	--

Hüpped.

Paigalt kaugushüpe, maandumine kaugushüppes. Hüpped hoojooksult, et omandada jooksu ja hüppe ühendamise oskus. Kaugushüpe hoojooksult paku tabamiseta. Madalatest takistustest üle hüpped parema ja vasaku jalaga.

Visked. Viskepalli hoie. Tennispallivise ülalt täpsusele ja kaugusele. Pallivise paigalt ja kahesammulise hooga.

Jooksu- ja hüppemängud.

Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja tõukamisega. Liikumismängud väljas/maastikul. Liikumine (jooksud, pidurdused, suunamuutused) pallita ja palliga. Palli käsitlemise harjutused: pörgatamine, vedamine, viskamine ja püüdmine. Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused palliga. Rahvastepall.

Suusatamine. Suuskade kinnitamine, pakkimine ja kandmine. Õige kepihoie, suusarivi. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes, tasakaaluharjutused suuskadel. Paaristõukeline sammuta ja vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviis.

Rütmika ja tantsuline liikumine.

Õppida erineva olemusega tantse: jooniste ja muusikalise vaheldumisega, tantse paarilisega, ringil/sõõris, imiteerimise ja loominguliste ülesannetega tantse. Tantsude-mängude-muusika

- hüppab jalad ees äärelt vette;
- sooritab harjutusi vees;
- lebab vees rinnuli ja selili asendis;
- hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutus alaseid oskusi.

paikkondlikule päritolule sh. kodukandi pärimusele tähelepanu pööramine.

Ujumine. Veega kohanemine, mängud vees, vette välja hingamine, sukeldumine , hüpped äärelt vette, harjutused abivahendiga.

2. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Teadmised spordist ja liikumisviisidest. Sportimise ja liikumise tähtsus inimese tervisele. Hinnangu andmine oma ja kaaslaste sooritusele. Ohutu liiklemise juhised, käitumisreeglid kehalise kasvatuses tunnis, ohutu ja kaaslaste arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeledes.</p> <p>Hügieenireeglid kehalise harjutuse tehes, teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietusest, pesemise vajalikkus peale kehalise kasvatuses tundi.</p> <p>Elementaarsed teadmised spordialadest, Eesti sportlastest ning Eestis toimuvates spordivõistlustest ja tantsuüritustest.</p> <p>Põhiasendid ja liikumised võimlemisel.</p> <p>Põhivõimlemine ja üldarendavad harjutused: üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega, harjutused vahendita ja vahenditega saate lugemise ning muusika saatel.</p> <p>Lühike põhivõimlemise kombinatsioon. Jalg (ees, taga, kõrval) varbal kükk, põlvitus, põlvitusiste, toenglamang. Käed rinnal, õlgadel. Vabaharjutused ja harjutused kõigile lihasrühmadele. Kallutamine, käte ja jalgade raputamine, ristitamine, kääritamine.</p> <p>Rivi- ja korraharjutused. Tervitamine ravis; rivi- ja korraharjutuste täitmine; loendamine kaheks, kolmeks, neljaks; harvenemine ja koondumine.</p>	<p>2.klassi lõpetaja :</p> <p>oskab</p> <ul style="list-style-type: none"> • riietuda vastavalt olukorrale ja täita hügieeninõudeid; • tõsta, kanda ja paigaldada spordivahendeid; • täita ohutusnõudeid suusatamisel, kelgutamisel ja võimlemisel; • täita rivi- ja korraharjutusi; • sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi; • hüppata kõrgust otsehoolt; • oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis edasi liikuda; • mängida liikumismänge ja rahvastepalli; • sooritada hüplemisharjutusi hüppitsaga; <p>suudab</p> <ul style="list-style-type: none"> • suusatada 2 km paaristõukelise sammuga ja vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduvõisiga; • joosta rahulikkus tempos 2-3 min; • ise teha soojendust;

<p>Kõnd, jooks, hüplemine, hüppamine.</p> <p>Kõnniharjutused: rivisamm (P) ja võimlejasamm (T). Põlvituskõnd, jalatõste kõnd, tagurpidi kõnd.</p> <p>Ristsamm. Juurdevõtusamm ette. Kõnd käte erinevate asenditega. Kõnd (jooks) üle takistuste ja takistuste vahelt. Kõnni (jooksu) harjutused signaali järgi.</p> <p>Harkis hüplemine, kääris hüplemine, käärhüplemine jalavahetusega, sulghüplemine pööretega ja poolpööretega mõlemale poole. Hüplemisharjutuste kombinatsioonid erinevatest hüpetest. Hüplemine paigal ja liikudes edasi hüpitsa tiirutamisega ette. Hüplemine üle kiikuva hoonööri. Kujundliikumised. Koordinatsiooniharjutused.</p> <p>Rakendusvõimlemine.</p> <p>Ronimine, ripped, roomamine takistuste alt ja toengud. Ronimine varbseinal, kaldpingil ja horisotaalredelil. Ripplamang. Rippkükk. Ripplamangus käte kõverdamine. Ripe köiel.</p> <p>Akrobaatika:</p> <p>veered kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks, trel ette, veere taha turiseisu, turiseis, toengkägarast sirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega. Ettevalmistavad harjutused</p> <p>toenghüppeks:</p> <p>mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolaualt. Tasakaaluharjutused: päkk-kõnd joonel,</p>	<p>tutvub</p> <ul style="list-style-type: none"> • erinevate kergejõustikualade tehnikaga; <p>teab</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõne palli- ja jooksumängude reegleid ja peab neist kinni. • erinevaid laulumänge ja tantse; <p>liigub</p> <ul style="list-style-type: none"> • vastavalt muusikale, rütmile, helile; • teadmisi rahvatantsust, rahvatantsu traditsioonidest, rahvariietest ja nende kandmisest; <p>areneb</p> <ul style="list-style-type: none"> • suhtlemis- ja esinemisjulgus; • kehalised võimed (vastupidavus, koordinatsioon); • sõbralike suhete kujunemine poiste ja tüdrukute vahel; <p>omandab</p> <ul style="list-style-type: none"> • tantsudes esinevate sammud ja sammukombinatsioonid; • lihtsamad tantsud; <p>hindab</p> <ul style="list-style-type: none"> • adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutus alaseid oskusi.
---	---

pingil ja poomil; pöörded päkkadel pingil. Tasakaalu arendavad mängud

Jooks.

Jooks suuna muutmisega erinevate signaalidele reageerimisega. Jooks „kraavide“ ja madalate takistuste ületamisega. Jooksuasend, jooksuliigutused, jooks erinevas tempos.

Võimetekohase jooksutempo valimine. Sprint 30 m.

Jooks rahulikus tempos kuni 3 min (mänguvormis).

Pendelteatejooks teatepulgaga.

Hüpped.

Hüppeharjutused mänguvormis. Üleshüpped hoojooksult ühe jala tõukelt (rippuvate esemete puudutamise), et omandada jooksu ja hüppe saab

ühendamise oskus. Paigalt kaugushüpe, maandumine kaugushüppes. Madalatest takistustest ülehüpped parema ja vasaku jalaga.

Visked.

Märkvisked horisontaalsesse ja vertikaalsesse märki (kaugus 4m). Topispallide veeretamine, viskamine ja püüdmine mängu vormis. Tennispallivise ülalt täpsusele ja kaugusele. Pallivise paigalt.

Rahvastepall.

Liikumismängud.

Jooksu-, hüppe- ja viskemängud. Palli käsitlemisharjutused, viskamine ja püüdmine.

Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused pallidega. Palliviskamine ühe (parema ja vasaku) ja püüdmine kahe käega paarides (vahemaa 3m). Palli viskamine ja püüdmine lisaülesannetega. Väikese palli viskamine ja püüdmine ühe (parema ja vasaku) käega. Visked horisontaalsesse ja vertikaalsesse märki (kauguselt 5m, vertikaalse märgi kõrgus 2m, läbimõõt 1m). Keskmiste pallide ja topispallide edasiandmine ringselt ja kolonnis erinevatest lähteasenditest. Rahvastepalli mängu õppimine (reeglid). Jalgpalli ajaloost ja mängu reeglid. Erinevad löögid paarides (nt söödud jala siseküljega; söödud peatumisega jne). Karistuslöögi olemus ja löömine tühja väravasse. Mängud: saalijalgpalli reeglid ja mäng 5:5 vastu. Mängudes kasutada erinevaid palle (nt tennispall, kummipall jne).

Suusatamine.

Ohutusnõuded. Suusavarustuse transport, hooldus. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes. Lehvikpööre tagant. Tasakaalu- ja osavusharjutused suuskadel. Libisamm. Vahelduvtökeline kaheammuline sõiduviis. Paaristökeline sammuta sõiduviis laugel nõlval. Käärtõus. Laskumine kõrgasendis.

Tantsuline liikumine.

Liikumine ja koordineerimine sõna, rütmi, kehapilli või muusikaga. Tantsukujundid rühmas ja liikumine nendes. Erinevad liikumised rütmi või muusika

<p>iseloomu vaheldumisel. Süld- ja valsivõte; käärhüpped, galopp- ja vahetussamm. Laulumängud erinevates joonistes. 2-3 kombinatsioonilised lihtsamad paaristantsud.</p> <p>Ujumine. Ohutusnõuded ja kord basseinis. Hügieeninõuded. Veega kohanemise harjutused. Rinnuli- ja seliliujumine. Sukeldumine, vette väljahingamine, jalgade ja kätetöö.</p>	
--	--

3. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Teadmised spordist ja liikumisviisidest.</p> <p>Sportimise ja liikumise tähtsus inimese tervisele. Hinnangu andmine oma ja kaaslase sooritusele. Ohutu liiklemise juhised, käitumisreeglid kehalise kasvatuses tunnis, ohutu ja kaaslasiga arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeledes. Hügieenireeglid kehalise harjutuse tehes, teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietusest, pesemise vajalikkus peale kehalise kasvatuses tundi. Elementaarsed teadmised spordialadest, Eesti sportlastest ning Eestis toimuvates spordivõistlustest ja tantsuüritustest.</p> <p>Võimlemise põhiasendid ja liikumised.</p> <p>Üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega, harjutused vahendita ja vahenditega. Põhivõimlemise kombinatsioon saate lugemise või muusika saatel. Jalg taga, põlvitus vasakul (paremal) jalal, toengrõhtpõlvitus väljaaste (samm), toengnurkiste, uppiste, poolspagaat, upplamang. Käte asendid – pihutsi. Jalgade asendid – tallutsi. Vabaharjutused ja harjutused vahenditega kõigile lihasrühmadele.</p> <p>Rivi- ja korraharjutused. Pöörded paigal (ühe jala kannal, teise põial). Poolpöörded paigal. Käskluse „paigal“ täitmine. Ümberrivistumine kolonnist ühekaupa kolonni 2 (3, 4) kaupa</p>	<p>3.klassi lõpetaja</p> <p>oskab</p> <ul style="list-style-type: none"> • riietuda vastavalt olukorrale ja täita hügieeninõudeid; • tõsta, kanda ja paigaldada spordivahendeid; • täita ohutusnõudeid suusatamisel, kelgutamisel ja võimlemisel; • anda hinnangut oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge, raske); • täita rivi- ja korraharjutusi; • sooritada lihtsaid võimlemisharjutusi rütmi järgi, tantsida rahvatantsu ja improviseerida; • sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi; • liikuda, kasutades rivisammu (P) ja võimlejasammu (T); • mängida liikumismänge ja rahvastepalli (erinevate variantidega); • sooritada hüplemisharjutusi hüpitsaga; • nimetada tuntud Eesti sportlasi; • täita ohutusnõudeid kehaliste harjutuste

<p>liikumisel pöõretega vasakule (paremale). Ümberrivistumine ringjoonele, kujundliikumised.</p> <p>Kõnd, jooks, hüplemine, hüppamine.</p> <p>Vahetussamm, väljaastekõnd. Kõnd käte erinevate liigutustega. Kiirenev kõnd üleminekuga jooksule. Kõnni- ja jooksuharjutused: rivisamm (P), võimlejasamm (T). Üldkoormavad ja</p> <p>koordinatsiooni arendavad hüplemisharjutused: hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette jalalt jalale, koordinatsiooniharjutused. Harki-risti hüplemine.</p> <p>Rakendusvõimlemine. Ronimine, roomamine, kandmine, ripped, toengud. Riplemine kangil, rööbaspuudel, horisontaalredelil. Ronimine varbseinal, kaldpingil, üle takistuste ja takistuste alt. Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks: sirutus-mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolauvalt. Akrobaatilised harjutused: veered kägeras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks, tirel ette, kaldpinnalt tirel taha, veere taha turiseisu, kaarsild (abistamisega), toengkägerast ülesirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega, tiritamm kõverdatud jalgadega.</p> <p>Tasakaaluharjutused: liikumine joonel, pingil ja poomil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksusamme, päkkõnd ja pöörded päkkadel, võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumisega, tasakaalu arendavad</p>	<p>sooritamisel käituda õnnetusjuhtumite korral; suudab</p> <ul style="list-style-type: none"> • suusatada järjest 2 km paaristõukelise sammuta ja vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviisiga; • laskuda mäest põhiasendis; • joosta rahulikkus tempos 3-4 min • hüpleda hüpitsat tiirutades ette (30 sekundi jooksul järjest). jookseb • kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega • võimetekohase tempoga 1 km distantsti sooritab • põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni (16 takti) muusika või saatelugemise saatel; • tireli ette, turiseisu ja kaldpinnalt tireli taha; • õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus; • palliviske paigalt ja kahesammulise hooga; • hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta; • harjutusi erinevaid palle pörgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge; mängib • rahvastepalli reeglite järgi, on kaasmängijatega sõbralik ning austab kohtuniku otsust;
---	---

<p>mängud.</p> <p>Jooks.</p> <p>Püstilähe, jooksu alustamine püstilähtest.</p> <p>Kiirendusjooksud kuni 40 m. Tsoonijooksud 3X10 m. Jooksuasendeid ja liigutusi korrigeerivad harjutused. Jooksu alustamine ja lõpetamine.</p> <p>Jooks rahulikus tempos kuni 3-4 min (mänguvormis). Põlvetoostejooks paigal ja edasiliikumisega, jalatõstejooks, sääretõstejooks ja jooks ristsammudega. Kiirjooks. Kestvusjooks. Pendelteatejooks.</p> <p>Hüpped. Kõrgushüpe otsehoolt (üle kummi). Kaugushüpe hoojooksuga paku tabamiseta. Madalatest takistustest ülehüpped sammasendis (parema ja vasaku jalaga) õige maandumisasendiga.</p> <p>Visked.</p> <p>Märkvisked horisontaalsesse ja vertikaalsesse märki (kaugus 5m). Viskeharjutused kergete topispallidega mitmesuguste lähteasenditest.</p> <p>Viskepalli hoiu, viskeliigutus. Pallivise kahesammulise hooga. Viskemängud.</p> <p>Jooksu- ja hüppemängud. Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja püüdmisega.</p> <p>Palli käsitemisharjutused, põrgatamine, vedamine, heitmine, viskamine, söötmine ja püüdmine. Sportmänge (korv-, käsi-, võrk-, jalgpall ja saalihoki) ettevalmistavad</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ja tantsib õpitud eesti laulumänge ja tantse; • liigub vastavalt muusikale, rütmile, helile. • oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis kokku 200 meetrit edasi liikuda; • hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutuslaseid oskusi.
--	---

liikumismängud, teatevõistlused pallidega.
Keskmise palli viskamine ja püüdmine paarides (vahemaa 4-6m). Väikese palli viskamine ja püüdmine paarides. Palli veeretamine/vedamine parema ja vasaku jalaga. Palli põrgatamine paigal parema ja vasaku käega. Palli põrgatamine vaheldumisi parema ja vasaku käega paigal ja liikumisel. Visked horisontaalsesse ja vertikaalsesse märki (kaugus 6m, vertikaalse märgi kõrgus 2,5m, läbimõõt 1m). Keskmise palli viskamine ja püüdmine paarides liikumisel.
Rahvastepalli mäng võistlusreeglite kohaselt.
Jalgpalli mängu reeglid. Erinevate löökide tutvustus ja löömine (nt paaris liikumiselt jala sisemise küljega söötmine ringis liikudes jne).
Värvavahi mängutehnika tutvustamine.
Tähelepanu õigelt kauguselt löömisele. Palli peatamine rinnaga (paaris harjutamine – üks tõstab, teine püüab peatada). Saaljalgpall ja lihtsustatud reeglitega staadionil. Avalik, karistuslöögid 11 m pealt , vabalöök.

Suusatamine.

Ohutusnõuded. Suusavarustuse transport, hooldus.
Tasakaalu- ja osavusharjutused suuskadel.
Vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviis.
Pöörded paigal. Paaristõukeline sammuta sõiduviis. Laskumine põhi- ja madalasendis.
Astepööre laskumisel. Sahkpidurdus. Trepp, käär- ja astesammtõus. Mängud suuskadel.

Tantsuline liikumine. Mitmest osast koosnevad rütmikombinatsioonid; liikumise alustamine ja lõpetamine muusikat (rütm) järgides. Suunajalg, suuna muutmine 8-taktilist muusikalist pikkust arvestades. Asendid paarilise suhtes (ringjoonel ja kodarjoonel rinnati). Polkasamm rinnati ja seljati. Korduv tuurilised Eesti rahvatantsud ja keerukamad laulumängud. Lastetantsud.

Ujumine. Ohutusnõuded ja kord basseinis. Hügieeninõuded. Veega kohanemine, sukeldumine, hõljumine, libisemine, rinnuli ja selili asendis edasiliikumine, turvalisus vees.

4. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Teadmised spordist ja liikumisviisidest. Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele; kehaline aktiivsus kui tervisliku eluviisi oluline komponent.</p> <p>Liikumissoovitused II kooliastme õpilasele. Õpitud spordialade/liikumisviiside oskussõnavara.</p> <p>Õpitavate spordialade põhilised võistlusmäärused.</p> <p>Ausa mängu põhimõtted spordis. Ohutus- ja hügieeninõuete järgimise vajalikkus liikudes, sportides ja liigeldes. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. Teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad esmaabivõtted. Käitumine spordivõistlustel ja tantsuüritustel. Teadmised iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi; kuidas sooritada kehaliste võimete teste ning treenida oma kehalisi võimeid.</p> <p>Teadmised spordialadest/liikumisviisidest, suurvõistlused ja üritused Eestis, maailmas, tuntumad Eesti ja maailma sportlased. Teadmised antiikolümpiamängudest.</p> <p>Võimlemine. Rivi- ja korraharjutused.</p> <p>Ümberrivistumine viirus ja kolonnis; pöörded samm liikumiselt. Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused Harjutuskombinatsioonid. Hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonööriga</p> <p>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused saate lugemise ja/või</p>	<p>4. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning oma kehalist aktiivsust; • mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib kehalise kasvatus tundides neid; • teab kuidas vältida ohuolukordi liikluses; sportides ja liigeldes ning mida teha õnnetusjuhtumite ja sporditraumade korral; • suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi; • oskab sportida koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid; • sooritab kehaliste võimete testi ja annab tulemusele hinnangu võrreldes eelmistel aastatel saavutatuga; • valib õpetaja juhtimisel harjutusi oma kehalise võimekuse arendamiseks ning sooritab neid tunneb õpitud spordialade oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda üritustel;

<p>muusika saatel. Harjutused vahendita ja vahendiga: käte ja jalgade hoods, lõdvestamised, vetrumised</p> <p>Rühiharjutused</p> <p>Kehatüve lihaseid treenivad ja sirutus oskust arendavad harjutused Võimlemine (T) Hüpitsa hoods, ringid, kaheksad, tiirutamised; erinevad hüpped; lihtsad pütüded ja visked</p> <p>Rakendus- ja riistvõimlemine</p> <p>Kahe- ja kolmevõtteline ronimine; käte erinevad haarded ja hoidsed; upp-, tiri- ja kinnerripe; hooglemine rippes; ees- ja tagatoengust hooga maha- hüpped; hooglemine rööbaspuudel toengus ja küünarvarstoengus; kangil jala ülehoog käärtõengusse ja tagasi ning tireltõus ühe jala hoo ja teise tõukega (P)</p> <p>Akrobaatika Erinevad tirelid; tiritamm (P) ja selle õppimiseks juurdeviivad harjutused; Painduvust arendavad harjutused ja kaarsild (T); ratas kõrvale; kätelseis abistamisega Tasakaaluharjutused</p> <p>Erinevad kõnni- ja hüplemisharjutused; pöörded ja mahahüpped</p> <p>Toenghüpe Hoojooksult hüpe hoolauale, äratõuge ja toengkägar kitsel, ülessirutus - maha hüpe maandumisasendi fikseerimisega.</p> <p>Kergejõustik. Jooksuasendi ja -liigutuste korrigeerimine. Põlve- ja sääretõstejooks. Jooksu alustamine ja lõpetamine. Kiirjooks ja selle</p>	<ul style="list-style-type: none"> • teab, mida tähendab aus mäng spordis; • valdab teadmisi õpitud spordialadest; • sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni saatelugemise või muusika saatel; • hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal ja liikudes; • sooritab iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T) • sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja rööbaspuudel; • sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil (T) ja kangil (P); • sooritab toenghüppe (hark- või kägarhüppe) • sooritab madallähte stardikäsklustega ja õige teatevahetuse ringteatejooksus; • sooritab kaugushüppe paku tabamisega; • sooritab üleastumistehnikas kõrgushüppe; • sooritab hoojooksult palliviske; • jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; • jookseb järjest 9 minutit; • arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüpe ja orienteerub etteantud plaani järgi; • oskab mängida orienteerumismänge
---	---

<p>eelsoojendus. Madallähte tutvustamine. Stardikäsklused. Ringteatejooksu teatevahetus. Kestvusjooks. Kaugushüpe täishoolt (lubatud äratõuge paku lähedalt). Kõrgushüpe - üleastumishüpe. Pallivise hoojooksult.</p> <p>Liikumismängud.</p> <p>Sportmängude ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused pallidega. Rahvastepall. Korvpall. Palli hoie söötes, püüdes ja peale visates. Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile. Sammudelt vise korvile. Kaitseasend. Korvpalli reeglitega tutvumine. Mäng lihtsustatud reeglitega.</p> <p>Võrkpall. Ettevalmistavad harjutused võrkpalliga. Ülalt- ja altsööt pea kohale, vastu seina ning paarides. Alt ja eest palling. Kolme viskega võrkpall. Minivõrkpall.</p> <p>Jalgpall</p> <p>Söödu peatamine ning löögitehnika õppimine, arendamine, täiustamine. Mäng 4 : 4 ja 5: 5.</p> <p>Suusatamine.</p> <p>Laskumised põhi- ja puhkeasendis. Tõusuviiside kasutamine erineva raskusega nõlvadel.</p> <p>Uisusamppööre, poolsahkpööre, poolsahkpidurdus. Paaristõukeline ühesammuline sõiduviis, vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviis, uisusamm ilma keppideta, pooluisusamm laugel laskumisel, paaristõukeline kahesammuline</p>	<p>plaaniga, kaardiga ja kaardita;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tantsib õpitud paaris- ja rühma tantse, sh. Eesti ja teiste rahvaste tantse; • kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist; • sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi pallidega; • mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid; • sooritab põrgatused takistuste vahelt ja sammudelt viske korvile; • sooritab ülalt- ja altsöödud paarides ning alt- eest pallingu • sooritab palli söötmise ja peatamise jalgpallis; • mängib kahte kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi; • suusatab paaristõukelise sammuta sõiduviisiga, vahelduvtõukelise kahesammulise; • sõiduviisiga ja paaristõukelise kahesammulise uisusamm-sõiduviisiga; • sooritab laskumise põhi- ja puhkeasendis; • sooritab uisusamm- ja poolsahkpöörde; • läbib suusatades 3 km (T) ja 5 km (P);
---	--

<p>uisusamm-sõiduviis. Teatesuusatamine.</p> <p>Orienteerumine. Maastikuobjektid, leppemärgid, kaardi mõõtkava, reljeefivormid, kauguste määramine. Liikumine joon orientiiride järgi. Kaardi ja maastiku võrdlemine. Asukoha määramine. Kompassi tutvustamine. Suuna harjutused kompassiga seistes ja liikudes. Õpperaja läbimine kompassi ja kaarti kasutades. Orienteerumismängud.</p> <p>Tantsuline liikumine.</p> <p>Eesti rahva- ja seltskonnatantsud paaris ning paarilise vahetusega. Eakohased tantsuvõtted ja -sammud; 4-8 taktilised liikumis- ja tantsu kombinatsioonid; ruumitaju ülesanded, põimumine liikudes, pöörded ja pöörlemine. Kujutluspildidel baseeruv liikumine üksi, paaris ja grupis. Tantsuürituste külastamine ja arutelu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • oskab orienteeruda ja kasutada kompassi; • teab põhi leppemärke (10 – 15).
---	---

5. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Teadmised spordist ja liikumisviisidest.</p> <p>Sportimise ja liikumise tähtsus inimese tervisele. Hinnangu andmine oma ja kaaslase sooritusele. Ohutu liiklemise juhised, käitumisreeglid kehalise kasvatuses tunnis, ohutu ja kaaslase arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeledes. Hügieenireeglid kehalise harjutuse tehes, teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietusest, pesemise vajalikkus peale kehalise kasvatuses tundi. Elementaarsed teadmised spordialadest, Eesti sportlastest ning Eestis toimuvates spordivõistlustest ja tantsuüritustest.</p> <p>Rivi- ja korraharjutused:</p> <p>kujundliikumised, pöörded samm liikumiselt.</p> <p>Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused:</p> <p>liikumiskombinatsioonid; hüplemisharjutused hüppitsa ja hoonõõriga paigal ja liikudes.</p> <p>Rühiharjutused:</p> <p>kehatüve lihaseid treenivad ja sirutus oskust kujundavad harjutused. Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused: saate lugemise ja/või muusika saatel vahendiga või vahendita; jõu-, venitus- ja lõdvestusharjutused.</p> <p>Akrobaatika: pikk trel ette, ratas kõrvale, kätelseis</p>	<p>5. klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab õpitud spordialade oskussõnu, • teab ohutus- ja hügieeninõudeid, • teab ausa mängu põhimõtetest, • jälgib oma keha asendit ja liigutusi, • õpetaja juhendamisel arendab oma kehalisi võimeid, • mängib liikumismänge ja lihtsustatud reeglitega sportmänge, • sooritab toenghüppeid, lihtsamaid akrobaatika- ja rakendusharjutusi ning ronib mööda köit , • teeb harjutusi muusika saatel, • valib liikumiskiirust, • osaleb pendelteatejooksus, • sooritab palliviset paigalt, hoojooksult • suusatab vahelduval maastikul, kasutades sobivaid sõidu- ja tõusuviise, • kasutab lihtsamaid esmaabivõtteid enese abistamiseks, • tantsib õpitud pärimus- ja autoritantse paaris /

<p>abistamisega, tiritamm (P).</p> <p>Rakendus- ja riistvõimlemine: kahe- ja kolmevõtteline ronimine, käte erinevad haarded ja hoided; upp-, tiri-, ja kinnerripe; hooglemine rippes; ees- ja tagatoengust mahahüpped; hooglemine rööbaspuudel toengus ja küünarvarstoengus (P); kangil jala ülehoog kääretoengusse ja tagasi; taretõus ühe jala hoo ja teise tõukega; lihtsamad harjutuskombinatsioonid õpitud elementidest akrobaatikas, poomil (T), kangil (P) ja rööbaspuudel.</p> <p>Toenghüpe: harkhüpe ja/või kägarhüpe. võimlemine (T): hüpitsa hood, ringid, kaheksad, tiirutamised; erinevad hüpped; lihtsad visked ja püüded.</p> <p>Jooks. Jooksuasendi ja –liigutuste korrigeerimine. Põlve- ja sääretõstejooks. Jooksu alustamine ja lõpetamine. Kiirendusjooks. Kestvusjooks.</p> <p>Hüpped. Sammhüpped. Kaugushüpe paku tabamisega. Kaugushüppe tulemuse mõõtmine. Kõrgushüpe (üleastumishüpe) üle kummilindi ja lati.</p> <p>Visked. Täpsusvisked horisontaalse märklaua pihta. Pallivise nelja sammu hooga. Liikumismängud ja teatevõistlused palliga. Valitud sportmänge ettevalmistavad liikumismängud.</p> <p>Korvpall. Palli hoie söötmisel, püüdmisel ja pealeviskel. Palli põrgatamine, söötmine ja vise</p>	<p>rühmas / partneri vahetusega,</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb tantsukultuuri suurüritusi, osaleb vastavates aruteludes, • teab sportimise/liikumise tähtsust tervisele, • läbib joostes võimetekohase tempoga staadioniringi (400m), • sooritab õige teatevahetuse teatevõistluses ja pendelteatejooksus, • sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamisega, • sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge, • oskab orienteeruda kaardi järgi ja kasutada kompassi, • teab põhi leppemärke (10–15), • orienteerub etteantud või enda joonistatud plaani ning silmapaistvate loodus- või tehise objektide järgi etteantud piirkonnas, • arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefivorme ja takistusi, • osaleb loovülesannetes.
---	--

korvile. Sammudelt vise korvile.

Võrkpall. Ettevalmistavad harjutused võrkpalliga.

Ülalt- ja altsööt pea kohale ja vastu seina.

Pioneeripall.

Jalgpall. Söödu peatamine jalapöia siseküljega ja löögitehnika õppimine.

Orienteerumine. Leppemärgid, maastikuobjektid. Maastiku ja kaardi võrdlemine ja seostamine. Lihtsa objekti plaani koostamine. Liikumine joonorientiiride järgi. Kompassi tutvustamine.

Tantsuline liikumine. Tantsuvaldkonna põhimõistete kinnistamine ja aktiivne rakendamine praktikas: tantsuvõtted, põhisammud, kombinatsioonid. Kuni 8 taktiliste liikumis-, rütmi ja koordinatsiooni kombinatsioonide omandamine. Soorollide mõtestamine tantsus. Tantsukultuuri mõtestamine läbi ajaloo.

6. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele; kehaline aktiivsus kui tervisliku eluviisi oluline komponent. Liikumissoovitused II kooliastme õpilasele. Õpitud spordialade/liikumisviiside oskussõnavara. Õpitavate spordialade põhilised võistlusmäärused. Ausa mängu põhimõtted spordis. Käitumine spordivõistlusel ja tantsu üritustel. Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu, ümbrust säästev liikumine harjutus paikades ja looduses. Ohtude vältimine; teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad esmaabivõtted. Teadmised iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi; kuidas sooritada kehaliste võimete teste ning treenida (õpetaja toel valitud harjutusi kasutades) oma kehalisi võimeid ja rühti.</p> <p>Võimlemine. Rivi- ja korraharjutused: kujundliikumised, pöörded samm liikumiselt. Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutuste kombinatsioonid. Hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonõõriga paigal ja liikudes.</p> <p>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused: saate lugemise ja/või muusika saatel vahendiga või vahendita. Jõu-, venitus- ja lõdvestusharjutused.</p> <p>Rühiharjutused: kehatüve lihaseid treenivad ja</p>	<p>6.klassi lõpetaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab õpitud spordialade oskussõnu, • teab ohutus- ja hügieeninõudeid, • teab ausa mängu põhimõtetest, • jälgib oma keha asendit ja liigutusi, • õpetaja juhendamisel arendab oma kehalisi võimeid, • mängib liikumismänge ja lihtsustatud reeglitega sportmänge, • sooritab toenghüppeid, lihtsamaid akrobaatika- ja rakendusharjutusi ning ronib mööda köit, • teeb kehakooli harjutusi muusika saatel, • valib liikumiskiirust, • osaleb pendelteatejooksus, • sooritab palliviske paigalt ja hoojooksult • suusatab vahelduval maastikul, kasutades sobivaid sõidu- ja tõusuviise, • kasutab lihtsamaid esmaabivõtteid enese abistamiseks, • jookseb jõukohases ühtlases tempos (T: 2 km,

<p>sirutus oskust kujundavad harjutused.</p> <p>Rakendus- ja riistvõimlemine:</p> <p>lihtsamad harjutuskombinatsioonid õpitud elementidest akrobaatikas, võimlemispingil (T), kangil (P) .</p> <p>Toenghüpe: harkhüpe ja/või kägarhüpe.</p> <p>Kergejõustik. Jooks. Kiirjooks ja selle eelsoojendus. Madallähte tutvustamine. Stardikäsklused. Ringteatejooks. Võistlusmäärused. Ajamõõtmine. Kestvusjooks.</p> <p>Hüpped. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Kõrgushüpe (üleastumishüpe).</p> <p>Visked. Pallivise hoojooksult.</p> <p>Liikumis- ja sportmängud. Korvpall. Palli põrgatamine, söötmine ja sammudelt vise korvile. Mängija kaitseasend (mees-mehe kaitse). Korvpalli reeglitega tutvustamine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.</p> <p>Võrkpall. Ülalt- ja altsööt vastu seina ja paarides. Altest palling. Kolme viskega võrkpall. Minivõrkpall. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.</p> <p>Jalgpall. Söödu peatamine rinnaga (P) ja löögitehnika arendamine ja täiustamine. Mäng 4:4 ja 5:5. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.</p> <p>Suusatamine. Stardivariandid paaristõukelise sammuta ja paaristõukelise ühesammulise sõiduviisiga.</p>	<p>P:2,5 km),</p> <ul style="list-style-type: none"> • hüpleb hübitsaga 1 – 1,5 min sobivas tempos, • tantsib erineva iseloomuga tantse, • esitab mitmeosalisi rütmikombinatsioone, osaleb aktiivselt loovtegevustes ja aruteludes.
--	--

<p>Paaristõukeline kahesammuline uisusammsõiduviis.</p> <p>Laskumine madalasis. Poolsahkpööre.</p> <p>Uisusammpööre</p> <p>laskumise järel muutes libisemise suunda. Mängud suuskadel. Teatesuusatamine. Orienteerumine.</p> <p>Kaardi mõõtkava, reljeefivormid, kauguse määramine.</p> <p>Suuna harjutused kompassiga seistes ja liikumisel.</p> <p>Õpperaja läbimine kaarti ja kompassi kasutades.</p> <p>Sobiva koormuse ja liikumistempo valimine vastavalt pinnasetüübile, reljeefivormidele, takistustele.</p>	
---	--

7.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Teadmised spordist ja liikumisviisidest Kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkus. Liikumissoovitused noorukitele ning täiskasvanutele. Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi) traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted.</p> <p>Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus. Kehalise võimekuse testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs.</p> <p>Teadmised õpitud spordialade/tantsustiilide tekkest, peetavatest (suur) võistlustest/ üritustest ning tuntumatest sportlastest/tantsijatest Eestis ja maailmas. Teadmised olümpiamängudest (sh antiikolümpiamängudest) ja tuntumatest olümpiavõitjatest. Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest.</p> <p>Võimlemine Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.</p> <p>Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine, üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine. Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendus harjutusena.</p>	<p>ÕPITULEMUSED</p> <ul style="list-style-type: none"> * selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele ja töövõimele; * järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi; * teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetusjuhtumite ja traumade puhul; *oskab anda elementaarset esmaabi; liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides, kaaslasid austades ja abistades ning keskkonda säästes; *oskab iseseisvalt treenida: analüüsib oma kehalise vormisoleku taset, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisosi ja arendab oma kehalisi võimeid; *osaleb aktiivselt kehalise kasvatus tundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunniväliselt), käib spordi- ja tantsu üritustel ning jälgib seal toimuvat; oskab tegutseda abi kohtunikuna võistlustel. *sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; sooritab õpitud toenghüppe (hark- ja/või kägarhüpe). * sooritab täishoolt kaugushüppe ja

<p>Rühi arengut toetavad harjutused. Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks.</p> <p>Akrobaatika. Kaks ratast kõrvale; kätelseis, tirelid. Toenghüpe. Hark- ja/või kägarhüpe. Aeroobika(T). Aeroobika põhisammud. Aeroobika tervisespordialana.</p> <p>Kergejõustik Sprindi eelsoojendus harjutused. Ringteatejooks. Kestvusjooks. Kaugushüppe eelsoojendusharjutused. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Kõrgushüppe eelsoojendusharjutused. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). Flopi tutvustamine. Pallivise hoojooksult.</p> <p>Sportmängud (kooli valikul õpetatakse kahte sportmängu)</p> <p>Korvpall. Palli pörgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Läbimurded paigalt ja liikumiselt. Petted. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng reeglite järgi 3 : 3 ja 5 : 5 vastu.</p> <p>Võrkpall. Söödu harjutused paarides ja kolmikutes.</p> <p>Ülalt palling ja pallingu vastuvõtt. Ründelöök hüppeta ja hüppega (P) ning kaitsemäng. Mängijate asetus platsil ja liikumine pallingu sooritamiseks.</p>	<p>üleastumistehnikas kõrgushüppe;</p> <p>* sooritab hoojooksult palliviske; jookseb kiirjooksu stardikäsklustega;</p> <p>*suudab joosta järjest 9 minutit (T) / 12 minutit (P).</p> <p>*sooritab tundides õpitud sportmängude tehnika elemente;</p> <p>*läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt;</p> <p>*oskab määrata suunda kompassiga, lugeda kaarti ja maastikku; oskab mälu järgi kirjeldada läbitud orienteerumisrada.</p> <p>*tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse ning kombinatsioone autoritantsudest; arutleb erinevate tantsustiilide üle; teab Eesti tantsupidude ja tantsukultuuri traditsioone.</p> <p>* sooritab ülalt pallingu, ründelöögi ja nende vastuvõtu , oskab kasutada ülalt ja alt söötu.</p> <p>*mõistab erinevatel positsioonidel mängivate jalgpallurite ülesandeid ja täidab neid mängus;</p> <p>*suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviiisiga; suusatab kepitõuketa uisusamm-sõiduviiisiga.</p>
---	--

Mäng reeglite järgi.

Jalgpall. Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega.

Jalgpalluri erinevate positsioonide (kaitsja, poolkaitsja ja ründaja) ning nende ülesannete mõistmine. Mäng reeglite järgi.

Suusatamine Laskumine madalasendis. Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis. Kepitõuketa uisusamm. Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine.

Orienteerumine Orienteerumise harjutused kaardi ja kompassiga. Sobivaima tee variandi valik.

Tantsuline liikumine Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis.

Soorollid tantsus. Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine. Popkultuur. Tants kui sport. Tants kui kunst ja kultuur. Tants kui meelelahutus.

8.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Teadmised spordist ja liikumisviisidest Kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkus. Liikumissoovitused noorukitele ning täiskasvanutele. Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted. Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus. Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm). Kehalise võimekuse testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs. Teadmised õpitud spordialade/tantsustiilide tekkest, (suur)võistlustest/üritustest ning tuntumatest sportlastest/tantsijatest Eestis ja maailmas. Teadmised olümpiamängudest (sh. antiikolümpiamängudest) ja tuntumatest olümpiavõitjatest. Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest.</p> <p>Võimlemine Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside</p>	<p>*selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele ja töövõimele;</p> <p>*järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi;</p> <p>* teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetusjuhtumite ja traumade puhul;</p> <p>*oskab anda elementaarset esmaabi;</p> <p>* liigub/spordib reegleid ja võistlusmääru järgides, kaaslas austades ja abistades ning keskkonda säästes;</p> <p>* oskab iseseisvalt treenida: analüüsib oma kehalise vormisoleku taset, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisosi ja arendab oma kehalisi võimeid;</p> <p>* osaleb aktiivselt kehalise kasvatuse tundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunniväliselt), käib spordi- ja tantsu üritustel ning jälgib seal toimuvat;</p> <p>*oskab tegutseda abi kohtunikuna võistlustel.</p> <p>*sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas; sooritab õpitud toenghüppe (hark- ja/või kägarhüpe). Koostab aeroobikakava.(T)</p> <p>*sooritab täishoolt kaugushüppe ja</p>

<p>koostamine, üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine. Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendus harjutusena.</p> <p>Rühi arengut toetavad harjutused. Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõu harjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluu lähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks.</p> <p>Akrobaatika. Kaks ratast kõrvale; kätelseis, tirelid.</p> <p>Toenghüpe. Hark- ja/või kägarhüpe.</p> <p>Tantsuline liikumine (T). Aeroobika põhisammud. Aeroobika tervisespordi alana. . Kergejõustik Sprindi eelsoojendus harjutused. Ringteatejooks. Kestvusjooks. Kaugushüppe eelsoojendus harjutused. Kaugushüpe täis hoolt paku tabamisega. Kõrgushüppe eelsoojendus harjutused. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). Flopi tutvustamine. Kuulitõuke soojendusharjutused. Kuulitõuge.</p> <p>Sportmängud (kooli valikul õpetatakse kolmest sportmängust kahte)</p> <p>Korvpall. Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Läbimurded paigalt ja liikumiselt. Petted. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng reeglite järgi 3 : 3 ja 5 : 5 vastu.</p>	<p>üleastumistehnikas kõrgushüppe;</p> <p>*jookseb kiirjooksu stardikäsklustega;</p> <p>*suudab joosta järjest 12 minutit (Cooperi jooksutest)</p> <p>*sooritab tundides õpitud sportmängude tehnika elemente;</p> <p>* Võrkpallis sooritab ülalt pallingu, ründelöögi ja nende vastuvõtu , oskab kasutada ülalt ja alt söötu.</p> <p>*Jalgpallis mõistab erinevatel positsioonidel mängivate jalgpallurite ülesandeid ja täidab neid mängus;</p> <p>*suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviiisiga; suusatab kepitõuketa uisusamm- sõiduviiisiga,</p> <p>*läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt; oskab määrata suunda kompassiga, lugeda kaarti ja maastikku; oskab valida õiget liikumistempot ja -viisi ning teevarianti maastikul; *oskab mälu järgi kirjeldada läbitud orienteerumisrada.</p> <p>*tantsib õpitud paaris- ja rühma tantse ning kombinatsioone autori tantsudest; arutleb erinevate tantsustiilide üle; teab Eesti tantsupidude ja tantsukultuuri traditsioone.</p>
---	--

Võrkpall.

Söödu harjutused paarides ja kolmikutes.

Sööduharjutuste kombinatsioonid. Ülalt palling ja pallingu vastuvõtt. Ründelöök hüppeta ja hüppega (P) ning kaitsemäng. Mängijate asetus platsil ja liikumine pallingu sooritamiseks. Mäng reeglite järgi.

Jalgpall. Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide (kaitsja, poolkaitsja ja ründaja) ning nende ülesannete mõistmine. Mäng reeglite järgi.

Suusatamine Laskumine madalasendis. Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi. Kepitõuketa uisusamm. Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine.

Orienteerumine

Orienteerumis harjutused kaardi ja kompassiga. Sobivaima tee variandi valik. Orienteerumine maastikul kaardi ja kompassiga. Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine. Suund- ja valikorienteerumine.

Tantsuline liikumine Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis.

<p>Omandatakse mõisted, oskussõnad, põhisammud ja kombinatsioonid. Soorollid tantsus. Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine.</p> <p>Traditsioonilisus ja nüüdisaegsus. Popkultuur. Tants kui sport. Tants kui kunst ja kultuur. Tants kui meelelahutus.</p>	
--	--

9.klass

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Teadmised spordist ja liikumisviisidest Kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkus. Liikumissoovitused noorukitele ning täiskasvanutele. Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi) traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted. Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus. Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm). Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused. Kehalise võimekuse testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs. Teadmised õpitud spordialade/tantsustiilide tekkest, peetavatest (suur) võistlustest/ üritustest ning tuntumatest sportlastest/tantsijatest Eestis ja maailmas. Teadmised olümpiamängudest (sh antiikolümpiamängudest) ja tuntumatest olümpiavõitjatest. Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest. . Võimlemine Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused. Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihaskühade treenimiseks,</p>	<p>*selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele ja töövõimele; *järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohtuolukordi;</p> <p>*teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetusjuhtumite ja traumade puhul;</p> <p>*oskab anda elementaarset esmaabi;</p> <p>liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides, kaaslasid austades ja abistades ning keskkonda säästes;</p> <p>*oskab iseseisvalt treenida: analüüsib oma kehalise vormisoleku taset, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisosi ja arendab oma kehalisi võimeid;</p> <p>*osaleb aktiivselt kehalise kasvatus tundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunniväliselt), käib spordi- ja tantsuüritustel ning jälgib seal toimuvat;</p> <p>*oskab tegutseda abikohtunikuna võistlustel.</p> <p>*sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas;</p> <p>*sooritab õpitud toenghüppe (hark- ja/või</p>

<p>harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine, üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine.</p> <p>Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena.</p> <p>Rühi arengut toetavad harjutused. Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks.</p> <p>Akrobaatika. Kaks ratast kõrvale; kätelseis, tirelid.</p> <p>Toenghüpe. Hark- ja/või kägarhüpe.</p> <p>Kergejõustik Sprindi eelsoojendusharjutused. Ringteatejooks. Kestvusjooks. Kaugushüppe eelsoojendusharjutused. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Kõrgushüppe eelsoojendusharjutused. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). Flopi tutvustamine. Kuulitõuke soojendusharjutused. Kuulitõuge.</p> <p>Sportmängud (kooli valikul õpetatakse kolmest sportmängust kahte)</p> <p>Korvpall. Palli pörgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Läbimurded paigalt ja liikumiselt. Pettek. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng reeglite järgi 3 : 3 ja 5 : 5 vastu.</p> <p>Võrkpall.</p>	<p>kägarhüpe).</p> <ul style="list-style-type: none"> * Koostab aeroobikakava.(T) *sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; *jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; *suudab joosta järjest 12 minutit *sooritab tundides õpitud sportmängude tehnikaelemente; *sooritab ülalt pallingu, ründelöögi ja nende vastuvõtu , oskab kasutada ülalt ja alt söötu. *mõistab erinevatel positsioonidel mängivate jalgpallurite ülesandeid ja täidab neid mängus; * suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviisiga; suusatab kepitõukega uisusamm-sõiduviisiga. *läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt; * oskab määrata suunda kompassiga, lugeda kaarti ja maastikku; *oskab valida õiget liikumistempot ja -viisi ning teevarianti maastikul; *oskab mälu järgi kirjeldada läbitud orienteerumisrada. * tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse ning kombinatsioone autoritantsudest; arutleb
--	--

<p>Sööduharjutused paarides ja kolmikutes.</p> <p>Sööduharjutuste kombinatsioonid. Ültall palling ja pallingu vastuvõtt. Ründelöök hüppeta ja hüppega (P) ning kaitsemäng. Mängijate aetus platsil ja liikumine pallingu sooritamiseks. Mäng reeglite järgi.</p> <p>Jalgpall. Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide (kaitsja, poolkaitsja ja ründaja) ning nende ülesannete mõistmine. Mäng reeglite järgi.</p> <p>Suusatamine Laskumine madalasendis. Libisamm- tõusuviis. Sakk-, uisusamm-, paralleel- ja käärpööre. Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kaheammuline sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi. Kepitõukega uisusamm. Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine.</p> <p>Orienteerumine</p> <p>Orienteerumisharjutused kaardi ja kompassiga. Kaardi peen lugemine – väikeste objektide lugemine ja meeldejätmise. Sobivaima tee variandi valik. Orienteerumine maastikul kaardi ja kompassiga. Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine. Suund- ja valikoriienteerumine. Sobiva koormuse ja liikumistempe valimine pinnasetüübi, reljeefivormi</p>	<p>erinevate tantsustiilide üle;</p> <p>*teab Eesti tantsupidude ja tantsukultuuri traditsioone.</p>
--	--

ja takistuste järgi.

Tantsuline liikumine Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis.

Omandatakse mõisted, oskussõnad, põhisammud ja kombinatsioonid. Soorollid tantsus. Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine.

Traditsioonilisus ja nüüdisaegsus. Popkultuur. Tants kui sport. Tants kui kunst ja kultuur. Tants kui meelelahutus.

IX Valikaine „Informaatika” („Arvutiõpetus“)

Tundide arv nädalas:

1. klass	2. klass	3. klass	4. klass	5. klass	6. klass	7. klass	8. klass	9. klass
-	-	-	1	1	1	-	-	-

4. klass

Õppesisu (35 tundi)	Õpitulemused
<p>Arvutiklassi kasutamise eeskirjad. Arvutisse ohutult sisse- ja väljalogimise reeglid. Arvuti ja selle mõju tervisele. Arvuti osad. Küberturvalisus, küberkiusamine. Joonistamine ja geomeetriliste kujundite kasutamine.</p> <p>Kausta loomine, selle avamine ja sellesse salvestamine. Faili lisamine kausta. Töö akendega, erinevate vaadete kuvamine.</p> <p>Teksti sisestamine ja lihtsamad kujundamise võtted. Teksti kopeerimine, lõikamine ja kleepimine.</p> <p>Interneti otsingumootorite kasutamine, veebiaadressi sisestamine. E-kirja saatmine.</p> <p>Lihtsamad pilditötluse programmid (sketch.io, paint). Autorikaitse. Lihtsama esitluse koostamine.</p>	<p>1) Kasutab õpitarkvarasid ja tekstitötlusprogramme.</p> <p>Kasutab otsingumootoreid ja otsib internetist vajalikku informatsiooni.</p> <p>Sisestab veebiaadressi.</p> <p>Teab ja mõistab, mis on küberturvalisus ja -kiusamine, eristab olulist infot ebaolulisest.</p> <p>Selgitab, milline mõju on arvutil tervisele ja kuidas ennast hoida.</p> <p>Nimetab lihtsamaid arvuti osi.</p> <p>Haldab oma faile.</p> <p>Koostab lihtsama esitluse vastavalt juhendile .</p> <p>Töötab mitme programmiaknaga (kasutab op.süsteemi graafilist kasutajaliidest).</p>

5. klass

Õppesisu (35 tundi)	Õpitulemused
<p>Arvuti riist- ja tarkvara. Arvuti peamised sisend- ja väljundseadmed. Operatsioonisüsteemid.</p> <p>Arvuti ja selle mõju tervisele. Küberturvalisus, küberkiusamine, ohud internetis.</p> <p>Lihtsamad kiirklahvikombinatsioonid.</p> <p>Tekstitöötlus – teksti sisestamise reeglid, lõigu vormindamine, numberloetelu, lehekülje äärised, päised ja jalused, lehekülje paigutus, menüüriba, nupuriba, kerimisriba, dokumendi vaate suurendamine/vähendamine. Sümbolid, pildid, tabelid, ilukiri, veerud lisamine dokumenti.</p> <p>Kopeerimine, lõikamine, kleepimine.</p> <p>Failide loomine ja salvestamine kaustadesse, uute kaustade loomine, kopeerimine, kustutamine.</p> <p>Erinevad failiformaadid ja nende erinevus.</p> <p>Interneti otsingumootorite kasutamine, veebiaadressi sisestamine. Järjehoidjad.</p> <p>Ettevalmistatud veebikeskkonda postituse tegemine.</p> <p>Erinevate veebilehitsejate kasutamine, failide alla- ja üleslaadimine. Lihtsamad pilditöötlus- ja kujundusprogrammid veebikeskkonnas (abcya.com, sketch.io, postermypwall, canva).</p> <p>Autorikaitse, allikatele viitamine. Viirused.</p> <p>Esitluse koostamine, üleminekute ja</p>	<p>Teab millised on arvuti väljund- ja sisendseadmed ning kasutab neid oskuslikult.</p> <p>2) Kasutab õpitarkvarasid ja tekstitöötlusprogramme.</p> <p>3) Sisestab teksti ja tunneb teksti sisestamise põhireegleid, vormindab teksti kasutades vastavaid tööriistu.</p> <p>4) Töötab paralleelselt mitme programmiaknaga neid minimeerides ja maksimeerides.</p> <p>5) Kasutab otsingumootoreid ja otsib internetist vajalikku informatsiooni.</p> <p>6) Sisestab veebiaadressi, selgitab erinevust otsingukasti ja aadressiriba vahel.</p> <p>Koostab lihtsama esitluse vastavalt juhendile .</p> <p>Kasutab lihtsamaid pilditöötlusprogramme.</p> <p>Teab ja mõistab, mis on küberturvalisus ja -kiusamine ja millised on internetis valitsevad ohud, eristab olulist infot ebaolulisest.</p> <p>7) Selgitab, milline mõju on arvutil tervisele ja kuidas ennast hoida.</p> <p>8) Haldab oma faile (nii arvutis kui ka veebis).</p>

animatsioonide kasutamine	
---------------------------	--

6. klass

Õppesisu (35 tundi)	Õpitulemused
<p>Arvuti riist- ja tarkvara. Operatsioonisüsteemid.</p> <p>Arvuti ja tervis. Arvuti netikett, Küberturvalisus, ohud internetis, viirusetõrje ja viirused.</p> <p>Veebis navigeerimine. Otsing veebis, Järjehoidjad.</p> <p>Tekstitöötlus – teksti sisestamise reeglid, lõigu vormindus, numberloetelu, lehekülje äärised, päised ja jalused, lehekülje paigutus, tiitelleht, sisukord, menüüriba, nupuriba, kerimisriba, dokumendi vaate suurendamine/vähendamine.</p> <p>Sümbolid, pildid, tabelid, veergude lisamine dokumenti.</p> <p>Tabelitöötlus – jadade, loendite, seeriade moodustamine, tabelite vormindamine, rea ja veeru lisamine ja kustutamine, lahtrite vormindamine, lihtsamate funktsioonide kasutamine, andmete sorteerimine. Tabeli andmetest diagrammide koostamine.</p> <p>Failide loomine ja salvestamine kaustadesse, uute kaustade loomine, kopeerimine, kustutamine.</p> <p>Erinevad failiformaadid, faili salvestamine erinevatesse formaatidesse, failide eristamine failiformaadi ja mahu järgi.</p> <p>Märksõnade oskuslik kasutamine info otsimisel internetist. Internetist valikinfo printimine ja salvestamine oma arvutisse. Ettevalmistatud</p>	<p>selgitab arvuti väärast kasutamisest tekkida võivaid ohte oma tervisele ning oskab oma igapäevatoos arvutiga neid ohte vältida;</p> <p>kaitseb enda virtuaalset identiteeti väärkasutuse eest ning ei avalda enda kohta internetis tundlikku infot;</p> <p>vormindab arvutiga lühemaid ja pikemaid tekste, sh referaati, järgides tekstitötluse põhireegleid ning kooli kirjalike tööde vormindamise juhendit;</p> <p>salvestab tehtud tööd ettenähtud kohta, leiab ja avab salvestatud faili uuesti teise nime ja failiformaadiga;</p> <p>leiab internetist ja kopeerib tekstifaili või esitluse erinevas formaadis algmaterjali ning töötleb neid vajaduse korral;</p> <p>koostab ja vormindab lihtsamaid tabelleid ning lisab neile sobiva diagrammi;</p> <p>viitab ja taaskasutab internetist ning muudest teabeallikatest leitud algmaterjali korrektselt, hoidudes plagiadist;</p> <p>mõistab internetist leitud info kriitilise hindamise vajalikkust, hindab teabeallikate objektiivsust ning leiab vajaduse korral sama</p>

<p>veebikeskkonda postituse tegemine (nt Padlet).</p> <p>Erinevate veebilehitsejate kasutamine, failide alla- ja üleslaadimine.</p> <p>Pilditöötlus- ja kujundusprogrammid veebikeskkonnas.</p> <p>Autorikaitse, allikatele viitamine.</p> <p>Esitluse koostamine, slaididele üleminekute ja animatsioonide lisamine. E-kirja saatmine, edastamine, vastamine ja failide manustamine.</p>	<p>teema kohta alternatiivset vaatenurka esindavaid allikaid;</p> <p>kujundab esitluse loetavalt ja esteetiliselt, lähtudes muu hulgas järgmistest kriteeriumidest: optimaalne info hulk slaidil, märksõnad sidusa teksti asemel, allikatele viitamine, kujunduse säästlikkus;</p> <p>) kasutab lihtsamaid pilditöötlusprogramme.</p>
---	---

X Valikaine „Keskkonnaõpetus“

8. klass

Õppesisu	Õpitulemused
<ul style="list-style-type: none"> • Keskkonnaõpetuse aine ja eesmärk • Loodusvarade säästlik kasutamine • Energiaprobleemid • Õhusaaste. Kasvuhooneefekt • Veesaaste • Põllumajandus ja keskkonnakaitse. Talupidaja meelespea • Kodu ja keskkonnakaitse • Metsade kasutamine ja kaitse. Metsaomaniku meelespea • Jäätmemajandus • Oma kodu kavandamine (praktiline töö) • Keskkonnakatastroofid. Keskkonda mõjutavad superprojektid. • Kuidas hoida Maad? Keskkonnakaitsealane seadusandlus ja rahvusvaheline koostöö. • Kuidas elada ökoloogiliselt (kokkuvõtte läbitud teemadest) • Jõgeva maakond-elu ja keskkonnaprobleemid. • Klassikaline looduskaitse. Bioloogiline mitmekesisus. • Looduskaitse areng ja süsteem Eestis. Kaitstavate loodusobjektide seadus. • Rahvuspargid, looduskaitsealad ning teised kaitstavad alad.	<ol style="list-style-type: none"> 1) omab üldisi teadmisi loodusvaradest ja nende säästlikust kasutamisest 2) teadvustab keskkonnakaitse vajalikkust ja olulisust 3) tunneb koduümbruse looduskooslusi ja tähtsamaid looduskaitseobjekte 4) oskab käituda keskkonnasäästlikult.

• Liigikaitse. Punane Raamat. • Jõgeva maakonna looduskaitseobjektid. • Endla looduskaitseala.	

XI Õpiabi ainekava

1. Õpetamise eesmärgid:

Õpiabi üldeesmärk on toetada õpilase arengut vastavalt tema hariduslikele erivajadustele, et võimaldada tal saavutada nõutavaid õpitulemusi.

Õpiabitunnis tegeldakse õpilaste psüühiliste protsesside, tunde- ja tahtevalla ning õpioskuste arendamisega.

Oluline on õpimotivatsiooni loomine ja tegevuse eesmärgistamine, materjali jõukohasus ja individuaalne lähenemine. Positiivne tagasiside väikeste edusammude korral ja individuaalne lähenemine kiirendab omandamisprotsessi.

2. Õppetegevus ja läbivad teemad:

Õpiabi on suunatud erinevate ülesannete täitmise õpetamisele, järgides antud juhist: orienteerumine ülesandes; toimingu kavandamine; toimingu sooritamine; enesekontroll; hinnangu andmine oma töö tulemusele.

Õppesisu	Õpitulemused
----------	--------------

Motoorika ja koordinatsiooni arendamine

- tasakaalu- ja rütmiharjutused: mööda joont kõndimine, koordinatsiooniharjutused, liikumine rütmis, rütmi jäljendamine
- silma-käe koostöö arendamine: mosaiikpildi ladumine, mustri jätkamine, tangramid, pusled.

Tajude ja kujutluste arendamine ning süstematiseerimine

1. Nägemis- ja ruumitaju arendamine :

- orienteerumine ruumis : tegevusplaani ja kohaplaani koostamine, liikumine juhiste järgi
- kujundite eristamine, võrdlemine, konstrueerimine
- rühmitamine erinevate tunnuste alusel
- terviku jaotamine osadeks, osade ühendamine
- teksti või tähejadade sisse peidetud sõnade/lausete leidmine
- arvude leidmine arvurägastikust

2. Kuulmistaju arendamine

- helide ja mürade eristamine
- kõlalt sarnaste sõnade eristamine
- hääldusvigade märkamine teiste kõnes

3. Kompimistaju arendamine :

- esemete eristamine kompimise teel
- materjalide eristamine kompimise teel

- suudab ennast arusaadavalt väljendada suuliselt ja lühitekstide abil
- saab aru jõukohastest tekstidest, tööjuhenditest
- täidab ülesandeid eeskuju, näidise ja suulise korralduse alusel
- kasutab tuttavaid teabevahendeid
- orienteerub tekstis, leiab teadmistelevastava info
- loeb ilmekalt jõukohast teksti
- oskab kontrollida õigekirja, põhjendada oma vigu
- kasutab õpitud enesekontrolli võtteid, oskab anda hinnangu oma tegevusele
- modelleerib ja lahendab keerulisi olukordi (tekstülesanded, mõõtühikute teisendamine)
- osaleb ühistöös, töötab iseseisvalt
- oskab oma tööd nõuetekohaselt vormistada

Tähelepanu arendamine

1. Kuulmistähelepanu arendamine

- erineva keerukusega tööjuhendite täitmine
  - a) konkreetset juhendid
  - b) mitmeosalised juhendid
  - c) vastandlikud juhendid

2. Nägemistähelepanu

arendamine:

- sarnasuse/erinevuse leidmine pildilt
- puuduva detaili leidmine
- pildi/kujundi täiendamine
- peitepilt

Mälu arendamine

1. Operatiivmälu arendamine

- teatud hulga piltide/kujundite /sõnade /numbrite meeldejätmise
- järjest pikemate teabeüksuste kordamine

2. Lühiajalise mälu arendamine :

- kuuldu/loetu nähtu põhjal pildi joonistamine
- kuuldu/loetu/nähtu põhjal lause lõpetamine, jutu koostamine

3. Pikaajalise mälu arendamine

- nägemismälule tuginevate meeldejätmise võtete tutvustamine (nt kavastamine, skeem, olulise märkimine)
- kuulmismälule tuginevate meeldejätmise võtete tutvustamine

Mõtlemise arendamine

- rühmitamine
- üldnimetuse andmine
- sarnasuste/erinevuste leidmine
- olulise/ebaolulise eristamine
- liigse/puuduva leidmine
- reegli leidmine
- analoogiaülesande koostamine
- valejutu parandamine
- põhjus-tagajärg-seoste loomine
- sündmustiku järjekorra taastamine
- deformeeritud lause/teksti taastamine
- järelduste tegemine
- vana ja uue seostamine
- väite ümbersõnastamine
- teadmiste rakendamine uues situatsioonis

Loovuse arendamine

- lause/teksti alustamine või lõpetamine
- jutu koostamine (jutule uue alguse/lõpu mõtlemine, andmete, tegevuskoha või tegelaskujude muutmine) ebatavaliste olukordade lahendamine fantaseerimine
- tunnete väljendamine/mõistmine
- tekstis kirjeldatu kujutamine ruumiliselt

Sõnavara ja lause arendamine

- sõnavara mahu laiendamine, sõnatähenduse täpsustamine: sünonüümid ja antonüümid, riimuv sõna, võrdlus, metafoor, liitsõna lause kasvatamine
- lauselünga täitmine; lause koostamine
- lause muutmine lihtsamaks/keerulisemaks
- deformeeritud lause/teksti taastamine

Teksti mõistmise taastamine

- võõra sõna/väljendi märkimine tekstis
- valiklugemine
- lugemine ülesandega
- lõikude pealkirjastamine
- pildi joonistamine lause/lõigu kohta
- lause/lõigu sisu selgitamine kaaslasele
- kuulnud/loetud valejutu parandamine
- teksti peamõtte leidmine

Jutustamisoskuse arendamine

- jutustamine sõnaühenditele, küsimustele, märksõnale, piltidele, skeemile toetudes
- jutustamine ülesandega (nt ühe tegelasena, tegevuse aega, tegevusi või sündmuspaika muutes)

Enesekontrollioskuse ja enesehindamise

arendamine

- õppeülesande teadvustamine
- orienteerumine ülesandes
- võimetele vastava tegevuse või materjali valik
- aja planeerimine
- tegevusplaani koostamine
- toimingu verbaliseerimine
- oma töö käigu jälgimine